

The Andaman Evolution

อันดามันวิวัฒนาการ

The Andaman Evolution

อันดามันวิวัฒนาการ

จารุณี คงกุล

อันดามันวิวัฒนาการ
ISBN 978-616-594-300-0
9 786165 943000
350 บาท

จารุณี คงกุล

อันดามันวิวรรณ

จารุณี คงกุล

อันดามันวิวรรณ

จารุณี คงกุล

ราคา 350 บาท

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 จำนวน 200 เล่ม

หนังสือเล่มนี้สงวนสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พุทธศักราช 2558
ห้ามผู้ใดพิมพ์ซ้ำ ลอกเลียน ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้
ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

จารุณี คงกุล.

อันดามันวิวรรณ.--กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2565.

210 หน้า.

1. อันดามัน--ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว. I. ชื่อเรื่อง.

915.9391

ISBN 978-616-594-300-0

พิมพ์ที่ โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์

113/13 ซอยวัดสุวรรณศิริ ถนนบรมราชชนนี

แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร 10700

คำนำ

ตำราเรื่อง “อันดามันวิวรรณ” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนรายวิชา “อันดามันวิวรรณ” ซึ่งเป็นวิชาการศึกษาทั่วไปของนักศึกษาทุกสาขาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผู้ศึกษารายวิชานี้ได้ศึกษาเนื้อหาของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน คือ จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ทั้งนี้ความรู้ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความเข้าใจในจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนา และตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย

“อันดามันวิวรรณ” เล่มนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา 8 บทที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดต่าง ๆ ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้แก่ ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ตำราเล่มนี้นอกจากจะมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวแล้วผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไป ที่สนใจสามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองได้

ขอขอบคุณผู้แต่งตำราวิชาการ เอกสาร และข้อมูลอื่น ๆ ที่ผู้เขียนนำมาใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าตามรายการที่ปรากฏในตำราเล่มนี้ ขอขอบคุณผู้ให้คำแนะนำในการเขียนตำรา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านที่นำไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง ต่อหน่วยงาน และต่อสังคม หากมีข้อแนะนำประการใดผู้เขียนยินดีที่จะน้อมรับ และนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงและพัฒนาตำราเล่มนี้ให้มีประสิทธิภาพ

จารุณี คงกุล

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน	1
ภูมิศาสตร์.....	1
ประวัติศาสตร์.....	12
สังคมและวัฒนธรรม.....	16
เศรษฐกิจ.....	20
บทสรุป.....	23
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1.....	25
เอกสารอ้างอิง.....	26
บทที่ 2 จังหวัดระนอง	27
ภูมิศาสตร์.....	27
ประวัติศาสตร์.....	32
สังคมและวัฒนธรรม.....	34
เศรษฐกิจ.....	38
บทสรุป.....	40
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2.....	42
เอกสารอ้างอิง.....	43
บทที่ 3 จังหวัดพังงา	45
ภูมิศาสตร์.....	45
ประวัติศาสตร์.....	50
สังคมและวัฒนธรรม.....	54
เศรษฐกิจ.....	59
บทสรุป.....	61
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3.....	63
เอกสารอ้างอิง.....	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 จังหวัดภูเก็ต.....	65
ภูมิศาสตร์.....	66
ประวัติศาสตร์.....	71
สังคมและวัฒนธรรม.....	76
เศรษฐกิจ.....	94
บทสรุป.....	98
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 4.....	100
เอกสารอ้างอิง.....	101
บทที่ 5 จังหวัดกระบี่.....	105
ภูมิศาสตร์.....	106
ประวัติศาสตร์.....	113
สังคมและวัฒนธรรม.....	116
เศรษฐกิจ.....	123
บทสรุป.....	126
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5.....	128
เอกสารอ้างอิง.....	129
บทที่ 6 จังหวัดตรัง.....	131
ภูมิศาสตร์.....	131
ประวัติศาสตร์.....	134
สังคมและวัฒนธรรม.....	137
เศรษฐกิจ.....	143
บทสรุป.....	146
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6.....	148
เอกสารอ้างอิง.....	149

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 จังหวัดสตูล	151
ภูมิศาสตร์.....	151
ประวัติศาสตร์.....	154
สังคมและวัฒนธรรม.....	155
เศรษฐกิจ.....	161
บทสรุป.....	163
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 7.....	165
เอกสารอ้างอิง.....	166
บทที่ 8 การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน	169
เป้าหมายการพัฒนา.....	169
ประเด็นการพัฒนา.....	170
จังหวัดระนอง.....	171
จังหวัดพังงา.....	172
จังหวัดภูเก็ต.....	174
จังหวัดกระบี่.....	175
จังหวัดตรัง.....	176
จังหวัดสตูล.....	177
บทสรุป.....	178
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 8.....	179
เอกสารอ้างอิง.....	180
บรรณานุกรม	181
ดัชนี	191
ประวัติผู้เขียน	197

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แผนที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.....	2
1.2	พื้นที่การใช้ประโยชน์ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.....	4
1.3	ลักษณะชายฝั่งทะเลกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.....	5
1.4	เมือง 12 นักซ์ตร.....	15
1.5	อาคารแบบชิโนโปรตุกีส.....	17
1.6	ชาวเล.....	20
1.7	ชาวซาไก.....	20
2.1	แผนที่จังหวัดระนอง.....	28
2.2	พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง)	34
2.3	งานเสด็จพระแข่งเรือ (อำเภอกระบุรี) จังหวัดระนอง.....	35
2.4	การละเล่นสละบ้าของจังหวัดระนอง.....	37
2.5	โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดระนอง พ.ศ. 2562.....	40
3.1	แผนที่จังหวัดพังงา.....	46
3.2	ประเพณีปลอยเต่า จังหวัดพังงา.....	56
3.3	ประเพณีลอยแพ จังหวัดพังงา.....	56
3.4	การทำภูมิ จังหวัดพังงา.....	57
3.5	ศาลากลาง จังหวัดพังงา.....	58
3.6	ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.....	58
3.7	บ้านขุนอินทร์.....	58
3.8	สัดส่วนโครงสร้างการผลิต พ.ศ. 2562.....	59
4.1	แผนที่จังหวัดภูเก็ต.....	67
4.2	ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ต.....	68
4.3	พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507.....	69
4.4	ขวานหินที่พบบริเวณเหมืองแร่ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต.....	71
4.5	ตราประจำเมือง 12 นักซ์ตรของอาณาจักรศรีธรรมนคร.....	72
4.6	พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี.....	75
4.7	กิจกรรมประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต.....	79
4.8	เต่าแดงสัญลักษณ์ของประเพณีพ้อต่อ จังหวัดภูเก็ต.....	80

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.9	ประเพณีไหว้เทวดา จังหวัดภูเก็ต.....	81
4.10	ประเพณีลอยเรือ จังหวัดภูเก็ต.....	83
4.11	ประเพณีงานศพแบบคนจีน จังหวัดภูเก็ต.....	84
4.12	บ้านหรือรณแบบเดี่ยวและแบบแถวมาจากในจังหวัดภูเก็ต.....	87
4.13	อาหารเช้าของชาวภูเก็ตมักรับประทานขนมจีนกับผัก หรือต้มข่า.....	88
4.14	โลบะเป็นอาหารทานเล่นหรือทานกับข้าวของชาวภูเก็ต.....	88
4.15	อาหารพื้นเมืองของชาวภูเก็ตที่มีลักษณะการผสมผสานอาหารจีนร่วมอยู่ด้วย.....	88
4.16	การแต่งกายของหญิงและชายในชุดแต่งงาน.....	89
4.17	ลักษณะการแต่งกายชุดเงินบ่า.....	90
4.18	งานพิธีบวงสรวงองค์พระพิฆเนศ วัดอินเคีย จังหวัดภูเก็ต.....	93
4.19	วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง)	96
5.1	ตราประจำเมืองกระบี่.....	105
5.2	แผนที่จังหวัดกระบี่.....	106
5.3	นกแก้วแล้วท้องดำ จังหวัดกระบี่.....	108
5.4	แหล่งโบราณคดี ภาพเขียนสีถ้ำผีหัวโต.....	114
5.5	ประเพณีลอยเรือ ชาวเล จังหวัดกระบี่.....	117
5.6	เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามัน.....	118
5.7	งานแมลิดกลางจังหวัดกระบี่.....	119
5.8	ประเพณีแห่จาดสารทเดือนสิบ จังหวัดกระบี่.....	120
5.9	เรือปลาจึก.....	121
5.10	การแทงหยวกบนกบกล้วย.....	121
5.11	การประดิษฐ์เปลือกหอยแตก.....	122
5.12	เขานาบน้ำ.....	125
6.1	แผนที่จังหวัดตรัง.....	132
6.2	พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง).....	136
6.3	ส่งตายายกลับสวรรค์..ทำบุญเดือนสิบ จังหวัดตรัง.....	138
6.4	ลิเกป่า.....	139
6.5	กีฬาชนโค จังหวัดตรัง.....	140
6.6	ผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง.....	141
6.7	มิดพร้านาป้อ จังหวัดตรัง.....	141

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
6.8	ผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน จังหวัดตรัง.....	142
6.9	ผลิตภัณฑ์ก้านจาก จังหวัดตรัง.....	142
6.10	หาดเจ้าไหม.....	145
7.1	แผนที่จังหวัดสตูล.....	151
7.2	การแข่งขันว่าวประเพณี จังหวัดสตูล.....	157
7.3	เทศกาลโรตี่ จังหวัดสตูล.....	157
7.4	งานวันจำปาตะ จังหวัดสตูล.....	158
7.5	การละเล่นพื้นบ้านดาระ จังหวัดสตูล.....	158
7.6	การละเล่นพื้นบ้านสึละ จังหวัดสตูล.....	159
7.7	การละเล่นพื้นบ้านรองเง็ง จังหวัดสตูล.....	159
7.8	บ้านเรือนไทย จังหวัดสตูล.....	160
7.9	อาหารจังหวัดสตูล.....	161
8.1	แสดงตำแหน่งทางยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พ.ศ. 2566-2570.....	170

บทที่ 1

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

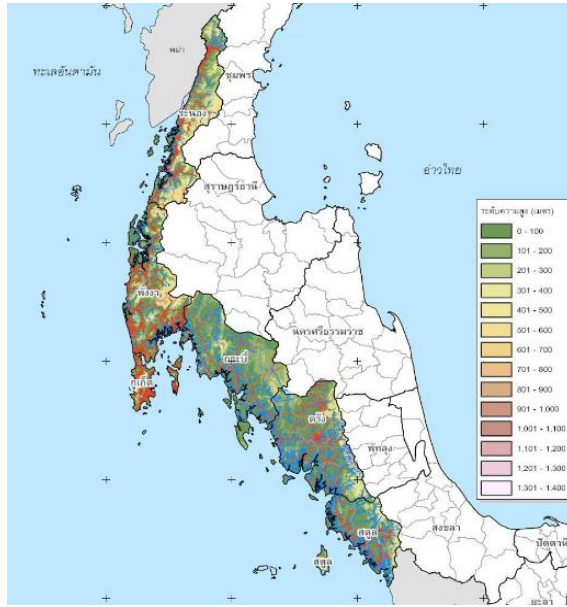
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย จากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีความโดดเด่นเรื่องที่ตั้งซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมและพักผ่อน ประกอบกับการมีประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งเศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย ทำให้เกิดความน่าสนใจให้เกิดการศึกษาและเรียนรู้

ภูมิศาสตร์

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันหรือบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีรูปร่างของพื้นที่ที่ทอดตัวเป็นแนวยาวเหนือ-ใต้ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของมหาสมุทรอินเดียเป็นแนวยาวประมาณ 878 กิโลเมตร ลักษณะพื้นฐานเป็นทิวเขาสูงติดชายฝั่งทะเลโดยมีลักษณะเป็นชายฝั่งจมน้ำและเว้า ๆ หล่ง ๆ โดยมีเกาะริมทวีป (Continental Island) และเกาะขวางกัน (Barrier Island) กระจายตัวตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทางบกและทางทะเล ตลอดจนเกาะต่าง ๆ

อาณาเขตติดต่อของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ทิศเหนือ	จังหวัดระนอง	ติดต่อกับ	อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
ทิศตะวันออก	จังหวัดระนอง	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองฯ อำเภอสวี อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร อำเภอไชยา อำเภอนาแก อำเภอบ้านตาขุน อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	จังหวัดพังงา	ติดต่อกับ	อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	จังหวัดกระบี่	ติดต่อกับ	อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
	จังหวัดตรัง	ติดต่อกับ	อำเภอควนขนุน อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง
	จังหวัดสตูล	ติดต่อกับ	อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย
ทิศใต้	จังหวัดสตูล	ติดต่อกับ	รัฐปะลิส และรัฐเกดะห ประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันตก	จังหวัดระนอง	ติดต่อกับ	สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และทะเลอันดามัน
	จังหวัดพังงา	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน
	จังหวัดภูเก็ต	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน
	จังหวัดกระบี่	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน
	จังหวัดตรัง	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน
	จังหวัดสตูล	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน

ภาพที่ 1.1 แผนที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
ที่มา : สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน, 2559: 7

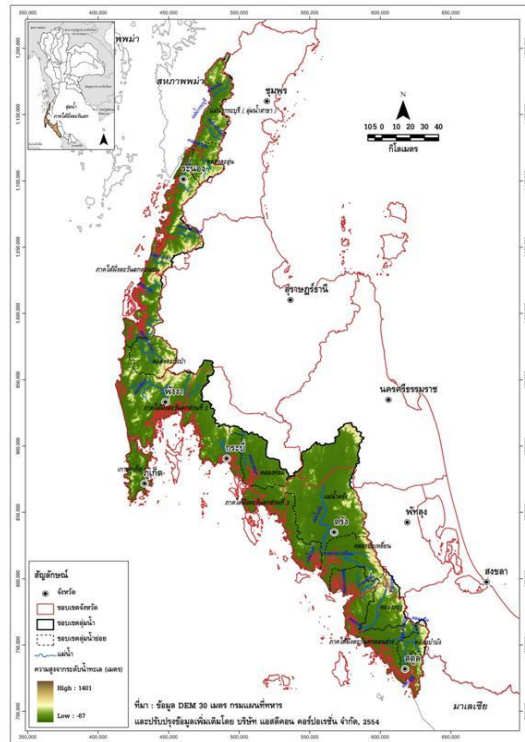
ภูมิประเทศ

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีลักษณะทางธรณีวิทยาที่เกิดจากกระบวนการธรณีที่มีการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก ทำให้โครงสร้างเปลือกโลกบริเวณพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน บิดโค้งงอและคดงอ ทั้งยังทำให้เกิดเป็นทิวเขาที่ประกอบด้วย ชั้นหินที่มีโครงสร้างธรณีวิทยาแบบคดโค้ง และถูกตัดด้วยรอยเลื่อนแบบต่าง ๆ โดยมีเทือกเขาภูเก็ตที่ต่อเนื่องมาจากทิวเขาตะนาวศรีทางภาคตะวันตกภาคผ่านเข้าไปในภาคใต้บริเวณจังหวัดชุมพรผ่านจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา และสิ้นสุดที่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายต่าง ๆ ก่อนไหลลงสู่ทะเลอันดามันทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ ทั้งยังมีแม่น้ำที่ไหลลงสู่ทะเล ซึ่งส่วนมากจะมีปากแม่น้ำกว้างเป็นพิเศษ ซึ่งปากแม่น้ำชนิดนี้เรียกว่า ชะวากทะเล เช่น แม่น้ำกระบือ จังหวัดระนอง หรือบริเวณจังหวัดพังงา จากลักษณะทางธรณีของพื้นที่นี้ ทำให้เกิดความได้เปรียบของพื้นที่ด้านการมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม นอกจากนี้การเคลื่อนตัวของเปลือกโลกยังทำให้เกิดรอยเลื่อนที่สำคัญหลายแนว เช่น รอยเลื่อนระนอง รอยเลื่อนคลองมะรุ่ย

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman) (2560: 13-14) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเกิดจากแผ่นดินยุบตัวลง (Submerged shoreline) ทำให้ชายฝั่งทะเลเว้าแหว่ง มีอ่าวและเกาะเล็ก ๆ มากมาย อีกทั้งจากลักษณะภูมิประเทศที่มีความหลากหลายดังกล่าว ทำให้พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับนานาชาติ เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภท

1. **ถ้ำ** เกิดจากการกัดเซาะผุพังทางกายภาพและทางเคมี เนื่องจากภูเขาส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินปูน จึงทำให้เกิดหินงอกหินย้อยตามธรรมชาติ และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ถ้ำพุงช้าง ถ้ำฤๅษีสวรรค์ จังหวัดพังงา ถ้ำพระนาง ถ้ำพระนางใน ถ้ำพระโต๊ะ ถ้ำเพชร ถ้ำผีหัวโต จังหวัดกระบี่
2. **ถ้ำลอด** (Sea Arch) ลักษณะเป็นโพรงหรือถ้ำที่เปิดทะเลออกทะเลทั้งสองด้าน เช่น ถ้ำลอดที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา
3. **แก่ง** เกิดจากแม่น้ำที่ไหลผ่านชั้นหินและเกิดการกัดเซาะ ซึ่งในพื้นที่มีเส้นทางล่องแก่งที่สำคัญ ได้แก่ แก่งโตนปวีรบรรต จังหวัดพังงา
4. **หาดโคลน** มีลักษณะเป็นตะกอนดินจากแผ่นดินเมื่อถูกน้ำกัดเซาะชะล้างไหลลงสู่ทะเลไปตามลำคลองหรือแม่น้ำ แล้วตกตะกอนลงบริเวณปากแม่น้ำเกิดเป็นลานโคลนหรือเลนขึ้น ในเวลาน้ำทะเลขึ้นจะท่วมถึง และเมื่อน้ำทะเลลงจะปรากฏเป็นลานกว้าง หาดโคลนจะมีพรรณไม้ป่าชายเลนขึ้นตามธรรมชาติ มีหญ้าทะเลขึ้นเป็นลานกว้าง เช่น หาดเจ้าไหม บริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง
5. **หาดทราย** เป็นหาดทรายสีขาวเม็ดเล็ก และหาดทรายสีขาวขุ่นขนาดเล็กละเอียดมาก เช่น หาดทรายเกาะเมียง อุทยานแห่งชาติเกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา
6. **เกาะหินโค้ง** (Stack) เป็นเกาะโขดหินแนวตั้งที่แยกโดดออกจากแผ่นดินหรือเกาะที่อยู่ใกล้เคียง อาจเกิดจากผาหินที่ยื่นออกไปในทะเล ถูกคลื่นและลมเซาะจนอาจเกิดการหักพังหรือยุบถล่มจมลงใต้น้ำ เช่น เขาตาปูในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา
7. **เกาะ** (Island) มีลักษณะเป็นแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบโดยตลอด พบได้ตามบริเวณชายฝั่งทะเล มีลักษณะเป็นเกาะริมทวีป ตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งของทวีป หรืออาจเป็นแผ่นดินผืนเดียวกับทวีปนั้น แต่อาจมีการยุบตัวของแผ่นดินจนน้ำท่วมที่ต่ำและถูกตัดขาดจากแผ่นดินจนเป็นเกาะ หรืออาจเกิดการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก เกาะที่สำคัญ เช่น เกาะภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เป็นต้น
8. **สะพานหิน** (Natural Bridge) เกิดจากคลื่นและลมที่กัดเซาะแนวหินบริเวณหัวแหลมทำให้เกิดโพรงหินชายฝั่ง ซึ่งเกิดขึ้นทั้งสองด้านพร้อม ๆ กัน จนโพรงนั้นทะลุถึงกัน โดยส่วนที่เหลืออยู่เหนือโพรงมีลักษณะคล้ายสะพาน เช่น สะพานหินธรรมชาติ หินทะเลคู่ จังหวัดระนอง
9. **น้ำพุร้อน** เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่น้ำร้อนไหลพุ่งขึ้นมาจากใต้ดิน โดยเมื่อน้ำสะสมความร้อนจนเดือดน้ำจะกลายเป็นไอน้ำร้อน ทำให้เกิดแรงดันพุ่งออกมาบนผิวดิน เช่น น้ำตกร้อนคลองท่อม มีลักษณะเป็นธารน้ำพุร้อนผุด ธรรมชาติวน้ำพุร้อน น้ำพุร้อนเค็ม จังหวัดกระบี่ บ่อน้ำแร่ร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน น้ำพุร้อนบ้านทุ่งยอ น้ำพุร้อนบ้านพรุ้ง จังหวัดระนอง
10. **แหลมและอ่าว** (Cape and Bay) เกิดจากโครงสร้างหินบริเวณชายฝั่งมีความแตกต่างกัน ทำให้การผุพังช้าและเร็วต่างกัน ลักษณะของชายฝั่งจะเว้าแหว่งไม่สม่ำเสมอ บางส่วนยื่นออกไปในทะเลและทนต่อการกระทำของคลื่นและกระแสน้ำชายฝั่ง เรียกว่า แหลม (Cape) เช่น แหลมพรหมเทพ แหลมกา แหลมพันวา จังหวัดภูเก็ต แหลมปะการัง จังหวัดพังงา ส่วนที่มีการพังทลายมากเป็นหินที่มีความอ่อนตัวจึงถูกคลื่นและกระแสน้ำกัดเซาะจนเว้าลึกเข้าไปกลายเป็นอ่าว (Bay) ได้แก่ อ่าวนาง อ่าวไร่เลย์ อ่าวน้ำเมา จังหวัดกระบี่ อ่าวแม่ยาย อ่าวช่องขาด อ่าวสุเทพ อ่าวจาก อ่าวผักกาด จังหวัดพังงา อ่าวปอ อ่าวสะป่า อ่าวภูเก็ต อ่าวมะขาม อ่าวฉลอง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

เกาะลันตา เกาะลียง เกาะพระทอง และเกาะยาว อีกทั้งการที่บริเวณชายฝั่งทะเลบางแห่งมีน้ำทะเลท่วมถึงทำให้มีป่าชายเลนขึ้นอยู่ด้วย รวมทั้งการพบร่องรอยการกัดเซาะของแนวชายฝั่งตามอ่าวต่าง ๆ เช่น อ่าวฉลอง อ่าวภูเก็ต อ่าวราไวย์ และอ่าวมะพร้าว จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

ภาพที่ 1.3 ลักษณะชายฝั่งทะเลกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
ที่มา : สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน, 2559: 8

ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นแบบมรสุมเขตร้อน (Tropical Monsoon Climate) โดยจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตลอดทั้งปี จึงทำให้มีฝนตกเกือบตลอดปีและอุณหภูมิไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ 29.1 องศาเซลเซียส โดยมีค่าอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดตลอดปีเท่ากับ 39.1 องศาเซลเซียส และต่ำสุดตลอดปี 19.5 องศาเซลเซียส จากลักษณะภูมิอากาศดังกล่าว (กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาคาคใต้, 2564: 11-12) สามารถแบ่งฤดูกาลในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้เป็น

1. **ฤดูฝน** เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงเดือนมกราคม รวมเป็นระยะเวลา 9-10 เดือน โดยช่วงแรก เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้อย่างสม่ำเสมอ และช่วงหลังเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

2. **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เป็นช่วงที่อุณหภูมิเริ่มสูงขึ้นและปริมาณน้ำฝนลดลง เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลของลมจากแถบเส้นศูนย์สูตรในช่วงเปลี่ยนฤดูกาลระยะเวลา 3 เดือน

ทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์และพัฒนา โดยเฉพาะแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ภูเขา น้ำตก ชายหาด ป่าบก ป่าชายเลน แหล่งปะการัง และเกาะต่าง ๆ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ เพื่อสร้างรายได้จำนวนมาก

1. ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางทะเลที่สวยงามและโดดเด่น มีชายฝั่งทะเลติดกับทะเลอันดามัน มีลักษณะเป็นแผ่นดินยุบตัวทำให้ชายฝั่งทะเลมีลักษณะเว้า ๆ แหว่ง ๆ ขรุขระ ชายฝั่งจึงแคบและลึกชัน มีหมู่เกาะจำนวนมาก ทั้งมีอ่าว หาดทราย ป่าชายเลน หาดเลน และโขดหินที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับนานาชาติ คือ

1.1 เกาะ ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีศักยภาพสูงเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในน่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขต มีลักษณะเป็นเกาะริมทวีป (Continental Island) ที่เป็นทั้งเกาะขวางกั้น (Barrier Island) ไกลฝั่ง และใกล้ฝั่ง เช่น เกาะช้าง เกาะพยาม จังหวัดระนอง หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน และหมู่เกาะระ-เกาะพระทอง จังหวัดพังงา เกาะพีพี หมู่เกาะในทะเลอ่าวนาง หมู่เกาะลันตา หมู่เกาะในทะเลอ่าวลึก หมู่เกาะปอดะ จังหวัดกระบี่ เกาะราชาใหญ่ เกาะราชาน้อย เกาะเฮ เกาะโหลน เกาะบอน และเกาะไม้ท่อน จังหวัดภูเก็ต เกาะสุกร เกาะลิบง เกาะกระดาน และเกาะมุก จังหวัดตรัง เป็นต้น

1.2 แหล่งปะการัง พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีแหล่งปะการัง 3 บริเวณ คือ

1.2.1 บริเวณพื้นที่ราบ (Reef Flat) อยู่ใกล้ชายฝั่งในเขตน้ำตื้นและอาจไหลพันน้ำในช่วงน้ำลง จึงเป็นปะการังที่มีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดี ได้แก่ ปะการังเขากวาง ปะการังรังผึ้ง ปะการังช่องเหลี่ยม ปะการังสมอร่องสั้น ปะการังวงแหวน ปะการังช่องเล็กแบบกึ่ง เป็นต้น

1.2.2 บริเวณสันหรือไหล่ของแนวปะการัง (Reef Edge หรือ Reef Crest) พบบริเวณแคบ ๆ ที่อยู่ถัดจากบริเวณพื้นราบ เมื่อน้ำลงเต็มที่จะอยู่ในลักษณะปริ่มน้ำ ทำให้ได้รับผลกระทบจากคลื่นค่อนข้างรุนแรง ได้แก่ ปะการังโขด ปะการังช่องเล็กแบบแผ่นเคลือบ และปะการังเขากวางทรงพุ่ม เป็นต้น

1.2.3 บริเวณลาดชัน (Reef Slope) เป็นแนวปะการังที่อยู่บริเวณนอกสุดและลาดลงพื้นที่ด้านล่างที่เป็นเขตนํ้าลึก เป็นบริเวณที่มีชนิดของปะการังมากกว่าบริเวณอื่น ได้แก่ ปะการังเขากวาง ปะการังดาวใหญ่ ปะการังช่องเล็กแบบแผ่น ปะการังลายลูกฟูก ปะการังจาน ปะการังสีน้ำเงิน และกัลปังหา

แนวปะการังสามารถพบได้บริเวณเกาะแก่งต่าง ๆ ทั้งเกาะใกล้ฝั่งและเกาะที่อยู่ใกล้ไหล่ทวีป โดยแนวปะการังส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดีถึงปานกลาง บริเวณที่พบแนวปะการังสภาพดีมาก ได้แก่ บริเวณเกาะตอร์ริลา จังหวัดพังงา และเกาะแก้วใหญ่ จังหวัดภูเก็ต ส่วนบริเวณที่แนวปะการังอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมส่วนใหญ่พบในบริเวณแหลมหัวกรังน้อย และแหลมหัวกรังใหญ่ จังหวัดพังงา ทางฝั่งตะวันออกของจังหวัดภูเก็ต เกาะแรด เกาะมะพร้าว เกาะเฮ จังหวัดภูเก็ต และบริเวณเกาะกลางจังหวัดกระบี่

สาเหตุของความเสื่อมโทรมของปะการังส่วนใหญ่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ลมมรสุมที่รุนแรง การฟอกขาว การระบาดของดาวมงกุฎหนาม สาหร่ายปกคลุม พื้นทะเลมีตะกอนสะสมมาก และคลื่นสึนามิ เป็นต้น ในขณะที่สาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การทำเหมืองแร่ในทะเลในอดีต ตะกอนดินจากชายฝั่ง การพัฒนาท่าเรือ การทอดสมอเรือ และการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น

1.3 แหล่งหญ้าทะเล เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน แหล่งหลบภัย แหล่งหาอาหารที่มีความสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของพะยูนซึ่งเป็นสัตว์ใกล้จะสูญพันธุ์ ช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง และลดการพังทลายของหน้าดิน โดยบริเวณพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งหญ้าทะเลผืนใหญ่ที่สุดในน่านน้ำไทย ครอบคลุมพื้นที่ทะเลซึ่งที่เป็นเขตนํ้าตื้นชายฝั่งและเกาะต่าง ๆ 49 แห่ง เช่น บริเวณเกาะกาใหญ่ เกาะช้าง เกาะพยาม จังหวัดระนอง หาดสงงาม หาดเขาหน้ายักษ์ บ้านทับละมุ เกาะยาวใหญ่ แหลมปะการัง เกาะผ้า เกาะพระทอง อ่าวพังงา จังหวัดพังงา บ้านหลุมถ่าน-เขาทองใต้ อ่าวท่าเลน เกาะศรีบอยา เกาะปู เกาะจำ จังหวัดกระบี่ ทุ่งแหลมไทร หาดหยงหลิง เกาะมุก ปากคลองเจ้าไหม เกาะลิบง และเกาะนก จังหวัดตรัง โดยบริเวณที่พบแหล่งหญ้าทะเลที่ใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทยอยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เกาะลิบง และเกาะมุก จังหวัดตรัง ชนิดของหญ้าทะเลที่พบในท้องทะเลของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีจำนวน 11 ชนิด จากจำนวน 12 ชนิด พบในน่านน้ำไทยทั้งฝั่งทะเลอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน หญ้าทะเลชนิดเด่นที่พบ ได้แก่ หญ้าเงาแคระ หญ้าเงาใส หญ้ากุยช่ายทะเล หญ้าชะเงาใบพื้นเลื้อย หญ้าใบมะกรูด หญ้าคาทะเล และหญ้ากุยช่ายเข็ม เป็นต้น แหล่งหญ้าทะเลมีสภาพตามธรรมชาติ ทั้งสมบูรณ์ สมบูรณ์ปานกลาง เสื่อมโทรม และเสื่อมโทรมมาก โดยสาเหตุของความเสื่อมโทรมเกิดจากการถมทะเล การสร้างท่าเรือ การทำประมงที่ใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสมโดยใช้เครื่องมือประเภทเรืออวนลากขนาดเล็ก เรืออวนรุน การทำการเพาะเลี้ยงตามชายฝั่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งหญ้าทะเล (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน, 2548: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

1.4 ทรัพยากรป่าชายเลน เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่ง โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างระบบนิเวศในทะเลและระบบนิเวศบนบก ดังนั้นอินทรีย์วัตถุที่ผลิตโดยพืชในป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งอาหารของสิ่งมีชีวิตของป่าชายเลน และระบบนิเวศอื่น ๆ จึงมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม เช่น เป็นแหล่งอาหารที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอนุบาลตัวอ่อนของสัตว์น้ำ รวมทั้งเป็นบริเวณที่มีการงอกของแผ่นดินใหม่ ช่วยป้องกันชายฝั่งจากการพังทลาย และช่วยชะลอความเร็วของกระแสน้ำสำหรับความสำคัญต่อมนุษย์ ป่าชายเลนเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ไม้ฟืน ถ่าน ไม้เสาเข็ม เป็นแหล่งสัตว์น้ำเศรษฐกิจ แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ป่าชายเลนยังมีศักยภาพในการบำบัดน้ำเสียของชุมชนด้วย

2. ทรัพยากรป่าชายหาด (Beach Forest) เป็นป่าที่ขึ้นปกคลุมดินหรือเนินทรายชายฝั่งทะเลที่ยกตัวจนน้ำท่วมไม่ถึง แต่ได้รับผลกระทบจากทะเล เช่น ไอความเค็ม และลมจากทะเล ป่าประเภทนี้พบได้ตามชายฝั่งทะเลที่เป็นหาดทราย (sand strand) หรือโขดหิน (rock strand) พืชพรรณไม้ในป่าขึ้นเป็นแนวแคบ ๆ หรือเป็นหย่อม ๆ ตามแนวหาดทรายที่ราบหรือชายฝั่งที่ขึ้นสภาพป่าจะโปร่ง ส่วนใหญ่เป็นไม้ต้นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ซึ่งมีขนาดสูงและตรง พื้นที่ป่าชายหาด

ที่อุดมสมบูรณ์ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ อุทยานแห่งชาติเขาลำปี หาดท้ายเหมือง อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา อุทยานแห่งชาติสิรินาถ หาดในยาง จังหวัดภูเก็ต อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง ซึ่งป่าชายหาดมักขึ้นปกคลุมชายฝั่งทะเล ผู้คนเข้าถึงได้ง่ายและมีทิวทัศน์ที่สวยงามตามธรรมชาติ จึงมักถูกทำลายหรือยึดครองเปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยว จนทำให้เกิดการเสื่อมสภาพของป่าชายหาดตามธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อความหลากหลายเชิงนิเวศวิทยา ตลอดจนการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การป้องกันอิทธิพลของคลื่นและลมพายุ ส่งผลกระทบต่อความเสียหายด้านภัยธรรมชาติที่รุนแรง

3. สัตว์ทะเลหายาก หมายถึง สัตว์ทะเลที่มีสถานะถูกคุกคามและมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ (2564: 124-125) ได้ระบุการครอบคลุมของกลุ่มสัตว์ทะเล 4 กลุ่ม ได้แก่ เต่าทะเล พะยูน โลมาและวาฬ และกลุ่มปลากระดูกอ่อน ได้แก่ ฉลามวาฬ และกระเบนแมนต้า ทั้งหมดถูกจัดเป็นสัตว์ป่าสงวนและคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ว่าด้วยการห้ามล่า ห้ามค้า ห้ามครอบครอง ห้ามเพาะพันธุ์ นอกจากนี้สัตว์ทะเลหายากดังกล่าวยังได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งพันธุ์พืชป่าและสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES) โดยเต่าทะเลทุกชนิด พะยูน และโลมาอิรวดี จัดอยู่ในรายชื่อ CITES บัญชี 1 เนื่องจากอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง ส่วนโลมาและวาฬชนิดอื่น ๆ รวมถึงฉลามวาฬจัดอยู่ใน CITES บัญชี 2

3.1 เต่าทะเล แม้ว่าจะพบการแพร่กระจายของเต่าทะเลในประเทศไทย 5 ชนิด ได้แก่ เต่าตนุ เต่ากระ เต่าหญ้า เต่ามะเฟือง และเต่าหัวค้อน แต่พบการวางไข่ของเต่าทะเลเพียง 4 ชนิด เท่านั้น คือ เต่าตนุ เต่ากระ เต่าหญ้า และเต่ามะเฟือง

3.2 พะยูน แพร่กระจายอยู่บริเวณแหล่งหญ้าทะเลทั้งอ่าวไทยและอันดามัน แบ่งเป็นกลุ่มในสถานที่ต่าง ๆ 13 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) บริเวณเกาะลิบง เกาะมุก และอ่าวสิเกา จังหวัดตรัง 2) เกาะศรีบอยา เกาะปู เกาะจำ และอ่าวนาง จังหวัดกระบี่ 3) เกาะยวน้อย เกาะยาวใหญ่ อ่าวพังงา จังหวัดพังงา อ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต 4) เกาะลิตี เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล 5) เกาะพระทอง จังหวัดพังงา 6 หมู่เกาะกรูด จังหวัดตราด 7) อ่าวคังกระเบน จังหวัดจันทบุรี 8) ปากน้ำประแส จังหวัดระยอง 9) อ่าวสัตหีบ จังหวัดชลบุรี 10) อ่าวทุ่งคาสวี จังหวัดชุมพร 11) อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 12) อ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี และ 13) อ่าวเตล็ด จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3 โลมาและวาฬ ในประเทศไทยพบ 27 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ประจำถิ่นใกล้ฝั่งและกลุ่มที่มีการอพยพย้ายถิ่นระยะไกลซึ่งอาศัยบริเวณใกล้ฝั่ง ชนิดโลมาและวาฬที่มีการศึกษาในเชิงสถานภาพและการแพร่กระจายจำกัดอยู่ในกลุ่มใกล้ฝั่ง 9 ชนิด ได้แก่ โลมาปากขวด โลมาหัวบาตรหลังเรียบ โลมาหลังโหนก โลมาอิรวดี โลมาลายจุด โลมาลายแถบ โลมากระโดด วาฬบรูด้า และโอมูระ กลุ่มโลมาและวาฬอีก 18 ชนิด ได้แก่ วาฬสีน้ำเงิน วาฬฟิน วาฬหลังค่อม วาฬหัวทุย วาฬหัวทุยเล็ก วาฬหัวทุยแคระ วาฬกิงโก วาฬคูเวียร์ วาฬเบลนวิลล์ วาฬเพชฌฆาต วาฬนาร์รอง วาฬเพชฌฆาตดำ วาฬเพชฌฆาตเล็ก วาฬหัวแดงโม โลมาฟันห่าง โลมาฟราเซอร์ โลมาริสโซ โลมาปากยาว

3.4 กลุ่มปลากกระตักอ่อน พบได้บ่อยในแหล่งน้ำสำคัญ 2 ชนิด ได้แก่ ฆลามวาฬ และกระเบนแมนต้า

4. ทรัพยากรดิน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีความหลากหลาย เพราะประกอบด้วยภูเขา แหล่งน้ำ ชายฝั่งทะเล และฝั่งทะเลที่น้ำท่วมถึง จึงก่อให้เกิดดินประเภทต่าง ๆ และดินในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมักเป็นดินทรายและดินตะกอนที่ค่อนข้างเป็นกรด มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ ส่วนดินบริเวณชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากการผุพังสลายตัวของวัตถุตกค้างและหินดาน และบริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึงอยู่เสมอ เนื้อดินจะเป็นประเภทดินเลนมีการระบายน้ำไม่ดีถึงไม่ดีมาก เพราะดินมีลักษณะแตกต่างและมีหลายชนิดปะปนกัน ตั้งแต่ดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียว กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ (2564: 17-18) ได้แบ่งลักษณะดินของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันตามธรณีสัณฐานและวัตถุต้นกำเนิดดิน ดังนี้

4.1 หาดทรายและสันทราย (Beach ridges and sand dunes) พบเป็นแนวยาวแคบ ๆ ขนานกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก เกิดจากการกระทำของคลื่นหรือกระแสน้ำทะเลพัดเอาทรายและเปลือกหอยต่าง ๆ ไปกองทับถมไว้เหนือหาดทราย ทำให้เกิดเป็นสันทรายเตี้ย ๆ ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินทราย และบางบริเวณจะมีเปลือกหอยปะปนอยู่มากสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชันร้อยละ 1-4 ดินเป็นดินลิก มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นส่วนมะพร้าว

4.2 บริเวณที่ราบตะกอนลำน้ำ (Alluvial plain) ประกอบด้วย บริเวณที่เป็นสันดินริมน้ำ (Levee) เกิดจากที่แม่น้ำลำธารพาตะกอนที่ทับถมบริเวณฝั่งแม่น้ำหรือลำน้ำมีความลาดชันประมาณร้อยละ 2-4 ดินที่พบเป็นดินเนื้อละเอียด มีการระบายน้ำดีการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ปลูกไม้ผล

4.3 บริเวณที่เป็นที่ราบลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ (Low terrace) ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ เกิดจากตะกอนลำน้ำที่ถูกพัดพามาทับถมเป็นเวลานาน มีความลาดชันร้อยละ 1-2 ดังนั้นดินจึงมีลักษณะเนื้อดินแตกต่างกันไป เช่น ดินเหนียว ดินร่วนปนดินเหนียว ดินเหนียวปนทรายหรือดินร่วนเหนียวปนทราย เป็นต้น ดินประเภทนี้มีการระบายน้ำเสียในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ของที่ดินใช้ทำนาข้าว ปลูกยางพารา และปลูกปาล์มน้ำมัน

4.4 บริเวณที่เป็นลูกคลื่นของลานตะพักลำน้ำ (Old alluvial terrace) ลักษณะเป็นที่ดอนอยู่ถัดจากที่ราบลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ เกิดจากการเปลี่ยนทิศทางเดินของแม่น้ำลำธารและการกัดเซาะของแม่น้ำลำธารในอดีต ทำให้ภูมิประเทศดังกล่าวเป็นเนิน มีลักษณะคล้ายลูกคลื่นดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินเนื้อหยาบหรือค่อนข้างเป็นทราย บางแห่งพบลูกรังปะปนอยู่ในชั้นดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินปลูกยางพารา มะพร้าว ไม้ผล และปาล์มน้ำมัน

4.5 บริเวณลานตะพักลำน้ำระดับกลาง (Middle terrace) ลักษณะเป็นที่ดอน อยู่ถัดจากที่ราบ ลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทิศทางเดินของแม่น้ำลำธารและการกัดเซาะของแม่น้ำลำธารในอดีต ทำให้ภูมิประเทศดังกล่าวเป็นเนิน มีลักษณะคล้ายลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชันร้อยละ 2-5 ดินที่พบส่วนใหญ่เป็นดินลิก มีการระบายน้ำดี ดินมีลักษณะเป็นดินเนื้อหยาบหรือค่อนข้างเป็นทราย หรือเป็นดินร่วนปนทราย บางแห่งพบลูกรังปะปนอยู่ในชั้นดิน การใช้ประโยชน์ของที่ดินส่วนใหญ่ใช้ปลูกยางพารา มะพร้าว ไม้ผล และปาล์มน้ำมัน

4.6 พื้นผิวที่เหลื่อมค้ำจากการกัดกร่อน (Erosion surface) บริเวณนี้เคยเป็นเนินเขาหรือภูเขามาก่อน ต่อมาเกิดการกัดกร่อนจากธรรมชาติทำให้ผิวพื้นกลายเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน มีความลาดชันร้อยละ 8-35 เป็นดินที่เกิดอยู่กับที่ดินที่พบส่วนใหญ่เป็นดินลิกปานกลางถึงต้น มีการระบายน้ำดีสำหรับลักษณะเนื้อดินจะแตกต่างกันตามวัตถุต้นกำเนิดดิน ถ้าวัตถุต้นกำเนิดดินเป็นพวกหินดินดานหรือหินฟิลโลสโตนภาคดินละเอียด และดินส่วนใหญ่จะเป็นดินลิกปานกลาง

4.7 บริเวณที่ลาดเชิงเขาและเนินเขา (Foothill slope and hilly) ลักษณะพื้นที่เป็นเนินเขาเตี้ย ๆ มีความลาดชันร้อยละ 16-35 ดินที่เกิดส่วนใหญ่เกิดจากการสลายตัวของหินพื้นล่างหรือเกิดจากหินดาต เชิงเขาส่วนใหญ่จะเป็นดินต้นมีเศษหินปะปน การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นป่าไม้ธรรมชาติ และปลูกยางพารา

4.8 พื้นที่ที่เป็นภูเขาและเทือกเขา (Hill and Mountains) เป็นภูเขาและเทือกเขา สลับซับซ้อนมีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 เป็นทิวเขาตามแนวเหนือใต้ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ ได้แก่ เทือกเขาบรรทัด เทือกเขาภูเก็ต ประกอบด้วยหินชนิดต่าง ๆ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ขรุขระที่ขึ้นอยู่เป็นป่าดิบชื้น

5. ทรัพยากรแหล่งน้ำ แหล่งน้ำในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ

5.1 แหล่งน้ำผิวดิน มีแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำกระบุรี แม่น้ำปะเหลียน และแม่น้ำตรัง ซึ่งมีน้ำไหลตลอดทั้งปี แต่ในขณะที่บางพื้นที่แม่น้ำ คลอง จะมีลักษณะเป็นลำน้ำสายสั้น ๆ มีศักยภาพในการกักเก็บน้ำต่ำ ได้แก่ คลองลำเลียง คลองปากจั่น คลองกระบุรี คลองละอูน คลองหาดส้มแป้น คลองกะเปอร์ คลองนาคา คลองกาพวน คลองบางริน และคลองราชกูด ในจังหวัดระนอง คลองพังงา คลองตะกั่วป่า คลองนางย่อน คลองนาเตย คลองถ้ำ คลองลำไทรมาศ และคลองบ่อแสน ในจังหวัดพังงา คลองกระบี่ใหญ่ คลองกระบี่น้อย คลองท่อม คลองปกาสัย จังหวัดกระบี่ คลองบางใหญ่ คลองบางลา คลองบางโรง คลองท่าเรือ คลองท่ามะพร้าว คลองบ้านหยัด คลองพม่าหลง คลองกมลา และคลองโคกโตนด จังหวัดภูเก็ต คลองกะลาเสใหญ่ คลองกะลาเสน้อย คลองบางสัก คลองหลักชัยและคลองลิพัง จังหวัดตรัง

5.2 แหล่งน้ำใต้ดิน ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีแหล่งน้ำใต้ดินภายในพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต ในขณะที่ศักยภาพของแหล่งน้ำใต้ดินในจังหวัดกระบี่และจังหวัดตรังมีศักยภาพสูง

นอกจากนั้นพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ยังมีทรัพยากรแหล่งน้ำที่เกิดจากการพัฒนาแหล่งน้ำที่เป็นโครงการชลประทานขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า โครงการอันสืบเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประมาณ 1,140 โครงการ การพัฒนาแหล่งน้ำส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในเขตจังหวัดระนองและจังหวัดตรัง รองลงมาเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตจังหวัดกระบี่ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดพังงา

6. ทรัพยากรป่าไม้ เกิดขึ้นจากอิทธิพลทางลักษณะทางกายภาพและภูมิอากาศที่ต่างกันอย่าง ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีหลายประเภทตามกลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ (2564: 118-120) คือ

6.1 ป่าชายเลน (Mangrove Forest) มีลักษณะเป็นป่าไม้ไม่ผลัดใบ มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นทั้งชนิดที่มีรากค้ำและรากหายใจแตกต่างกัน ป่าประเภทนี้พบตามที่ดินเลนบริเวณปากกริมทะเล หรือบริเวณแม่น้ำใหญ่ที่ได้รับอิทธิพลจากระดับน้ำขึ้น-น้ำลง พันธุ์ไม้สำคัญ ได้แก่ โกงกาง เลื้อยมือนาง แสม ลำพู พังกาหัวสุม ตะบูน ฝาด โปรง ส่วนพันธุ์ไม้พื้นล่าง ได้แก่ เหงือกปลาหมอและกระเพาะปลา เป็นต้น

6.2 ป่าชายหาด (Beach Forest) มีลักษณะเป็นป่าโปร่งไม่ผลัดใบ ขึ้นอยู่บริเวณชายหาดที่ไม่ได้รับอิทธิพลของน้ำขึ้น-น้ำลง และชายเขาริมทะเล พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ หูกวาง หยีทะเล โพทะเล ตีนเป็ดทะเล จิกทะเล โกงกางหูช้าง ปรง ชมพู่ป่า สารภีทะเล หงอนไก่ทะเล คันทรง ขาเปี้ย ลำมะงา ส่วนไม้พื้นล่าง ได้แก่ เตยทะเล พลับพลึง กะทกรก และผักบึงทะเล เป็นต้น

6.3 ป่าดิบชื้น (Tropical Evergreen Forest) เป็นสังคมพืชที่ไม่ผลัดใบ มักพบในบริเวณที่มีอากาศชุ่มชื้นตามหุบเขา ริมน้ำ ลำธาร ห้วย แหล่งน้ำและบนภูเขา พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตะเคียนทอง ตะเคียนชัน ตาแมว กระบาก เทพทาโร ยมหอม สุเหริยน ทุงฟ้า พลอง ฉกเสียดข้อ สัตตบรรณ นาคบุตร ตาเสือและคอแลน เป็นต้น ส่วนพันธุ์ไม้พื้นล่างที่พบ ได้แก่ ปุด เร่วดง กะพ้อ ว่านสากเหล็ก หมากผู้หมากเมีย คล้า โปรงทอง ลำเพ็ง เพริน และหวาย เป็นต้น

6.4 ป่าสงวนแห่งชาติ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 225 แห่ง มีพื้นที่ตามประกาศพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 6,522,014.80 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดกระบี่ 41 แห่ง จังหวัดตรัง 64 แห่ง จังหวัดพังงา 73 แห่ง จังหวัดภูเก็ต 16 แห่ง จังหวัดระนอง 13 แห่ง และจังหวัดสตูล 18 แห่ง

6.5 อุทยานแห่งชาติ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีอุทยานแห่งชาติ จำนวน 20 แห่ง มีพื้นที่ตามประกาศพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 3,888,261.25 ไร่ เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติในจังหวัดกระบี่ 4 แห่ง จังหวัดตรัง 1 แห่ง จังหวัดพังงา 7 แห่ง จังหวัดภูเก็ต 1 แห่ง จังหวัดระนอง 4 แห่ง และจังหวัดสตูล 3 แห่ง

6.6 วนอุทยาน กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีวนอุทยาน จำนวน 5 แห่ง มีพื้นที่ตามประกาศพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 20,601 ไร่ วนอุทยานที่อยู่ในจังหวัดตรัง 2 แห่ง คือ วนอุทยานน้ำพ่าน และวนอุทยานบ่อน้ำร้อนกันตัง จังหวัดพังงา 2 แห่ง คือ วนอุทยานสระนางมโนราห์ และวนอุทยานน้ำตกรามัญ และจังหวัดสตูล 1 แห่ง คือ วนอุทยานธาราสวรรค์

6.7 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 10 แห่ง มีพื้นที่ตามประกาศพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 2,209,421.50 ไร่ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดระนอง 4 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าควนแม่ยายหมอน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพรด้านทิศใต้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งระยะ-นาสิก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา จังหวัดพังงา 1 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไตนปริวรรต จังหวัดกระบี่ 2 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม จังหวัดตรัง 1 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด และจังหวัดสตูล 2 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไตนงาช้าง

6.8 เขตห้ามล่าสัตว์ป่า กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีเขตห้ามล่าสัตว์ป่า จำนวน 6 แห่ง มีพื้นที่ตามประกาศพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 383,763.25 ไร่ เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าในจังหวัดกระบี่ 1 แห่ง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทุ่งทะเล จังหวัดตรัง 3 แห่ง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า

หมู่เกาะลิบง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาน้ำพราย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคลองลาซาน จังหวัดภูเก็ต 1 แห่ง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาพระแทว และจังหวัดสตูล 1 แห่ง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองปลัก พระยาและเขาระยาบังสา

ประวัติศาสตร์

วิวัฒนาการและกระบวนการเป็นเมืองของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีความเชื่อมโยงกับอารยธรรมและวิวัฒนาการความเป็นเมืองของภาคใต้ในสมัยที่เมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองประมาณ พ.ศ. 500 ซึ่งมีการค้ากับจีน อินเดีย และอาหรับ จากหลักฐานที่เป็นเอกสารและข้อความกล่าวถึงศูนย์กลางการค้าใหญ่ คือ เมืองตักโกละ หมายถึง เมืองตะกั่วป่าโบราณ เมืองโกละภูฏานะ-โกละ หมายถึง เมืองกรูรี และปินะ หรือปรมโยนะ หมายถึง เขาปินะ ในเขตอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย

1. **ทะเลตีกดำบรรพ์เขาพนม** อายุ 300 ล้านปี พบที่ตำบลหน้าเขา อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ได้พบซากดึกดำบรรพ์ที่เป็นซากหอยกาบสองฝา และปะการัง แสดงให้เห็นว่าทะเลในอดีตเข้ามาในแผ่นดินจนถึงแนวเทือกเขาพนมเบญจา

2. **สุสานหอยแหลมโพธิ์** มีอายุโดยประมาณ 40 ล้านปี พบซากหอยน้ำจืดที่ทับถมกันส่วนใหญ่เป็นหอยขมตัวบ่อมอยู่ในสกุล Viviparous ซากหอยเหล่านี้มีน้ำทะเลช่วยประสานธาตุปูนทำให้ซากหอยจับตัวกันแน่นเหมือนแผ่นคอนกรีตขนาดใหญ่ ขนาดยาวประมาณ 200 เมตร กว้าง 50 เมตร และหนาประมาณ 0.40 เมตร

3. **สัตว์โบราณแอ่งกระบี่** อายุ 35-40 ล้านปี พบที่แอ่งกระบี่บริเวณเหมืองถ่านหินลิคไนต์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต มีการพบซากดึกดำบรรพ์ที่เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและอื่น ๆ จำนวน 27 ชนิด เช่น เสือเขี้ยวดาบ ช้างโบราณ จระเข้ สมเสร็จ บ่าง กระงะ และสัตว์ต้นตระกูลหนู เป็นต้น

4. **ลิงสยาม** อายุ 35 ล้านปี บริเวณแอ่งกระบี่พบซากดึกดำบรรพ์ ลิงสยาม เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมประเภทลิง มีลักษณะพิเศษ คือ ตัวเล็กสมองใหญ่ ถือเป็นต้นกำเนิดสายพันธุ์มนุษย์

5. **มนุษย์โบราณลำปาง-โฮโมอีเร็คตัส*** อายุ 500,000 ปี มนุษย์โบราณลำปางพบที่เกาะศาลาลำปาง เป็นมนุษย์สายพันธุ์โฮโมอีเร็คตัส มีลักษณะคนและลิงผสมกัน เป็นครั้งแรกที่พบซากดึกดำบรรพ์สายพันธุ์นี้ จึงเรียกว่า มนุษย์วานร (Ape-Man) โฮโมอีเร็คตัส เป็นสายพันธุ์มนุษย์ (Hominid) มีวิวัฒนาการขึ้นเมื่อ 1,500,000 ปีมาแล้ว ในสมัยไพลสโตซีน กะโหลกหนา หน้าผากลาด มีสันเหนือกระดูกขา พวกเขาดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ใหญ่และเก็บผลไม้ บางพวกอาศัยอยู่ในถ้ำหรือเพิงผา บางพวกอาศัยแถบที่ราบหรือที่ลาดใกล้แม่น้ำ เป็นพวกที่รู้จักใช้ไฟและทำเครื่องมือจากหินกรวดแม่น้ำ

6. **ถ้ำหลังโรงเรียนทับปริก** อายุ 43,000-27,000 ปี ลักษณะถ้ำเป็นเพิงผาภูเขาหินปูน อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 75 เมตร พื้นที่แห้งอยู่เสมอ บริเวณนี้เป็นป่าดึกดำบรรพ์ มีมนุษย์โบราณยุคไพลสโตซีนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นสายพันธุ์โฮโมเซเปียนพวกแรก ๆ เร่ร่อนหาอาหาร เก็บของป่า

* ซากดึกดำบรรพ์โฮโมอีเร็คตัสพบครั้งแรกที่อินโดนีเซีย เรียกว่า มนุษย์ชวา ต่อมาพบที่จีนเรียกว่า มนุษย์ปักกิ่ง จากนั้นพบในแอฟริกา ยุโรป และในไทย ซึ่งเรียก มนุษย์ลำปาง ตามแหล่งที่พบ สำหรับบริเวณแอ่งกระบี่มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์ที่ใกล้เคียงกับแอ่งลำปางเสมอมา ดังนั้นการพบมนุษย์โบราณโฮโมอีเร็คตัสที่ลำปาง จึงน่าจะเชื่อมโยงถึงกันและแสดงว่า เอเชียเป็นแหล่งกำเนิด และวิวัฒนาการสายพันธุ์มนุษย์มาอย่างต่อเนื่อง

ล่าสัตว์ พักพิงที่ถ้ำหลังโรงเรียนต่อเนื่องกันมาหลายรุ่น สมัยตั้งแต่ยุคหินเก่าจนถึงปลายยุคหินใหม่ มนุษย์พวกนี้ใช้เครื่องมือที่ทำจากหิน มีทั้งหินที่ใช้สับ ขวานหิน ค้อนหิน ใบมีดยาว เพื่อกองป่าเก็บผลไม้และสัตว์ และนำมาเผาปรุงเป็นอาหาร บางช่วงอาจมีการตระเวนถึงทะเลเก็บหอยมากิน ใช้เปลือกหอยทำเครื่องประดับ เช่น กำไล สร้อยคอ และใช้เปลือกหอยแมลงภู่ทำช้อน บางช่วงถ้ำอาจถูกทิ้งร้าง อีกทั้งมนุษย์โบราณยังใช้เป็นที่พักพิงซึ่งจะถูกฝังพร้อมกับเครื่องประดับและเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่าง ยังมีภาชนะดินเผาเนื้อหยาบทรงกลมขนาดเล็กตกแต่งด้วยลายทาบเชือกเพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในโลกรหน้า ถ้ำหลังโรงเรียนเป็นแหล่งโบราณคดีที่เก่าแก่และสำคัญเพราะมนุษย์รุ่นใหม่สายพันธุ์โฮโมซาเปียนปรากฏขึ้นครั้งแรกในดินแดนแถบนี้

7. ถ้ำหม้อเขียว อายุ 27,000-3,300 ปี เป็นเพิงผาใต้ภูเขาหินปูนอยู่ใกล้ลำธารและทุ่งหญ้าในที่ราบต่ำ เมื่อขุดดินทับถมใต้เพิงผา 5 ชั้นดิน มีการพบหลักฐานต่าง ๆ ทำให้เข้าใจได้ว่าเมื่อประมาณ 27,000-3,300 ปีก่อน มีมนุษย์สายพันธุ์โฮโมซาเปียนพักอาศัยที่ถ้ำนี้อย่างต่อเนื่องมาหลายช่วงสมัย

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในภาคใต้ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ คือ ยุคหินกลาง เป็นต้นมามีมนุษย์มาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ และมีการติดต่อกับมนุษย์กลุ่มอื่นในภูมิภาคอื่น เมื่อถึงยุคหินใหม่มีหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าคนในภาคใต้เริ่มเข้าสู่สภาพชุมชน เพราะมีการพบเครื่องมือหินขัด เครื่องประดับ และภาชนะดินเผาในหลายท้องที่ อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้มีชุมชนหลายแห่งกระจายอยู่ทั่วไปในภาคใต้ เมื่อเข้าสู่ยุคโลหะมีการพบโบราณวัตถุโดยเฉพาะกลองมโหระทึก และภาชนะดินเผาเขียนสีแดง หรือสีเลือดหมู* มีรูปแบบเดียวกันกับที่ค้นพบในประเทศอื่น ๆ หลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างภาคใต้ของไทยกับประเทศเหล่านั้นในสมัยต้นพุทธกาล ฉะนั้นภาคใต้ของไทยในยุคโลหะจึงไม่ใช่เป็นสังคมที่อยู่โดดเดี่ยว แต่มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับชุมชนในดินแดนอื่น ๆ ซึ่งคงจะมีการติดต่อกันมาตั้งแต่ยุคหินกลาง และการพบโบราณวัตถุดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อกันทางทะเล หลักฐานทางโบราณคดีเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ได้ว่าประชาชนของภาคใต้ในยุคโลหะอยู่ในชุมชนที่เจริญและมีความสามารถในการเดินเรือติดต่อกับชุมชนอื่นที่อยู่ภายนอกได้ ความเจริญของชุมชนในภาคใต้ยุคโลหะจึงเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพัฒนาการของสังคมที่เป็นบ้านเมืองขึ้นในสมัยตอนแรกเริ่มของประวัติศาสตร์เป็นต้นมา เพราะเป็นระยะที่มีเอกสารของอินเดีย กรีก โรมัน และอาหรับ กล่าวถึงแว่นแคว้นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามชายฝั่งทะเลและเกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีภาคใต้ของประเทศไทยรวมอยู่ด้วย

ตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมา เอกสารในราชวงศ์จีนได้กล่าวถึงความรุ่งเรืองของเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่โดยรอบอ่าวไทยซึ่งมีมากกว่า 10 เมือง เมืองเหล่านี้รุ่งเรืองขึ้นเนื่องจากบทบาททางการค้าขายของพ่อค้าอินเดียที่ใช้คาบสมุทรมนี้ เป็นสื่อกลางในการติดต่อค้าขายกับจีน พ่อค้าเหล่านี้ได้นำอารยธรรมอินเดียมาสู่ดินแดนบริเวณนี้ในเรื่องภาษา วรรณคดี ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี กฎหมาย และสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมประเพณีทั้งหมดของประเทศไทย ข้อมูลจากหลักฐานทางเอกสารที่เกี่ยวกับพัฒนาการของบ้านเมืองในภาคใต้ที่กล่าวมานั้นสามารถพบได้จากโบราณวัตถุในท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาคใต้ เช่น เทวรูป พระวิษณุรุ่นเก่าที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 10 และพระพุทธรูปที่มีอิทธิพลศิลปกรรมอินเดียในตระกูลช่าง

* ภาชนะดินเผาเขียนสีแดง หรือสีเลือดหมูพบในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

สารนาถ พระพุทธเจ้าศากยมนีที่พบ ณ เวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และตระกูลช่างในลุ่มแม่น้ำ
กฤษณาในประเทศอินเดียซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 พระพุทธเจ้าศากยมนี ณ
เขานาบน้ำ อำเภอมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ และเศียรพระพุทธรูป พบที่อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช

นอกจากนี้ได้ค้นพบศิลาจารึกอักษรทมิฬ และอักษรปัลลวะในอินเดียภาคใต้ ภาษาทมิฬและ
ภาษาสันสกฤตในภาคใต้ โดยพบมากที่สุดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่
10-13 เมืองเล็ก ๆ หลายเมืองได้เจริญขึ้นบนคาบสมุทรและตอนบนของอ่าวไทย ซึ่งสันนิษฐานว่า
เป็นชุมชนที่ใช้ภาษามอญ ความเจริญของเมืองเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการค้าขายกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ชายฝั่ง
ทะเลและประเทศแถบโพนันทะเล แต่การค้าที่ทำให้เจริญสูงสุด คือ การค้าขายกับจีน โดยผู้ครองนคร
ได้ส่งผลิตผลจากป่าและรูปเคารพในพระพุทธศาสนาเป็นบรรณาการไปยังจักรพรรดิจีนเพื่อ
แลกเปลี่ยนกับผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป

จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีปรากฏว่า ศาสตราจารย์ยอร์ช
เซเดส์ (George Coedes) ผู้เชี่ยวชาญการอ่านศิลาจารึกภาษาโบราณและประวัติศาสตร์โบราณของ
ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้บัญญัติคำว่า ศรีวิชัย ขึ้นเป็นครั้งแรก สันนิษฐานว่า ท่านพบ
ในบันทึกการเดินทางของพระภิกษุอู๋จิ่งซึ่งได้เดินทางผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปศึกษาพุทธศาสนา
ในอินเดีย โดยพระภิกษุอู๋จิ่งได้กล่าวถึงอาณาจักรในบริเวณนี้ที่ชื่อ ซิลิโพซิ หรือโพซิ ขณะที่ท่าน
เดินทางมาถึงและพัก ณ อาณาจักรนี้เพื่อศึกษาภาษาสันสกฤต ใน พ.ศ. 1214 และในศิลาจารึกหลักที่
23 มีบางคำที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ต้องมีอาณาจักรที่ชื่อศรีวิชัยอยู่แน่นอน ศาสตราจารย์ยอร์ช
เซเดส์ (George Coedes) จึงเห็นว่า คำว่า ซิลิโพซิ ของพระภิกษุอู๋จิ่ง คือ คำว่า ศรีวิชัย อาณาจักรนี้
รุ่งเรืองในประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 และหมดอำนาจใน พ.ศ. 1818 ส่วนศูนย์กลางอาณาจักรนี้
ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ (George Coedes) เห็นว่าต้องอยู่บนเกาะสุมาตราบริเวณเมืองปาเล็มบัง
หลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับศรีวิชัยที่พบมีทั้งศิลาจารึก โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจดหมายเหตุ
ของต่างชาติ โดยพบในภาคใต้ของประเทศไทย คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช อ่าวบ้านดอน จังหวัด
สุราษฎร์ธานี เกาะชวา และเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย

ในพุทธศตวรรษที่ 17-19 เมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองสูงสุดภายใต้การปกครองของ
ราชวงศ์ธรรมมาโคกราช โดยเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าของคาบสมุทรไทยระหว่างฝั่งทะเล
ตะวันออกและตะวันตก ทั้งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์ ผู้คนจึงอพยพเข้า
มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองนครศรีธรรมราชอย่างหนาแน่น และประมาณ พ.ศ. 1700 ราชวงศ์ธรรมมา
โคกราชจัดการปกครองเมืองรายรอบ 12 หัวเมือง เรียกว่า เมืองสิบสองนักษัตร โดยกำหนดให้แต่ละ
หัวเมืองใช้ตราประจำเมือง ดังนี้

เมืองสายบุรี ใช้ตราหนู (ปีชวด)

เมืองกลันตัน ใช้ตราเสือ (ปีชลา)

เมืองไทรบุรี ใช้ตรางูใหญ่ (ปีมะโรง)

เมืองตรัง ใช้ตราม้า (ปีมะเมีย)

เมืองบันทายสมอ ใช้ตราลิง (ปีวอก)

เมืองตะกั่วป่า ใช้ตราสุนัข (ปีจอ)

เมืองปัตตานี ใช้ตราวัว (ปีฉลู)

เมืองปะหัง ใช้ตรากระต่าย (ปีเถาะ)

เมืองพัทลุง ใช้ตรางูเล็ก (ปีมะเส็ง)

เมืองชุมพร ใช้ตราแพะ (ปีมะแม)

เมืองสะอูเลา ใช้ตราไก่ (ปีระกา)

เมืองกระบี่ ใช้ตราหมู (ปีกุน)

ภาพที่ 1.4 เมือง 12 นักษัตร

ที่มา : Sator4U, 20 กรกฎาคม 2565

จากหลักฐานตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช และวรรณกรรมเรื่องพระนิพพานโสทรทูลเรื่องได้ยืนยันอย่างชัดเจนถึงความรุ่งเรืองของเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยอดีต และสามารถควบคุมหัวเมืองอื่น ๆ ได้ทั่วถึง และในพุทธศตวรรษที่ 17-19 เป็นช่วงที่เมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมาโคกราชซึ่งจัดการปกครองหัวเมือง 12 เมือง หรือเมืองสิบสองนักษัตรได้กล่าวถึง เส้นทางเดินบกเชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก หรือ Land Bridge ซึ่งมี 7 เส้นทาง คือ เส้นทางผ่านช่องสิงขร เส้นทางข้ามคอคอดกระ เส้นทางราชกรุงด เส้นทางตะกั่วป่า เส้นทางปากพนม เส้นทางกระบี่ และเส้นทางปากแม่น้ำกันตัง

จนกระทั่งในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยามีการทำเหมืองแร่ดีบุกโดยในช่วงเวลาดังกล่าวอังกฤษได้ตั้งตลาดรับซื้อดีบุกอยู่ที่เกาะหมากหรือเกาะปีนัง เพื่อส่งไปขายต่อในยุโรป ทำให้ดีบุกมีราคาสูงขึ้น จึงมีนักแสวงโชคหลายเชื้อชาติเข้ามาเกาะภูเก็ตเพื่อทำการค้าขายแร่ดีบุกซึ่งอยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) การเข้ามาของชาวตะวันตกทำให้เมืองภูเก็ตพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยสรุปวิวัฒนาการและกระบวนการสู่ความเป็นเมืองของภาคใต้ที่มีความเชื่อมโยงกับชุมชนเมืองในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้ดังนี้

1) การพัฒนาภาคใต้ในยุครุ่งเรืองของเหมืองแร่ดีบุก การทำเหมืองแร่ดีบุกเริ่มตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ในพื้นที่ทั้งชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันออกหรือฝั่งอ่าวไทย และภาคใต้ฝั่งตะวันตกหรือฝั่งทะเลอันดามัน ชุมชนเมืองมีการพัฒนาในระดับสูง โดยส่วนใหญ่เมืองที่มีการพัฒนาตั้งอยู่บริเวณแนวชายฝั่งทะเล โดยมีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญด้านฝั่งอ่าวไทย เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญด้านฝั่งอันดามัน และมีเมืองศูนย์กลางย่อยกระจายตัวไปตามแนวชายฝั่งทะเล ได้แก่ จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชุมพร โดยมีเส้นทางติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนเมืองทั้งฝั่งทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามัน

2) การพัฒนาภาคใต้ในยุคการพัฒนาเส้นทางรถไฟ อยู่ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 ทำให้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้จากอดีตที่ด้านฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งเคย

เป็นเมืองนครศรีธรรมราชกลายเป็นเมืองขนาดใหญ่ และด้านฝั่งทะเลอันดามันจากที่เคยเป็นเมืองตะกั่วป่าได้กลายเป็นเมืองภูเก็ต โดยมีเมืองศูนย์กลางรองที่เกาะตัวไปตามเส้นทางรถไฟ ได้แก่ จังหวัดชุมพร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดยะลา และอำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

3) การพัฒนาภาคใต้ในยุคของการพัฒนาทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 โครงการพัฒนาทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) ได้ทำการแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2510 ทำให้ได้อิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคใต้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังทำให้มีการกระจายความเจริญไปยังชุมชนเมืองสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน เช่น จังหวัดระนอง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 โดยมีจุดหมายปลายทางสู่ศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4) การพัฒนาภาคใต้ในยุคของการพัฒนาทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 อยู่ในพื้นที่ระหว่างจังหวัดชุมพรถึงอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดการพัฒนภาคใต้ในแกนกลาง (Central Corridor) ระหว่างชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและชายฝั่งทะเลอันดามัน นอกจากนี้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ยังได้ขยายตัวไปจนถึงอำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส เป็นจุดหมายปลายทาง

5) การพัฒนาภาคใต้ในยุคหลัง จากการพัฒนภาคใต้ในอดีตข้างต้นทำให้เกิดศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ทั้งเมืองศูนย์กลางหลักและเมืองศูนย์กลางรองทั้งสองฝั่งทะเลที่มีความเชื่อมโยงการพัฒนาของเมืองศูนย์กลางการพัฒนาตามแนวเส้นทางการคมนาคมระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีถึงอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา และจังหวัดสุราษฎร์ธานีถึงจังหวัดภูเก็ต ทั้งยังทำให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเมืองศูนย์กลางชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและชายฝั่งทะเลอันดามันซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน

สังคมและวัฒนธรรม

1. เกร็ดลักษณะทางสถาปัตยกรรม

1.1 เรือนไทยภาคใต้ทั่วไป เรือนไทยภาคใต้มีขนาดไม่ใหญ่และไม่สูงมาก เป็นเรือน 2 ช่วงเสา ปลูกยกพื้นจากพื้นดินประมาณคนก้มหัวลอดไปได้ เสาเรือนตั้งอยู่บนแท่นหินหรือแท่นปูน แต่ถ้ามีการฝังในดินจะให้ไผ่ขึ้นมาจากพื้นดินไม่เกิน 1 ฟุต เพื่อไม่ให้ปลวกกัดดินเสา และป้องกันเสาผุกร่อนจากความชื้นของดิน และมีไม้ร้อยทะเลเสาทุกต้นตามความยาวของเรือนทั้ง 3 แถว เพื่อยึดโครงสร้างให้แข็งแรง

เรือนไทยภาคใต้สร้างเป็นหมู่มีเรือนประธานหลังหนึ่ง ริมชานด้านตรงข้ามกับเรือนประธานมีเรือนเคียงปลูกขึ้นอีกหนึ่งหลัง และท้ายชานด้านหนึ่งมีชานเล่นขวางหัวชานระเบียงเป็นที่ปลูกเรือนครัว กั้นฝาด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ หัวชานหน้าระเบียงด้านตรงข้ามกับเรือนครัวเป็นส่วนหน้าเรือนของตัวเรือน สำหรับตัวเรือนของบ้านกั้นฝาด้วยแผ่นกระดานตีเกล็ดตามแนวนอน มีการกั้นห้องสำหรับเป็นห้องนอน 1 ห้อง อีกห้องปล่อยโล่ง ด้านหน้าบ้านมีระเบียง ด้านข้างเรือนประธานติดกับระเบียงจะทำหัวรอดยื่นล้าออกมาจากยอดเสาประมาณคืบเศษ ๆ ทุกตัว ปลูกกระดานแผ่นยาวทับหัวรอดตลอดความยาวของเรือน เรียกว่า กระดานเสียบ ใช้สำหรับวางเขียนหมากและเครื่องใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ประจำบ้าน สำหรับช่อหน้าต่างมีลักษณะแคบ ๆ หรือบางแห่งอาจไม่ทำ เพื่อป้องกันฝนสาด เนื่องจากภาคใต้มีฝนตกชุกและมีลมแรงจัด หลังคานิยมทำทรงจั่วฉากจันทันเพื่อให้แน่น แต่

ทรงเตี้ยกว่าเล็กน้อย นิยมติดแผ่นปั้นลมแบบหางปลาต่อชายคาคลุมตัวเรือนกันฝนสาด มีแผ่นกระดานเรียบแล่นหน้าเรือนประธานและหน้าระเบียง จั่วของเรือนกรุไม้ตีเกล็ดทึบ ชายคาเรือนประธานต่อกันสาดยื่นไปคลุมตัวเรือน 3 ด้าน ด้านระเบียงทำหลังคาลาดเอียงลงมากและชายคาระเบียงต่ำจนต้องก้มศีรษะลงเมื่อเดินผ่านชายคา หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ และเรือนสามารถใช้คนจำนวนมากยกเคลื่อนย้ายที่ไปได้

1.2 บ้านของชาวไทยมุสลิม แบ่งออกเป็น 3 แบบตามรูปทรงของหลังคา คือ หลังคาแบบแฉกและห้ (หลังคาจั่ว) หลังคาแบบลิ้มะ (หลังคาปั้นหย้า) และหลังคาแบบบรานอร์ (ทรงมะนิลา)

1.3 อาคารในยุคการทำเหมืองแร่ดีบุก เป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารแบบซิโนโปรตุกีส เริ่มแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่กระจายในพื้นที่ทำเหมืองแร่ดีบุกในเขตจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดตรัง

ภาพที่ 1.5 อาคารแบบซิโนโปรตุกีส
ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 19 กรกฎาคม 2565

2. เกล็ดขันธ์ทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต

2.1 ประเพณีลากพระ (ชักพระ) มีขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังจากออกพรรษา 1 วัน ยานพาหนะที่จะใช้สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปนิยมตกแต่งเป็นรูปเรือ เรียกว่า เรือพระ มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เช่น ปางประทานพร ประดิษฐานอยู่ภายในบุษบก มีเชือกเส้นใหญ่และยาว 2 เส้น ผูกที่หัวเรือพระสำหรับให้ประชาชนผู้มาร่วมลากเรือพระไปตามเส้นทางที่กำหนดไว้ ทั้งมีกลองใหญ่ 2 ใบ สำหรับตีระโคมวางอยู่บนเรือพระและตีตลอดทางเพื่อให้เรือไปถึงที่หมายก่อนเวลาเพล นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุและสามเณรของวัดที่ทำเรือพระขึ้นร่วมในเรือพระ หรือเดินตามเรือพระ เมื่อถึงที่หมายอุบาสก อุบาสิกา พระภิกษุ และสามเณรทำพิธีสมโภชพระพุทธรูปที่แห่กันมาและถวายภัตตาหารเพล แล้วพระสงฆ์จะอนุโมทนาทาน เมื่อได้เวลาก็กลาเรือพระกลับวัด

2.2 การทำบุญวันสารทเดือนสิบ นิยมทำกันในเดือนสิบมีการทำบุญ 2 วัน คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อใกล้ถึงวันกำหนดประชาชนจะเตรียมทำของที่จะนำไปทำบุญ มีต้มขม เช่น ขมเจาะรู ขมลูกสะบ้า ขมปลา และมีอาหารคาวหวานอย่างอื่นที่จัดถวายเป็นอาหารเพล

2.3 พิธีถือศีลอด มุสลิมทุกคนเมื่อบรรลุนิติภาวะหรือเกิดสภาพความเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้วจำเป็นต้องถือศีลอด ซึ่งการถือศีลอดของมุสลิมทุกคนต้องถือศีลอดคนละ 1 เดือน คือ ในเดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราชซึ่งเรียกว่า เดือนรอมฎอน (ปีปฏิทินอิสลามนับจากจันทร์ครี) หลักปฏิบัติ

โดยทั่วไปของการถือศีลอด คือ การงดเว้นการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส การรักษา อวัยวะทุกส่วนให้พ้นจากการทำชั่ว ทั้งทางด้านกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม ตั้งแต่แสงอรุณขึ้น จนกระทั่งหมดแสงอาทิตย์

2.4 วันฮารีรายอ (อีดีลฟีฏร์) เป็นวันที่เวียนมาสู่สภาพเดิม กล่าวคือ เป็นวันที่กลับมาสู่ การเว้นจากการถือศีลอด ทั้งนี้เพราะวันฮารีรายอตรงกับวันที่ 1 เดือนเซาวาล อันเป็นเดือนที่ 10 ต่อ จากเดือนรอมฎอน วันฮารีรายอถือเป็นวันแห่งการรื่นเริง อนึ่งในการถือศีลอดชาวไทยมุสลิมนิยมใช้ คำว่า ถือบวช ดังนั้นในวันฮารีรายอ จึงนิยมเรียกกันว่า วันออกบวช หรือ วันอีดีเล็ก

2.5 วันเมาลิด ถือเป็นวันระลึกคล้ายวันเกิดขององค์นบีมุฮัมมัด (ซบ.) ศาสดาแห่ง ศาสนาอิสลาม ประชาชนนิยมประกอบศาสนกิจทำบุญให้ทานตลอดเดือน (วันหนึ่งวันใดก็ได้ในเดือน รอบีอุสอวาล ซึ่งเป็นเดือน 3 ทางจันทรคติ)

2.6 วันรายอฮัจยี (อีดีลอัลฮัจญา) วันประกอบพิธีฮัจยี ณ นครมักกะห์ ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย ประชาชนทั่วไปนิยมทำพิธีละหมาดสุนัต หลังจากพิธีละหมาดจะมีพิธีทำกุรบาน 3 วัน กล่าวคือ การเชือดสัตว์ เพื่อบริจาคแจกจ่ายแก่ผู้ยากจน สัตว์ที่เชือด ได้แก่ แพะ แกะ อุฐู และ วัว ซึ่งเรียกว่า อุฐูฮียะฮฺ แต่คนทั่วไปมักเรียกสัตว์ที่ถูกเชือดนี้ว่า กุรบาน หมายถึง ทำให้เข้าใกล้ซัด

2.7 การเข้าสู่สุนัต ในภาษาอาหรับเรียกว่า คอตัน ภาษายาวีเรียกว่า มาโชะยาฮี การเข้า สุนัต คือ การขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย โดยชายมุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ ดังนั้นผู้ปกครอง จึงมักทำการเข้าสู่สุนัตให้แก่ลูกหลานตั้งแต่เด็ก ๆ สำหรับชายที่มาเข้ารับศาสนาอิสลามต้องปฏิบัติ เช่นกัน

2.8 การแสดงลิมนัต หรือตายายนายมุนต์ หรือโตะครีม เป็นการขับร้องประกอบดนตรี เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งเชื่อว่าเกิดเหตุการณ์ครุหมตตายหรือผีบรรพบุรุษให้โทษจะมีการเชิญผีตาย ยายมาเข้าทรงเพื่อรับเครื่องสังเวท ในอดีตการแสดงมี 3 วัน 3 คืน ระยะหลังมีเพียง 1 วัน

2.9 การแสดงมโนราห์ เป็นการละเล่นพื้นบ้านตามแบบฉบับของคนภาคใต้ เป็นการขับ ร้องประกอบดนตรี มีความเชื่อว่า เดิมมโนราห์เป็นวัฒนธรรมของอินเดียได้แพร่หลายสู่ชวาและมลายู ในช่วงอาณาจักรศรีวิชัยกำลังรุ่งเรือง แต่ยังหาข้อมูลที่ยืนยันไม่ได้ มโนราห์มีผู้แสดง 15-20 คน มีนายโรงหรือมโนราห์ใหญ่ 1 คน ตัวผู้แสดง หรือคนรำ หรือนางรำ ตัวตลกชายหญิง เครื่องแต่งกาย มโนราห์เป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ เครื่องดนตรีที่ใช้ คือ กลอง ทับ ฉิ่ง กรับ ปี่ เรื่องที่มโนราห์ใช้แสดง คือ พระสุธนมโนราห์ ภายหลังเปลี่ยนเป็นนิยายประโลมโลก

2.10 การแสดงหนังตะลุง เป็นการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ที่ได้รับความนิยมเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะและพัฒนาขึ้นบริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนกลาง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา หนังตะลุงสันนิษฐานว่า เป็นคำที่เกิดขึ้นตอนที่หนังควนซึ่งมาจากจังหวัดพัทลุงเข้าไป เล่นที่กรุงเทพฯ โดยชาวกรุงเทพฯ เรียกหนังควนว่า หนังพัทลุง จากพัทลุง เป็นทะเล แล้วเป็นหนัง ตะลุง โดยชื่อเสียงในอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา คือ หนังตะลุง คณะลำตวน ศ.อิมแห่ง หนังลำตวน จะเล่นเรื่องราวในเชิงอนุรักษวัฒนธรรมประเพณีไทย และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

2.11 การแสดงกาหลอ เป็นดนตรีพื้นบ้านทางภาคใต้ ใช้บรรเลงในงานศพของชาวไทย พุทธ ด้วยความเชื่อvaเพื่ออ่อนน้อมวิญญานของผู้ตายไปสักการะพระอิศวร การเล่นกาหลอใช้ผู้เล่น 4 คน คือ หัวหน้าวงเป็นผู้เป่าปี่ เรียกว่า นายโรง หรือนายปี่ ลูกวง 3 คน เครื่องดนตรี คือ ปี่ โทน และฆ้อง เพลงที่คณะกาหลอใช้บรรเลง คือ เพลงแม่บท 12 เพลง

3. เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

3.1 ชาวเล หรือยิปซีทะเล (Sea Gypsies) มี 2 กลุ่ม คือ

3.1.1 อูรักลาโว้ย หมายถึง คนทะเล อาศัยบริเวณเกาะสิเหร่ หาดราไวย์ แหลมหลา บ้านเหนือ และบ้านสะพาน จังหวัดภูเก็ต เกาะพีพี เกาะจำ เกาะปู เกาะไหง และเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ เกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ และเกาะราวี จังหวัดสตูล ชาวเลกลุ่มนี้ใช้ภาษาอูรักลาโว้ยเป็นภาษาพูด ตามตำนานกล่าวว่า ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยเคยมีบรรพบุรุษเชื่อมโยงกับชาวเลกลุ่มมอแกน และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เดินทางอพยพเร่ร่อนทางทะเลมายาวนาน ในอดีตชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยเคยอาศัยบริเวณเทือกเขาขุนงูณีไร ชายฝั่งทะเลในรัฐไทรบุรีหรือเขตสหพันธรัฐมาเลเซียก่อนอพยพเข้าสู่บ้านน้ำไทย เมื่อเข้ามาอาศัยแถบหมู่เกาะชายฝั่งทะเลอันดามันเขตประเทศไทยแล้ว ระยะเวลาแรก ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยมีวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนโดยอาศัยเรือที่ทำจากไม้ระกำเป็นที่อยู่ และยานพาหนะในการเดินทางเพื่อล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยใช้กายัก* หรือสร้างเพิงพักชั่วคราวเหนือริมหาดชายฝั่งทะเลในบางฤดูกาล ทั้งมีหลักฐานทางวัตถุและคำบอกเล่าสืบต่อกันมาเชื่อว่า เกาะลันตาเป็นดินแดนแห่งแรกที่ชาวเลอูรักลาโว้ยเริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตขึ้นตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย แต่ยังคงสืบทอดนิสัยอพยพเร่ร่อนอยู่เวลาหนึ่ง และมีเหตุการณ์ที่ชาวเลต้องอพยพย้ายถิ่นไปอยู่อาศัยบริเวณบ้านน้ำชายฝั่งทะเลอันดามันอีกหลายครั้ง โดยแยกย้ายไปหาที่อยู่และหาที่กินตามหมู่เกาะต่าง ๆ แล้วตั้งถิ่นฐาน จนกระทั่งกระจายกันไป แต่ทุกกลุ่มยังติดต่อสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันเป็นสังคมเครือญาติใหญ่ และเป็นพวกเดียวกันทั้งหมด

ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยดำรงชีวิตกับทะเลตลอดมา ในยุคดั้งเดิมพวกเขาพาเรือล่องไปตามหมู่เกาะ กลุ่มละ 4-5 ลำ บางครั้งจะขึ้นเกาะเพื่อเก็บของป่า เช่น มะพร้าว เผือก มัน หรือเก็บหอยช่วงน้ำลง แต่ส่วนใหญ่ล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร ใช้เครื่องมือฉมวก สามง่าม เบ็ด และวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยได้ชื่อว่า มีความสามารถในการดำน้ำแทงปลา จับกุ้งมังกรด้วยมือเปล่า ดำน้ำเก็บหอยต่าง ๆ ขึ้นมาจากทะเล ลำเต้ากระและพะยูนเป็นอาหาร เมื่อมีกลุ่มชนอื่นเข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานแถบหมู่เกาะมากขึ้น ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยได้เคลื่อนย้ายชุมชนไปอยู่ตามหัวเกาะหรือสุดปลายแหลม ซึ่งเป็นบริเวณที่คลื่นลมแรง เพื่อหนีการรบกวนจากกลุ่มชนอื่น เพราะชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยรักสงบและหวาดกลัวคนแปลกหน้า เมื่อผู้คนมากขึ้นชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยจำเป็นต้องติดต่อกับชุมชนภายนอก นำส่วนเกินที่หาได้จากทะเลไปแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ที่ขาดแคลน เช่น การนำเครื่องรางและสิ่งประดับประเภทเกล็ดกระเบนทองน้ำ กำไลกระ หอยเบี้ย กัลปังหา และไข่มุก แลกกับเสื้อผ้า หรือนำปลาไปแลกข้าวสาร

3.1.2 มอแกน หรือคนน้ำเค็มมี 2 กลุ่ม ใช้ภาษามอแกนเป็นภาษาพูด แต่อาจผิดเพี้ยนหรือแตกต่างกันไป มอแกน 2 กลุ่มแบ่งตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน คือ 1) มอแกนตามับ หรือมอแกนบก ตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะพระทอง บ้านทุ่งน้ำดำ และบ้านนาปี จังหวัดพังงา ท่าฉัตรชัย จังหวัดภูเก็ต และ 2) มอแกนปูเลา หรือมอแกนเกาะ อาศัยเรือเร่ร่อนบริเวณหมู่เกาะพยาม จังหวัดระนอง เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ เกาะระ เกาะบอน เกาะพระทอง และหมู่เกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา รวมทั้งพวกที่แต่งงานกับกลุ่มอูรักลาโว้ยแล้วตั้งถิ่นฐานบริเวณหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต และเกาะพีพี จังหวัดกระบี่

* กายัก หรือ แฝกสำหรับมุงหลังคาเรือเก็บพบได้ มุงเป็นเพิงได้

จากการมีสถานที่หลายประเภททำให้กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การล่องเรือท่องเที่ยวในทะเลอันดามัน การพายเรือแคนูหรือเรือคายัคชมถ้ำ เกาะ และป่าชายเลน การดำน้ำแบบน้ำตื้น (Snorkeling) และน้ำลึก (Scuba Diving) การขี่ม้า สนามมวย สนามยิงปืน สนามกอล์ฟ สนามกีฬาผาดโผนหรือที่เรียกว่า Extreme game การปีนหน้าผาและการไต่จากหน้าผาสูง การล่องแก่ง การขี่รถ ATV ไปตามเส้นทางธรรมชาติ

สำหรับผู้ชื่นชอบธรรมชาติมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เดินป่า ดูนก เล่นน้ำตก เทียวถ้ำ นั่งช้าง การนั่งเรือล่องแม่น้ำลำคลองเพื่อชมทิวทัศน์ป่าชายเลนและสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงที่ผูกพันกับสายน้ำ การเที่ยวชมเมืองเก่า และวิถีชีวิตชุมชนที่จะได้สัมผัสสรวงแห่งธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ มีเส้นทางที่สามารถเดินเที่ยวได้เองหรือนั่งรถประจำถิ่นท่องเที่ยว

ส่วนคนรักสุขภาพและรักความสวยงามมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั้งการแช่น้ำแร่ร้อนบริสุทธิ์จากธรรมชาติ การทำสปา ชัดผิว การนวดแผนไทย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อย่างไรก็ตามเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวจึงมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ให้เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีมาตรฐานระดับโลก และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้มีศักยภาพ ทั้งให้จังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์หลักของธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลเพื่อเป็น Marina Hub และ Medical Hub รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อกระจายการท่องเที่ยว ตั้งแต่จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

2. การเกษตร กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีการผลิตหลักทางการเกษตร คือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว กาแฟ และผลไม้ ในจังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงาซึ่งเป็นจังหวัดที่มีบทบาทด้านการเกษตรของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

3. การประมง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีพื้นที่ติดทะเลจำนวน 116,280 ตารางกิโลเมตร โดยสามารถทำประมงพื้นบ้าน หรือการจับปลาผิวน้ำ ปลาหน้าดิน ปลาหมึก และกลุ่มสัตว์น้ำอื่น ๆ เช่น กุ้ง ตั๊กแตน หอย ปู แมงกะพรุน เคย ปลิงทะเล เป็นต้น และประมงแบบพาณิชย์ เป็นการจับปลาผิวน้ำ ปลาหน้าดิน ปลาเกะตัก และปลาเบ็ด โดยบริเวณกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันสามารถจับปลาได้ประมาณ 370,357 ตัน (กรมประมง, 2564: 24-36)

4. อุตสาหกรรม การนำผลผลิตจากภาคการเกษตรมาแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นพื้นฐาน ทำให้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มกับผลผลิตภาคเกษตร เช่น การแปรรูปและผลิตภัณฑ์จากยางพารา ปาล์มน้ำมัน อาหารทะเล และการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าวิสาหกิจชุมชน และสินค้าโอท็อป (OTOP) โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง

5. การค้าชายแดน จากข้อมูล กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ (2564: 62-65) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และประเทศมาเลเซีย โดยมีด่านการค้าชายแดนจำนวน 3 ด่าน ได้แก่ 1) ด่านศุลกากรระนอง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง 2) ด่านศุลกากรสตูล อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล และ 3) ด่านศุลกากรวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล บริเวณด่านการค้าชายแดนมีการจำหน่ายสินค้า ดังนี้

5.1 สินค้าส่งออก ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีสินค้าส่งออก เช่น น้ำมันดีเซล เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่มีแอลกอฮอล์ เครื่องเทศและสมุนไพร

ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีสินค้าส่งออก เช่น ยางพารา ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนรถยนต์ แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องเล่นวิดีโอ เป็นต้น

5.2 สินค้านำเข้า ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีสินค้านำเข้า เช่น ก๊าซธรรมชาติ ัญชีพืช สัตว์น้ำ สินแร่โลหะ เป็นต้น ระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีสินค้านำเข้า เช่น เทปแม่เหล็กงานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เม็ดพลาสติก ไดโอดทรานซิสเตอร์ฯ เป็นต้น

6. ท่าเรือ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีการคมนาคมและขนส่งทางน้ำที่เป็นการขนส่งทางทะเล (Sea Transportation) ของอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตั้งแต่จังหวัดระนองถึงจังหวัดสตูล การคมนาคมและการขนส่งทางน้ำในลำน้ำตอนในของแม่น้ำสายหลักของกลุ่มจังหวัดอันดามัน เช่น แม่น้ำกระบุรี จังหวัดระนอง เป็นต้น ท่าเทียบเรือส่วนใหญ่เป็นท่าเทียบเรือขนาดกลาง และขนาดเล็กที่ใช้ประโยชน์เพื่อการคมนาคมและขนส่งทางทะเลระหว่างชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และรองรับกิจกรรมด้านประมง อีกทั้งมีท่าเรือน้ำลึกเพื่อการขนส่งสินค้าเข้า-ออกระหว่างประเทศ ได้แก่ ท่าเรือระนอง จังหวัดระนอง ท่าเรือลำน้ำลึกภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ท่าเรืออเนกประสงค์กระบี่ จังหวัดกระบี่ และท่าเรือชายฝั่งกันตัง จังหวัดตรัง และมีท่าเรือเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และท่าเรือเพื่อขนส่งสินค้าหลายแห่ง ท่าเรือในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภาคใต้, 2564: 55-57) ได้แก่

6.1 จังหวัดระนอง เช่น ท่าเรือโดยเทศบาลตำบลปากน้ำ ท่าเรือเกาะช้าง ท่าเรืออเนกประสงค์จังหวัดระนอง ท่าเรือบ้านบางรีน ท่าเรือโดยสารบริษัทอันดามัน เป็นต้น

6.2 จังหวัดพังงา เช่น ท่าเรือสามช่อง ท่าเรือบ้านคลองเคียน ท่าเรือทับละมุ (สะพานปูน) ท่าเรือสุระกุล (ท่าเรือร้านเพื่อนฝูง) ท่าเรือแพขนานยนต์เกาะคอเขา เป็นต้น

6.3 จังหวัดภูเก็ต เช่น ท่าเรือวิเศษภูพินนา ท่าเรือแหลมทราย ท่าเรือบางเทา ท่าเรือดอกลพิน ท่าเรือลำน้ำลึกภูเก็ต เป็นต้น

6.4 จังหวัดกระบี่ เช่น ท่าเรือโดยสารเจ้าฟ้า ท่าเรือท่องเที่ยวปากคลองจิหลาด ท่าเรืออ่าวน้ำเมา ท่าเรือหาดนพรัตน์ธารา ท่าเรืออ่าวท่าเลน

6.5 จังหวัดตรัง เช่น ท่าเรือปากเมง ท่าเรือบ้านคลองสน ท่าเรือหาดเจ้าไหม ท่าเรือแพขนานยนต์ท่าส้ม ท่าเรือควนตุงกู เป็นต้น

6.6 จังหวัดสตูล เช่น ท่าเรือบ้านอ่าวนุ่น ท่าเรือบริเวณเกาะหลีเป๊ะ ท่าเรือเกาะบุโหลน ท่าเรือเกาะปูยู ท่าเรือตะรุเตา เป็นต้น

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน จังหวัดภูเก็ตมีบทบาทหลักในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีรายได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวและร้านอาหาร จังหวัดอื่นมีการทำการเกษตรเพื่อการเพาะปลูก และการทำประมงเป็นสำคัญ แม้ว่าฐานการสร้างควมมั่งคั่งให้แก่พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมาจากธุรกิจที่ต่างกกัน แต่ปัจจัยเชื่อมโยงให้ทุกจังหวัดเป็นเอกภาพ คือ การอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดจึงมุ่งบูรณาการศักยภาพการแข่งขันในสาขาธุรกิจบริการ การโรงแรม และร้านอาหารให้เข้ากับความสามารณพื้นฐานด้านการเกษตร และการประมง เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้มีความสมดุล และเพิ่มโอกาสในการกระจายรายได้นำไปสู่คุณภาพชีวิตของประชากรในกลุ่มจังหวัดที่เท่าเทียมยิ่งขึ้นในอนาคต

บทสรุป

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน หรือบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีรูปร่างทอดตัวเป็นแนวยาวจากเหนือลงใต้ โดยมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลมหาสมุทรอินเดีย กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีลักษณะทางธรณีที่เกิดจากการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก ทำให้บิดโค้งและคดงอ จนเกิดเป็นทิวเขาต่าง ๆ ในภาคใต้ นอกจากนี้กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันยังเกิดจากแผ่นดินยุบตัวลง ทำให้ชายฝั่งทะเลเว้าแหว่ง มีอ่าวและเกาะเล็ก ๆ มากมายจนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ เช่น ถ้ำ แก่ง หาดโคลน หาดทราย น้ำพุร้อน แหล่ง และอ่าว เป็นต้น สำหรับลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อนซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตลอดทั้งปี ฝนจึงตกเกือบตลอดทั้งปี ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ภูเขา น้ำตก ชายหาด ป่าเบญจพรรณ ป่าชายเลน แหล่งปะการัง และเกาะต่าง ๆ เป็นต้น

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีความเชื่อมโยงกับอารยธรรมและวิวัฒนาการความเป็นเมืองของภาคใต้ในสมัยที่เมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรือง ซึ่งได้มีการทำการค้ากับจีน อินเดีย และอาหรับ โดยมีหลักฐานการบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาษาบาลี อักษร และเอกสารในหลายพื้นที่รวมถึงการพบเครื่องใช้ในพื้นที่ยังต่าง ๆ บริเวณกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันอีกด้วย จากแหล่งข้อมูลที่มีการค้นพบจึงนำมาสู่เรื่องราวการเกิดกลุ่มชาติพันธุ์ บริเวณนี้มีการพบชาวเลหรืออัยปชีทะเล ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ อูรักลาโว้ย และมอแกน ทั้งมีการพบชาติพันธุ์เงาะป่าซาไก เป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมก่อนที่จะมีชาติพันธุ์กลุ่มอื่นเข้ามา จนเกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์และนำมาซึ่งเป็นพหุวัฒนธรรม หรือความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อันนำมาสู่การเกิดสังคมและวัฒนธรรมในดินแดนบริเวณแถบนี้ ทั้งบ้านเรือน ประเพณี พิธี วันสำคัญต่าง ๆ ตามมา

สำหรับภาคเศรษฐกิจ พบว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันยังคงเป็นการทำการเกษตร การประมง การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนำมาสู่การแปรรูปเพื่อนำสินค้าเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทำให้กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก คือ การท่องเที่ยว เนื่องจากบริเวณนี้มีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่โดดเด่นและสวยงามติดอันดับโลก เพราะการมีน้ำทะเลใส มีเกาะใหญ่และเล็กจำนวนมาก ทั้งมีชายหาดทรายขาวที่สวยงามอีกด้วย

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีศักยภาพโดดเด่น ทำให้มีโอกาสและความท้าทายสูง โดยเฉพาะปัจจัยที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีชายหาดที่สวยงาม น้ำทะเลที่สวยใส ทำให้มีชื่อเสียงติดระดับโลกหลายแห่ง โดยทุกจังหวัดในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ล้วนมีเอกลักษณ์และมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน

จังหวัดกระบี่ เป็นมรดกแห่งอันดามัน เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงอันดามันกับอ่าวไทย ในอดีตมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นเส้นทางสายไหม เต็มไปด้วยอารยธรรมที่นักค้าปลีกเรือใช้เป็นฐานในการพักและกระจายสินค้าไปยังภูมิภาคต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตกาล จึงเป็นดินแดนประวัติศาสตร์และมีความโดดเด่นด้วยสภาพภูมิประเทศที่แปลกตา มีร่องรอยของอารยธรรมโบราณทางทะเล มีแหล่งน้ำพุร้อนเค็มที่เป็นแหล่งมีชื่อเสียงติดอันดับโลก มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งดำน้ำที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะหมู่เกาะลันตา และมีภาพเขียนโบราณ เป็นต้น จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางและหัวใจของอันดามัน

จังหวัดตรัง เป็นจังหวัดที่เป็นฐานการผลิตสำคัญด้านการเกษตร เป็นจังหวัดที่มีการปลูกยางพาราต้นแรกของประเทศไทย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสวยงาม เรียบง่าย เป็นเมืองท่าที่มีการติดต่อกับต่างประเทศมาตั้งแต่อดีต จนสามารถพัฒนาจังหวัดตรังให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม และเป็นฐานกระจายสินค้าอันดามันและเป็นฐานด้านการส่งออกที่เชื่อมโยงทางทะเลได้

จังหวัดพังงา มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล มีสภาพอากาศเหมาะต่อการเพาะปลูก จึงเป็นฐานสำคัญด้านเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งมีหมู่เกาะสุรินทร์และหมู่เกาะสิมิลัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียงระดับโลกที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างมีความใฝ่ฝันไปเยี่ยมเยือน และมีเส้นทางเชื่อมโยงไปสู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดระนอง

จังหวัดภูเก็ต เป็นเมืองที่ทำรายได้สูงสุดจากการท่องเที่ยว มีโรงแรม ศูนย์การค้า สาธารณูปโภคที่เพียงพอสามารถรองรับต่อการพัฒนาให้เป็นเมืองที่มีศักยภาพทางการลงทุนในการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวที่ครบวงจร และเป็นจังหวัดที่มีความเจริญ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศและทางทะเลในภูมิภาคที่สามารถเชื่อมต่อไปยังต่างประเทศได้อย่างสะดวก

จังหวัดระนอง เป็นเมืองแห่งการพักผ่อน เมืองแห่งธรรมชาติที่ฟื้นฟูสุขภาพร่างกายและจิตใจ โดยมีน้ำแร่ช่วยบำบัดโรคและเสริมความงาม เป็นดินแดนที่มีธรรมชาติสวยงาม มีทรัพยากรทางบก ทางน้ำ อุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำแร่ธรรมชาติที่มีชื่อเสียง และเป็นเมืองชายแดนที่มีที่ตั้งเหมาะสมกับการขนส่งสินค้าไปต่างประเทศและมีสังคมที่สงบสุข จังหวัดระนองจึงมีความเหมาะสมที่จะกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อตึงศักยภาพเมืองชายแดนให้เป็นฐานเชื่อมต่อศักยภาพการพัฒนา เพื่อสร้างความเจริญและความผาสุกของประชาชนในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ผังอันดามัน โดยพื้นที่จังหวัดระนองเหมาะสำหรับเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศฝั่งอันดามันและดำรงไว้ซึ่งการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ เพื่อเป็นประตูสู่ชายแดน

จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่มีรายได้หลักมาจากภาคการท่องเที่ยว ภาคเกษตร และการประมง อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันด้านการขนส่งและการค้าชายแดน เนื่องจากมีพื้นที่และท่าเรือที่สำคัญ เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย จังหวัดสตูลมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวทางทะเล และการท่องเที่ยวชุมชน จังหวัดสตูลจึงเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวชุมชน

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1

1. เพราะเหตุใดกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันจึงมีลักษณะคดโค้งและมีรอยเลื่อน และส่งผลต่อกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันอย่างไรบ้าง
2. ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นอย่างไร
3. เทือกเขาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีเทือกเขาใดบ้าง และมีความสำคัญอย่างไร
4. ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันคืออะไรบ้าง
5. การรวมตัวกันในทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเกิดขึ้นในยุคใด
6. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บอกถึงที่มาของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันประกอบด้วยอะไรบ้าง
7. ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันอย่างไร
8. จงบอกเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
9. จงบอกประเพณีที่โดดเด่นของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
10. เศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีอะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2564). **แผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย พ.ศ. 2563–2565.**
กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาคาใต้. (2564). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พ.ศ. 2566-2570.** กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2565). **ติกโบราณสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส.**
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/KGEWIN>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). **“ชุมชนมอแกน” หมูเกาะสุรินทร์ นับวันรอกลับมารับนักท่องเที่ยว.**
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/xKzMNm>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- นพินทร์ ตาปานานท์ และคณะ. (2564). **คู่มือการวางผังเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ.** กรุงเทพฯ: องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ).
- สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน. (2548). **รายงานการสำรวจและประเมินผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเลในทะเลอันดามัน.** ภูเก็ต: สถาบัน.
- สันต์ วรรณวิชัยกุล. (2565). **พาเที่ยว ถิ่นซาไก หรือ เงาะป่า ในสตูล.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://พาเที่ยวไทย.com/พาเที่ยว-ถิ่นซาไก-หรือ-เงาะ-ป่า>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman). (2560). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง) พ.ศ. 2557-2560 ฉบับทบทวน.** สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman).
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2559). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง).** ภูเก็ต: สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.
- Nawaphon Koloka. (2560). **แผนที่กลุ่มจังหวัดอันดามัน.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://pasathailand.blogspot.com/2016/>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- Sator4U. (2554). **ทำไมตราจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นรูป 12 นักษัตร.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.sator4u.com/paper/37>. (2565, 20 กรกฎาคม).

บทที่ 2 จังหวัดระนอง

จังหวัดระนอง เป็นเมืองที่สำคัญในฐานะที่เป็นเมืองที่มีทรัพยากรแร่ดีบุกจำนวนมาก จึงได้ชื่อ “แร่นอง” หมายถึง มีแร่มากหรือเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ ทั้งมีบ่อน้ำพุร้อนที่มีชื่อเสียงซึ่งมีต้นสายมาจากสายธารแหล่งแร่ จังหวัดระนองมีชื่อที่มีนัยยะ 2 ประการ คือ 1) เป็นเมืองฝน เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่งทะเล ด้านหลังเมืองเต็มไปด้วยเทือกเขาสูงใหญ่ จึงเป็นที่รับลมมรสุมอย่างเต็มที่ ทำให้ใน 1 ปีมีฝนตกประมาณ 192 วัน และเป็นจังหวัดที่ฝนตกมากที่สุดในประเทศไทย 2) เป็นเมืองก๊วกระ คือ คอคอดกระอันเป็นแผ่นดินของแหลมมลายูส่วนที่แคบที่สุด

คำขวัญประจำจังหวัดระนองตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) คือ คอคอดกระ ภูเขาหญ้า กาหยูหวาน ธารน้ำแร่ มุกแท้เมืองระนอง จังหวัดระนองมีเขตการปกครอง 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองระนอง อำเภอกระบุรี อำเภอกะเปอร์ อำเภอละอุ่น และอำเภอสุขสำราญ

ภูมิศาสตร์

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดภาคใต้ตอนบน ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน มีอาณาเขตติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีเกาะที่อยู่ในความปกครองประมาณ 56 เกาะ เช่น เกาะพยาม เกาะช้าง เกาะค้ำควา เกาะทรายดำ เกาะเหลา เป็นต้น บริเวณปากแม่น้ำกระบุรีเป็นแหลมเกาะสองของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เรียกว่า Victoria Point เป็นสถานที่ราชการของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาสำหรับติดต่อกับประเทศไทยเรื่องการผ่านแดน

อาณาเขตติดต่อของจังหวัดระนอง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชุมพร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดชุมพร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดพังงา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และทะเลอันดามัน

ภูมิประเทศ

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของแหลมมลายูฝั่งตะวันตก หรือภาคใต้ตอนบน ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นเมืองปิด เนื่องจากมีภูเขาขวางกั้น ในอดีตเป็นดินแดนสุดห้ำฟ้าเขียว จึงมีผู้คนมีจำนวนน้อย บริเวณเกาะตามชายฝั่งทะเลมีชาวเลหรือชาวน้ำอาศัยอยู่

ภูมิประเทศของจังหวัดระนอง ประกอบด้วย ทิวเขาร้อยละ 86 ของพื้นที่อยู่ในเขตเทือกเขาภูเก็ต และที่ราบร้อยละ 14 มีพื้นที่ทางทิศตะวันออกเป็นเทือกเขาสูง ลาดเอียงไปทางทิศตะวันตกสู่ทะเลอันดามัน ภูมิประเทศของจังหวัดระนองแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เขตภูเขาและที่สูง มีลักษณะเรียวยาวและแคบ* เต็มไปด้วยป่าและภูเขา มีลักษณะเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ กระจายอยู่ทั่วไป คือ ด้านตะวันออกเป็นที่สูงหรือภูเขา เช่น เทือกเขาตะนาวศรี

* ความยาวของจังหวัดระนองจากเหนือไปใต้ประมาณ 169 กิโลเมตร มีคอคอดกระซึ่งเป็นส่วนที่แคบที่สุดอยู่ในเขตอำเภอกระบุรี มีความกว้างประมาณ 9 กิโลเมตร

แล้วจึงลาดต่ำไปทางตะวันตกสู่ทะเลอันดามันและเขตแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เป็นแหล่งกำเนิดของลำธารหลายสาย เช่น แม่น้ำกระบุรี คลองละอุ่น คลองหาดส้มแป้น คลองหงาว คลองบางรีน เป็นต้น (สมชาย แสงสุวรรณ, 2540: 4) ในเขตนี้มีที่ทำนาที่สมบูรณ์อยู่ในอำเภอกระบุรี และอำเภอเกาะเปอร์ หรือมีที่ราบลุ่มระหว่างภูเขา ริมฝั่งทะเล และริมฝั่งแม่น้ำบ้างเล็กน้อยเท่านั้น บริเวณพื้นที่ด้านตะวันออกเป็นเทือกเขาภูเก็ตทอดตัวจากเหนือไปใต้คล้ายเป็นกระดูกสันหลัง ภูเขาที่สูงของจังหวัดระนอง ได้แก่ เขาหลังคาคี (สูง 1,272 เมตร) เดิมเคยเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า เช่น ช้าง แรด เสือ เป็นต้น และภูเขาพ้อตาโขงโดง

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดระนอง
ที่มา : Novabizz, 20 กรกฎาคม 2565

2. เขตที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นพื้นที่ด้านตะวันตกของจังหวัด พื้นที่ถูกทับถมจนเป็นที่ราบกว้าง สภาพดินไม่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากผ่านการทำเหมืองแร่เป็นส่วนใหญ่ บางพื้นที่ติดทะเลอันดามันจึงมีสภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีเกาะจำนวนมากกระจายอยู่ในทะเล

อันดามัน ซึ่งบางบริเวณมีประชากรอาศัยอยู่ เช่น หาดบางเบน หาดประพาส เกาะพยาม เกาะช้าง เกาะเหลา เกาะสินไห เป็นต้น

ภูมิอากาศ

จังหวัดระนองที่ได้ชื่อว่า “เมืองฝนแปดแดดสี่” เนื่องจากตั้งอยู่ทางตะวันตกและติดกับทะเลอันดามันจึงได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดปกคลุมประเทศไทยระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมแต่ละปี ฝนตกประมาณ 8 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน และตกมากที่สุดในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 14)

1. **ฤดูร้อน** ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

2. **ฤดูฝน** ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้อุณหภูมิลดลง และมีฝนตกทั่วไปตามชายฝั่งทะเล

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดระนองมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเป็นหุบเขา ที่ราบ และป่าชายเลน ทำให้สามารถแบ่งทรัพยากรของจังหวัดระนองได้เป็น (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 69-75)

1. **ดิน** จังหวัดระนองแยกดินออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะของเนื้อดิน จึงพบดินร่วน ดินร่วน ดินเหนียวและดินปนกรวด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินที่มีปัญหาต่อการเกษตรและไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก

2. **น้ำ** จังหวัดระนองมีแม่น้ำลำคลองที่เกิดจากเทือกเขาทางด้านทิศตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นทางน้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่ทะเลอันดามันทางด้านทิศตะวันตก มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ เช่น

2.1 **แม่น้ำกระบือ** เป็นแม่น้ำสายสำคัญกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทย และสาธารณรัฐสหภาพเมียนมา ต้นน้ำเกิดจากเขาตุน และเขาจอมแหทางทิศเหนือ ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บริเวณตำบลปากน้ำ จังหวัดระนอง

2.2 **คลองกระบือ** ต้นน้ำเกิดจากเขาผักแว่น จังหวัดชุมพรและจังหวัดระนอง ไหลผ่านอำเภอกระบือ ลงสู่แม่น้ำกระบือที่บ้านน้ำจืด อำเภอกระบือ

2.3 **คลองจัน** ต้นน้ำเกิดจากเขาปลายคลองบางนาทางทิศเหนือ ไหลลงสู่แม่น้ำกระบือที่บ้านนาน้อย

2.4 **คลองวัน** ต้นน้ำเกิดจากเขาหินลุทางทิศเหนือของจังหวัด ไหลลงสู่แม่น้ำกระบือที่บ้านทับหลี

2.5 **คลองลำเลียง** ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบางใหญ่ และเขาแดนทางทิศเหนือ ไหลลงสู่แม่น้ำกระบือที่บ้านลำเลียง

2.6 **คลองละอูน** ต้นน้ำเกิดจากเขาห้วยเสียด และเขาหินต่างทางทิศตะวันออก ไหลลงสู่แม่น้ำกระบือที่บ้านเขาผาซี

2.7 คลองหาดส้มแป้น ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาจอมแหลม และเขานมสาว ไหลลงสู่แม่น้ำกระบุรีที่บ้านเกาะกลาง

2.8 คลองบางรีน ต้นน้ำเกิดจากเขานมสาว และเขาพ่อตาเขาสูง ไหลลงสู่แม่น้ำกระบุรีที่บ้านบางรีน

2.9 คลองละออง ต้นน้ำเกิดจากเขานมสาว ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บ้านละออง

2.10 คลองราชกรูด ต้นน้ำเกิดจากเขาพ่อตาโขงโดง ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บ้านราชกรูด

2.11 คลองกะเปอร์ ต้นน้ำเกิดจากเขายายหม่อม ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บ้านบางลำพู

2.12 คลองนาคา ต้นน้ำเกิดจากเขานาคา และเขาพระหมี ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บ้านนาพรุ

2.13 คลองกำพวน ต้นน้ำเกิดจากเขาพระหมี ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่บ้านกำพวน

3. ป่าไม้ จังหวัดระนองมีป่าบก ซึ่งเป็นป่าที่ปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไปบริเวณเทือกเขาส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้น (Evergreen Forest) ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้พิกุล ไม้หลุมพอ ไม้ตะเคียนทอง เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดของทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดระนอง ได้แก่

3.1 ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดระนองมีป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 13 ป่า มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 1,392,300.5 ไร่ คือ 1) ป่ากะเปอร์ 2) ป่าเกาะช้าง 3) ป่าเกาะพยาม 4) ป่าเขาน้ำตกหงาว 5) ป่าคลองลำเลียง-ละอูน 6) ป่าคลองเสีตกวด ป่าเขาหินช้างและป่าเขาสามแหลม 7) ป่าคลองหัวเขี้ยวและป่าคลองเกาะสุย 8) ป่าคลองหินกองและป่าคลองม่วงกลวง 9) ป่าน้ำขาว 10) ป่าน้ำจืด ป่ามะมูและป่าปากจั่น 11) ป่าละอูนและป่าราชกรูด 12) ป่าลำเลียง 13) ป่าเลนคลองม่วงกลวง ป่าแหลมหน้าทุ่ง

3.2 อุทยานแห่งชาติ จังหวัดระนองมีอุทยานแห่งชาติ จำนวน 4 แห่ง มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 937,313 ไร่ คือ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกระบุรี อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว อุทยานแห่งชาติแหลมสน และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระนอง

3.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จังหวัดระนองมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 4 แห่ง มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 1,029,981 ไร่ คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพรด้านทิศใต้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าควนแม่ยายหม่อม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งระยะ-นาสัก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา

3.4 สวนรุกขชาติ จังหวัดระนองมีสวนรุกขชาติ จำนวน 1 แห่ง คือ สวนรุกขชาติรักษะวาริน มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 500 ไร่

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี (2550: 33-43) พบว่า ทรัพยากรแร่ในจังหวัดระนองมีดังนี้

4.1 หินปูน จังหวัดระนองมีหินปูน 2 กลุ่ม คือ

4.1.1 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง พบได้ที่บริเวณสำนักสงฆ์หน้าไต่ และบริเวณบ้านเนินทอง ตำบลในวงเหนือ-ใต้ อำเภอละอูน

4.1.2 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ พบได้ที่ภูเขาหินปูนบ้านหมอลำ ภูเขาหินปูนบ้านวงใน อำเภอละอูน และภูเขาหินปูนถ้าพระขยงค์ อำเภอกระบุรี

4.2 แร่ดีบุก การนำแร่ดีบุกไปใช้ประโยชน์ในจังหวัดระนองส่วนใหญ่นำไปถลุงเอาโลหะส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ มีเพียงบางส่วนที่ใช้ในประเทศ เช่น การผลิตตะกั่วบัดกรี การชุบแผ่น

สังกะสีสูงหลังคา การผลิตกระป๋องบรรจุอาหาร การทำทองบรอนซ์ เป็นต้น แหล่งแร่ดีบุกจังหวัด รัตนองส่วนใหญพบในพื้นที่อำเภอเมืองระนอง และพบบางส่วนในพื้นที่อำเภอกระบุรี อำเภอกะเปอร์ อำเภอสุขสำราญ

4.3 แร่ดินขาว แหล่งแร่ดินขาวจังหวัดระนองเป็นแหล่งแร่ที่ใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่งของ ประเทศ ได้มีการผลิตเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องสุขภัณฑ์ ถ้วยชาม กระเบื้อง ลูกถ้วยไฟฟ้า และอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ดินผสมสำเร็จรูป เป็นต้น พื้นที่แหล่งแร่ดินขาว จังหวัดระนองพบแพร่กระจายตามเทือกเขาหินแกรนิตในพื้นที่อำเภอละอุ่น และอำเภอเมืองระนอง

4.4 แร่โดโลไมต์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เพื่อช่วยลดความเป็นกรดของ ดิน และช่วยเสริมแคลเซียม แมกนีเซียมที่เป็นประโยชน์ต่อพืช พื้นที่พบแหล่งแร่โดโลไมต์อยู่บริเวณ ภูเขาโดดลูกเล็ก ๆ ทางทิศตะวันออกของสำนักสงฆ์หนัดไต่ บ้านหนัดไต่ ตำบลในวงเหนือ อำเภอละอุ่น

5. ทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของจังหวัดระนอง ประกอบด้วย (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 76-77)

5.1 ป่าชายเลน ป่าชายเลนของจังหวัดระนอง ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ภายใต้โครงการมนุษย์และชีวมณฑลขององค์การยูเนสโก (UNESCO Man and the Biosphere : MAB Programme) ให้เป็น “พื้นที่สงวน ชีวมณฑลป่าชายเลนระนอง (Ranong Biosphere Reserve)” มีพื้นที่ 303.04 ตารางกิโลเมตร

5.2 ปะการัง จังหวัดระนองมีพื้นที่ปะการังทั้งหมด 4.52 ตารางกิโลเมตร

5.3 หญ้าทะเล จังหวัดระนองพบหญ้าทะเลในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองระนอง อำเภอกะเปอร์ และอำเภอสุขสำราญ มีพื้นที่หญ้าทะเลทั้งหมดประมาณ 3,640,000 ตารางกิโลเมตร

5.4 ป่าชายหาด จังหวัดระนองมีป่าชายหาด 2 ประเภท คือ ป่าชายหาด และป่าสน

5.5 เกาะในจังหวัดระนอง จังหวัดระนองมีเกาะรวมทั้งสิ้น 56 เกาะ แบ่งประเภทได้เป็น เกาะที่อยู่ในทะเล 39 เกาะ เกาะที่อยู่ในป่าชายเลน 10 เกาะ และเกาะที่อยู่ในปากแม่น้ำ 7 เกาะ

6. การประมง จังหวัดระนองเป็นจังหวัดชายฝั่งทะเลที่ตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลอันดามันตอนบน อีกทั้งจังหวัดระนองยังเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยมี แม่น้ำกระบุรีกั้นพรมแดน มีความยาวชายฝั่งประมาณ 151 กิโลเมตร แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ติด ทะเลอันดามันมีความยาว 93 กิโลเมตร และช่วงแม่น้ำกระบุรีมีความยาว 58 กิโลเมตร

เนื่องมาจากเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ลาดเอียงลงมาประมาณ 45 องศา ทางด้านเขตประเทศไทย ทำให้พื้นที่ทำการประมงในจังหวัดระนอง มีจำกัด โดยมีพื้นที่ทำการประมงประมาณ 1,377 ตารางกิโลเมตร แม้ว่าจังหวัดระนองจะมีพื้นที่ทำ การประมงจำกัดแต่ปริมาณสัตว์น้ำมีจำนวนมากที่สุด เมื่อเทียบกับปลาในจังหวัดต่าง ๆ ทางฝั่งทะเล อันดามัน เนื่องจากสัตว์น้ำในจังหวัดระนองหาได้จากพื้นที่จังหวัดระนอง พื้นที่ใกล้เคียงแล้ว และหาได้ จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยปริมาณสัตว์น้ำที่หาได้โดยเฉลี่ยวันละประมาณ 30 ตัน ใช้บริโภคภายในจังหวัดร้อยละ 10 ที่เหลือนำเข้าห้องเย็นที่กรุงเทพฯ และหาที่ใหญ่เพื่อส่งออก จำหน่ายไปยังต่างประเทศ นอกจากนี้จังหวัดระนองยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น การเลี้ยงกุ้ง ขาว ปลากระพงขาว ปลาเก๋า หอยแครง และหอยแมลงภู่

จากความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้มีการแข่งขันการทำประมงค่อนข้างสูง และมีชาวประมงเข้ามาทำการประมงจากหลายพื้นที่ จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดจิตสำนึกในการทำประมง การลักลอบการทำประมงผิดกฎหมาย การขัดแย้งระหว่างประเภทชนิดของเครื่องมือ ฯลฯ สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งทะเลซึ่งในอดีตมีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดระนองไม่น้อย แต่เนื่องจากขาดการจัดระบบการเลี้ยงที่ถูกต้องทำให้ประสบปัญหาเรื่องโรคระบาด เกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม

การเลี้ยงหอยทะเล นิยมเลี้ยงหอยแมลงภู่ แต่ระยะหลังมีปริมาณลดน้อยลงมากเนื่องจากเกิดการโรคระบาดพยาธิตัวแบนในหอยแมลงภู่ติดต่อกันหลายปี และยังพบปัญหาการตายของหอยแมลงภู่เรื่อยมา ส่งผลให้ผลผลิตหอยแมลงภู่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทำให้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงลดน้อยลง

การเลี้ยงปลากะพงขาวและปลาเกา นิยมเลี้ยงในอำเภอกะเปอร์ อำเภอเมืองระนอง อำเภอสุขสำราญ เกษตรกรที่เลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังสามารถทำรายได้ให้เกษตรกรเป็นอย่างดี เพราะมีตลาดที่แน่นอน

จังหวัดระนองตั้งอยู่ติดริมทะเล และมีเทือกเขาสูง จึงมีลักษณะคล้ายเมืองที่ไม่มีการติดต่อกับจังหวัดอื่น จังหวัดระนองมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่สูง ทั้งมีลักษณะเป็นเขตที่ราบชายฝั่ง ส่งผลให้จังหวัดระนองมีฝนตกตลอดปี ทำให้จังหวัดระนองมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ประวัติศาสตร์

เมืองระนองเดิมเป็นท้องที่ขึ้นกับจังหวัดชุมพร โดยมีเมืองที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน 3 กลุ่ม คือ เมืองตระ* (กระบี่) เมืองเมลิวัน (เมืองมะริด สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา) และเมืองระนอง และเป็นหัวเมืองชายฝั่งตะวันตกมีฐานะเป็นเมืองที่เชื่อว่าเกิดขึ้นประมาณสมัยปลายอยุธยา ในอดีตเมืองระนองมีฐานะเป็นเมืองที่เป็นแหล่งหาแร่ของคนทั่วไป ซึ่งเป็นการขุดหาแร่แบบชั่วคราวแต่ไม่มีบทบาทสำคัญมากนักเนื่องจากมีคนจำนวนน้อย หลักฐานที่เชื่อว่า เมืองระนองเป็นแหล่งอารยธรรม คือ การพบหินขัดซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์บริเวณแม่น้ำ ลำคลอง ถ้ำ และภูเขาในอำเภอกะบุรี ทั้งมีการพบโครงกระดูกมนุษย์ เครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะหม้อตะคันชนิดต่าง ๆ จำนวนมาก นอกจากนั้นภายในถ้ำพระขยงค์ อำเภอกะบุรีได้มีภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (รัตนาศิริพูล, 2534: 21-23) ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) ได้กล่าวถึงเมืองระนองว่า เป็นเมืองที่พม่ายกกองทัพเข้ามาตีเพื่อผ่านไปยังเมืองกระบี่และเมืองชุมพรเท่านั้น

*เมืองตระ หรือเมืองกระบี่ หรือเกาะสองเป็นเมืองสำคัญของหัวเมืองปักษ์ใต้ มีฐานะเป็นหนึ่งในเมือง 12 นักษัตริย์อันเป็นเมืองบริวารของนครศรีธรรมราช โดยเมืองตระใช้ตราหมูหรือสุกรเป็นตราประจำเมือง มีความสำคัญเป็นเมืองหน้าด่านกันระหว่างไทยกับพม่า นอกจากนั้นบริเวณนี้ยังเป็นพื้นที่ที่แคบที่สุดของแหลมมลายู เรียกว่าคอคอดกระ มีความกว้าง 9 กิโลเมตร และเป็นส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทย

ในอดีตเมืองระนองเป็นเมืองที่ส่งส่วยเป็นตีบุก* แทนการทำราชการ รัฐบาลได้อนุญาตให้เจ้าเมืองและกรมการผูกขาดรับผิดชอบการชดแร่ตีบุก เนื่องจากส่วนกลางมีกำลังเจ้าหน้าที่จำกัดไม่สามารถส่งคนมาดูแลการชดแร่ตีบุกได้ ประกอบกับการชดแร่ตีบุกในเมืองระนองในขณะนั้นมีผลประโยชน์ไม่มาก เพราะเจ้าเมืองและกรมการได้เพียงค่าธรรมเนียมเป็นผลประโยชน์และผลตอบแทนแทนเงินเดือน อีกทั้งเจ้าเมืองและกรมการต้องทำนุบำรุงเมืองเอง ซึ่งหากค่าธรรมเนียมที่ได้รับไม่เพียงพอเจ้าเมืองต้องให้ราษฎรช่วยทำนา ทำไร่ ค่าขาย เพื่อหาประโยชน์ แต่การให้ราษฎรช่วยเหลือเจ้าเมืองนั้น มีข้อห้ามไม่ให้เจ้าเมืองและกรมการฉ้อฉลหรือกดขี่ราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน ส่วนการเก็บภาษีอากรนั้นต้องจัดเงินส่วยให้ส่วนกลางเป็นของหลวง

สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีผู้ประมูลผูกขาดภาษีอากร เรียกว่า นายอากร โดยในระยะแรกกรุงเทพฯ ได้มอบให้หลวงจำเรียววานิชเป็นเจ้าภาษีผูกขาดในฐานะพ่อค้าแร่ หลวงจำเรียววานิชมีหน้าที่จัดการชดแร่และมีอำนาจซื้อและเก็บส่วยตีบุกในแขวงเมืองตระ โดยรัฐบาลทำสัญญากับหลวงจำเรียววานิชให้ส่งส่วยตีบุกแก่แผ่นดินทุกปี ปีละ 40 ภารา แต่หลวงจำเรียววานิชค้างชำระเป็นเวลาหลายปี จนนายคอซู้เจียง** เข้าไปกรุงเทพฯ ได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาขอผูกขาดอากรตีบุกแทน โดยนายคอซู้เจียงจะส่งส่วยตีบุกให้แก่แผ่นดินปีละ 43 ภารา และถ้าครบปีมีกำไรมากจะทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) จึงโปรดเกล้าฯ ให้นายคอซู้เจียงเก็บอากรตีบุกเมืองกระบุรี เมืองตะโก (สวี) เมืองระนอง พร้อมกับพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นหลวงรัตนเศรษฐี ทำหน้าที่เป็นนายอากรถือน้ำพิพัฒน์สังจา

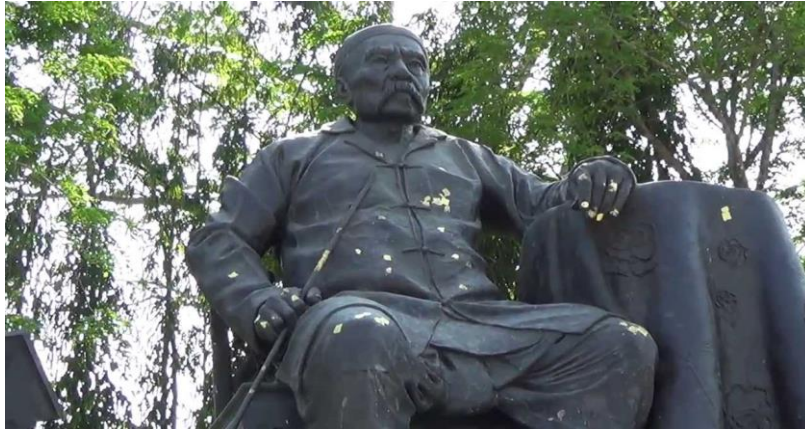
ต่อมาใน พ.ศ. 2405 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) พระราชดำริว่าเมืองระนองและเมืองตระเป็นเมืองขึ้นอยู่กับเมืองชุมพรจะรักษาราชการทางชายแดนในขณะนั้นก็มิสะดวก เพราะอังกฤษได้จัดการปกครองหัวเมืองในพม่า ทั้งได้กวัดข้นพม่าเพิ่มมากขึ้น พระองค์ทรงคิดว่า อังกฤษอาจต้องการเมืองระนอง และเมืองตระด้วย จึงโปรดฯ ให้ยกเมืองตระ และเมืองระนองเป็นเมืองจัดวางขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ

อย่างไรก็ตามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ทรงประกาศรวมหัวเมืองเป็นมณฑล หรือการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาล โดยมีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้ปกครอง ทั้งได้รวมหัวเมืองภาคใต้ชายฝั่งทะเลตะวันตก คือ เมืองภูเก็ต เมืองพังงา เมืองกระบี่ เมืองตะกั่วป่า เมืองตรัง เมืองสตูล และเมืองระนองขึ้นเป็นมณฑลภูเก็ต ทั้งได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนเมืองระนองขึ้นกับมณฑลภูเก็ต (รัตนาศิริพิบูล, 2534: 24-39) จนกระทั่ง พ.ศ. 2438 มีการจัดระบบการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาลและมีการปฏิรูปมณฑลภูเก็ต โดยได้ยุบเมืองตระเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับเมืองระนอง

* อาจเรียกได้ว่าเป็นการจัดให้มีเจ้าภาษีผูกขาดอากรตีบุก คือ จัดบำรุงการชดแร่ และมีอำนาจซื้อและเก็บส่วนตีบุกในแขวงเมืองตระตลอดจนถึงระนอง

** นายคอซู้เจียงเป็นจีนฮกเกี้ยน เมื่อเห็นว่าเมืองระนองเป็นทำเลที่มีตีบุกแต่มีผู้ทำการค่าน้อยและไม่มีผู้ใดแย่ง จึงทำกิจการเหมืองจนได้เลื่อนสัญญาบัตรให้หลวงรัตนเศรษฐี (คอซู้เจียง) พระรัตนเศรษฐี (คอซู้เจียง) ตำแหน่งเจ้าเมืองระนองใน พ.ศ. 2397 และเป็นพระยารัตนเศรษฐี (คอซู้เจียง) ใน พ.ศ. 2405 ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้พระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี ตำแหน่งจางวางผู้กำกับราชการเมืองระนอง

ต่อมาใน พ.ศ. 2459 ได้เปลี่ยนคำว่า เมือง เป็น จังหวัด และในสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง พ.ศ. 2475 มีการจัดระเบียบการบริหารแบ่งเป็นจังหวัด ทำให้ใน พ.ศ. 2476 เมืองระนองจึงกลายเป็นจังหวัดระนองมาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์, 2545: 60-65)

ภาพที่ 2.2 พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง)

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระนอง, 21 กรกฎาคม 2565

จังหวัดระนองมีฐานะเป็นหัวเมืองชายฝั่งตะวันตกที่มีความสำคัญ เพราะเป็นแหล่งแร่ดีบุกซึ่งนำรายได้เข้าสู่ประเทศ แต่ด้วยความที่เมืองระนองเป็นเมืองที่อยู่ไกลและมีการเดินทางลำบาก ทำให้มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่น้อย ส่วนกลางหรือกรุงเทพฯ ไม่ได้เข้ามาดูแลมากนัก การบริหารภายในเมืองระนองจึงเป็นลักษณะการจัดการด้วยตนเอง จนในสมัยรัตนโกสินทร์ส่วนกลางได้นำรูปแบบการปกครองหัวเมืองสู่การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลด้วยการรวมหัวเมืองภาคใต้ชายฝั่งทะเลตะวันตกเข้าไว้ด้วยกัน จนกระทั่งปรับเปลี่ยนสู่การเป็นจังหวัดระนอง

สังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ เนื่องจากมีการเดินทางเข้ามาของคนหลายกลุ่มจากหลายพื้นที่ ทำให้มีสังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย ดังนี้

1. ภาษา เมื่อครั้งเริ่มมีการตั้งบ้านเมืองระนองได้มีนายนองเป็นผู้ริเริ่มเมืองและนายคอซู้เจียงเป็นนายอกร นายคอซู้เจียงเป็นผู้ผูกขาดภาษีแร่ แต่เนื่องจากจำนวนครัวเรือนในเมืองระนองมีจำนวนน้อย จึงประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานในการทำเหมืองแร่ นายคอซู้เจียงจึงต่อเรือสำเภาไปขนคนจีนฮกเกี้ยนเข้ามาทำงาน ประชาชนชาวจังหวัดระนองส่วนใหญ่จึงเป็นชาวจีน มีชื่อ ภาษาพูด และมีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีน สังคมและวัฒนธรรมปฏิบัติส่วนใหญ่จึงมีความเป็นจีนอยู่มาก จังหวัดระนองจึงมีภาษาที่มีลักษณะผสมผสาน โดยใช้ร่วมกันระหว่างภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า ภาษามลายู และภาษาถิ่นของภาคใต้ในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะในการสร้างเมือง เจ้าเมืองระนองได้ติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ พม่า ปันง เป็นต้น การติดต่อค้าขายทำให้ได้รับวัฒนธรรมด้านภาษาจากประเทศต่าง ๆ มาผสมกับภาษาที่ใช้ในจังหวัดระนอง สำเนียงการพูด

และภาษาของจังหวัดระนองมีความแตกต่างไปจากจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ เช่น เกียงแก้ว คือ ไฟฉาย ชี้น้อย คือ เอาเปรียบ จาโก้ คือ ปาท่องโก๋ ท้าว คือ เล็ก แมงมี คือ แมลงหวี่ หว่า คือ ฉัน เป็นต้น

2. ประเพณี จังหวัดระนองมีคนเดินทางเข้ามาของกลุ่มคนหลายกลุ่ม ทั้งจากภายในและต่างประเทศ ทำให้จังหวัดระนองรับอิทธิพลทางประเพณีจากคนกลุ่มดังกล่าว ดังนี้

2.1 ประเพณีงานบุญสวดกลางบ้าน ส่วนหนึ่งรับมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีนี้เกิดจากชาวจังหวัดระนองประสบภัยโรคระบาด ทำให้ชาวเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงมีการจัดพิธีสวดกลางบ้าน ด้วยการรวมคนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนร่วมกันจัดในที่แห่งเดียวกัน เพื่อขับผีและสิ่งเลวร้ายให้ไปจากหมู่บ้าน เพื่อความมงคลทั่วทั้งหมู่บ้าน งานพิธีสวดกลางบ้านเกิดขึ้นในหมู่บ้านตลาดบ้านसान บริเวณย่านการค้า อำเภอเมืองระนอง โดยจัด 3 วัน 3 คืน มีการนิมนต์พระสงฆ์สวด 7 ตำบลาน 12 ตำบลาน และสวดภาณยักษ์ เป็นการขับไล่ผีร้ายออกจากหมู่บ้าน มีการแสดงมหรสพต่าง ๆ รวมทั้งการจัดแสดงแพในรูปต่าง ๆ เช่น เรือ บ้าน ปราสาท โดยชาวบ้านจะตัดผม เล็บมือ เล็บเท้า ชายเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ข้าวสาร เกลือ กะปิ ใส่ในแพเพื่อสะเดาะเคราะห์ลอยไปในทะเล จากนั้นรุ่งเช้าชาวบ้านจะนำข้าวสุกและข้าวสารไปตักบาตรจึงเป็นอันเสร็จพิธี ประเพณีงานบุญสวดกลางบ้านนิยมจัดประมาณเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี

2.2 ประเพณีเสด็จพระแข่งเรือ เป็นประเพณีที่ชาวกระบือรับอิทธิพลมาจากจังหวัดชุมพร สันนิษฐานว่าสืบทอดมาจากทางใต้ จัดกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2450 สมัยอำมาตย์ตรีหลวงระณังนิตการ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอกระบือ และได้จัดติดต่อเรื่อยมาโดยจัดในวันออกพรรษา เพราะมีที่มาจาก การปรารภถึงวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจกสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากทรงโปรดพระมารดาตลอด 3 เดือน ที่สังกัสสนคร จึงเรียกว่า วันเสด็จพระ คือ วันเสด็จของพระพุทธเจ้าหรือเรียกเป็นภาษาบาลีว่า วันเทโวโรหนะ ประเพณีนี้มีการตกแต่งเรือแล้วพายในแม่น้ำกระบือ ทั้งมีการประกวดเรือในประเภทต่าง ๆ ภายหลังมีอำเภอวิคตอเรียพอยด์ (Victoria Point) จังหวัดมะริดของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาได้มาร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 2.3 งานเสด็จพระแข่งเรือ (อำเภอกระบือ) จังหวัดระนอง
ที่มา : MGR Online, 20 กรกฎาคม 2565

2.3 งานขึ้นถ้ำพระขยงค์ จัดขึ้นเพื่อให้ประชาชนสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเข้าชมความสวยงามของถ้ำตลอดจนพันธุ์ไม้หายาก โดยเวลาว่างคืนมีการจัดแสดงมหรสพ กำหนดจัดงานในช่วงเทศกาลตรุษจีน หรือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี (จังหวัดระนอง, 2558)

2.4 งานมหัศจรรย์ถนนเรื่องราว จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดระนอง โดยมีการประดับตกแต่งด้วยโคมไฟ และชมประติมากรรมประเพณีจีน รวมถึงการจัดแสดงมหรสพที่แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีจีนบริเวณถนนเรื่องราว กำหนดจัดงานในช่วงเทศกาลตรุษจีนของทุกปี (จังหวัดระนอง, 2558)

2.5 งานสมโภชพระเจดีย์ดาธู จัดขึ้นเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของพุทธศาสนิกชน เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ณ วัดสุวรรณคีรีวิหาร กิจกรรมในวันงานประกอบด้วยขบวนแห่ผ้าห่มพระเจดีย์ดาธู ขบวนศิลปวัฒนธรรมไทย-พม่า พิธีห่มผ้าและสมโภชพระเจดีย์ดาธู ซึ่งเป็นเจดีย์ศิลปะพม่าที่อายุมากกว่า 100 ปี กำหนดจัดงานตั้งแต่วันที่ 13 ค่ำวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เป็นระยะเวลา 3 วัน 3 คืน (จังหวัดระนอง, 2558)

2.6 งานวันสถาปนาเมืองระนอง ในอดีตจังหวัดระนองเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้าน การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจในบริเวณทะเลอันดามัน จึงทำให้มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และร่องรอยความเจริญที่ต้องทำการอนุรักษ์และเผยแพร่ และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2405 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองระนองเป็นเมืองจัตวา มีการปกครองขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ จึงจัดให้มีงานวันรำลึกเมืองระนองในวันที่ 21 กรกฎาคมของทุกปี

2.7 งานอาบน้ำแร่ระนอง งานอาบน้ำแร่ระนอง เป็นงานประจำปีของจังหวัดระนอง กำหนดจัดงานในช่วงวันที่ 22-31 มีนาคมของทุกปี (จังหวัดระนอง, 2558) การจัดงานมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดระนองให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมเอกลักษณ์กิจกรรมงานประจำปีของจังหวัดระนอง อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนพ่อค้าแม่ค้าชาวระนอง และเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดไปสู่กลุ่มเป้าหมาย งานนี้ได้มีการสร้างเป็นกิจกรรมประจำปีเพื่อเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัด

2.8 อาบน้ำเพ็ญ@ระนอง จังหวัดได้จัดพิธีอาบน้ำเพ็ญ@ระนองในคืนพระจันทร์วันเพ็ญวันลอยกระทง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณี สินค้าท้องถิ่น ตลอดจนวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดระนองและยังเป็นการอนุรักษ์ พันธุ์ เผยแพร่ มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาวัฒนธรรมเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สินค้าและบริการให้กับจังหวัดระนอง (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 17)

3. การละเล่น จังหวัดระนองมีการละเล่นของเด็กหลายประเภท เช่น หมากเก็บ ข้าวแกง นั้งสติ๊ก เดินกะลา ยิงธนู ใบบัดลูกยาง การเล่นเกมช่วง ส่วนการละเล่นของผู้ใหญ่เป็น

การร้องรำทำเพลง เช่น การเล่นเพลงนา การเล่นเพลงเรือและเพลงบอก การเล่นทอยสะบ้า เป็นต้น (สมชาย แสงสุวรรณ (บรรณาธิการ), 2540: 31-35)

3.1 ลิเกป่า เป็นการแสดงการละเล่นที่ติดตัวมากับชุมชนดั้งเดิม โดยเรื่องราวในการแสดง บทออกแขกจะบอกเล่าถึงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นดั้งเดิมกับชาวต่างชาติในอดีต ในเรื่อง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อผ่านตัวละครสำคัญ เช่น ตัวเอกหรือแขกเทศ (แขกชาวเปอร์เซีย) ตัวนางเอกหรือยาหยี (สาวไทยในท้องถิ่น) ตัวเสนาหรือตัวตลกที่สร้างความครื้นเครง เป็นต้น การแสดงลิเกป่าสื่อถึงชีวิตชุมชน ความรัก ความสนุกสนาน ความเบิกบาน ลิเกป่าจะเป็นที่นิยมของชุมชนที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในชุมชนชาวไทยมุสลิม (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2565)

3.2 เพลงบอก เป็นเพลงพื้นเมืองที่นิยมเล่นทั่วไปของภาคใต้ ผู้เล่นเพลงบอกในจังหวัดระนองส่วนใหญ่เป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดระนอง และนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านนี้เข้ามาด้วย ทำให้จังหวัดระนองมีการร้องเพลงบอกเรื่อยมา เรียกว่า “เพลงบอก” หรือ “เพลงกระบอก” เพลงบอกคณะหนึ่งมีแม่เพลง 1 คน และลูกคู่อีก 4-6 คน การร้องเพลงบอกใช้ภาษาถิ่นภาคใต้ โดยร้องต้นเป็นกลอนสวดใช้ปฏิภาณร้องไปตามเหตุการณ์ที่พบเห็น หรือแต่งขึ้นเพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ เพลงบอกจะร้องกลอนครั้งละ 2 วรรค แล้วลูกคู่ร้องรับ (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2565)

3.3 สะบ้า การเล่นสะบ้าของจังหวัดระนอง นิยมเล่นกันที่อำเภอกระบุรีในงานเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ วันปีใหม่ งานเดือนสิบ ตรุษจีน เป็นต้น (ประเพณีไทยดอทคอม, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 2.4 การละเล่นสะบ้าของจังหวัดระนอง
ที่มา : ประเพณีไทยดอทคอม, 20 กรกฎาคม 2565

จังหวัดระนองเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันที่พบว่า มีการเข้ามาของชาวจีนจำนวนมาก ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมจีนอยู่บ้าง เช่น ภาษา ประเพณี รวมถึงการละเล่นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่

เศรษฐกิจ

จังหวัดระนองมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การผลิตภาคการเกษตร (สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และประมง) และภาคนอกเกษตร (ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ) ชาวจังหวัดระนองจึงมีอาชีพที่หลากหลาย คือ

1. การเกษตร การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดระนอง ประกอบด้วย ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน กาแฟ มะม่วงหิมพานต์ มังคุด ทุเรียน ลองกอง เงาะ สะตอ หมากรุก จำปาตะ และมะพร้าว (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 26)

2. การประมง จังหวัดระนองมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และทะเล อีกทั้งเป็นแหล่งสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนหนึ่งจึงประกอบอาชีพการทำประมง โดยใช้ทำเทียบเรือประมงในจังหวัดระนองขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำ การทำประมงของจังหวัดระนองเป็นแหล่งรายได้ด้านพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และการบริการ การทำประมงของจังหวัดระนองมี 3 แบบ คือ การทำประมงน้ำจืด การทำประมงน้ำกร่อย หรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การทำประมงน้ำเค็ม

3. การปศุสัตว์ สัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัดระนอง ประกอบด้วย ไก่ สุกร โคเนื้อ และแพะ

4. กสิกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดระนองเป็นพื้นที่ป่าไม้ แต่มีพื้นที่ที่ถือครองเพื่อการเกษตรซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น เช่น มะม่วงหิมพานต์ กาแฟ สะตอ

5. อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดระนอง 3 อันดับแรก (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 37) ดังนี้

5.1 อุตสาหกรรมหมวดอาหาร ประกอบด้วย การผลิตเกี่ยวกับสัตว์น้ำเป็นหลัก เช่น การแปรรูปอาหารทะเล การผลิตเกี่ยวกับการทำน้ำแข็งหรือบดย่อยน้ำแข็ง และการผลิตเกี่ยวกับอาหารสัตว์ (ปลาป่น)

5.2 อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ประกอบด้วย การไส ซอยไม้แปรรูป แปรรูปไม้ยางพารา การเลื่อยไม้ การทำวงกบประตูหน้าต่างไม้ และเครื่องเรือนจากไม้

5.3 อุตสาหกรรมหมวดขนส่ง ประกอบด้วย การผลิตเกี่ยวกับพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ หรือส่วนประกอบของพาหนะเป็นหลัก เช่น การซ่อมรถยนต์ การซ่อมเครื่องยนต์ และการผลิตเกี่ยวกับการซ่อมเรือ

6. การค้าจังหวัดระนอง ลักษณะของตลาดซื้อขายสินค้าจังหวัดระนอง (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 37) คือ

6.1 ตลาดสินค้าเกษตรและสัตว์น้ำ จัดเป็นตลาดที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกของจังหวัดระนอง โดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อในพื้นที่จังหวัดระนอง และเกษตรกรบางส่วนโดยนำผลผลิตไปขายในที่จังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอเมืองชุมพร และอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ส่วนสินค้าประมงและสัตว์น้ำทะเลนั้น เรือประมงจะนำขึ้นฝั่งที่ทำเทียบเรือขององค์การสะพานปลาและแพปลาเอกชน ในเขตอำเภอเมืองระนอง โดยมีพ่อค้ามารับซื้อสัตว์น้ำถึงท่าเรือ แล้วจัดส่งไปกรุงเทพฯ และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อส่งจำหน่ายต่อตลาดต่างประเทศหรือผู้บริโภค

6.2 ตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในย่านตลาดเทศบาลเมืองระนอง บริเวณใจกลางเมืองระนอง เป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญ ทั้งประเภทขายส่งและขายปลีก

7. พาณิชยกรรม ส่วนใหญ่เป็นการกระจุกตัวในเมืองระนอง เนื่องจากจังหวัดระนองอยู่ติดกับเขตทวายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา การค้าจึงมีทั้งการค้าภายในและภายนอกประเทศ โดยผ่านด่านศุลกากรระนอง ซึ่งสินค้าที่ได้รับความนิยม คือ

7.1 สินค้านำเข้า เช่น สัตว์น้ำ (สัตว์ทะเลแช่เย็น) ท่อผนังชนิดไร้ตะเข็บใช้ในชุดเจาะปลาปน สิ่งของทำด้วยเหล็ก ชิ้นส่วนเครื่องจักร ปลาเบญจพรรณไม่เหมาะสำหรับมนุษย์บริโภค ถ่านไม้ป่าเลน ข้อต่อเหล็ก เป็นต้น

7.2 สินค้าส่งออก เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น ปูนซีเมนต์ ท่อผนังชนิดไร้ตะเข็บใช้ในการเจาะ สิ่งของทำด้วยเหล็ก ชิ้นส่วนเครื่องจักร เครื่องจักร เครื่องใช้กล เครื่องดื่มให้พลังงาน ตาข่ายจับปลา วาล์วปิด-เปิดพร้อมอุปกรณ์ ข้อต่อเหล็ก เป็นต้น

จังหวัดระนองมีรายได้จากการขนส่งสินค้าผ่านท่าเรือระนองซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยท่าเรือระนองอยู่ในความรับผิดชอบของการท่าเรือแห่งประเทศไทย ก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นท่าเรือหลักในการขนส่งสินค้าทางทะเลฝั่งอันดามัน สามารถเชื่อมโยงเส้นทางการค้ากับประเทศในเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน และกลุ่มประเทศ BIMSTEC (บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เมียนมา เนปาล และศรีลังกา) (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 38-39)

8. การท่องเที่ยว จังหวัดระนองมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น เล่นน้ำทะเล พักผ่อนชายหาด ล่องเรือเที่ยวเกาะ ดำน้ำชมปะการังตามหมู่เกาะต่าง ๆ พักโฮมสเตย์ เที่ยวชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านที่หมู่บ้านชาวประมง เป็นต้น จังหวัดระนองมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากมายหลากหลายรูปแบบทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแยกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดระนอง ดังนี้ (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 42-43)

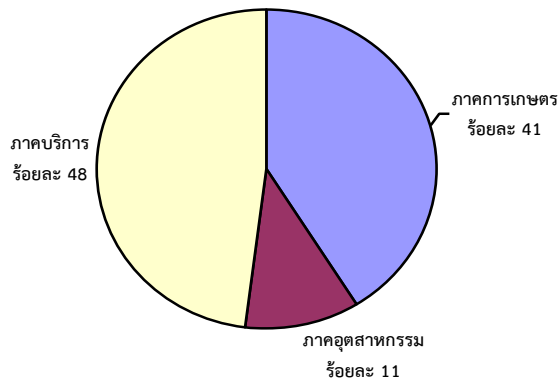
8.1 ชายหาด และชายทะเล เช่น เกาะพยาม หาดแหลมสน หาดประพาส หาดทรายดำ จุดชมวิวเขาฝาชี เป็นต้น

8.2 ธรรมชาติ ภูเขา และน้ำตก เช่น ภูเขาหญ้า บ่อน้ำร้อนสวนสาธารณะรักษาวาริน บ่อน้ำร้อนพรรั้ง น้ำตกบุญญบาล คอคอดกระ เป็นต้น

8.3 วิถีชีวิตชุมชน เช่น กลุ่มหม่อมไหม หมู่บ้านมอแกน บ้านเกาะหาดทรายดำ กาหยู บ้านเหนือ เป็นต้น

8.4 ประวัติศาสตร์ เช่น พระราชวังรัตนรังสรรค์ ศิลาสลักพระปรมาภิไธย พิพิธภัณฑสถานเหมืองแร่ บ้านร้อยปีเทียนเสื่อ จวนเจ้าเมืองระนอง เป็นต้น

8.5 ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี เช่น งานปิดทองพระถ้ำขยางค์ วัดหาดส้มแป้น งานเสด็จพระแข่งเรือ งานประเพณีถือศีลกินผัก วัดบ้านหวาง เป็นต้น

ภาพที่ 2.5 โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดระนอง พ.ศ. 2562

ที่มา : คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 24

สภาพเศรษฐกิจจังหวัดระนองมีกิจกรรมที่เป็นสาขาหลัก คือ การทำประมง ซึ่งเป็นการผลิตที่สำคัญของจังหวัด ทั้งเป็นการผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้จังหวัดมากที่สุด เพราะจังหวัดระนองมีแหล่งน้ำที่ยังสมบูรณ์มาก รองลงมา คือ การขายส่งและขายปลีก การเกษตรซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเกษตรเพื่อการบริโภค ซึ่งมีทั้งการปลูกข้าว การปลูกผลไม้ (ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์, 2545: 53-55) ทั้งมังคุด ทุเรียน และลองกอง นอกจากนี้ยังมีการปลูกไม้ยืนต้น เช่น กาแฟ ยางพารา มะม่วงหินพานต์ และปาล์ม น้ำมัน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามจังหวัดระนองยังมีรายได้เข้าจังหวัดจากการปศุสัตว์ ซึ่งใช้เลี้ยงประชากรในจังหวัด และสามารถส่งขายต่างจังหวัดได้ด้วย และด้วยการที่จังหวัดระนองมีสินค้าการเกษตรจำนวนมาก ทำให้จังหวัดระนองมีโรงงานอุตสาหกรรมที่นำสินค้าจากการประมงและการเกษตรมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าด้วย

บทสรุป

จังหวัดระนองมาจากคำว่า แร่นอง หมายถึง มีแร่จำนวนมาก โดยลักษณะเด่นของจังหวัดระนอง คือ เป็นเมืองฝน หรือจังหวัดที่ฝนตกมากที่สุดในประเทศไทย จังหวัดระนองยังเป็นจังหวัดที่เป็นเมืองกึ่งเกาะ หรือมีพื้นที่ที่แคบที่สุด ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของแหลมมลายูด้านตะวันตก หรือภาคใต้ตอนบน มีลักษณะเป็นเมืองปิดเนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบ จังหวัดระนองยังมีทิวเขาและที่ราบอีกด้วย ภายในจังหวัดระนองมีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำระนองใช้สำหรับการบริโภคและอุปโภค สำหรับทรัพยากรของจังหวัดระนองมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเป็นหุบเขา ทำให้มีทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ และการประมงในจังหวัดระนอง

ประวัติศาสตร์เมืองระนองนั้น พบว่า เคยเป็นเมืองขึ้นกับจังหวัดชุมพร ในอดีตเคยเป็นเมืองที่มีดีบุกจำนวนมาก และได้นำดีบุกส่งเป็นส่วยแทนการทำราชการ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ได้มีเจ้าภาษีผูกขาดแร่ดีบุกในจังหวัดระนอง คือ หลวงจำเริญวานิช และนายคอซู้เจียง ต่อมานายคอซู้เจียงได้รับโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงรัตนเศรษฐี และได้เลื่อนยศบรรดาศักดิ์เป็น พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี ตำแหน่งจางวางผู้กำกับราชการเมืองระนอง ซึ่งเป็นต้นตระกูล ณ ระนองจนถึงปัจจุบัน

สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดระนองมีลักษณะผสมผสานและมีความหลากหลาย เนื่องจากมีภาษาหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาพม่า ภาษามลายู และภาษาถิ่นของภาคใต้ รวมถึงการมีประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีงานบุญสวดกลางบ้าน ประเพณีเสด็จพระ งานวันสถาปนาเมืองระนอง รวมถึงการเล่นของเด็กและผู้ใหญ่ที่น่าสนใจ

ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดระนองมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร การประมง การปศุสัตว์ กสิกรรม อุตสาหกรรม การค้าขาย และพาณิชยกรรม ซึ่งสร้างรายได้ให้จังหวัดระนองเป็นจำนวนมาก โดยอุตสาหกรรมเป็นการนำสินค้าในจังหวัดระนองมาแปรรูปเพื่อส่งออกขาย เช่น อาหารทะเลแช่แข็ง ปลาป่น การแปรรูปไม้ เหมืองแร่ เป็นต้น นอกจากนั้นจังหวัดระนองยังมีรายได้จากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น วัดหาดส้มแป้น จวนเจ้าเมืองระนอง สุสานเมืองระนอง พระราชวังรัตนรังสรรค์ อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว เป็นต้น จากทั้งหมดจึงทำให้จังหวัดระนองเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวในการไปเยี่ยมชมและพักผ่อนเพื่อความผ่อนคลาย

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2

1. จงบอกที่ตั้งของจังหวัดระนอง
2. จงอธิบายลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดระนอง
3. เพราะเหตุใดจังหวัดระนองจึงได้รับการขนานนามว่า เมืองฝนแปดแดดสี่
4. ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดระนองมีอะไรบ้าง และมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
5. เมืองระนองเป็นแหล่งอารยธรรม จงอธิบายและนำเสนอหลักฐานเพื่อสนับสนุนคำกล่าวข้างต้น
6. บุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดระนองคือใคร
7. ในอดีตจังหวัดระนองเป็นหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกที่มีความสำคัญ เพราะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศด้วยการทำการค้าสิ่งใด
8. จงบอกภาษาที่พบในจังหวัดระนอง พร้อมทั้งอธิบายความหลากหลายของภาษาในจังหวัดระนอง เป็นอย่างไร
9. จงบอกประเพณีที่คนจังหวัดระนองให้ความสำคัญและยังคงปฏิบัติเรื่อยมา
10. จงอธิบายความเชื่อมโยงที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และทรัพยากร ส่งผลต่อเศรษฐกิจจังหวัดระนองอย่างไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2550). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี
จังหวัดระนอง. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดียสแควร์.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง. (2564). แผนพัฒนา
จังหวัดระนอง (พ.ศ. 2566-2570). กลุ่มงานยุทธศาสตร์และ
ข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดระนอง.
- จังหวัดระนอง. (2558). ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.ranong.go.th/index2.htm>. (2565, 22 กรกฎาคม)
- ประชุม ชุมแพ่งพันธุ์. (2545). ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี
ที่สำคัญในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเพณีไทยดอทคอม. (ม.ป.ป.). สะบ้า. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.prapayneethai.com/สะบ้า>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2565). เพลงบอก. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/1eZrZe>. (2565, 22 กรกฎาคม).
- _____. (2565). ลิเกป่า. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/Lbtwy2>.
(2565, 22 กรกฎาคม).
- รัตนา ศิริพูล. (2534). ระนอง. กรุงเทพฯ: บริษัทศิลป์สยามบรรจุกัมภ์และการพิมพ์ จำกัด.
- สมชาย แสงสุวรรณ (บรรณาธิการ). (2540). ของดีเมืองระนอง.
ระนอง: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดระนอง.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). ตราประจำจังหวัด. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
www.legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระนอง. (2560). เจ้าเมืองระนอง. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/nB2fAi>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- MGR Online. (2554). ระนอง จัดงานเสด็จพระแข่งเรืออำเภอกะบุรี. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://www.mgronline.com/travel/detail/9540000130897>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- Novabizz. (2559). แผนที่จังหวัดระนอง. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.novabizz.com/Map/64.htm>. (2565, 20 กรกฎาคม).

บทที่ 3 จังหวัดพังงา

จังหวัดพังงา เดิมเรียกว่า “เมืองพังงา” ตามชื่อเขาพังงา หรือเขาพังงา จังหวัดพังงายังมีชื่อมาจาก กราฎา พังกา* กวาลา** ฎา*** หรือ พิงงา**** ในอดีตเมืองพังงาสันนิษฐานว่าเป็นเมืองที่มีแร่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อซื้อขายแร่ดีบุกจำนวนมาก และชาวต่างชาติคงออกเสียงเมืองฎาเป็นเมืองพังงา เพราะเดิมชาวต่างชาติเขียนชื่อเมืองฎาว่า PHUNGA หรือ PUNGA อ่านว่า ฎา หรือ พิงงา หรือ พังกาก็ได้ (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 4) และยังเชื่อว่าจังหวัดพังงาเป็นดินแดนแห่งฎา ป่า ทะเล

คำขวัญประจำจังหวัดพังงาตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) คือ แร่หินล้ำล้ำ บ้านกลางน้ำ ถ้ำงามตา ฎาแปลก แมกไม้จำปูน บริบูรณ์ด้วยทรัพยากร จังหวัดพังงามีเขตการปกครอง 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพังงา อำเภอเกาะยาว อำเภอเกาะปัง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอกระบุรี อำเภอทับปุด และอำเภอท้ายเหมือง

ภูมิศาสตร์

จังหวัดพังงาตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของภาคใต้ จังหวัดพังงายังเป็นเมืองท่าที่สำคัญบนแหลมมลายูตอนเหนือฝั่งตะวันตก มีพื้นที่รวมประมาณ 4,171 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อของจังหวัดพังงา

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดระนอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดกระบี่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดภูเก็ต และอำเภอพังงา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย

ภูมิประเทศ

จังหวัดพังงามีลักษณะเป็นรูปยาวรีจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ มีลักษณะยาวและเว้าแหว่งตามแนวชายฝั่งทะเลจึงเป็นทั้งแหลมและอ่าว มีเทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูเก็ตเป็นเทือกเขาที่ต่อเนื่องจากเทือกเขาตะนาวศรี จังหวัดพังงามีลักษณะภูมิประเทศต่าง ๆ ดังนี้

1. **บริเวณเทือกเขาและที่ราบสูงทางด้านตะวันออก** บริเวณนี้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงามีลักษณะเป็นกลุ่มภูเขาน้อยใหญ่จำนวนมากวางตัวสลับซับซ้อนกัน หรือเรียกว่าเขาพระมี***** ภูเขานี้มีการทอดตัวยาวตามแนวเหนือสู่แนวใต้โดยมากก่อตัวเป็นเทือกเขากั้นพรมแดนธรรมชาติตามแนวด้านทิศตะวันออก และยังมีเทือกเขาภูเก็ตเป็นเทือกเขาสำคัญซึ่งต่อ

* พังกาในภาษามลายู แปลว่า ป่าน้ำฎา

** กวาลา เป็นภาษามลายูพื้นเมือง หมายถึง ปากน้ำ

*** ฎา หมายถึง เมืองที่มีแร่อุดมสมบูรณ์

**** พิงงา เป็นชื่อภูเขาสูงหนึ่งในตัวเมืองจังหวัดพังงามีลักษณะคล้ายงาช้างพิงกัน

***** เขาพระมี อยู่ในเขตอำเภอกระบุรีสูง 1,100 เมตร เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดพังงา

เนื่องมาจากเทือกเขาตะนาวศรีโดยผ่านจังหวัดต่าง ๆ ทางฝั่งตะวันตกของภาคใต้ แนวสันเขานี้ใช้เป็นเส้นแบ่งเขตการปกครองระหว่างจังหวัดพังงากับจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดกระบี่ พบได้ในบริเวณพื้นที่อำเภอเมืองพังงา อำเภอทับปุด และบางส่วนของอำเภอกะปง จึงกล่าวได้ว่า จังหวัดพังงาน่าจะเป็นเพียงจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่ทุกตำบลและหมู่บ้านมีภูเขาในพื้นที่หรือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงามีภูเขาครอบคลุม

ภาพที่ 3.1 แผนที่จังหวัดพังงา

ที่มา : คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 7

2. บริเวณที่ราบเชิงเขาตอนกลาง ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่ตามแนวเหนือสู่ใต้ มีลักษณะภูมิประเทศแบบที่ราบเชิงเขา มีความลาดชัน ลุ่ม ๆ ดอน ๆ และที่ราบต่ำแนวเชิงเขา รวมทั้งมีพื้นที่ราบตามหุบเขา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วป่า และอำเภอท้ายเหมือง

3. บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกและด้านใต้ เป็นที่ราบแคบ ๆ ตลอดแนวชายฝั่งทะเล เกิดจากการยุบตัวของแผ่นดินชายฝั่งทะเล ทำให้มีลักษณะแคบยาวและเว้าแหว่งหรือที่

เรียกว่า ชะวากทะเล* ซึ่งมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์และมีความสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลของอำเภอกระบุรี อำเภอตะกั่วป่า อำเภอยายะโฮง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอเมืองพังงา และอำเภอบ้านทับ

4. บริเวณที่ราบดินตะกอนลำน้ ได้แก่ บริเวณสองฝั่งคลองคึกคักและแม่น้ำตะกั่วป่าใน อำเภอตะกั่วป่า คลองวังทัง คลองห้วยทราย และคลองนาแฝกในอำเภอยายะโฮง คลองหล่ออยู่ คลองวัดเขา และคลองหินเขาในเขตอำเภอตะกั่วทุ่ง และคลองพังงาในอำเภอเมืองพังงา

5. บริเวณเกาะนอกฝั่งทะเล จังหวัดพังงามีลักษณะภูมิประเทศบางส่วนเป็นเกาะตั้งอยู่ ตอนเหนือของจังหวัดพังงา เกาะเหล่านี้เกิดจากการจมตัวของฝั่งทะเลในอดีต เกาะของจังหวัดพังงา อยู่ในอำเภอตะกั่วป่า อำเภอกระบุรี และอำเภอเกาะยาว เช่น เกาะปันหยี เกาะเขาพิงกัน เกาะยาว หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน เป็นต้น

ภูมิอากาศ

จังหวัดพังงาเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้ทะเล อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี มีค่าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก และมีฝนตกชุกในฤดูฝน เพราะอยู่ทางด้านรับลมจึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัด ผ่านมหาสมุทรอินเดียอย่างเต็มที่ ส่วนฤดูหนาวอากาศไม่หนาวมาก เพราะอยู่ไกลจากอิทธิพลของ อากาศหนาวพอสมควร และบางครั้งอาจมีฝนตกได้ เนื่องจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่าน อ่าวไทย นำฝนมาตกแต่มีปริมาณน้อยกว่าจังหวัดที่อยู่ทางด้านตะวันออกของภาคใต้ ฤดูกาลของ จังหวัดพังงาแบ่งเป็น 3 ฤดู (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 8) คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ระยะเวลานี้เป็นช่วงว่างของฤดูมรสุมจะมิลมจากทิศตะวันออกเฉียงใต้พัดปกคลุมทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดคือ มีนาคม

2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทย และมีร่องความกดอากาศต่ำปกคลุมภาคใต้เป็นระยะ ๆ จึงทำให้มี ฝนตกมากตลอดฤดู และเดือนกันยายนมีฝนตกมากที่สุด

3. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนมกราคมเป็นฤดูมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือจะมีลมเย็นและแห้งจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่าน ทำให้มีอากาศเย็น ทั่วไป แต่เนื่องจากจังหวัดพังงาอยู่ใกล้ทะเลอุณหภูมิจะลดลงเพียงเล็กน้อย อากาศจึงไม่หนาวเย็นมาก นัก และบริเวณชายฝั่งมีฝนตกทั่วไปแต่มีปริมาณไม่มาก

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดพังงามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ ได้แก่

1. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของ กรมทรัพยากรธรณี (2556: 74-87) พบว่า ทรัพยากรแร่ในจังหวัดพังงามีดังนี้

*ชะวากทะเล (Estuary) คือ บริเวณส่วนล่างของปากแม่น้ำที่มีความกว้างมากจนมีลักษณะคล้ายอ่าว ตอนบน ของชะวากทะเลมีลักษณะเป็นแหลมรูปกรวยและจะค่อยขยายขนาดออกไปเมื่อเข้าหาในส่วนที่เป็นทะเลมากขึ้น บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีการผสมกันระหว่างน้ำจืดกับน้ำเค็ม เนื่องจากเป็นพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำยุบตัวลงสู่แนว ชายฝั่งทะเลจึงได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล

1.1 หินทราย มีลักษณะเป็นหินตะกอน มีเนื้อละเอียด สีเทาเข้ม มีส่วนผสมของหินปูน อยู่ติดกับภูเขาหินปูนเขาช้าง ตำบลตากแดด อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา หินทรายถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้างของจังหวัดพังงา

1.2 หินแกรนิต มีลักษณะธรณีวิทยาเป็นหินไบโอไทต์แกรนิต (Biotite Granite) เนื้อละเอียด มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแบบคลอไรต์ (chloritization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่น้ำแร่ร้อนเข้าไปเปลี่ยนแปลงไบโอไทต์ในหินแกรนิตให้กลายเป็นแร่คลอไรต์ พื้นที่พบหินแกรนิตอยู่ที่บ้านบากัน ตำบลหล่อลุง อำเภอตะกั่วทุ่ง

1.3 หินปูน ลักษณะหินปูนที่พบมีเหมาะสมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ได้แก่ การดูดซึมน้ำ ความคงทนต่อการบดย่อยให้เป็นก้อนด้วยแรงบดกระแทก ความคงทนต่อการย่อยบดภายใต้แรงกดดันที่ไม่คงที่ ความคงทนต่อการขีดถูและแรงบดกระแทกให้เสียหาย และความมันของผิวภายใต้แรงขีดถู เป็นต้น พื้นที่พบหินปูนคลุมพื้นที่บริเวณตำบลบางเตย ตำบลท้ายช้าง และตำบลนบปริง อำเภอเมืองพังงา ตำบลป่อแสน และตำบลถ้ำทองหลาง อำเภอทับปุด

1.4 แร่ดีบุก ในอดีตมีการทำเหมืองแร่ดีบุกอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นแร่เศรษฐกิจหลักของจังหวัดพังงาพบได้ทั้งหมด 27 แหล่ง ตั้งแต่อำเภอกระบุรีลงมาจนถึงบริเวณอ่าวพังงาเกือบทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอทับปุดและอำเภอเกาะยาว สำหรับแร่ดีบุกในจังหวัดพังงาเคยได้รับการพัฒนาในเชิงพาณิชย์ ทำให้ประชากรในท้องถิ่นมีฐานะและความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างดี ใน พ.ศ. 2532 กิจการเหมืองแร่ดีบุกบนบกมีภาวะซบเซาเหลือเพียงการทำเหมืองเรือขุดในทะเลอยู่บ้าง ซึ่งเป็นผลมาจากเหมืองแร่ดีบุกบนบกต้องใช้งบลงทุนจำนวนมาก ประกอบกับปริมาณและราคาแร่ดีบุกตกลง ทั้งมีการใช้วัสดุทดแทนโลหะดีบุกด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการทำเหมืองแร่ดีบุกให้ได้แร่ชนิดอื่นตามมาด้วย เช่น วุลแฟรม เซอร์คอน โมนาไซต์ สตรูเวอไรต์ อิลเมนไนต์ รูไทล์ ซีโนไทม์ การ์เน็ต โทแพซ ซึ่งมีราคาค่อนข้างผันผวนไม่แน่นอน

1.5 แร่โดโลไมต์ เป็นแร่ที่อยู่ในกลุ่มที่สามารถนำมาใช้ในด้านการเกษตร พื้นที่พบแหล่งแร่โดโลไมต์อยู่บ้านบางเตยเหนือ อำเภอเมืองพังงา และบ้านเขาตำหนอน อำเภอทับปุด

2. ดิน ลักษณะดินของจังหวัดพังงามีความหลากหลาย ซึ่งแตกต่างกันตามธรณีสัณฐาน จึงทำให้มีการทำเกษตรหลายชนิด (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 53) ดังนี้

2.1 พื้นที่บริเวณที่ราบตะกอนน้ำ มีลักษณะเนื้อละเอียด ระบายน้ำดี เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลไม้ต่าง ๆ เช่น เงาะ สะตอ มังคุด ทุเรียน ลางสาด ลองกอง เป็นต้น

2.2 พื้นที่ดินเหนียวปนทราย เหมาะสำหรับการปลูกข้าว

2.3 พื้นที่ดินทรายตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันตก เหมาะสำหรับการปลูกมะพร้าว

3. ป่าไม้ จังหวัดพังงามีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีป่าหลายประเภท (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 55-57) คือ

3.1 ป่าดงดิบ เป็นป่าไม้ผลัดใบที่มีปริมาณน้ำฝน 1,700-3,100 มิลลิเมตรหรือมากกว่า ซึ่งมีสภาพเป็นป่าแน่นทึบค่อนข้างสมบูรณ์ มีความชื้นในดินค่อนข้างสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี

พรรณไม้เด่นเป็นพรรณไม้วงศ์ยาง (Dipterocarpaceae) และพรรณไม้อื่น ๆ เช่น ตะเคียน เทพทาโร มังตาล ตาเสือ เตย หวาย ระกำ และเถาว์ลั่นยานาชนิด

3.2 ป่าชายเลน เป็นป่าไม้ผลัดใบที่พบบริเวณพื้นที่ดินเลนริมฝั่งทะเลที่เป็นน้ำกร่อย หรือน้ำทะเลท่วมถึงโดยเฉพาะปากแม่น้ำ พรรณไม้เจริญเติบโตในพื้นที่ที่มีน้ำเค็มบนดินเลนที่อ่อนนุ่ม และขาดออกซิเจน มีน้ำขึ้น-น้ำลง มีรากค้ำยัน รากหายใจ รากพุดอง เช่น ไม้โกงกางใบเล็ก ไม้โกงกาง ใบใหญ่ ถั่วขาว ถั่วดำ ตะบูน พังกา หัวส้ม ปรงทะเล เหงือกปลาหมอ ปอทะเล เป็นต้น

3.3 ป่าชายหาด เป็นป่าไม้ผลัดใบพบบริเวณชายฝั่งทะเลที่เป็นหาดทราย หรือโขดหิน หรือหาดทรายที่ยกตัวสูงขึ้น เป็นดินเค็ม น้ำทะเลไม่ท่วม ได้รับอิทธิพลของไอเค็มจากทะเล สภาพป่าโปร่ง ส่วนมากเป็นไม้ต้นขนาดเล็ก ไม้ที่มีขนาดใหญ่มักแตกกิ่งต่ำระเกะระกะ ยอดแผ่กว้าง ต้นค่อนข้างเตี้ย ลำต้นและกิ่งคดงเนื่องจากแรงลม เช่น สนทะเล หูกวาง กระติง หลุมพอทะเล จิกทะเล เตยทะเล ผักบั้งทะเล เป็นต้น

3.4 สังกมพิชลานหิน เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นลานหอน เป็นหินทราย มีไม้ขนาดเล็ก โดยเฉพาะไม้ล้มลุกขึ้นอยู่

3.5 ป่าที่ฟื้นฟูตามธรรมชาติ เป็นป่าที่มีการเปลี่ยนแปลงจากป่าที่สมบูรณ์เป็นป่าที่ถูกรบกวน มีต้นไม้ขนาดเล็กถึงขนาดกลางอยู่ในระยะฟื้นฟูตามธรรมชาติ

3.6 ป่าพรุ เป็นป่าไม้ผลัดใบพบบริเวณที่ลุ่มใกล้ชายฝั่งทะเล มีน้ำจืดท่วมขังเป็นเวลานาน และแห้งในบางครั้ง ดินเป็นกรด เนื่องจากมีซากใบไม้และเศษพืชทับถมเป็นชั้นหนา 0.5-2 เมตร ต้นไม้มีการปรับตัวโดยมีรากค้ำยัน โคนต้นมีพุดอง รากหายใจ เช่น ชี้หนอนพรุ สะเดียว หลุมผี ฯลฯ บริเวณชายป่าหรือป่าพรุที่ถูกรบกวน เช่น เสม็ด เทียน เป็นต้น

3.7 ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จากกฎกระทรวงระหว่าง พ.ศ. 2501-2529 ได้กำหนดพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดพังงาไว้เป็นป่าสงวนแห่งชาติรวมจำนวน 73 ป่า มีเนื้อที่ประมาณ 1,505,426.50 ไร่ และกรมป่าไม้ได้ดำเนินการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 ในท้องที่จังหวัดพังงา โดยมอบให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) บางส่วน

3.8 อุทยานแห่งชาติ จังหวัดพังงามีทั้งหมด 7 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติทางบก และอุทยานแห่งชาติทางทะเล คือ อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา อุทยานแห่งชาติศรีพังงา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติเขาลำปี-หาดท้ายเหมือง อุทยานแห่งชาติหาดแหลมสน และอุทยานแห่งชาติเขาลึก-เขาลำรุ้

3.9 วนอุทยาน จังหวัดพังงามีทั้งหมด 2 แห่ง คือ วนอุทยานสระนางมโนราห์ และวนอุทยานน้ำตกรามัญ

4. น้ำ จังหวัดพังงาเป็นจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 239.25 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตกซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากแนวเทือกเขาภูเก็ตต่อเนื่องกับเทือกเขาตะนาวศรีไหลลงสู่ทะเลอันดามันและเวียงอ่าวพังงา ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติทางน้ำนานาชนิด ทั้งในบริเวณชายฝั่งน้ำตื้นและในทะเลน้ำลึก ซึ่งมีความสมบูรณ์เพียงพอ นอกจากนั้นจังหวัด

พังงายังมีพื้นที่สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่เป็นบ่อเลี้ยงพอสสมควร เนื่องจากจังหวัดพังงามีแม่น้ำและคลองจำนวนมาก คือ

4.1 คลองพังงา มีต้นกำเนิดจากภูเขากระทะคว่าในอำเภอกะปางไหลมาบรรจบกับคลองหระ และไหลลงสู่ทะเลที่อ่าวพังงา ซึ่งเดิมเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ เพราะเคยมีเรือสำเภาเข้ามาขนถ่ายสินค้าถึงตัวเมืองพังงา ในระยะหลังแม่น้ำสาयนี้ มีสภาพตื้นเขินเรือจึงไม่สามารถแล่นเข้ามาได้

4.2 คลองตะกั่วป่า เกิดจากเทือกเขาในอำเภอกะปางไหลมาบรรจบกับคลองเหล คลองรมณีย์ และไหลลงสู่ทะเลอันดามันบริเวณอำเภอตะกั่วป่า ในอดีตเป็นคลองที่มีความสำคัญในเชิงพาณิชย์และคมนาคม เพราะมีเรือแล่นเข้าไปถึงอำเภอกะปางได้ แต่ในระยะหลังคลองมีสภาพตื้นเขินอันเป็นผลมาจากการทำเหมืองแร่ ซึ่งมีสภาพเช่นเดียวกับแม่น้ำพังงา จากการตื้นเขินของคลองตะกั่วป่าจึงก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในอำเภอตะกั่วป่าเป็นประจำทุกปี

4.3 คลองนางย่อน มีต้นกำเนิดจากเขาพระหมีหรือเขานมสาวและเขาพ่อตาหลวงแก้ว โดยสาयน้ำไหลลงสู่ทะเลอันดามันบริเวณตำบลทุ่งรัก อำเภอคุระบุรี คลองสาयนี้เป็นแหล่งน้ำสำคัญเพื่อการเกษตรกรรมบริเวณสองฝั่งคลอง

4.4 คลองนาเตย มีต้นกำเนิดจากทิวเขาโตนย่านไทร เขาหม่น เขาโตนตันในไหลลงสู่ทะเลอันดามันบริเวณตำบลท้ายเหมือง ระยะหลังคลองสาयนี้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนของโครงการคลองนาเตย อำเภอท้ายเหมือง

4.5 คลองถ้ำ มีต้นกำเนิดจากทิวเขาแสดเพิง เขาวังกอ น้ำไหลลงสู่อ่าวพังงาบริเวณตำบลถ้ำ อำเภอตะกั่วทุ่ง ระยะหลังคลองนี้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนของโครงการฝายคลองถ้ำ อำเภอเมืองพังงา

4.6 คลองลำไทรมาศ มีต้นกำเนิดจากทิวเขาตำหนอน น้ำไหลลงสู่ทะเลอันดามันบริเวณตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด ระยะหลังคลองนี้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนโครงการฝายคลองลำไทรมาศ อำเภอทับปุด

จังหวัดพังงาตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกติดกับแผ่นดินและทะเลอันดามัน ทำให้มีลักษณะภูมิประเทศเป็นทั้งเทือกเขาและที่ราบ รวมถึงการมีเกาะตั้งอยู่รอบ ๆ จังหวัดพังงา ส่งผลให้จังหวัดพังงามีอุณหภูมิในฤดูร้อนค่อนข้างสูง สำหรับทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดพังงามีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก

ประวัติศาสตร์

จังหวัดพังงาเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่เก่าแก่ เนื่องจากมีเมืองตะกั่วป่าและเมืองตะกั่วทุ่งซึ่งปรากฏตัวขึ้นตั้งแต่ยุคแรกที่ชาวอินเดียเดินทางเข้ามาบริเวณนี้และเรียกว่าประตูอารยธรรมโบราณแห่งคาบสมุท ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 6-8 เป็นต้นมา จากการเข้ามาของชาวอินเดียทำให้มีการศึกษาเรื่องการจัดถิ่นฐานของจังหวัดพังงา ซึ่งในอดีตมีการค้นพบโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเขาเฒ่า ตำบลบางเตย ในเขตอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา นอกจากนี้ยังพบหลักฐานภาพเขียนบนเพิงผาบริเวณหินเขาเขียน เกาะปันหยี ตำบลเกาะปันหยี เขาระย้า เขาเกาะทะลุ เขาพระอาดเฒ่า ตำบลกะไหล อำเภอตะกั่วทุ่ง ภาพเขียนสีที่พบมี

ลักษณะลายเส้นมีการระบายสี การหยดสี และการสลับสี โดยใช้สีแดง และสีดำเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังมีสีส้มเหลือง เทา น้ำเงิน ขาว และม่วง สำหรับภาพที่พบ คือ ภาพคนและสัตว์ที่สื่อถึงเรื่องราวของกลุ่มชนชาวน้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของภาคใต้ที่รู้จักใช้พาหนะในการสัญจรทางน้ำ คือ แพและเรือ รวมทั้งการรู้จักใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำเป็นอาหาร นอกจากนั้นยังพบลูกปัด เครื่องสังคโลก เครื่องปั้นดินเผาอีกด้วย หลักฐานเหล่านี้ทำให้เชื่อได้ว่าจังหวัดพังงาเคยเป็นชุมชนเก่าขนาดใหญ่และเล็กหลายชุมชน สำหรับพื้นที่สำคัญของประวัติศาสตร์พังงาเกี่ยวข้องกับ 3 เมือง คือ

1. เมืองตะกั่วป่า* เป็นเมืองสำคัญของฝั่งทะเลด้านตะวันตกในภาคใต้ เนื่องจากเป็นเมืองเอกราชของอาณาจักรศรีวิชัย และอยู่ในฐานะ 12 เมืองนักษัตรของอาณาจักรนครศรีธรรมราช เพราะปรากฏในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถว่า เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองที่ขึ้นอยู่กับฝ่ายกลาโหม ต่อมาใน พ.ศ. 2199-2231 หรือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งหมดให้ขึ้นกับฝ่ายกรมท่า พบว่า เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองขึ้นตรีได้ขึ้นกับกรมท่าโดยตลอดจนสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. 2310-2325) เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองในสงครามระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งเมืองตะกั่วป่าไม่ได้รับความเสียหายมากนัก เนื่องจากมีเจ้าเมืองหรือผู้รักษาราชการตลอดมา จากนั้นใน พ.ศ. 2328 หรือรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) เกิดสงครามเก้าทัพ หรือศึกพระเจ้าปดุง สงครามครั้งนี้พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้และเมืองตะกั่วป่า เหตุการณ์นี้ทำให้เมืองตะกั่วป่าเสียแก่พม่า แต่เมืองกลางไม่ได้เสียแก่พม่า และสามารถป้องกันไว้ได้ เมื่อเสร็จสิ้นศึกกับพม่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) จึงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองตะกั่วป่าอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองกลาง จากนั้นใน พ.ศ. 2352 พม่าได้ยกกองทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้อีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้พม่าได้เผาและทำลายเมืองตะกั่วป่าจนหมดสิ้น พระยาเสนาสุจิต (นุช) จึงย้ายเมืองตะกั่วป่าไปตั้งใหม่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเก่า** เพราะมีแม่น้ำตะกั่วป่ากั้นทางทิศตะวันออกและมีคลองปึกไหลมาบรรจบกับแม่น้ำตะกั่วป่าจากทิศตะวันตกมาทิศตะวันออก ทำให้เมืองตะกั่วป่าแห่งใหม่มีแม่น้ำกั้นเกือบรอบด้าน จากนั้นได้ทำการรวบรวมคนที่หนีสงครามพม่ากลับเข้ามาอยู่ในตัวเมืองและสร้างวนที่พิทักษ์ บ้านพิภพกรมการเมือง วัดใหม่กำแพงเพื่อเป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่า วัดเสนาสุจิตสรศักดิ์ (วัดใหม่) ทำให้เมืองตะกั่วป่ามีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นมากขึ้น ทั้งมีความเจริญตามมา

ต่อมาใน พ.ศ. 2404 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ได้ยกฐานะเมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองชั้นโท จนภายหลังได้รับการยกฐานะให้สูงขึ้นเทียบเท่าเมืองพังงาและเมืองกลาง ใน พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้โปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขการปกครองมณฑลฝ่ายตะวันตก โดยรวมหัวเมืองต่าง ๆ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกเป็นมณฑลขึ้นกับมณฑลภูเก็ต ประกอบด้วย เมืองภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า*** เมืองพังงา เมืองระนอง เมืองกลาง และเมืองตรัง จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ได้ยกเลิกเมืองเปลี่ยนเป็น

* เมืองตะกั่วป่า เชื่อว่ามีชื่อเดิมมาจากเมืองตกลอง ก่อนเปลี่ยนเป็น ตะโกลา และตะกั่วป่าตามลำดับ

** เมืองตะกั่วป่าใหม่ที่ตั้งทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเก่า คือ บริเวณถนนอุดมธาราในปัจจุบัน

*** ในขณะนั้นเมืองตะกั่วป่าถูกแบ่งเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอตลาดใหญ่ อำเภอกะปง และอำเภอเกาะคอเขา

จังหวัด ทำให้เมืองตะกั่วป่าได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดตะกั่วป่า แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.7) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดตะกั่วป่าเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดพังงา

2. เมืองตะกั่วทุ่ง* เดิมตั้งอยู่หลายแห่ง เช่น ริมทะเลด้านนอก ปากน้ำบางคลี** และคลองบางคลีถึงบ้านนาแฝกข้ามทุ่งหญ้า ใน พ.ศ. 2328 พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้ และได้ตีเมืองตะกั่วทุ่งแตก ผู้คนจึงอพยพย้ายเมืองไปบริเวณริมทะเลเพื่อรวมกับเมืองบางคลี แต่ใน พ.ศ. 2352 หลังจากที่พม่ายกทัพมาตีครั้งที่ 2 ผู้คนเห็นว่า การอยู่ริมทะเลหรือใกล้ทะเลด้านนอกไม่ปลอดภัย จึงมีการอพยพเข้ามาอยู่บริเวณทะเลด้านในหรือริมน้ำที่บ้านกระโสม พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองตะกั่วทุ่งที่กระโสมและให้พระยาโลหะภูมิพิสัย (เจ้าขุนดำ) เป็นเจ้าเมืองตะกั่วทุ่ง จากนั้นใน พ.ศ. 2383 ได้มีการจัดตั้งหัวเมืองขึ้นใหม่ซึ่งพบว่า เมืองตะกั่วทุ่งยังคงตั้งที่บ้านกระโสมตามเดิม จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองตะกั่วทุ่งมีฐานะเป็นอำเภอตะกั่วทุ่งของจังหวัดพังงาใน พ.ศ. 2440

จากข้างต้นทำให้เข้าใจได้ว่า จังหวัดพังงามีพัฒนาการมาจากเมืองพังงา เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่ง รวมทั้งการยกฐานะของชุมชนที่มีการขยายตัวเป็นอำเภอ โดยเกิดจากการปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ด้วยการจัดแบ่งให้ส่วนราชการเป็นกระทรวงและโอนหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมดจากสมุหกลาโหมขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย และใน พ.ศ. 2437 ได้ให้รวมหัวเมืองใกล้เคียงเป็นมณฑล โดยรวมหัวเมืองตะวันตก คือ เมืองภูเก็ต เมืองตรัง เมืองพังงา เมืองระนอง เมืองกระบี่ และเมืองตะกั่วป่าเป็นมณฑลภูเก็ต และให้ยุบเมืองตะกั่วทุ่งรวมเข้ากับเมืองพังงา จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ได้ประกาศให้เรียกชื่อเมืองเป็นจังหวัด เมืองพังงาจึงมีฐานะเป็นจังหวัดพังงา โดยมีอำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอทับปุด อำเภอท้ายเหมือง อำเภอกะปง อำเภอกระบุรี และอำเภอเกาะยาว (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 29-36)

3. เมืองพังงา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) ทรงจัดการปกครองหัวเมืองตะวันตกใหม่ โดยส่งข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีความสามารถดูแลเมืองชายทะเลตะวันตก*** คือ เจ้าพระยาสุรินทรราชา (จันทร์) ต้นตระกูลจันทโรจวงศ์ ให้ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง ใน พ.ศ. 2352 พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกของไทย ทั้งเมืองถลาง เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่ง**** ทำให้บ้านเมืองเสียหายจากพม่าเผาบ้านเมือง ประชาชนชาวเมืองแตกตื่นหลบหนีไปอาศัยเมืองต่าง ๆ ส่วนหนึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณตัวเมืองพังงาริมฝั่งแม่น้ำพังงา หรือปากน้ำพังงา เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์และอยู่ในหุบเขา ทั้งเป็นที่ลี้ภัยอย่างดี ราษฎรที่

* เมืองตะกั่วทุ่ง คือ บริเวณตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง และอำเภอตะกั่วทุ่งในปัจจุบัน

** การย้ายเมืองมาตั้งที่ปากน้ำบางคลีเพื่อเป็นสถานีค้าขายกับต่างชาติ

*** ผู้ดูแลเมืองชายทะเลตะวันตก เรียกว่า ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองหนานอก

**** เมืองตะกั่วทุ่งเป็นเมืองเก่าคู่กับเมืองตะกั่วป่าและเมืองพังงา มีเจ้าเมืองที่ใกล้ชิดกันทั้งสิ้น เช่น มีพระบริสุทธิโลหภูมิ (กล่อม) บุตรของพระยาเสนาสุจิต (นุช) เป็นผู้ว่าราชการเมืองตะกั่วทุ่ง จึงกล่าวได้ว่าเมืองพังงา เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่ง

อพยพมาจึงไม่กลับถิ่นฐานเดิม แต่ได้รวมกลุ่มและสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) พ.ศ. 2354 รัฐบาลกลางจึงมอบภารกิจกาตั้งเมืองกลางที่เมืองพังงาโดยให้พระวิเชียรภักดี (เจิม)* รวบรวมผู้คนชาวเมืองกลางที่กราฎาและหัวเมืองขึ้นบริเวณกราฎาเพื่อตั้งเมืองอย่างถาวร เรียกว่า เมืองกลางที่พังงา โดยมีพระวิเชียรภักดี (เจิม) เป็นผู้ว่าราชการเมืองกลางที่พังงา และมีอำนาจดำเนินการโดยตรง เพราะบริเวณนี้มีภูเขาล้อมรอบ 3 ด้าน มีทางเข้าด้านเดียว คือ ด้านที่ติดทะเลจึงสะดวกต่อการป้องกันภัยจากการคุกคามของพม่าหรือโจรสลัด การตั้งเมืองกลางที่พังงาของพระวิเชียรภักดี (เจิม) พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการคุกคามจากพม่าซึ่งไม่เลิกส่งเรือรบและกองกำลัง ออกอาละวาดจับผู้คนและคอยสืบข่าวอยู่บ่อย ๆ ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านไม่เป็นปกติสุข ปัญหาการขาดแคลนข้าวสารบริโภค ทำให้ต้องพึ่งพาสิ่งของจากเมืองไทรบุรีและเมืองหลวง (กรุงเทพฯ) ปัญหาความหวาดกลัวจากภัยสงครามของราษฎร ทำให้ราษฎรบางส่วนยังคงหลบหนีอยู่ และปัญหากรมการเมืองที่แต่งตั้งไว้แล้วไม่ยอมไปอยู่ประจำที่เมืองพังงา เพราะขณะนั้นเมืองพังงาเป็นเมืองทุรกันดารและห่างไกลมาก จากปัญหาต่าง ๆ นั้น พระวิเชียรภักดี (เจิม) ได้ดำเนินการแก้ไขให้ผ่านไปได้ ซึ่งจากความดีความชอบในการแก้ไขปัญหาก็ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนยศพระวิเชียรภักดี (เจิม) เจ้าเมืองขึ้นเป็นพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ประสิทธิ์สงคราม (เจิม) พระยาถลาง ทั้งได้พระราชทานสัปทกสักหลาดแดงคันหนึ่ง เสื้อมังกรีสัตว์หนึ่ง ผ้าปูผืนหนึ่ง กระบี่บั้งทองเล่มหนึ่งให้แก่พระยาถลาง ใน พ.ศ. 2356 สำหรับเจ้าเมืองพังงาลำดับต่อมา คือ พระยาบริรักษ์ภูธร (กลีบ) และพระยาบริรักษ์ภูธร (แสง)**

ต่อมาใน พ.ศ. 2404 พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) ถึงแก่อสัญกรรม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ทรงแต่งตั้งพระยาเสนาอนุชิต (นุช)*** เจ้าเมืองตะกั่วป่าในขณะนั้นเป็นเจ้าเมืองพังงาแทน เพราะพระยาเสนาอนุชิต (นุช) เป็นเจ้าเมืองที่มีความอาวุโสสูงสุด แต่พระยาเสนาอนุชิต (นุช) ไม่ยอมรับตำแหน่งเจ้าเมืองพังงา โดยอ้างว่าคุ้นเคยกับเมืองตะกั่วป่ามากกว่าจึงขออยู่ที่เดิม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง (ร.4) ทรงแต่งตั้งพระภักดีอนุชิต (ข้า)**** ปลัดเมืองพังงาเป็นเจ้าเมืองพังงา และทรงยกพระยาเสนาอนุชิต (นุช) เป็นเจ้าเมืองตะกั่วป่าให้มีบรรดาศักดิ์เท่าพระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) และยกเมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองโทแทนเมืองพังงา ปกครองเมืองตะกั่วทุ่งและเมืองถลาง ทำให้ฐานะของเมืองพังงาลดลง

ใน พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) โปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปการปกครอง โดยแบ่งส่วนราชการเป็นกระทรวงและโอนหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมดจากสมุททลาโหมขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย และใน พ.ศ. 2437 ให้รวมหัวเมืองใกล้เคียงเป็นมณฑลโดยรวมหัวเมือง

*บางแห่งเรียกว่า พระภักดีบริรักษ์ (เจิม) เคยดำรงตำแหน่งเป็นยกกระบัตรเมืองตะกั่วทุ่ง ทั้งเป็นบรรพบุรุษของต้นตระกูลรัตนติก ฦ ฦเกิด ต่อมาได้เลื่อนยศเป็น พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ประสิทธิ์สงคราม (เจิม) เจ้าเมืองที่กราฎา

**พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) เป็นลูกเจ้าพระยาณรงค์ศรีธรรมราช (น้อย) และเป็นอดีตเจ้าเมืองไทรบุรี ชาวบ้านเรียกว่า เจ้าคุณงา

***พระยาเสนาอนุชิต (นุช) น้องชายร่วมมารดาของพระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) อดีตผู้ช่วยราชการเมืองไทรบุรี

****พระภักดีอนุชิต (ข้า) เป็นบุตรของพระยาเสนาอนุชิต (นุช)

ตะวันตก 6 เมือง คือ เมืองภูเก็ต เมืองตรัง เมืองพังงา เมืองระนอง เมืองกระบี่ และเมืองตะกั่วป่า รวมเป็นมณฑลภูเก็ต เพื่อให้สะดวกในการปกครอง ซึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2440 ให้ขยายเขตการปกครองของเมืองพังงาเพิ่มขึ้น คือ

1. ยุบเมืองตะกั่วป่าขึ้นกับเมืองพังงา และให้มีฐานะเป็นอำเภอ
2. ยกเมืองหน้าด่านมะรุ่ยซึ่งอยู่บ้านทับปุดเป็นอำเภอทับปุด
3. ยกฐานะชุมชนกลางเมืองพังงาเป็นอำเภอกกลางเมือง
4. ยกชุมชนเขากล้วยเป็นอำเภอเขากล้วยซึ่งต่อมาได้ย้ายมาตั้งที่ชุมชนทุ่งมะพร้าว
5. เปลี่ยนชื่ออำเภอเขากล้วยเป็นอำเภอทุ่งมะพร้าว แต่เนื่องจากไม่มีการพัฒนา

ทำให้อำเภอทุ่งมะพร้าวได้ถูกลดฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ต่อมาถูกลดเป็นตำบลท้ายทุ่งมะพร้าวขึ้นกับอำเภอท้ายเหมือง

6. การขยายตัวที่ใหญ่ขึ้นของชุมชนท้ายเหมืองจนได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ท้ายเหมือง ต่อมาได้ยกกิ่งอำเภอท้ายเหมืองเป็นอำเภอท้ายเหมือง ใน พ.ศ. 2458 เนื่องจากมีความเจริญขึ้น

จากนั้น พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ได้เปลี่ยนแปลงสถานะเมืองต่าง ๆ เป็นจังหวัด ทำให้เมืองพังงาได้รับการเปลี่ยนสถานะเป็นจังหวัดพังงา โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ คือ อำเภอกกลางเมือง* อำเภอทุ่งมะพร้าว อำเภอทับปุด และอำเภอตะกั่วป่า (ไพโรจน์ เสรีรักษ์, 2547: 68) หลังจากนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นเป็น 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพังงา อำเภอเกาะยาว อำเภอกะปง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอคุระบุรี อำเภอทับปุด และอำเภอท้ายเหมือง

จังหวัดพังงาเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในกลุ่มจังหวัดอันดามัน เนื่องจากมีการพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่าง และสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีชายฝั่งทะเล ทำให้จังหวัดพังงามีการค้าขายกับต่างชาติในเมืองพังงา เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่ง ซึ่งภายหลังเมืองเหล่านี้ได้กลายเป็นอำเภอของจังหวัดพังงา

สังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดพังงาเป็นสังคมเกษตรกรรมเพราะอาชีพหลักของคนพังงา คือ การเกษตร ความเป็นอยู่เป็นแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ สถานบริการ หรือสถานบันเทิงในจังหวัดพังงาจึงมีน้อย คนพังงาชอบทำอาหารรับประทานเองที่บ้าน หรือสังสรรค์ในกลุ่มญาติพี่น้อง ไม่นิยมเที่ยวนอกบ้าน ไม่นิยมเป็นลูกจ้าง ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการ หรือเจ้าของสวนเพราะมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวนมาก (ไพโรจน์ เสรีรักษ์, 2545: 75) จากการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายในพื้นที่ที่มีความสงบ ทำให้จังหวัดพังงามีสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ กล่าวคือ

1. ภาษาและวรรณกรรม

1.1 ภาษาถิ่นพังงา เป็นภาษาถิ่นใต้ที่มีความแตกต่างจากภาษากลางและภาษาถิ่นใต้กลุ่มอื่น กล่าวคือ ภาษาถิ่นพังงามีการเรียงตำแหน่งคำสลับกับภาษาไทยกลาง เช่น บ่อน้ำ เป็น น้ำบ่อ

* อำเภอกกลางเมืองได้รับการเป็นชื่อเป็น อำเภอท้ายช้าง ใน พ.ศ. 2459 และเปลี่ยนชื่ออำเภอท้ายช้าง เป็น อำเภอเมืองพังงา ใน พ.ศ. 2481

ภาษาถิ่นพังงามีการออกเสียงวรรณยุกต์สลับกับภาษากลางในบางคำ ทำให้ภาษาถิ่นพังงาและภาษากลางมีสำเนียงเดียวกันแต่มีความหมายต่างกัน เช่น เหล็ก ภาษากลางหมายถึงโลหะชนิดหนึ่ง แต่ภาษาพังงา หมายถึง ขนาดไม่ใหญ่ คำศัพท์บางคำของภาษาพังงามีความแตกต่างกับภาษามาตรฐาน หรือภาษากลาง เช่น หมิ่นผูน คือ กะละมัง อดดาว คือ เตารีด ขบ คือ กัด เป็นต้น

1.2 วรรณกรรมพื้นบ้าน มีทั้งนิทาน นิยาย เรื่องเล่าต่าง ๆ ภาษิตสำนวนท้องถิ่น และปริศนาคำทาย วรรณกรรมของจังหวัดพังงามีการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก เช่น เณรสุนิบ คนโง่เป็นเหยื่อคนปัญญา พิศาลโกสิยเศรษฐี เป็นต้น

2. การละเล่น

2.1 ร่องเงี้ยว เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากพิธีกรรมลอยเรือชาวเล เพลงที่นำมาใช้ประกอบ คือ เพลงลากูด้ว เพลงสะปายี่ตู เพลงเมาะอีนัง เพลงเงี้ยวโล่ง และเพลงอ้ายมดีเต๊ะ การรำร่องเงี้ยวมีท่ารำที่ดัดแปลงมาจากท่าทางของปู เช่น การชูก้าม การเดินของปู การรำร่องเงี้ยวในพิธีลอยเรือเพื่อเอาใจบรรพบุรุษ และเพื่อหวังสิ่งของรางวัล คือ เงินและทอง ทั้งยังเป็นการรวมกลุ่มคนและสร้างประสบการณ์ร่วมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของชุมชนชาวเล การเพิ่มความสำคัญของตัวเองด้วยการเข้าร่วมกับส่วนราชการเพื่อลดช่องว่างระหว่างสังคม เพราะเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกเพศทุกวัยได้เข้าร่วมโดยไม่มีกฎข้อบังคับที่แสดงถึงการแบ่งแยก

การรำร่องเงี้ยวในพิธีลอยเรือยังเป็นการแสดงเพื่อลดความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจของสมาชิกชาวเล และลดความขัดแย้งทางสังคม เนื่องจากขณะเข้าร่วมการรำร่องเงี้ยวชาวเลไม่มีภารกิจที่ต้องรีบร้อนของเวลา คือ ทุกคนมีอิสระในการเข้าร่วมการเต้นร่องเงี้ยวตลอด 3 วัน 3 คืน เพราะบางครั้งในระหว่างการรำร่องเงี้ยวจะมีการดื่มเหล้าจนเมาและปล่อยอารมณ์สนุกสนาน เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจ (สาวิตร พงศ์วิชัย, 2542: 191-192)

3. ประเพณี ประเพณีต่าง ๆ ของจังหวัดพังงามีประเพณีที่ส่วนหนึ่งเกิดจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ทำให้จังหวัดพังงามีประเพณีที่สำคัญ คือ

3.1 ประเพณีวันสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีนี้จัดขึ้นในวันสารทเดือนสิบ หรือแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี กิจกรรมของประเพณีนี้ชาวบ้านในชุมชนจะชักชวนญาติพี่น้องไปวัดเพื่อร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการนำอาหารคาวหวานถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ ฟังพระธรรมเทศนา จากนั้นจึงนำอาหารส่วนหนึ่งใส่กระตุงเปรตตั้งในสถานที่ที่ทางวัดได้จัดเตรียมไว้ให้เพื่อเป็นการเซ่นไหว้วิญญาณผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีจึงนำอาหารส่วนหนึ่งไปแจกชาวไทยใหม่ (ชาวเล)

3.2 ประเพณีกินเจ หรือประเพณีกินผักเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวไทยเชื้อสายจีน จัดขึ้นในระหว่างวันขึ้น 1-9 ค่ำ เดือน 9 ตามจันทรคติ ประมาณเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ประเพณีนี้จะทำการถือศีลกินเจและหยุดกินเนื้อสัตว์ทุกชนิดเพื่อละเว้นจากการทำบาป

3.3 ประเพณีปล่อยเต่า หรือประเพณีอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเลซึ่งเป็นสัตว์หายากที่ขึ้นมาวางไข่บนหาดทรายชายทะเลของอำเภอท้ายเหมืองเป็นประจำ โดยจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-10 มีนาคมของทุกปี ณ บริเวณหาดท้ายเหมือง

3.4 ประเพณีลอยแพ ทำปีละหนึ่งครั้งในเดือน 12 ของทุกปี เมื่อจะถึงกำหนดวันลอยแพชาวบ้านจะช่วยกันตัดไม้ไผ่มาต่อเป็นแพ โดยให้แพมีขนาดใหญ่พอที่จะบรรจุสิ่งของแล้วตกแต่งให้

สวยงาม แล้วจึงใส่เล็บ เส้นผม และสิ่งของต่าง ๆ จากนั้นจะนำแพไปทำพิธีสวดสมโภช ในวันรุ่งขึ้นจะนำแพไปลอยที่ชายหาดหรือแหล่งน้ำในหมู่บ้าน ก่อนลอยแพจะมีการแสดงธรรม ถวายภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุ และร่วมกันรับประทานอาหาร

3.5 ประเพณีการขอส่วนบุญ เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อของชาวไทยใหม่ที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดมาตลอด โดยเมื่อถึงวันสารทเดือนสิบ ชาวไทยใหม่ทุกคนได้จัดเตรียมภาชนะสำหรับบรรจุสิ่งของ เช่น กระจอบ ตะกร้า ถุง หรือภาชนะอื่น ๆ ไปนั่งในวัดต่าง ๆ เพื่อรอรับสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาวัด เช่น ขนม อาหาร ผลไม้ เสื้อผ้า และเงิน เมื่อได้สิ่งของต่าง ๆ แล้วจะนำกลับไปบ้านของตนเองเพื่อเซ่นไหว้ผีตายายและผีบ้านผีเรือนก่อนนำไปรับประทาน (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 38)

ภาพที่ 3.2 ประเพณีปล่อยเต่า จังหวัดพังงา

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 20 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 3.3 ประเพณีลอยแพ จังหวัดพังงา

ที่มา : Sanook, 21 กรกฎาคม 2565

4. พิธีกรรม ประชาชนในจังหวัดพังงามีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา

4.1 การทำภูมิ เป็นความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เชื่อว่าการได้ทำภูมิบ้านหรือทำภูมิแต่งงานทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล มีโชคลาภ มั่งมีศรีสุข และงานสำเร็จจุลวงไปด้วยดี (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2555: 52-53)

4.2 การตั้งศาลพระภูมิ หรือศาลเจ้าที่ หรือหลาพ่อตา* คนพังงามีความเชื่อว่า แผ่นดินทุกแห่งมีพระภูมิเจ้าที่สิงสถิตอยู่ การเข้าไปอยู่อาศัยต้องให้ความเคารพ และควรตั้งศาลเพื่อเป็นที่สถิตของพระภูมิเจ้าที่ เพราะพระภูมิเจ้าที่จะช่วยรักษาคุ้มครองให้พ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง

ภาพที่ 3.4 การทำภูมิ จังหวัดพังงา

ที่มา : คลังเอกสารสาธารณะ, 20 กรกฎาคม 2565

5. สถาปัตยกรรม

5.1 ศาลากลางจังหวัดพังงา (หลังเก่า) สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2473 ที่ลักษณะเป็นตึกแถวชั้นเดียวขนานไปกับถนนเพชรเกษม มีรูปทรงเป็นอาคารปั้นหยา สถาปัตยกรรมเป็นแบบอาณานิคมหรือโคโลเนียลซึ่งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากยุโรป ทาด้วยสีเหลือง และประดับตราครุฑไว้หน้าอาคาร กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. 2530 และต่อมาจังหวัดพังงาก็ได้ปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์เมืองพังงา โดยเปิดให้เข้าชมในวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 09.00 น.-16.00 น. ภายในอาคารแห่งนี้ถูกแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ เพื่อจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเมืองพังงา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา, 2561)

5.2 ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2472 มีลักษณะเป็นอาคารตึกแถวทรงปั้นหยา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ผังก่ออิฐถือปูนจึงคล้ายศาลากลางเก่าจังหวัดพังงา เนื่องจากสร้างในยุคใกล้เคียงกัน สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศาลาว่าการเมืองตะกั่วป่า

5.3 บ้านขุนอินทร์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2460 โดยช่างฝีมือชาวจีน เป็นสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีสประยุกต์ อดีตเป็นบ้านพักของ ร.อ.ท.ขุนอินทรคีรี (ช้อย ณ นคร) อดีตนายอำเภอตะกั่วป่า ซึ่งเป็นหลานของพระยาเสนาสุจิต (นุช ณ นคร) อดีตผู้สำเร็จราชการเมืองตะกั่วป่า ปัจจุบันอาคารหลังนี้อยู่ในความดูแลของตระกูล ณ นคร (Groottravel01, 2563)

*หลาพ่อตาเป็นภาษาถิ่นใต้ที่กร่อนมาจากคำว่า ศาลา หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง ศาล

ภาพที่ 3.5 ศาลากลาง จังหวัดพังงา
ที่มา : Jerdja, 20 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 3.6 ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
ที่มา : เทศบาลเมืองตะกั่วป่า, 21 กรกฎาคม 2565

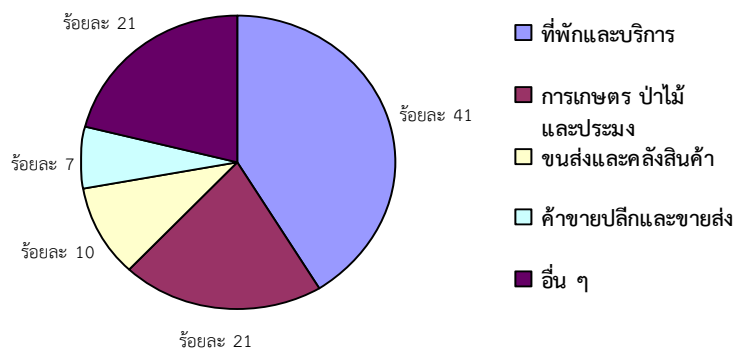

ภาพที่ 3.7 บ้านขุนอินทร์
ที่มา : Groottravel01, 27 กรกฎาคม 2565

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดพังงาประกอบด้วย ด้านภาษาและวรรณกรรม จังหวัดพังงามีภาษาถิ่นพังงา และวรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดพังงา นอกจากนี้จังหวัดพังงายังมีประเพณีสำคัญ เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีกินเจ ประเพณีปล่อยเต่า ประเพณีลอยแพ ด้านพิธีกรรมของจังหวัดพังงา ประกอบด้วย การทำบุญ การตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น การละเล่นพื้นบ้าน เช่น ร่องเงี้ยวเล การมีสถาปัตยกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น ศาลากลาง ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า บ้านขุนอินทร์ เป็นต้น

เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของจังหวัดพังงา มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรและภาคนอกการเกษตรโดยเฉพาะสาขาที่พืชและบริการด้านอาหาร พังงาภาคการเกษตรที่ช่วยเกื้อหนุน (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 65)

ภาพที่ 3.8 สัดส่วนโครงสร้างการผลิต พ.ศ. 2562

ที่มา : คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา 2564: 65

1. เกษตรกรรม จังหวัดพังงา มีพื้นที่ทั้งหมด 2,606,812 ไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรจำนวน 1,006,857 ไร่ รายได้ส่วนใหญ่ของประชากรมาจากอาชีพการเกษตร พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา มีพื้นที่ปลูกประมาณ 678,564 ไร่ ปลูกมากในอำเภอตะกั่วทุ่ง ปาล์มน้ำมัน มีพื้นที่ปลูกประมาณ 254,410 ไร่ ปลูกมากในอำเภอดุริ่ง ไม้ผล เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน ลองกอง ละมู จำปาตะ มะพร้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 54,814 ไร่ และพืชผัก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 16,844 ไร่ กระจายในทุกอำเภอ พืชผักที่นิยมปลูก เช่น พริก มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว เป็นต้น (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 12-13)

2. ปศุสัตว์ จังหวัดพังงาเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในจังหวัด และส่งจำหน่ายจังหวัดใกล้เคียง โดยสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดพังงา คือ โคเนื้อ โคนม กระบือ สุกร แพะ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ เป็ดเนื้อ

3. การประมง จังหวัดพังงามีอาณาเขตติดต่อกับทะเลอันดามัน อ่าวพังงาจึงเป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำ และพักพิงตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยเฉพาะปลาทุ กระทรวงูและสหกรณ์ จึงประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ วันที่ 24 ตุลาคม 2551 เรื่องกำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลาที่มีไข่และวางไข่เลี้ยงลูกในที่จับสัตว์น้ำบางส่วน จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง ภายในระยะเวลาที่กำหนดตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ถึง 30 มิถุนายน

ของทุกปี โดยให้ทำประมงบริเวณทะเลอันดามันไปจนถึงแนวเขตสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา บริเวณอ่าวพังงามีการทำประมงขนาดใหญ่ด้วยเรืออวนดำหรืออวนล้อมจับ อวนลอยปลาอินทรี อวนรุน อวนโดหมึก เป็นต้น และมีการทำประมงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือพื้นบ้าน ได้แก่ อวน และลอบปลา ปู กุ้ง หมึก และระวะกุ้งเคย เป็นต้น การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ทะเล คือ ปลาน้ำกร่อย หอย กุ้ง การเพาะพันธุ์/อนุบาลกุ้งทะเล การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

4. การค้าขาย กิจกรรมค้าในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็ก เนื่องจากผู้บริโภคในจังหวัดมีน้อยทำให้ฐานการบริโภคแคบ นอกจากนี้ปัญหาการคมนาคมที่ไม่สะดวกล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลให้ราคาสินค้าในจังหวัดอยู่ในระดับสูง เนื่องจากต้องผ่านช่องทางการตลาดหลายขั้นตอน โดยโครงสร้างการตลาดสินค้าต่าง ๆ ในจังหวัดพังงามี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ตลาดสินค้าเกษตร และตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 19)

5. การอุตสาหกรรม ในอดีตจังหวัดพังงามีการขยายตัวภาคอุตสาหกรรม โดยมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ คือ เครื่องแต่งกาย ไม้ และผลิตภัณฑ์จากไม้ อาหารห้องเย็น ผลิตภัณฑ์โลหะ และผลิตภัณฑ์จากยางพารา นอกจากนี้ยังมีกิจการอุตสาหกรรมที่เปิดประกอบกิจการใหม่ คือ โรงงานผลิตแอสฟัลต์ติกคอนกรีต โรงงานผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ โรงงานแปรรูปไม้ยางพารา โดยปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการลงทุนอุตสาหกรรมในจังหวัดพังงา เช่น ประภาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ห้ามตั้งโรงงานในพื้นที่ที่กำหนดของจังหวัด การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำตามนโยบายรัฐบาล และปัญหาทางการเมือง เป็นต้น สำหรับโรงงานที่ตั้งในจังหวัดพังงาสามารถพบได้ในอำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอเมือง อำเภอคุระบุรี อำเภอทับปุด อำเภอกะปง และอำเภอเกาะยาว (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2555: 28-33)

6. การท่องเที่ยว จังหวัดพังงามีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีความสวยงามติดอันดับโลก (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 24-31) ดังนี้

6.1 อำเภอเมืองพังงา เช่น ถ้ำพุงช้าง ถ้ำฤๅษีสวรรค์และถ้ำลูกเสือ วนอุทยานสระนางมโนห์รา อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา

6.2 อำเภอตะกั่วป่า เช่น อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ แหลมปะการัง หาดบางสัก น้ำตกโตนซ่อฟ้า

6.3 อำเภอตะกั่วทุ่ง เช่น วัดสุวรรณคูหา น้ำตกรามัญ ชายทะเลท่านุ่น

6.4 อำเภอท้ายเหมือง เช่น อุทยานแห่งชาติเขาลำปี-หาดท้ายเหมือง หาดท้ายเหมือง ศูนย์อนุรักษ์กลางโครงการอุทยานใต้ทะเลจุฬารักษ์ บ่อน้ำพุร้อนบ้านบ่อदान

6.5 อำเภอทับปุด เช่น วัดราษฎร์อุปถัมภ์ (วัดบางเหริยง) น้ำตกเต่าทอง

6.6 อำเภอเกาะยาว เช่น หาดโลปะปาดเรต หาดป่าทราย หาดเท่าเขา อ่าวคลองสน อ่าวทราย อ่าวล้าน อ่าวหินกอง แหลมนอกอก เกาะไข่

6.7 อำเภอกะปง เช่น น้ำตกลำรู่ น้ำตกหินลาด วัดนารายนิการาม บ่อน้ำร้อนอำเภอกะปง น้ำตกแสงทอง น้ำตกเขชัน น้ำตกโตนหมาก

6.8 อำเภอกระบือ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน เกาะสิมิลัน เกาะบางู เกาะหุยง เกาะเมียง อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดพังงามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอด โดยเฉพาะภาค การเกษตรซึ่งเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจหลักของจังหวัด โดยพิจารณาจากมูลค่าผลผลิตพืชผล เช่น ยางพาราและปาล์มน้ำมันได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามความต้องการผลผลิตของตลาด ประกอบกับภาค การบริการและการท่องเที่ยวมีการขยายตัว ซึ่งสะท้อนได้จากจำนวนภาษีมูลค่าเพิ่มประเภทโรงแรม ภัตตาคาร และปริมาณการใช้ไฟฟ้าในโรงแรมที่พักที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้การอุปโภคบริโภคภาคเอกชน ของจังหวัดพังงาอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้พิจารณาจากข้อมูลการท่องเที่ยว พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยว ต่างชาติที่เข้ามาจังหวัดพังงา คือ จีน มาเลเซีย และรัสเซีย นำมาสู่การมีเงินไหลเวียน ภายในประเทศ ทั้งเป็นการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยว และเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมที่สะดวก เพื่อเดินทางต่อไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้การพัฒนาด้านภาษา รวมถึงภาคการลงทุน โดยเฉพาะภาคบริการและการท่องเที่ยว มีการลงทุนอย่างต่อเนื่องในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของ จังหวัดชะลอตัว

บทสรุป

จังหวัดพังงามีที่มาจากหลายคำทั้งภูษา พิงงา กราภูงา พังกา กวาลา และเพี้ยนมาเป็นพังงา อันเป็นลักษณะของภูเขาที่คล้ายงาช้างพิงกัน ทั้งนี้จะมาจากเมืองที่มีแร่อุดมสมบูรณ์ จังหวัดพังงายัง เป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีต มีลักษณะภูมิประเทศเป็นรูปยวรีจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ ทำให้มีลักษณะ ยาวและเว้าแหว่งตามแนวชายฝั่งทะเลจึงเป็นทั้งแหลมและอ่าว นอกจากนี้ยังเป็นเทือกเขาและที่ราบ สูงทางด้านตะวันออก ที่ราบเชิงเขาตอนกลาง ที่ราบชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกและใต้ ที่ราบดิน ตะกอนลุ่มน้ำ และเกาะนอกฝั่งทะเล ทรัพยากรที่สำคัญ คือ แร่ธาตุ ดิน ป่าไม้ และน้ำ

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพังงาพบว่า เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมือง พังงาเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่เคยถูกเรียกว่า ประตูล่องเรือธรรมโหราณแห่งคาบสมุท เพราะเป็น พื้นที่ที่ทำการค้า การเดินทางเข้ามาของคนต่างชาติ และการเกิดสงคราม นอกจากนี้ยังมี การค้นพบโครงกระดูกมนุษย์ ภาพเขียนสี เครื่องมือเครื่องใช้ ลูกปัด เครื่องสังคโลก เครื่องปั้นดินเผา ด้วย จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดพังงา ทำให้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้ทำการปฏิรูปการปกครอง และให้รวมจังหวัดพังงาเป็นมณฑลภูเก็ต ทั้งมี การปกครองเมืองพังงาเพิ่มขึ้น และเปลี่ยนสถานะเมืองพังงาเป็นจังหวัดพังงาในเวลาต่อมา

สภาพสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดพังงาเป็นสังคมเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่คนพังงาเป็นเจ้าของกิจการหรือเจ้าของสวนเพราะมีพื้นที่ในการทำการเกษตรจำนวนมาก จังหวัดพังงามีภาษาถิ่นพังงาและวรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นนิยาย เรื่องเล่า ภาษิตสำนวนท้องถิ่น และปริศนาคำทาย ส่วนการละเล่นเป็นการรำรองเง็งในพิธีลอยเรือเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างความ เป็นเอกภาพของชุมชนชาวเล สำหรับประเพณีของจังหวัดพังงามีทั้งประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีกินเจ ประเพณีปล่อยเต่า ประเพณีลอยแพ ซึ่งมีส่วนของพิธีกรรมที่เป็นการตั้งศาลพระภูมิ และการทำภูมিরวมอยู่ด้วย

เศรษฐกิจของจังหวัดพังงามีภาคเกษตรกรรมเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจหลักของจังหวัดพังงา นอกจากนั้นยังมีปศุสัตว์ การประมง การค้าขาย การอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเดินทางเข้ามาพักผ่อนและท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนทำให้อัตราการขยายตัวภาคการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยมา

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3

1. ชื่อของจังหวัดพังงามีที่มาจากคำใด และมีความหมายอย่างไรบ้าง
2. เพราะเหตุใดจังหวัดพังงาจึงได้ชื่อว่า ดินแดนแห่งภูเขา ป่า ทะเล
3. จงอธิบายลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพังงา
4. ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดพังงามีอะไรบ้าง
5. นักโบราณคดีมีการพบสิ่งใดที่เชื่อว่าจังหวัดพังงาเคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในอดีต
6. จังหวัดพังงามีความเกี่ยวข้องกับสงครามครั้งใด และอย่างไรบ้าง
7. เพราะเหตุใดภาษาถิ่นและสำเนียงพื้นบ้านของจังหวัดพังงาจึงแตกต่างจากภาษาถิ่นใต้จังหวัดอื่น
8. จงบอกประเพณีที่มีจัดขึ้นเฉพาะในจังหวัดพังงา
9. ประชากรโดยส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงาประกอบอาชีพใดเพื่อการดำรงชีวิต
10. เศรษฐกิจของจังหวัดพังงามีการขยายตัวทุกปี เนื่องจากการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจประเภทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2556). **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา. (2564). **แผนพัฒนา จังหวัดพังงา พ.ศ. 2566–2570**. พังงา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. _____ . (2555). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา ปี พ.ศ. 2557-2560**. พังงา: กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- คลังเอกสารสาธารณะ. (2559). **พิธีกรรมภาคใต้-การทำภูมิต**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.openbase.in.th/node/8592>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. (ม.ป.ป.). **เที่ยวการอำเภอ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.takuapacity.go.th/travel/detail/201>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ไฟโรจน์ เสรีรักษ์. (2547). **โบราณคดีและประวัติศาสตร์ กระบี่ พังงา ภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สาวิตร พงศ์วิชัย. (2542). **เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้**. ภูเก็ต: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2563). **พิธีเปิดงานประเพณีอนุรักษ์เต่าทะเล จังหวัดพังงา ประจำปี 2563**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/quQ4ql>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา. (2561). **พิพิธภัณฑ์เมืองพังงา**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.phangngapao.go.th/travel/detail/87>. (2565, 27 กรกฎาคม).
- Groottravel01. (2563). **ตึกขุนอินทร์ แหล่งต้องห้าม(พลาด) โบราณสถานเก่าหาดูยาก**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/fl4VLe>. (2565, 27 กรกฎาคม).
- Jerdja. (2559). **จากอาคารเก่าเชิงภูผา...สู่ Phang Nga Museum**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/NKkXtu>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- Sanook. (2558). **โคกกลอยสี่บทอดประเพณีลอยแพกว่าร้อยปี**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.sanook.com/news/1905502/>. (2565, 21 กรกฎาคม).

บทที่ 4 จังหวัดภูเก็ต

ภูเก็ตมีชื่อเรียกตามหลักฐานเก่าว่า อุจิงซีลิ่ง (Ujungsilang) แปลว่า แหลมที่ถูกตัดขาดเป็นมมฉาก สอดคล้องกับภาษามลายูและหลักฐานทางธรณีวิทยา เพราะแหลมที่ถูกตัดขาดเกิดจากรอยเลื่อนคลองมะรุ่ย (Klong Marui Fault)* พาดผ่าน ทำให้พื้นที่ของแหลมภูเก็ตถูกดันลงทางใต้ และส่วนของแหลมที่บางที่สุดถูกกระบวนการกัดเซาะของน้ำทะเล ทำให้ขาดจากแผ่นดินใหญ่ จนกลายเป็นเกาะในที่สุด (องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2528 และปัญญา ศรีนาค, 2546: 3) สอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ วิทยารัฐ ที่ศึกษาเกี่ยวกับเกาะภูเก็ตและพบว่าเกาะภูเก็ตมีลักษณะภูมิประเทศเคยเป็นแหลม และขาดออกจากแผ่นดินใหญ่เมื่อปลายสมัยอยุธยา

นอกจากนั้นภูเก็ตยังมีชื่อเรียกว่า อุจองซีลิ่ง จังซีลิ่ง จังซีลอน ฯลฯ ซึ่งเป็นคำเรียกชื่อเกาะตามภาษาความเข้าใจของผู้พบเห็น แต่คนพื้นถิ่นหรือคนพื้นเมืองเรียกว่า ฉกลาง** ในหมูนักเดินเรือต่างชาติทั้งโปรตุเกส สเปน ฮอลันดา และฝรั่งเศสรู้จักภูเก็ตในนามของจังซีลอน*** (Junk Ceylon หรือ Jungceylon) ชื่อเมือง ภูเก็ต เดิมอาจเขียนว่า ภูเก็ต สันนิษฐานว่าอาจมาจากคำว่า บูเก๊ะ หรือ บุกิต (Bukit) ในภาษามลายูแปลว่า ภูเขา หรือมาจากคำว่า บูกีส (Bugis) เป็นชื่อของชาวเกาะเซเลเบสที่อพยพมาจากแหลมมลายู หรือมาจากคำว่า ภู แปลว่า เมือง กับคำว่า เก็จ แปลว่า แก้ว รวมความหมายว่า เมืองแก้ว หรือมาจากคำว่า ภูการ์ (Pukar) หรือ ปูเตาเก (Pudauke) เป็นชื่อเมืองท่าในอินเดียใต้ และบางคนสันนิษฐานว่ามาจาก พุทธเกษ เป็นคำที่ชาวพื้นเมืองใช้เรียกฝรั่งเศสโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2054 เป็นต้นมา (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2549: 24)

คำว่า ภูเก็ต เริ่มปรากฏในสมัยธนบุรีแต่เขียนว่า ภูเก็ต เมื่อคุณเทียนบุตรของท้าวเทพกระษัตรีค้นพบสายแร่ที่บ้านสะปำ บ้านบางคู และบ้านสามกอง และได้รายงานต่อกรุงเทพฯ คุณเทียนจึงได้รับพระราชทานปูนบำเหน็จเป็นเจ้าของ ทั้งเอกสารเมืองถลางได้ปรากฏคำว่า ภูเก็ต ตั้งแต่ พ.ศ. 2328 นอกจากนี้ยังปรากฏในบันทึกของชาวต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2083 ว่าเป็นเมืองหนึ่งบนเกาะถลาง

* คลองมะรุ่ยเป็นลำน้ำสายสั้น ๆ ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาปลายพนมสนับน้าจังหวัดพังงากับจังหวัดสุราษฎร์ธานีไหลลงอ่าวพังงาที่บ้านปากลาว เป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรมะรุ่ย มาจากภาษามลายูเมอร์ส (merus) แปลว่า ดินถล่ม ที่ดิน (ตามเชิงเขา) เลื่อนไหลลง

** ฉกลาง ออกเสียงเป็น ถลาง แต่ถลางไม่ใช่คำในภาษาไทยเดิม แต่เป็นคำในภาษามลายูเขียนตาม Bahasa Melayu ว่า Talang อ่านว่า ทาลัง แปลว่า หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีนายหน้าตราตามหน้าที่ของเจ้าเมืองถลาง ทำหน้าที่เป็นผู้แทนพระองค์ในการค้าขายกับต่างประเทศ ถลางยังมาจากคำว่า อุงสะลิ่ง ในภาษามลายูแปลว่า แหลมหิน แหลมสิงห์ เกาะแก้ว เกาะเพชรพลอย เกาะทับทิม หรือที่อยู่ของชาวน้ำ ทั้งเชื่อว่า ถลาง มาจากคำว่า ซาลิยัม ซาลายัม เป็นภาษาทมิฬชื่อเมืองท่าสมัยโบราณของแคว้นมะละบาริในอินเดียใต้ หรืออาจมาจากภาษามอญว่า เซลิ่ง ชื่อที่ชาวมอญใช้เรียกชาวเลผู้อาศัยอยู่ตามหมู่เกาะหรือชายฝั่งทะเลอันดามันตั้งแต่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาจนถึงประเทศมาเลเซียรวมทั้งเกาะภูเก็ต ดังนั้นจาก เซลิ่ง จึงกลายเป็น ฉกลาง จนกระทั่งเป็น ถลาง

*** จังซีลอน (Junk Ceylon หรือ Jungceylon) คำว่า Junk หมายถึง เรือท้องแบนหรือเรือสำเภา และคำว่า Ceylon หมายถึง เพชรพลอย หรือที่อยู่อาศัยของราชสีห์

ระยะหลังชื่อเมืองภูเก็ตได้ถูกเปลี่ยนมาใช้ ต สะกดแทน จ จึงมีการใช้ ภูเก็ต ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ด้วยเชื่อว่าชื่อมาจากคำมลายูว่า บูกิต แปลว่าภูเขา จึงให้ใช้ ต สะกด เพื่อให้สอดคล้องกับที่มาดั้งเดิม แต่นักวิชาการท้องถิ่นเชื่อว่า ภูเก็ต เป็นคำไทยหมายถึง ภูเขาแก้ว นอกจากนี้ยังพบคำว่า ภูเก็ต ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2450 (ปัญญา ศรีนาถ, 2546: 182)

คำขวัญประจำจังหวัดภูเก็ตตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) คือ ไข่มุกอันดามัน สวรรค์เมืองใต้ หาดทรายสีทอง สองวีรสตรี บารมีหลวงพ่อแช่ม จังหวัดภูเก็ตมีเขตการปกครอง 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอถลาง และอำเภอกะทู้

ภูมิศาสตร์

จังหวัดภูเก็ตอยู่ในภาคใต้ เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทยในทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย มีเกาะสำคัญ เช่น เกาะสิเหร่ เกาะมะพร้าว เกาะตะเกชันน้อย เกาะโหลน เกาะแก้ว เกาะราชาใหญ่ เกาะนาคาใหญ่ เกาะนาคาน้อย เกาะเฮ เป็นต้น (ประสิทธิ์ ชินการณ และคนอื่น ๆ, 2529: 1-7) ความยาวของเกาะภูเก็ตจากทิศเหนือถึงทิศใต้ประมาณ 48.7 กิโลเมตร ความกว้างจากทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกประมาณ 21.3 กิโลเมตร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 2)

อาณาเขตติดต่อของจังหวัดภูเก็ต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ช่องแคบปากพระ อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา*
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อ่าวพังงาทะเลอันดามัน จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย

ภูมิประเทศ

จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหรือทิวเขาตั้งอยู่ในแนวเหนือจรดใต้ พื้นที่ทางตะวันตกเป็นภูเขาหรือทิวเขาเป็นแนวยาวคิดเป็นร้อยละ 70 ของพื้นที่เกาะทั้งหมด เช่น เขาไม้เท้าสิบสองครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าตอง อำเภอกะทู้ และตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต ทิวเขานี้เป็นแนวกำบังลมและฝน ส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตปลอดภัยจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

จังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่เป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ บริเวณตอนกลางฝั่งตะวันออกมีลักษณะที่ราบลุ่มเป็นช่วง ๆ อยู่ตอนเหนือและตะวันออกของเกาะ ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกเป็นพื้นที่ลาดชัน มีชายหาดรอบเกาะซึ่งเป็นอ่าวที่ถูกโอบล้อมด้วยภูเขา ทำให้เหมาะสมในการจอดพักเรือ ทั้งมีทะเลและหาดทรายสวยงามตามธรรมชาติ เช่น หาดในยาง หาดป่าตอง หาดกะตะ หาดกะรน หาดทรายแก้ว

* ช่องแคบปากพระเป็นช่องแคบที่มีน้ำทะเลสั้น อยู่ระหว่างเกาะภูเก็ตและจังหวัดพังงา ใน พ.ศ. 2508 มีการสร้างสะพานเชื่อม คือ สะพานสารสิน ภายหลังสร้าง สะพานท้าวเทพกระษัตรี

หาดไม้ขาว หาดในทอน หาดสุรินทร์ หาดกมลา เป็นต้น ด้านตะวันออกมีสภาพเป็นหาดโคลนและป่าชายเลน เช่น หาดสะพาน หาดป่าคลอก หาดอ่าวปอ เป็นต้น ส่วนพื้นที่ที่ไหลเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงมีลักษณะเป็นแนวยาวตั้งแต่บริเวณชายฝั่งทะเลตอนเหนือจนถึงบริเวณตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดภูเก็ตไม่มีแม่น้ำแต่มีลำคลองสายสั้น ๆ คือ คลองบางใหญ่ คลองท่าจีน คลองท่าเรือ คลองบางชีเหล้า คลองกมลา คลองท่ามะพร้าว คลองบางมาเหลา และคลองบางโรง คลองเหล่านี้ในอดีตเคยลึกและกว้างจนเรือสำเภขนาดใหญ่สามารถเดินเรือเพื่อลำเลียงสินค้าเข้าและออกเมืองภูเก็ต ระยะหลังคลองได้ตื้นเขินและแคบลง เนื่องจากตะกอนดินไหลมาทับถมจนตื้นเขินโดยเฉพาะเมื่อมีการทำเหมืองแร่

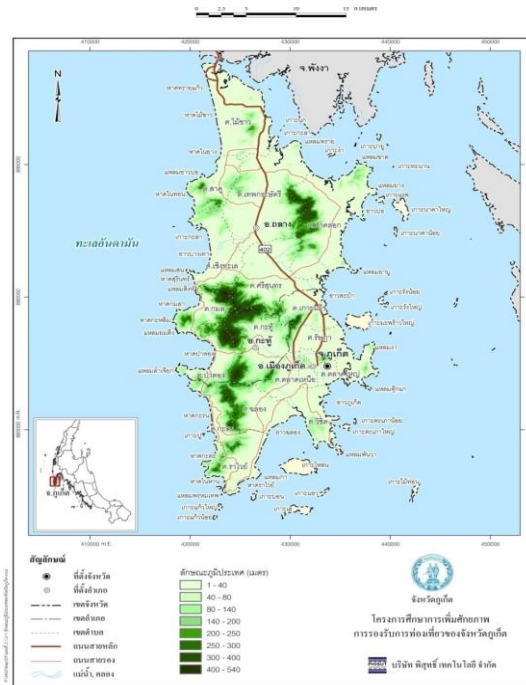

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดภูเก็ต
 ที่มา : จังหวัดภูเก็ต, 2552: 2-2

จังหวัดภูเก็ตมีสภาพทางธรณีวิทยาและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้มีลักษณะทางภูมิประเทศ ดังนี้

- เนินเขาสูงชัน** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดภูเก็ต มีหินแกรนิตที่เกิดจากแมกมาดันตัวขึ้นมา ทนต่อการผุกร่อนทำลาย บริเวณนี้เป็นป่าไม้เขตร้อน เช่น กมลา ป่าตอง กะตะ กะรน เป็นต้น
- ลอนลูกคลื่น** เชื่อมต่อกับที่สูงชัน เป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา บางส่วนเป็นหินแกรนิต หินชั้นและหินแปร บริเวณนี้พบทางน้ำไหลผ่านหรือเกิดแหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียง ทำให้เหมาะสมในการทำการเกษตร เช่น บ้านบางทอง บ้านตะเคียน บ้านลิพอน บ้านฉลอง บ้านดอน เป็นต้น

3. **ที่ราบต่ำ** เกิดจากการกัดเซาะของน้ำ การทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพัดพามาโดยการกระทำของคลื่นลม ตั้งอยู่บริเวณปากน้ำหรือหุบเขากว้าง เช่น คลองท่าจีน คลองบางโรง หาดป่าตอง หาดกะตะ หาดกะรน เป็นต้น

ภาพที่ 4.2 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ต
ที่มา : จังหวัดภูเก็ต, 2552: 2-3

จังหวัดภูเก็ตมีทะเลล้อมรอบ ทำให้มีสภาพพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นชายหาด ชายทะเลจนน้ำโดยฝั่งตะวันตกของเกาะมีความลาดชันสูงจึงเป็นชายหาดที่สวยงาม ส่วนชายฝั่งตะวันออกเป็นหาดโคลนและป่าชายเลนทำให้มีพันธุ์ไม้ น้ำเค็มและพืชน้ำกร่อย

ภูมิอากาศ

จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะภูมิอากาศแบบศูนย์สูตร เพราะตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร อุณหภูมิจึงสูงเกือบตลอดปี มีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิไม่สูงจนเกินไป ประกอบกับการตั้งอยู่ด้านหน้าเทือกเขาภูเก็ตซึ่งเป็นด้านรับลมฝนและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดมาจากอ่าวไทย ทำให้มีฝนตกชุกในฤดูมรสุมและเกิด 2 ฤดูกาล (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546: 1-8) คือ

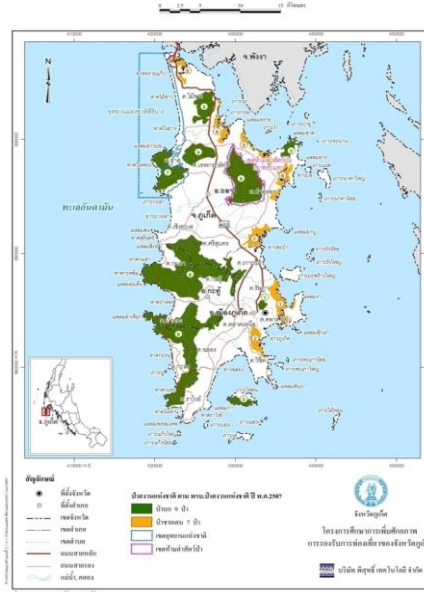
1. **ฤดูฝน** เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน รับลมมรสุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งฝนจะตกหนักในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

2. **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม รับลมมรสุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะทางธรณีวิทยา สภาพทางภูมิศาสตร์ และลักษณะภูมิอากาศที่หลากหลาย จึงทำให้มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนี้

1. ป่าไม้ จังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ป่าสงวนทั้งหมดประมาณ 169.3 ตารางกิโลเมตร มีป่าควนเขาพระแทว ซึ่งเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาพระแทว ทั้งได้ตั้งสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาพระแทว รวมถึงมีอุทยานแห่งชาติสิรินาถ และวนอุทยานน้ำตกโดนไพร ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภูเก็ตยังประกอบด้วย

ภาพที่ 4.3 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
ที่มา : จังหวัดภูเก็ต, 2552: 2-9

1.1 ป่าไม้เขตร้อนชื้น เป็นป่ารกทึบ พบได้บริเวณเขาบางตุก เขานาคเกิด เขาพระแทว ในระยะหลังพบสภาพป่าไม้ที่ส่วนใหญ่ถูกบุกรุกทำลายเพื่อการสร้างโรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ และปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ

1.2 ป่าชายหาด เป็นป่าโปร่งไม้ผลัดใบ ตั้งอยู่บริเวณชายหาดทะเลน้ำท่วมไม่ถึงและบริเวณเชิงเขาริมทะเล เช่น หาดในยาง ท่าฉัตรไชย พันธุ์ไม้ที่พบ เช่น สนทะเล หูกวาง โพทะเล ปอทะเล ตีนเป็ดทะเล หยีน้ำ จิกทะเล ผักบุงทะเล เป็นต้น ป่าชายหาดเป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจน้อยมากจึงถูกบุกรุกเพื่อแปรสภาพเป็นโรงแรม รีสอร์ท และฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

1.3 ป่าชายเลน หรือป่าโกงกาง เป็นป่าในเขตร้อนชื้นและเป็นไม้ผลัดใบ พบได้บริเวณชายฝั่งตะวันออก ตั้งแต่ท่าฉัตรไชยจนถึงอ่าวภูเก็ต พื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดภูเก็ตตั้งอยู่คลองอู่ตะเภา คลองท่ามะพร้าว คลองพารา คลองบางโรง คลองท่าเรือ คลองบางชีเหล้า และคลองท่าจีน บริเวณเหล่านี้สามารถพบพันธุ์ไม้โกงกาง แสม ลำพู ตะบูน ตาตุ่ม ปรงทะเล เป้ง เหงือกปลาหมอ

1.4 ป่าพรุ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเลในอดีต และสันทรายในทะเลห่างฝั่งเล็กน้อย ต่อมาสันทรายสูงขึ้นจนปิดกั้นทะเลภายนอก และเกิดแอ่งน้ำเค็ม ต่อมาน้ำเค็มในแอ่งค่อย ๆ จืด พืชจำพวกกกและหญ้าต่าง ๆ จึงเริ่มเจริญเติบโต แต่ต้องปรับตัวเองให้อยู่รอดโดยการสร้างรากโผล่ให้พื้นผิวดินเพื่อระบายอากาศ ป่าพรุในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่กระจายอยู่บริเวณชายฝั่งตะวันตกของเกาะ หรือบริเวณหาดไม้ขาว เช่น พรุทับเคย พรุยายรัตน์ พรุจูด พรุยาว พรุจิก พรุไม้ขาว

พรุจะสัน ระยะเวลาหลังป่าพรุถูกทับถมเกือบหมด เนื่องจากการสร้างสนามบิน และการขุดลอก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเก็บน้ำ พันธุ์ไม้ที่พบบริเวณป่าพรุ เช่น ผักกูด ลำเพ็ง หม้อข้าวหม้อแกงลิง กำแพงเจ็ดชั้น จุด เสม็ดหญ้างวงช้าง หวาย ตีนเป็ด บุกเบา เป็นต้น

2. แหล่งน้ำ เป็นแหล่งน้ำบนดิน (แหล่งน้ำผิวดิน) หรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติซึ่งเป็นลำน้ำ สายสั้น ๆ ที่ไหลลงสู่ทะเลด้านตะวันออก ตะวันตก และใต้ แหล่งน้ำตามธรรมชาติสำคัญของจังหวัด ภูเก็ต คือ คลองบางใหญ่ คลองบางลา คลองบางโรง คลองท่าเรือ คลองท่ามะพร้าว คลองบ้านหยัด คลองพม่าหลง คลองกมลา และคลองโคกโดนด (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 74) แหล่งน้ำผิวดินยังพบบริเวณพื้นที่พรุในอำเภอถลาง เหมืองร้างในอำเภอเมืองภูเก็ต และแหล่งน้ำใต้ดิน (แหล่งน้ำบาดาล) มีศักยภาพสูงในจังหวัดภูเก็ตตั้งอยู่ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง แหล่งน้ำบาดาลในชั้นตะกอนทรายชายหาด สามารถพัฒนาเป็นน้ำบาดาลที่เป็นน้ำจืดคุณภาพดีได้

3. ดิน ประกอบด้วยพื้นที่ลาดชันแบบภูเขา ที่ราบเชิงเขา และที่ราบสภาพดิน เกิดจากการสลายตัวและการสะสมของหิน กรวด และศิลาแลง ดินปกคลุมบริเวณเชิงเขาและชายฝั่งทะเลโดยมากกับการทับถมกระแสน้ำและคลื่นลม สภาพทั่วไปของทรัพยากรดินในจังหวัดภูเก็ตเป็นดินเหนียวปนทรายและดินร่วนปนทรายระบายน้ำได้ดี แต่ขาดประสิทธิภาพในการอุ้มน้ำ สลายตัวได้ง่าย เหมาะแก่การปลูกยางพาราและสับปะรดพันธุ์พื้นเมือง

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี (2556: 79-82) พบว่า ทรัพยากรแร่ในจังหวัดภูเก็ตมีดังนี้

4.1 หินแกรนิต เป็นหินแกรนิตที่ใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้าง แหล่งหินแกรนิตที่พบในจังหวัดภูเก็ต ได้แก่ เขารัง เขาพระแทว เกาะมะพร้าว เกาะมัน เกาะราชาน้อยเหนือ เกาะราชาน้อยใต้ เกาะราชาใหญ่ และควนพรหมเทพ

4.2 แร่ดีบุก มีความสำคัญตั้งแต่อดีต เพราะจังหวัดภูเก็ตเป็นแห่งแรกของประเทศไทยที่มีการพบแร่ดีบุก จังหวัดภูเก็ตจึงมีบทบาทในการกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจมาโดยตลอด ใน พ.ศ. 2532 จังหวัดภูเก็ตมีประธานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกบนบก 152 แปลง และมีประธานทำเหมืองแร่ดีบุกในทะเล 59 แปลง (ไพรัช ศุทธากรณ์, 2543: 227) เหมืองแร่ที่สำคัญ ได้แก่ เหมืองตันติโกวิท เหมืองบ้านหงวน เหมืองแปดร้อย เหมืองพรทวี เหมืองสหกิจ ปัจจุบันในจังหวัดภูเก็ตไม่มีการทำเหมืองแร่ดีบุกแล้ว เนื่องจากราคาแร่ดีบุกลดลง แร่ดีบุกไม่ได้รับความนิยมที่ดินมีราคาสูงมาก และจังหวัดภูเก็ตได้รับการส่งเสริมให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวด้วยการมีธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก

5. ทะเล ชายฝั่งทะเล และแนวชายฝั่งทะเลโดยรอบของจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ชายฝั่งทะเลประเภทชายหาด หาดโคลน และป่าชายเลน พื้นที่เหล่านี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายด้านนิเวศวิทยา มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก ทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียง เพราะเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก และเป็นแหล่งเพาะฟักไข่ของเต่าทะเล

จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะเป็นเกาะตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทย มีเกาะบริวารจำนวนมาก มีภูเขาและเทือกเขาครอบคลุมพื้นที่จำนวนมาก ทำให้จังหวัดภูเก็ตปลอดภัยจากมรสุมต่าง ๆ ทั้งการที่จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะเด่น คือ การมีลักษณะภูมิประเทศเป็นทะเลที่

หาดทรายสวยงาม ทำให้มีการเดินทางเข้ามาของคนต่างถิ่นจำนวนมาก ประกอบกับการมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์จึงเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว

ประวัติศาสตร์

จังหวัดภูเก็ต*ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการพบภาชนะดินเผา กำไลเปลือกหอย เครื่องมือหิน ขวานหินขัดแบบมีบ่า หินขัดทั้งมีดและครก บริเวณชุมชนเหมืองแร่และใต้พื้นดินที่ถูกทับถมเป็นเวลานาน บางคนได้นำสะเก็ดขวานหินที่พบมาผสมเป็นยาแผนโบราณ ทั้งชาวบ้านบริเวณบ้านบางเทาและกมลาใต้เก็บหินฟ้าน้ำหรือขวานหินก่อนประวัติศาสตร์ไว้ ซึ่งหินบางก้อนเก็บได้หลังจากฟ้าน้ำ โดยชาวบ้านต้องขุดดินให้ลึกลงไปประมาณศอกเศษ ๆ ซึ่งหมอผีอิสลาม เรียกว่า โคตรหิน เพราะถือว่าเป็นเจ้าพ่อหรือหัวหน้าหินทั้งหมด หินฟ้าน้ำเหล่านี้มีคุณสมบัติในการทำยาแก้ไสยศาสตร์ได้เป็นอย่างดี (นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว, 2549: 20-21) ภูเก็ตในอดีตยังคงเคยเป็นที่พักอาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์หรือเป็นที่พักอาศัยของชาวซาไก และชาวน้ำ (ชาวเล) ก่อนที่จะมีชาวไทย ชาวมลายู ชาวอินเดีย ชาวมอญ ชาวพม่า ชาวจีน และชาวตะวันตกเข้ามาอยู่อาศัย

ภาพที่ 4.4 ขวานหินที่พบบริเวณเหมืองแร่ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
ที่มา : ปาณิสรา ชูผล, 21 กรกฎาคม 2565

ครั้งเมื่อเข้าสู่อาณาจักรตามพรลิงค์-ศรีธรรมนคร (นครศรีธรรมราช) เป็นศูนย์กลางทางภาคใต้และมีอำนาจครอบคลุมคาบสมุทรมลายู เมืองภูเก็ต** หรือเมืองถลาง***มีฐานะเป็นเมืองเล็กกรรมอยู่กับเมืองตะกั่วป่า โดยปรากฏชื่อเมืองถลางในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เรียกว่าเมืองตะกั่วถลาง เมืองภูเก็ตหรือเมืองถลางเป็นเมืองหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตร และเมื่ออาณาจักรศรีธรรมนครจะเข้าร่วมเข้ากับอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองภูเก็ตหรือ

*ประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ตในอดีตสามารถเรียกชื่อได้ทั้งเมืองภูเก็ต หรือเกาะภูเก็ต หรือเมืองถลาง

**เมืองภูเก็ตตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะเป็นแหล่งแร่ดีบุกจำนวนมาก สร้างรายได้ให้กรุงศรีอยุธยา โดยเมืองภูเก็ตเกิดภายหลังเมืองถลาง

***เมืองถลางตั้งอยู่ทางตอนเหนือเป็นแหล่งผลิตดีบุก เดิมชาวพื้นเมืองรู้จักดีบุกในนามของตะกั่วดำ ใช้เป็นส่วนประกอบของสัมฤทธิ์ นำมาใช้ทำเครื่องประดับ อาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ รูปเคารพ เมืองถลางจึงมีทรัพยากรที่สำคัญทั้งดีบุก ไข่มุก อำพัน

เมืองกลางจึงถูกรวมเข้ากับอาณาจักรสุโขทัย โดยเมืองภูเก็ตหรือเมืองกลางต้องส่งส่วย หรือตีบุกให้แก่สุโขทัยเพื่อนำไปหล่อพระพุทธรูปและเทวรูปทองสัมฤทธิ์

ภาพที่ 4.5 ตราประจำเมือง 12 นักษัตรของอาณาจักรศรีธรรมนคร
ที่มา : Sator4U, 20 กรกฎาคม 2565

เมื่อสุโขทัยสูญเสียเอกราชให้แก่อยุธยา ทำให้เมืองภูเก็ตหรือเมืองกลางอยู่ภายใต้การปกครองของอยุธยา แต่ในสมัยดังกล่าวได้เรียกเมืองภูเก็ตว่า เกาะกลาง หรือเมืองกลาง เท่านั้น นอกจากนั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีชาวต่างประเทศ เช่น ชาวจีน ชาวโปรตุเกส ชาวฮอลันดา ชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศส เดินทางเข้ามายังเมืองกลางเพื่อค้าขายสินค้า แลกเปลี่ยนสินค้ากับแร่ดีบุกของป่า และทรัพยากรทางทะเล เช่น อำพันทะเล* ทอง ไช้มุก เป็นต้น ใน พ.ศ. 2126 ชาวต่างชาติได้ขอตั้งห้างค้าแร่ดีบุกในเมืองภูเก็ตหรือเมืองกลางด้วย ต่อมาใน พ.ศ. 2169 พระเจ้าทรงธรรมทรงทำสัญญาให้ดัตช์เข้ามาผูกขาดการค้าแร่ดีบุกที่เมืองภูเก็ตหรือเมืองกลางได้ เนื่องจากชาวดัตช์เริ่มเข้ามา มีอิทธิพลบนเกาะชวามากขึ้น และได้กดขี่ชาวภูเก็ตและชาวกลาง ทำให้ชาวดัตช์ถูกขับไล่ออกไปจากเกาะใน พ.ศ. 2210 และในสมัยพระนารายณ์มหาราชทรงมีดำริที่จะให้สัมปทานแก่ชาวฝรั่งเศส เพื่อสร้างห้างและผูกขาดการค้าแร่ดีบุกที่กลาง ซึ่งถูกยกเลิกไปในสมัยสมเด็จพระเพทราชา

ในสมัยธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงไว้ว่างพระทัยพระยาพิมลขันธุ์** จึงให้พระยาพิมลขันธุ์กำกับดูแลการค้าแร่ดีบุกระหว่างเมืองกลางกับกัปตันฟรานซิส ไลท์ (Sir Francis Light) ตั้งแต่ พ.ศ. 2314 จนกระทั่งพระยาพิมลขันธุ์ได้เป็นเจ้าเมืองกลางใน พ.ศ. 2319 จากนั้นคุณเทียน*** ได้พบแหล่งแร่ดีบุกขนาดใหญ่บริเวณบ้านสะปำ พระยาพิมลขันธุ์จึงนำความกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นผลให้พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ แต่งตั้งคุณเทียนเป็นเจ้าเมืองภูเก็ต มีราชทินนามว่า เมืองภูเก็ต จากการพบแหล่งแร่ดีบุกของคุณเทียน ทำให้เมืองกลางกลายเป็นแหล่งค้าขายแร่ดีบุกที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

* อำพันทะเล หมายถึง วัตถุชนิดหนึ่งที่ออกมาจากท้องปลาฉลาม เข้าใจว่าเป็นซี่ปลาวาฬมีลักษณะคล้ายฟองน้ำสีเทาและสีเหลือง กลิ่นเหม็นคาวคล้ายกลิ่นเนื้อสัตว์เน่า แต่เมื่อถูกแสงแดดและแห้งลงจะมีกลิ่นหอม อำพันมีคุณสมบัติใช้ประกอบยาหอมแผนโบราณและเป็นส่วนหนึ่งของน้ำหอม

** พระยาพิมลขันธุ์เป็นสามีนคนที่ 2 ของท้าวเทพกระษัตรี

*** คุณเทียนเป็นบุตรท้าวเทพกระษัตรีกับหม่อมศรีภักดี (สามีนคนที่ 1)

ครั้นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นับจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1)ปราบดาภิเษกเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงต้องเตรียมการสำหรับป้องกันภัยจากพม่าเพราะใน พ.ศ. 2328 พม่าได้ยกทัพใหญ่มา 9 ทัพ พระเจ้าปดุงกำหนดให้ตีกรุงรัตนโกสินทร์ให้แตกพ่ายเพื่อให้พระเกียรติยศเลื่องลือเหมือนดังที่พระเจ้าบุเรงนองแห่งกรุงหงสาวดีเคยตีกรุงศรีอยุธยาได้ สำหรับเหตุการณ์ที่พม่ายกทัพเข้าตีเมืองตะกั่วป่า แต่เจ้าเมืองและพลเมืองไม่สามารถต้านทานทัพพม่าไว้ได้ทำให้พม่ายกทัพเข้าโจมตีค่ายปากพระ และพระยาธรรมไตรโลกและพระยาพิพิธโกโคยไม่สามารถสู้ได้จึงหลบหนีไปเมืองพังงา ทำให้ประชาชนรวมทั้งคุณหญิงจัน และคุณหญิงมุกถอยกลับมายังเมืองกลางเพื่อตั้งหลักสู้นใหม่ นอกจากนั้นคุณหญิงจัน และคุณหญิงมุกยังได้นำชาวเมืองสร้างค่ายเพื่อต่อสู้และปกป้องบ้านเมืองให้รอดพ้นจากพม่า ด้วยการลอบให้พม่าเข้าใจว่า มีกำลังหนุนจากนครศรีธรรมราชและกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้นทุกวัน รวมทั้งการต่อสู้กับพม่าด้วยการระดมยิงตามยุทธวิธีบุพรมหรือพิรุณสังหาร ทำให้ข้าศึกตายเป็นจำนวนมาก และถอยกลับพม่าไปภายใน 1 เดือน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 40-66) เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคุณหญิงจันเป็นท้าวเทพกระษัตรี และคุณมุกเป็นท้าวศรีสุนทร เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบและประกาศเกียรติคุณในความกล้าหาญ

ต่อมาใน พ.ศ. 2352 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในกรุงรัตนโกสินทร์ ขณะนั้นพระเจ้าปดุงแห่งพม่าได้เตรียมยกกองทัพมาทำสงครามกับไทย โดยให้อะเต็งวุ่นเป็นแม่ทัพนำทัพและเสบียงอาหารมาตีเมืองชุมพร เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองกลาง เพราะทุกเมืองกำลังรุ่งเรือง พม่าจึงต้องการปล้นสะดมและทรัพย์สิน ทางเมืองกลางมีพลเมืองน้อยจึงใช้อาวุธทั้งปืนใหญ่ และปืนชนิดอื่นทำสงครามกับพม่า แต่พม่าได้รู้ยุทธวิธีการรบของเมืองกลางจึงใช้อูบายถอยร่นไปอยู่บริเวณปากจั่นใกล้เมืองมะริด และเข้าจู่โจมเมืองกลางด้วยการนำปืนใหญ่ขึ้นไปตั้งบนเนินเขาทางทิศตะวันตกของเมืองกลางหรือเขาพระแทว แล้วยิงใส่เมืองกลาง* ทำให้เมืองกลางได้พ่ายแพ้แก่ทัพพม่าและกลายเป็นเมืองร้าง เพราะชาวกลางได้หลบหนีทหารพม่าเข้าป่าและหนีไปอยู่อาศัยเมืองพังงา เมืองกระบี่ จนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ทรงเห็นความสำคัญของการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบกับพระองค์ทรงเห็นว่าในอดีตเมืองกลางเคยรุ่งเรืองและมั่งคั่งสมบูรณ์มาก่อน เนื่องจากเป็นแหล่งแร่ดีบุก ทั้งแร่ดีบุกยังเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศ แต่จากการแพ้สงครามกับพม่าทำให้เมืองกลางเป็นเมืองร้าง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อฟื้นสร้างเมืองใหม่ โดยชักชวนชาวกลางเดิมที่อาศัยเมืองพังงาให้กลับมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองกลางอีกครั้งหนึ่ง เมืองกลางจึงก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า เมืองกลางใหม่ หรือเมืองใหม่ ทั้งได้ฝังหลักเมืองลงทางส่วนเหนือของเกาะกลางริมคลองเมืองใหม่ ในช่วงนั้นมีการพบสายแร่บ้านเก็ตโฮ่ อำเภอกะทู้ และบ้านทุ่งคา อำเภอเมืองภูเก็ต ความเจริญ

* การรบลักษณะนี้เป็นการรบที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) ทรงทรงกระทำกับเมืองมะริดในศึกไทยกับพม่าเมื่อ พ.ศ. 2336

และชุมชนเมืองจึงมีการย้ายไปตามแหล่งที่พบแร่ดีบุก* ในการนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) เห็นถึงความก้าวหน้าในการทำและขยายกิจการเหมืองแร่ พระองค์จึงมีนโยบายในการนำคนจีนเข้ามาช่วยกิจการเหมืองแร่ด้านแรงงาน

ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) รัฐบาลได้สนับสนุนการทำเหมืองแร่จนกิจการเหมืองแร่มีความเจริญก้าวหน้ามาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการส่งส่วย แร่ดีบุกจึงถูกนำมาผูกขาดเก็บภาษีอากรแบบเหมาเมือง ตลอดจนมีการทำสนธิสัญญากับต่างชาติ ส่งผลให้ธุรกิจการค้าแร่ดีบุกขยายตัวอย่างกว้างขวาง คนจีนจากปีนังและสิงคโปร์พากันเดินทางเข้ามาใช้แรงงานในกิจการการทำเหมืองแร่ดีบุก จนกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคมเมืองภูเก็ต นำมาสู่การเกิดอั้งยี่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก

การเข้ามาของชาวจีนหรืออั้งยี่ได้นำมาสู่การก่อความวุ่นวายในเมืองภูเก็ต กล่าวคือ ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ในจังหวัดภูเก็ตมีอั้งยี่ 2 กลุ่ม คือ อั้งยี่หิ้นปูนเถ่ากงซี และกลุ่มอั้งยี่หิ้นเทียนเต็กกงซีได้วิวาทกันด้วยเรื่องการแย่งชิงสายน้ำที่ทำเหมืองล้างแร่ดีบุก โดยมีการปะทะกันบริเวณป่าไผ่ระหว่างตัวเมืองกะทู้และทุ่งคา หรือสนามสุระกุลในปัจจุบัน ผลการสู้รบ พบว่า อั้งยี่หิ้นเทียนเต็กกงซีชนะอั้งยี่หิ้นปูนเถ่ากงซี เพราะพระยาวิชิตสงคราม (เจ้าเมืองภูเก็ต) ให้การสนับสนุนอั้งยี่หิ้นเทียนเต็กกงซี ทำให้อั้งยี่หิ้นปูนเถ่ากงซีไม่พอใจเจ้าเมืองจึงเกิดการวิวาท แต่เมืองภูเก็ตไม่มีกำลังพอที่จะปราบปราม ทำให้กรุงเทพฯ ส่งกำลังมาสงบศึกด้วยการให้หัวหน้าอั้งยี่ทั้ง 2 กลุ่มมาทำสัญญาทัณฑ์บนว่าจะไม่ก่อวิวาทกันอีก แต่ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติได้ไม่นานเพราะหลังจากนั้นมีการวิวาทกันอีก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) จึงให้ข้าหลวงนำหัวหน้าอั้งยี่ทั้ง 2 กลุ่มเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อฟังคำพิพากษา โดยพระองค์ทรงให้ทำทัณฑ์บน เพราะพระองค์ทรงเห็นว่า ชาวจีน คือ กำลังในการทำกิจการเหมืองแร่ดีบุกที่สำคัญ (นวลศรี พงศ์ภัทรวัต, 2543: 178-179)

จากนั้นใน พ.ศ. 2419 ได้เกิดการทะเลาะวิวาทของอั้งยี่อีกครั้งเรื่องผลประโยชน์ในการทำเหมืองแร่ดีบุก การวิวาทครั้งนี้นำมาสู่การจลาจลกลางเมือง ด้วยสาเหตุจากนโยบายการแต่งตั้งหัวหน้าตันแซให้ชาวจีนปกครองกันเอง แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า นโยบายดังกล่าวเป็นการประสานผลประโยชน์กับหัวหน้าอั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ เพราะรัฐบาลต้องการให้เกิดความสงบภายในและมีรายได้จากการลงทุนในเหมืองแร่ดีบุก จึงเปิดโอกาสให้นายทุนจีนหรือหัวหน้าอั้งยี่แต่ละกลุ่มสร้างเงื่อนไขเพื่อต่อรองอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองท้องถิ่นจากรัฐบาลได้เพิ่มขึ้น ประกอบกับขณะนั้นเจ้าเมืองภูเก็ตปกครองบ้านเมืองด้วยความไม่ยุติธรรมทำให้มีเรื่องทะเลาะกับชาวจีนบ่อยครั้ง จนชาวจีนขาดความยำเกรงเจ้าเมืองภูเก็ต รัฐบาลจึงแก้ปัญหาด้วยการส่งเรือปืนและกำลังกองทัพมาควบคุมกลุ่มอั้งยี่ แต่เหตุการณ์ไม่ได้สงบลงเพราะนำมาสู่การจลาจลซึ่งทำให้ทรัพย์สินของรัฐบาลเจ้าเมือง วัด และบ้านเรือนของประชาชนเกิดความเสียหาย แต่ทุกอย่างสามารถยุติลงได้เมื่อมีการทำข้อตกลงระหว่างรัฐบาลและกลุ่มอั้งยี่ นอกจากนั้นในปีเดียวกันกลุ่มอั้งยี่ได้ใช้อาวุธทำร้ายชาวบ้าน บ้านฉลองล้มตายเป็นจำนวนมาก และมีชาวบ้านส่วนหนึ่งได้เข้าขอความช่วยเหลือหลวงพ่อแช่ม วัดฉลองขณะรอกำลังช่วยเหลือจากส่วนกลาง ในการนี้หลวงพ่อแช่มได้มอบผ้าประเจียดสีขาวให้

* บ้านเกิดโฮ และบ้านทุ่งคา เป็นหมู่บ้านที่มีการพบแร่ดีบุกและเป็นจุดเริ่มต้นการรื้อฟื้นเมืองถลาง และเมืองภูเก็ต ภายหลังเมืองถลางถูกยุบรวมกับเมืองภูเก็ต เนื่องจากเมืองภูเก็ตมีแร่ดีบุกจำนวนมากว่าเมืองถลาง

ชาวบ้านโปกหัวเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ กลุ่มอั้งยี่จึงเรียกพวกชาวบ้านบ้านฉลองว่า พวกหัวขาว เมื่อส่วนกลางส่งคนมาช่วยชาวบ้านจึงร่วมมือกับส่วนกลางในการปราบอั้งยี่จนสามารถชนะอั้งยี่ได้ การปราบอั้งยี่สำเร็จในครั้งนี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ทรงโปรดฯ พระราชทานสมณศักดิ์แก่เจ้าอาวาสวัดฉลอง หรือหลวงพ่อแช่ม เป็นพระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี ตำแหน่งสังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ต ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า พ่อท่านวัดฉลอง หรือพ่อท่านสมเด็จเจ้า (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 82)

ภาพที่ 4.6 พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี

ที่มา : มุลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 8436

ใน พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้ปฏิรูปการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล โดยแต่งตั้งให้พระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต และเป็นผู้วางรากฐานด้านระบบสาธารณสุข ปลูก การสาธารณสุขปลูก การรักษาพยาบาล การสร้างถนน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ คือ การริเริ่มปลูกยางพาราในเมืองภูเก็ตและภาคใต้ของประเทศไทย การตราพระราชบัญญัติเหมืองแร่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมากิจการเหมืองแร่ดีบุกเริ่มซบเซาลง กลุ่มนักลงทุนเริ่มมีแนวคิดในการนำธุรกิจ การท่องเที่ยวเข้ามาแทนที่การทำเหมืองแร่ดีบุก ส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว เรื่อยมา

ในประวัติศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ตได้มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจอีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ เหตุการณ์ประท้วงและเผาโรงงานแทนทาลัมในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2529 เหตุการณ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ ชีตะกรัน เพราะชีตะกรันมีแร่แทนทาลัมปะปนอยู่และมีมูลค่ามหาศาลโดยที่นายเหมืองและผู้ทำเหมืองแร่ดีบุกไม่รู้ ประกอบกับการที่มีนักวิชาการทางด้านธรณีวิทยาของไทยทราบว่า แร่แทนทาลัม อยู่ในรูปของแร่แทนทาลัมเพนตอกไซด์ปะปนอยู่กับแร่ดีบุก แต่ใน พ.ศ. 2497 ราคาแร่แทนทาลัม เพนตอกไซด์ยังไม่สูงมาก การให้ความสำคัญทางพาณิชย์จึงไม่ปรากฏชัด จนเมื่อราคาของแร่แทนทาลัมสูงขึ้นจึงได้รับความสนใจตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา เพราะสามารถนำมาทำเป็นชิ้นส่วนของไมโครชิพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้เมื่อนำแร่แทนทาลัม

มารวมกับคาร์บอนจะได้แร่แทนทาลัมคาร์ไบด์ที่แข็งแกร่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือตัดเจาะเหล็กกล้าได้ อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นชิ้นส่วนของอุปกรณ์การบินอวกาศ เครื่องบิน ซีพินาอูธและเตาอุปกรณ์ปรมาณูที่กำลังเติบโตอยู่ในขณะนั้นทำให้ราคาแร่แทนทาลัมในตลาดโลกขยับสูงขึ้น ซึ่งขณะนั้นซีตะกรันในจังหวัดภูเก็ตที่ถูกทอดทิ้งนับร้อย ๆ ปีเริ่มมีค่า จนเกิดธุรกิจรับซื้อซีตะกรันเพื่อถลุงแร่แทนทาลัมส่งขายต่างประเทศ จนทำให้ได้รับความสนใจจากนักธุรกิจใหญ่ที่จะสร้างโรงงานแทนทาลัมขึ้นเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ แต่อันตรายของโรงงานนี้ คือ ก่อให้เกิดมลพิษกับสิ่งแวดล้อม จนก่ออันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ หรือการตายแบบผ่อนส่ง การส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเพราะจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ทำให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 เกิดขบวนการต่อต้านโรงงานแทนทาลัม มีการจัดตั้งมวลชนประกอบด้วย นักศึกษาและนักวิชาการที่ได้ศึกษาผลกระทบ ทั้งมีการประชุมแกนนำกลุ่มชาวบ้านหลายสาขาอาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการจัดเวทีปราศรัยเพื่อให้ประชาชนตระหนักและร่วมกันคัดค้านโรงงานแทนทาลัม หลังจากประชาชนตื่นตัวต่อภัยจากโรงงานแทนทาลัม ทำให้ความเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านโรงงานมีความชัดเจนขึ้น ด้วยการนัดรวมตัวและเดินขบวนเพื่อแสดงประชามติคัดค้านโรงงานถลุงแร่แทนทาลัมของประชาชน และนำมาสู่การเผาทำลายโรงงานแทนทาลัมและโรงแรมเมอร์ลิน การขว้างปาศาลาประชาคมและการทำลายป้อมสัญญาณไฟจราจรทั่วเมือง จนวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2529 รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เนื่องจากกรณีเผาโรงงานแทนทาลัม จังหวัดภูเก็ต และประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เหตุการณ์จึงสงบลง

การศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ตสามารถทำความเข้าใจด้วยการศึกษาผ่านโบราณวัตถุ และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในสมัยที่เมืองภูเก็ตมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรตามพรลิงค์ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสมัยที่เชื่อมโยง ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีบุคคลสำคัญ เช่น ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร หลวงพ่อแช่ม เป็นต้น เป็นที่เคารพของคนในจังหวัดภูเก็ตจนถึงปัจจุบัน

สังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต พบว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันที่มีลักษณะเฉพาะอันเกิดจากการรวมกันของกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้กับการนำรูปแบบของท้องถิ่นที่มีอยู่จนเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตที่สามารถพบเห็นได้ คือ

1. ภาษา เป็นสิ่งที่ใช้ในการสื่อสารโดยในจังหวัดภูเก็ตมีภาษาหลายประเภท ดังนี้

1.1 ภาษาไทยถิ่นภูเก็ต ประเภทภาษาจีน ส่วนหนึ่งมีเสียงที่ยืมคำมาจากภาษาจีนฮกเกี้ยน ทำให้มีการปรับระดับเสียงให้เข้ากับระดับเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตได้อย่างกลมกลืน ส่วนเสียงพยัญชนะของภาษาถิ่นภูเก็ตมีลักษณะ จำนวน และหน้าที่ของหน่วยเสียงพยัญชนะคล้ายและใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐาน ด้านคำของภาษาไทยถิ่นภูเก็ตมีคำศัพท์ที่เป็นคำศัพท์เฉพาะถิ่นทั้งคำไทยและคำยืม คือ คำยืมจากภาษาจีนฮกเกี้ยน เช่น ปลาถ้ำ ผักเกล็ด ผักไถ ถั่วไตดิน โพล์ ครกเปือ เกลือเคย เบ็องแก้ว ยอใจ รางราง ส้มควาย หม่านึ่ง

1.2 ภาษาไทยถิ่นภูเก็ต ประเภทคำยืม เกิดจากการอพยพเข้ามาของชาวจีนในภาคใต้จำนวนมากทั้งบริเวณฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ทำให้ภาษาจีนเข้ามาปะปนในภาคใต้ สำหรับชาวจีนที่อพยพเข้ามาประกอบด้วย ชาวจีนฮกเกี้ยน* จีนแต้จิ๋ว จีนแคะ จีนกวางตุ้ง จีนไหหลำ ตามลำดับ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีภาษาที่หลากหลาย เช่น ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นปะปนมาด้วย อีกทั้งจังหวัดภูเก็ตมีโรงเรียนสอนภาษาจีนโดยครูผู้สอนอ่านออกเสียงภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) คำแปลเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนหรือควบด้วยภาษาไทยกลางตามความรู้ของครูผู้สอน ดังนั้นนักเรียนที่ผ่านการเรียนจากโรงเรียนสอนภาษาจีนจึงรู้หลายภาษา เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาถิ่นภาคใต้ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนกลาง ภาษาจีนฮกเกี้ยน และภาษาจีนถิ่นกำเนิดบรรพบุรุษ

ในอดีตคำภาษาไทยถิ่นภูเก็ตที่เป็นคำยืมภาษาจีน มีคำศัพท์และสำเนียงจีนฮกเกี้ยนปะปนอยู่เกือบทุกประโยค ทั้งผู้พูดภายในและนอกชุมชนชาวจีน ซึ่งคำยืมเหล่านี้แบ่งเป็น

1.2.1 กลุ่มคำศัพท์ที่นิยมแพร่หลายมาก

1.2.1.1 กลุ่มคำยืมภาษามลายู เช่น ชันซี (สัญญา นัดหมาย) บาหวั้ง (หัวหอมใหญ่) หย่านัด (สับปะรด) ก่าเป๊ะ, เป๊ะ (ภาชนะตักน้ำจากบ่อ)

1.2.1.2 กลุ่มคำยืมภาษาอังกฤษสำเนียงจีนฮกเกี้ยน เช่น โกปี (กาแฟ) สี่ปันหน้า (กุญแจปากตายหรือกุญแจเลื่อน) อาเผี่ยน (ผืน) ล้อหลี่ (รถบรรทุก)

1.2.1.3 กลุ่มคำยืมภาษามลายูสำเนียงจีนฮกเกี้ยน เช่น โต้หลง (ขอความกรุณา) บ่านซ่าน (ตลาดสด) เส่ล้อง (ชาฝรั่ง ชาซีลอน) ต้อล้า (ผ้าเช็ดตัว)

1.2.2 กลุ่มคำศัพท์ที่นิยมแพร่หลายน้อย เช่น โกซัง (น้ำแข็งเปล่า) หนั่งกา (ขนุน) ซากี้ (บุงกี) มาตำ (ตำรวจ)

1.2.3 กลุ่มคำยืมภาษาอังกฤษและอื่น ๆ เช่น เกี้ยดเหล้ง (ไอศกรีม) ปึงปึง (ลูกปิงปอง) อั้งหม่อถึง (ท็อฟฟี่)

ภาษาถิ่นภูเก็ตเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นเป็นสื่อกลางการแสดงความคิดเห็นและการเป็นภาษาท้องถิ่นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป โดยมีการสืบทอดต่อกันมา ทั้งมีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวให้เหมาะสมอยู่เสมอ ทำให้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นภูเก็ตจำนวนมากเลือนหายไป

2. วรรณกรรมพื้นบ้าน จังหวัดภูเก็ตมีวรรณกรรมพื้นบ้านหลายประเภท (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 179-202) คือ

2.1 วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต้องใช้ภาษาพูดสื่อความหมายซึ่งมีความยาวอย่างน้อยหนึ่งวลี ได้แก่ คำดำ คำสาป คำแข่ง คำสาบาน คำอุทาน คำอวยพร คำอธิษฐาน คำอุทิศ สำนวน คำพังเพย สุภาษิต คำสอน ศาสนา ปริศนาคำทายลายแทง ซ้าย** เวทมนตร์ คาถาอาคม ไสยศาสตร์ และวรรณกรรมพื้นบ้านที่มี

*ชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นจีนกลุ่มใหญ่ที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดภูเก็ตและเป็นกลุ่มคนที่เคยอาศัยอยู่ประเทศมาเลเซีย

**ซ้าย เป็นภาษาท้องถิ่นของคนภูเก็ต แปลว่า คำใบ้

รวมถึงบรรพบุรุษของตนเองมาก่อนแล้ว เมื่อมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นจึงอัญเชิญเทพเจ้าแต่ละองค์ที่นับถือบูชากราบไหว้วามคุ้มครองปกป้องรักษาคนทำมาหากินในท้องถิ่นให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน

ต่อมามีคณะจิวเดินทางมาจากประเทศจีนเพื่อเปิดแสดงที่หมู่บ้านกะทู้ คณะจิวได้แสดงอยู่ตลอดปีเนื่องจากเศรษฐกิจของชาวกะทู้ ธรรมดากรรมากรรจัน รวมถึงร้านค้ามีรายได้ดีมาก เช่น การสร้างตึกดินและโรงร้าน ทำให้คนที่อยู่หมู่บ้านกะทู้สามารถอุดหนุนคณะจิวได้ตลอดปี เมื่อคณะจิวได้แสดงที่หมู่บ้านกะทู้ระยะหนึ่งมีคนในคณะเจ็บป่วยเป็นไข้ การเจ็บป่วยครั้งนี้ทำให้คณะจิวนึกได้ว่าพวกตนไม่ได้ประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายซึ่งเคยปฏิบัติมาทุกปีในเมืองจีนจึงได้ปรึกษาในหมู่คณะและตกลงกันประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายที่โรงจิว เนื่องจากไม่สามารถลงเรือใบหรือเรือสำเภาเดินทางกลับไปร่วมพิธีเจี๊ยะฉ่ายที่เมืองจีนได้ทันเพราะใกล้ถึงวันประกอบพิธีแล้ว คณะจิวประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายโดยการสักการบูชากราบไหว้ขอขมาโทษ ระลึกถึงก๊วอ่องเอี้ยหรือก๊วอ่องต่ายเต้หรือพระราชาราชทั้ง 9 พระองค์ จากนั้นคณะจิวได้แนะนำชาวจีนหมู่บ้านกะทู้ให้เชิญเทพเจ้ามาสักการบูชาเพื่อปกป้องตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นให้อยู่เย็นเป็นสุขตามที่ได้ปฏิบัติกันมา แต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นควรทำการเจี๊ยะฉ่ายถือศีลไปด้วย ชาวบ้านและคนจีนหมู่บ้านกะทู้ส่วนใหญ่มีความเชื่อและเลื่อมใสจึงได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะจิว โดยประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายในปีต่อมาซึ่งเมื่อมีการประกอบพิธีนี้แล้วโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เคยมีได้หายหมด ทำให้ชาวจีนที่มาอาศัยทำเหมืองแร่มีความเชื่อและศรัทธาเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ดังนั้นประเพณีนี้จึงถือปฏิบัติโดยเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำตามปฏิทินจีนของทุก ๆ ปี ต่อมาไม่นานคณะจิวได้ย้ายไปแสดงที่อื่น แต่ได้มอบรูปพระกัมขัณ (เทวรูป) เล่าเอี้ย (เตียนฮู้หวานโส่ย) สามอ่องฮู้อองเอี้ย สามไถ้จือ และให้คำแนะนำแก่ชาวจีนหมู่บ้านกะทู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม และในขณะที่กำลังประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายมีท่านผู้รู้ท่านหนึ่งไม่ปรากฏนามเคยอยู่ที่มณฑลกังไส ประเทศจีนเดินทางมาประกอบอาชีพที่หมู่บ้านกะทู้ เห็นการประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายของชาวจีนไม่ถูกต้องตามแบบฉบับของฉ่ายตั้งหรือศาลเจ้าในมณฑลกังไส จึงแจ้งให้ชาวจีนหมู่บ้านกะทู้ทราบว่า ตนยินดีอาสาเดินทางกลับไปมณฑลกังไส ประเทศจีน เพื่ออัญเชิญรูปไฟและองค์ประกอบสำหรับพิธี แต่ท่านผู้รู้ไม่สามารถเดินทางไปได้เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ ชาวจีนหมู่บ้านกะทู้จึงรวบรวมทุนทรัพย์ให้ท่านผู้รู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปมณฑลกังไส ประเทศจีน

ภาพที่ 4.7 กิจกรรมประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต
ที่มา : จีราวุฒ ก๊กใหญ่, 21 กรกฎาคม 2565

ในระหว่าง 2-3 ปี ท่านผู้รู้ยังไม่กลับมาจากมณฑลกังไส ประเทศจีน ชาวจีนหมู่บ้านกะทู้ได้ประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายแบบย่อ ๆ จนถึงวันขึ้น 7 ค่ำ (วันเก้าโง้ยไฉ่ยฉิด) ตามปฏิทินจีน ท่านผู้รู้ได้นั่งเรือใบจากประเทศจีนเดินทางมาถึงหัวท่าบางเหลียว* โดยท่านได้ส่งคนมาแจ้งข่าวให้ชาวจีนหมู่บ้านกะทู้ทราบว่า ตนได้เดินทางจากประเทศจีนมาถึงหัวท่าบางเหลียวพร้อมเชื้อเหี้ยวเอี้ยน (ผงรูป) จุดปักไ่วโนเหี้ยวหล่อ (กระถางรูป) โดยจุดรูปให้ติดตลอดระยะทางมิให้ดับ ทั้งได้นำแกงหรือบรสวดมนต์ คัมภีร์ ตำราต่าง ๆ พร้อมป้ายชื่อเต้าโบ้แก๊ง ป้ายติดหน้าอ้ามฉ่ายตั้ง ขอให้คณะกรรมการกับผู้ร่วมประกอบพิธีเจี๊ยะฉ่ายไปต้อนรับที่หัวท่าบางเหลียวในวันเก้าโง้ยไฉ่ยโปยหรือวันรุ่งขึ้น ทำให้ตั้งแต่นั้นมาประเพณีกินเจจึงสืบทอดมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

3.2 ประเพณีพ้อต่อ** เดิมเรียกว่า เทศกาลอุลัมพน เป็นการแสดงความกตัญญูของลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ตโดยการเซ่นไหว้อาหารคาวหวานให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งเป็นการทำบุญแก้ดวงวิญญาณเร่ร่อนไร้ญาติ (ลิวัลย์ เกลี้ยงสง, 2543: 135-138) ผู้ล่วงลับให้หลุดพ้นจากความทุกข์และความหิวโหย ประเพณีพ้อต่อมีที่มาจาก ความเชื่อของลัทธิเต๋าเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายาน เริ่มขึ้นในวันที่ 1 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจีน เพราะเชื่อว่าประตูผีจะเปิดออกเพื่อให้ดวงวิญญาณกลับมาเยี่ยมลูกหลานและท่องเที่ยวบนโลกมนุษย์เวลาหนึ่งเดือน ในอดีตช่วงเวลาดังกล่าวจะถูกห้ามออกจากบ้านหลังเวลาพลบค่ำ เพราะเชื่อว่าอาจจะเคราะห์ร้ายถูกวิญญาณทำให้เจ็บป่วย และอาจจะโดนกวาดต้อนกลับสู่เมืองผีด้วย

ภาพที่ 4.8 เต้าแดงสัญลักษณ์ของประเพณีพ้อต่อ จังหวัดภูเก็ต
ที่มา : ประเพณีในภูเก็ต, 20 กรกฎาคม 2565

เครื่องเซ่นไหว้ที่เป็นสัญลักษณ์ของพิธีนี้ คือ ตัวกู่ หรือขนมเต้าสีแดงตัวใหญ่เพื่อระลึกถึงเต้ายักษ์ตัวหนึ่งที่ว่ายน้ำฝ่าคลื่นลมที่โหมกระหน่ำ เพื่อไปช่วยพระถังซัมจั๋งให้รอดพ้นจากพายุในระหว่างเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก อีกทั้งขนมเต้ายังมีลักษณะและความหมายอันเป็นมงคล

*บางเหลียว คือ บางเหนียวในปัจจุบัน

**พ้อต่อเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนที่กร่อนมาจากคำว่า พ้อต่อ จงเซ่ง แปลว่า กิจกรรมโปรดสัตว์ให้หลุดพ้นจากห่วงแห่งความทุกข์โดยทั่วกัน บางเรียกว่า ซีโกวโง้ย แปลว่า เทศกาลอุทิศกุศลให้วิญญาณไร้ญาติ โดยมีพิธีเทกระดาษ (ทาน) ให้กับคนยากจนในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี หรือที่เรียกว่า วันสารทจีน ซึ่งคล้ายกับประเพณีเดือนสิบของชาวไทยพุทธ

3.7 ประเพณีวันชาติจีน (เดือน 10) และ**ประเพณีเทียนเต็ง** (ถือโคมไฟ) ในอดีตวันที่ 10 ตุลาคมของทุกปี จังหวัดภูเก็ตมีการแห่โคมไฟในวันชาติจีน เพื่อส่งวิญญาณบรรพบุรุษที่ลงมากินอาหารและเที่ยวในงานป๊อต่อให้กลับสู่ภพ ในอดีตให้นักเรียนโรงเรียนจีนแต่งกายชุดกีฬาถือธงชาติจีนและโคมไฟแห่เวลา 16.00-18.00 น. ส่วนกลางคืนมีการจุดโคมไฟและตกแต่งบ้านด้วยธงชาติจีน ประเพณีนี้มีมาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และใน พ.ศ. 2492 จอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศคำสั่งให้ยกเลิกประเพณีนี้

3.8 ประเพณีงานบุญเดือน 10 หรือประเพณีสารทไทย มีขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 หรือวันแรม 8 ค่ำ เดือน 10 หรือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 โดยเชื่อว่ายมบาลมีการปล่อยภูตผีและวิญญาณหรือเปรตให้ออกมารับส่วนบุญ จึงมีการนำอาหารคาวและของหวานต่าง ๆ เช่น ขนมพอง ขนมลา ขนมเทียน ขนมต้ม ขนมท่อนใต้ และผลผลิตทางการเกษตรไปเลี้ยงผี และเลี้ยงพระ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว

3.9 ประเพณีเดินเต่า เป็นการเดินหาไข่เต่าที่ขึ้นมาวางไข่บนหาดทรายบริเวณที่เต่ามาวางไข่ หรือบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก หรือฝั่งอันดามัน ได้แก่ ทางตะวันตกของจังหวัดภูเก็ต โดยตลอด ฝั่งทะเลตะวันตกของอำเภอท้ายเหมืองและอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา การเดินเต่าเริ่มในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรือประมาณปลายเดือนตุลาคมจนถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เพราะเป็นฤดูวางไข่เต่า ในอดีตนั้นชาวบ้านนิยมนำไข่มารับประทานบริเวณชายทะเลและอยู่จนสว่างเพื่อหาไข่เต่า เพราะเชื่อว่าไข่เต่าเป็นสิ่งหายากและเพื่อเป็นอาหาร การเดินเต่านั้นเดิมทุกคนสามารถเก็บไข่เต่าได้ แต่ต่อมารัฐบาลได้เก็บภาษีโดยให้มีการสัมปทานเป็นหาด ๆ ทำให้การเก็บไข่เต่าเป็นสิทธิของผู้รับสัมปทานตามสิทธิ์และคนอื่น ๆ ไม่มีสิทธิ์เก็บได้ การเดินเต่าจึงเป็นเพียงเพื่อความสนุกสนานและดูเต่าทะเลขึ้นมาวางไข่เท่านั้น ระยะเวลาที่มีการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวเกิดขึ้นทุกชายหาดของจังหวัดภูเก็ตประกอบกับจำนวนเต่าทะเลลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่มีเต่าขึ้นมาวางไข่ตามชายหาด ประเพณีการเดินเต่าจึงเปลี่ยนเป็นการพักผ่อนตามชายหาดแทนประเพณีดั้งเดิมที่เคยมีมา

3.10 ประเพณีลอยเรือหรือเปอ ลากัจัก เป็นประเพณีของชาวน้ำหรือชาวเลจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 และ 15 ค่ำ เดือน 11 หรือช่วงวันเพ็ญ หรือช่วงที่มรสุมเปลี่ยนทิศทางจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือหรือลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้เป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เกิดขึ้นเนื่องจากชาวเลผูกพันกับท้องทะเลตั้งแต่เกิดจนตาย การประกอบอาชีพ และต้องต่อสู้กับคลื่นลมมรสุมทะเลจนเสี่ยงกับความแปรปรวนของท้องทะเล ชาวเลจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับท้องทะเลและมหาสมุทรเนื่องจากเชื่อว่าทะเลมีเทพเจ้าหรือชินคอยบันดาลทั้งคุณและโทษ พิธีจึงเกิดขึ้นเพื่อขับไล่วิโรคร้ายไข้เจ็บและสิ่งชั่วร้ายออกไปจากที่อยู่อาศัย ทั้งขอให้ชินคุ้มครองให้อยู่รอดตลอดฤดูมรสุม การลอยเรือเปรียบเหมือนการลอยผีหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ออกไปจากที่อยู่ของตน (ลิวิลย์ เกลียงสง, 2543: 133-135) เพื่อให้ชาวเลอยู่ดีกินดี มีความสุข มั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มีกำลังใจที่จะผจญภัยกับสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายประสบแต่ชัยชนะ (ถนอม พูนวงศ์, 2556: 126) ทั้งยังเป็นประเพณีที่ช่วยให้เผ่าพันธุ์ของชาวเลคงอยู่และสืบต่อมาเป็นกลุ่มเผ่า เพราะชาวเลที่แยกตัวออกไปจะมารวมกลุ่มปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4 วัน รวมถึงชาวเลจะได้กลับมาพบกันทำให้หนุ่มสาวมีโอกาสมพบปะจับคู่แต่งงานกันและอยู่ร่วมกัน

ภาพที่ 4.10 ประเพณีลอยเรือ จังหวัดภูเก็ต
ที่มา : Sator4U, 21 กรกฎาคม 2565

3.11 ประเพณีงานท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร ตรงกับวันที่ 13 มีนาคม เป็นงานเฉลิมฉลองที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงสองวีรสตรีที่ปกป้องเมืองกลางให้รอดพ้นจากการเข้ามาโจมตีเมืองกลางจากพม่า ในประเพณีนี้มีการวางพวงมาลาบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร จากหน่วยงานราชการและประชาชนทั่วไป (เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี, 2563: 117)

3.12 ประเพณีแข่งขันเรือใบชิงถ้วยพระราชทาน จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2530 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ร.9) ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา โดยมีการจัดงานในสัปดาห์แรกของเดือนธันวาคมของทุกปี ประเพณีนี้มีการแข่งขันเรือใบในระดับนานาชาติ โดยมีเรือใบจากนานาประเทศเข้าร่วมแข่งขันบริเวณหาดในหาน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต (ประเพณีวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต, 3 สิงหาคม 2565)

3.13 ประเพณีแต่งงาน ในจังหวัดภูเก็ตมีการแต่งงานในลักษณะผสมผสานกันทั้งจีน ไทย และฝรั่ง หรือเป็นการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างชาติเข้ามาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ (ฤดี ภูมิภูถาวร, 2550: 138-139)

3.13.1 การแต่งงานแบบไทย เป็นการหมั้นและทาบทามสู่ขอระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชายเพื่อตกลงกำหนดวันในพิธีขันหมาก พิธีสงฆ์ หลังน้ำพระพุทธรณ์แก่คู่บ่าวสาว เลี้ยงฉลองและส่งตัวเข้าหอ ทั้งยังมีพิธี “เวียนสาตเวียนหมอน” คือ เชิญคู่สามีภรรยาที่ครองคู่กันอย่างราบรื่นเป็นผู้ทำพิธีให้

3.13.2 การแต่งงานแบบจีน เมื่อผู้ใหญ่ไปสู่ขอและทำการหมั้น นัดวันแต่งงาน บางคู่อาจมีการหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน วันทำพิธีแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวยกขบวนแห่ (ขบวนรถยนต์) ไปบ้านเจ้าสาว มีพัวเกี้ยว (เพื่อนเจ้าบ่าว) เป็นเพื่อนเจ้าบ่าว เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวมีการจุดประทัดต้อนรับเจ้าบ่าว ซึ่งอาจมีพิธีสงฆ์หรือไม่ก็ได้ ในช่วงเช้าจะเริ่มพิธีคู่บ่าวสาวคารวะญาติผู้ใหญ่ด้วยการเชิญตีม้น้ำชา (เจี้ยะเต้) มีผู้เรียกขานชื่อญาติตามลำดับชั้นรับน้ำชาจากคู่บ่าวสาว เจ้าสาวนิยมแต่งกายด้วยชุดราตรีสีขาวยแบบฝรั่ง ซึ่งคนภูเก็ต เรียกว่า “ชุดบุนเบ้ง” เจ้าบ่าวสวมชุดแบบสากล

3.13.3 การแต่งงานแบบมุสลิม ในอดีตชาวมุสลิมนิยมหาคู่หมั้นไว้ให้ลูกชายตั้งแต่วัยเด็กและยึดมั่นในกลุ่มเดียวกัน โดยไม่ประสงค์ให้ลูกหลานของตนไปแต่งงานกับคนต่างศาสนา แต่ในปัจจุบันการคบหาสมาคมกว้างขวางขึ้น ทำให้การแบ่งแยกศาสนาในเรื่องคู่ครองลดความเข้มงวดลง

4.1 การต้อนรับแขกของชาวภูเก็ตนิยมต้อนรับแขกนอกบ้าน เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหาร มากกว่าจะเชิญแขกไปที่บ้านของตน

4.2 การพูดจาระหว่างเพื่อนที่สนิทรักใคร่กัน มักใช้คำหยาบหักทลายกันโดยไม่สนใจผู้ที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน ทำให้คนที่ไม่เข้าใจหรือคนต่างถิ่นเข้าใจว่าทะเลาะกัน

4.3 การขานรับการเรียกของผู้ใหญ่ที่ใช้โดยทั่วไป คือ โอย และคำที่ใช้แสดงความเห็นด้วย คือ เออ หรืออือ สำหรับทางเสียงมักนิยมใช้คำว่า ฮ้าว อือ น้า ต้า อ่า เป็นต้น

4.4 การไม่มีประเพณีคนรับใช้ที่จะต้องย่อตัว หรือคุกเข่าต่อหน้าเจ้านาย ทุกคนสามารถยืนหรือนั่งในที่เสมอกันหมด ทั้งคนขับรถสามารถร่วมโต๊ะอาหารกับนายจ้างได้

4.5 การกล่าวหักทลายด้วยคำว่า กินข้าวหรือยัง ก่อนจะพูดคุยเรื่องอื่นต่อไป

4.6 การแต่งงานระหว่างคนไทยเชื้อสายจีน ก่อน พ.ศ. 2500 เจ้าภาพจะนำบัตรไปเชิญแขก ซึ่งฝ่ายเจ้าบ่าวต้องพาเพื่อนบ่าว (เกีย) 2 คนไปด้วยเพื่อนำบัตรไปเชิญแขกผู้ใหญ่และญาติสนิทที่เจ้าบ่าวให้ความเคารพนับถือถึงที่บ้าน โดยจะวางบัตรเชิญพร้อมด้วยบุหรี 2 มวน การแจกบัตรเชิญในสมัยก่อนจะเชิญเฉพาะพ่อบ้านเท่านั้น โดยไม่เชิญลูกชาย ยกเว้นเพื่อนชายที่สนิทของเจ้าบ่าวจึงจะได้รับเชิญไปเป็นเพื่อนเจ้าบ่าว ส่วนแม่บ้านหรือลูกสาวจะได้รับเชิญหรือบอกกล่าวด้วยวาจาจากเจ้าภาพ และมักเชิญลูกสาวให้ช่วยงานครัว เพราะในอดีตนิยมจัดพิธีมงคลสมรสที่บ้านเจ้าบ่าว

5. ความเชื่อ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 234-237) เช่น

5.1 การตั้งศาลพระภูมิ ชาวภูเก็ตเชื่อว่าศาลพระภูมิเป็นที่สิงสถิตของวิญญาณเจ้าของที่ ผู้ที่มาครอบครองที่ดินหรือสร้างสิ่งก่อสร้างต้องทำพิธีบวงสรวงเจ้าที่เพื่อความเป็นสิริมงคลและคุ้มครองผู้อยู่อาศัย ด้วยเครื่องคาวหวาน การบูชาเทวดา หรือถ้ำกึ่งของชาวภูเก็ตเชื้อสายจีน

5.2 ความเชื่อเรื่องโจ้* เป็นความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคมที่ใช้ทำร้ายผู้ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น สามารถป้องกันขโมย และส่งผลร้ายต่อผู้ที่ขโมยผลไม้ในสวน โจ้มีหลายรูปแบบ เช่น โจ้กระบอก โจ้ป่อง โจ้พริก โจ้หลอก และโจ้จริงเป็นการใช้คาถากำกับและใช้อาคม โดยทั่วไปเจ้าของสวนจะแขวนโจ้ไว้ตามกิ่งไม้ผลเพื่อให้คนเห็นและไม่ขโมยผลไม้ ผลจากการกินผลไม้ที่มีโจ้แขวนนั้นจะทำให้ผู้กินมีอันเป็นไปตามแต่เจ้าของโจ้จะสาปแช่งไว้

5.3 การนับถือตายาย หรือการนับถือผีตายาย ขณะรับประทานอาหารห้ามพูดว่า อร่อย ชอบ หรือคำชมใด ๆ เพราะเชื่อว่าจะได้ยินถึงหูของตายาย และทำให้ตายายไม่พอใจ

5.4 การรักษาโรคด้วยหมอกกลางบ้าน (แพทย์แผนโบราณ) หรือการรักษาด้วยการถามเทพเจ้าตามศาลเจ้า

5.5 การตั้งชื่อลูกที่มาจากเซียมซี

5.6 การเกิดลูกของชาวเลที่ต้องหาสิ่งของต่าง ๆ เช่น ข้าวสาร 1 กระป๋องเล็ก ด้ายดิบ 1 ขด เทียน 1 เล่ม หมาก 5 คำ พลุ 5 ใบ เงินแล้วแต่จัดให้ สำหรับหมอดำแยเพื่อให้คลอดปลอดภัย

*โจ้เป็นเครื่องรางนิยมใช้ในหมู่ชาวสวนภาคใต้ของประเทศไทย

5.7 ความเชื่อเรื่องการฝังศพของชาวเล เมื่อฝังผู้ตาย 1 ศพ ต้องปลุกมะพร้าว 1 ต้น

6. การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 202-223) แบ่งเป็น

6.1 การละเล่นของเด็ก จังหวัดภูเก็ตมีการละเล่นของเด็กที่เล่นในที่ร่มและกลางแจ้ง การละเล่นส่วนใหญ่เป็นการแบ่งกลุ่มโดยมีการร้องเพลงประกอบการละเล่นเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การละเล่นบางประเภทเป็นการฝึกความเป็นผู้นำ การยอมรับโทษตามกฎกติกา การรู้จักแพ้ชนะและอภัย แต่การละเล่นบางอย่างเริ่มหายไปเนื่องจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามาแทนที่และมีบทบาทมากขึ้น การละเล่นพื้นบ้านที่เหลืออยู่ เช่น ขายคู่ ลานลำทุมโบ้ง วันตุ้ส้ม (สันนิษฐานว่ามาจาก วัน ทู ทรี หรือหนึ่ง สอง สาม) แมงมุมขยุ้มหลังคา ชนข้าง ขว้างราว เป่ากบ เป่ากอง ฉับไผ่ล๊ะ เสือกินวัว เข้ซันบก (เตย) เรือบิน หมากขุม (หมากหลุม) หมากเก็บ นางซี

6.2 การละเล่นของผู้ใหญ่ คือ ส่ามกอก เป็นการละเล่นของชาวภูเก็ตเชื้อสายจีน นิยมเล่นเพื่อฆ่าเวลาในงานศพเพื่ออยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพหรือพักผ่อน การเล่นอาจพนันเงินหรือพนันอย่างอื่น เช่น ผู้แพ้ต๋มน้ำครึ่งละ 1 ชัน

6.3 การแสดงพื้นบ้านและนันทนาการ คือ

6.3.1 ลิเกป่า ชาวภูเก็ต เรียกว่า ยี่เกرامةนา เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่ไม่มีหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใดแต่เชื่อว่า กัปตันฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) นายทหารของอังกฤษนำมาเผยแพร่ มีต้นกำเนิดมาจากเกาะชวา เพราะลักษณะลีลาการเต้นและการรำของตัวผู้แสดงมีแนวโน้มมาจากชวา เช่น การเต้นของตัวละครแสดงเป็นแขกซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง เครื่องดนตรีที่ใช้ ได้แก่ กลองรำมะนา ฆ้อง กรับ ฉิ่ง ฉับ ปี ขลุ่ย และซอด้วง ลิเกป่าเริ่มแรกแสดงเป็นภาษาชวาแล้วปรับเป็นภาษาไทย แต่ยังคงต้นแบบในการเต้นและการขับร้องบางตอนไว้ในรูปแบบเดิม คือ ภาษายาวี เรื่องที่นำมาแสดงสันนิษฐานว่าเป็นนิทานต่าง ๆ ของชวาและเรื่องรามเกียรติ์ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้แสดงและผู้ชม ในระยะหลังลิเกป่าหาดูได้ยาก เนื่องจากมีการแสดงประเภทอื่นเข้ามาแทนที่

6.3.2 รำวง จังหวัดภูเก็ตมีรำวงคณะแรก คือ คณะศรีภูพิงค์ ต่อมาคณะแม่จำกัดอยู่บริเวณโรงภาพยนตร์เฟิร์ล หลังจากนั้นก็มีคณะรำวงเกิดเพิ่มมากขึ้น แต่ละคณะมีสาวรำวงหรือนางรำจำนวนหลายสิบจนถึงร้อยคน คณะรำวงของจังหวัดภูเก็ตมีความแตกต่างจากที่อื่น เพราะรำวงของจังหวัดภูเก็ตให้ความบันเทิงแก่แขกหรือนักท่องเที่ยวทุกคนตลอดปีแบบไม่มีวันหยุด ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จังหวัดภูเก็ตมีคณะรำวงที่เป็นที่รู้จักกันหลายคณะ คือ คณะเจริญศิลป์ คณะพรศิลป์ คณะบัวหลวง คณะหนูจำ คณะศรีภูเก็ต

7. ที่อยู่อาศัย ชาวภูเก็ตเรียกบ้านเรือนที่พักอาศัยว่า เริน ซึ่งรูปแบบการใช้คำว่า เริน พบว่าในคำตำบลกะรน (อ่าว เรือน) มีลักษณะบ้านเรือนมีใต้ถุน มีบันไดขึ้นคี่ เช่น สาม ห้า เจ็ด เส้าบันได พาดนอกชาน ตรงประตูเข้าไปบนระเบียง ตรงข้ามระเบียงเป็นพื้นที่ยาวถึงห้องครัว วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือนในระยะแรกนิยมหาภายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้โก่งกาง หวาย และจาก เป็นต้น หลังจากนั้นเมื่อมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงมีการสั่งซื้อวัสดุก่อสร้างและของตกแต่งบ้านจากต่างประเทศพร้อม ๆ กับการนำรูปแบบของลักษณะอาคารบ้านเรือนมาพัฒนาเพื่อความเหมาะสมกับเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 4.12 บ้านหรือเรือนแบบเดี่ยวและแบบแถวมาจากในจังหวัดภูเก็ต

ที่มา : คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 130

ลักษณะบ้านเรือนไทยในจังหวัดภูเก็ตนิยมปลูกสร้างอย่างโดดเดี่ยวและไม่ทำระเบียงออกทางด้านข้าง เนื่องจากภาคใต้มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี และมีลมมรสุมแรงซึ่งมักจะพัดเอาน้ำฝนสาดเข้าระเบียงจนทำให้บ้านเรือนผุพังเร็ว อีกทั้งฝาบ้านมักสานด้วยไม้ไผ่ขัดเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายลูกแก้ว ลายสอง การเลือกใช้ไม้ไผ่ขัดแต่ละสำหรับสร้างบ้านของชาวภูเก็ตนั้นเพราะเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของภาคใต้มาก นอกจากนั้นเรือนไทยในจังหวัดภูเก็ตไม่มีการเจาะหน้าต่างเพราะฝาบ้านขัดแต่ละมีความโปร่งและระบายอากาศได้ดีอยู่แล้วจึงไม่ทำให้อับอ้าวเหมือนฝากระดาน เรือนไทยในจังหวัดภูเก็ตมักนิยมสร้างใต้ถุนสูง เพราะเสาไม้ได้ฝังดินแต่จะวางหินหรือปูนเป็นฐานเพื่อป้องกันการทรุดตัว เนื่องจากพื้นดินมีสภาพเป็นดินทราย ทั้งการปลูกเรือนไทยให้ใต้ถุนสูงจะถูกลมพายุพัดทำให้เสียหายได้ง่าย ลักษณะบ้านดังกล่าวสามารถหาดูได้บริเวณบ้านดอน บ้านตะเคียน บ้านในทอน และบ้านฉลอง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 142-144)

ในระยะหลังลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวภูเก็ตมีลักษณะสิ่งปลูกสร้างที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างยุโรปและจีนในยุคอาณานิคม ส่วนใหญ่เป็นเรือนปูน 2 ชั้น มีหน้าแคบ ยาวลึกเข้าไป มักมีบ่อน้ำในบ้านไว้ใช้ หรือเว้นช่องว่างให้แสงสว่างส่องและรองรับน้ำฝน ด้านหน้าอาคารของทุกบ้านมีช่องโค้งบนหัวเสาตามแบบศิลปะโรมัน เพื่อเป็นช่องทางเดินเชื่อมต่อแต่ละบ้าน

8. อาหาร ชาวภูเก็ตส่วนใหญ่เน้นการรับประทานอาหารจีน หรือการนำอาหารไทยปักษ์ใต้ผสมผสานกับอาหารจีนฮกเกี้ยน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของจังหวัดภูเก็ต เช่น การรับประทานอาหารเช้าเป็นขนมคู่กับน้ำชา กาแฟ หรือรับประทานขนมจีนคู่กับห่อหมกปลา ทอดมันปลา ปลาฉิ่งฉ้าง ไข่ต้ม ปาท่องโก๋ ข้าวต้ม หรือต้มยำ แทนการรับประทานข้าวเป็นอาหารเช้า นอกจากนั้นในช่วงบ่ายถึงค่ำชาวภูเก็ตนิยมรับประทานหมี่ฮกเกี้ยน หมี่หุ่นบะฉ่าง หมี่สั่ว โลบะ เครื่องในหมูพะไล โอวต้าว หอยทอด ทั้งการรับประทานข้าวสวยกับกับข้าวที่มีผักเคี้ยว น้ำพริกกุ้งเสียบ ส่วนของหวานมีโอเอ๋ว อังคุ (ขนมเต่าสีแดง) ฮวดก๊วย (ขนมถ้วยฟู) ตูโบ้ เกียมก๊วย และอาโป้ง เป็นต้น ส่วนอาหารลักษณะ

เฉพาะถิ่นที่มีเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต ได้แก่ กากหรีไหมขวัญ ปอเป็ยะสด น้ำพริกหย้า แกงไตปลา น้ำจิ้ม มะม่วงหรือเกลือเคย เป็นต้น (ถนอม พูนวงศ์, 2556: 116-117)

ภาพที่ 4.13 อาหารเช้าของชาวภูเก็ตมักรับประทานขนมจีนกับผัก หรือติ่มซ่า
ที่มา : ขนมจีนป้ามัย, 20 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 4.14 โลบะเป็นอาหารทานเล่นหรือทานกับข้าวของชาวภูเก็ต
ที่มา : โลบะ (แม่ย่านาง) ภูเก็ต รสเด็ด เจ้าเก่า, 21 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 4.15 อาหารพื้นเมืองของชาวภูเก็ตที่มีลักษณะการผสมผสานอาหารจีนร่วมอยู่ด้วย
ที่มา : จันติมา กำลั้งดี, 20 กรกฎาคม 2565

9. การแต่งกาย จังหวัดภูเก็ตมีการแต่งกายที่หลากหลาย กล่าวคือ เมื่อคนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านทุ่งคาและอำเภอกะทู้ คนจังหวัดภูเก็ตจึงปะปนกับคนจีนวัฒนธรรมบางอย่างจึงเกิดขึ้น เช่น การแต่งกายชุดแบบชาวจีน แต่คนภูเก็ตมีลักษณะการแต่งกายเฉพาะตน คือ ผู้หญิงที่มี

อายุมากนิยมนุ่งโจงกระเบน ผ้าสีดำ ผ้าสีทึบ หรือผ้าลายดอกพิกุล เสื้อคอกลมแขนกระบอกไม้รัดรูป คาดเข็มขัดเงินหรือเข็มขัดหนัง ผู้สูงอายุจะสวมเสื้อหลวม ๆ ผู้หญิงทั้งเด็กและผู้หญิงสาวนุ่งผ้าถุงเป็น ผ้าพื้นหรือผ้าลายและสวมเสื้อคอกระเช้าหรือเสื้อตามสมัยนิยม แต่ถ้าออกจากบ้านจะสวมเสื้อสาม ส่วนเข้ารูป นุ่งโจงปาเต๊ะแทนผ้าถุงแบบเดิม ทั้งผู้หญิงวัยกลางคนจนถึงสูงอายุนิยมนุ่งกระโจมอก อยู่บ้าน ผู้หญิงชาวจีนนิยมนุ่งกางเกงแพรสีดำ เสื้อคอจีนป้ายข้าง กระดุมขัดด้วยผ้า (กระดุมป้อหลิว) สวมกำไลหยก คนที่เคร่งครัดต่อประเพณีเงินจะมัดเท้าให้เล็ก หรือเรียกว่า ตีนตุ๊ก ผู้หญิงจากครอบครัว ชาวจีนนิยมชุดเสื้อครุยตัดด้วยผ้าแพรเงินใช้เป็นชุดเจ้าสาวติดเข็มขัดเพชรซี่เรียกว่า กอสัง กัดเสื้อคลุมตั้งแต่คอถึงหน้าอก และทำผมเกล้ามวย เรียกว่า เกล้ามวยซังอีโบย เครื่องประดับใช้เข็มกลัดชุด เรียกว่า โกสัง เช่น เข็มกลัดรูปดอกไม้ใบไม้ หรือรูปสัตว์ สวมกำไลข้อเท้า สวมรองเท้าแตะลูกบิด ถ้าเป็นชาวภูเก็ตที่แต่งงานกับชาวจีนจะไม่มัดเท้า ผู้หญิงชาวภูเก็ตได้รับอิทธิพลการแต่งกายจาก ชาวจีนที่ป็นัง คือ การนุ่งผ้าปาเต๊ะ สวมเสื้อคลุมยาวเกือบเท่าชายกระโปรง เสื้อคอตั้ง เรียกว่า ชุดเสื้อ ครุย แขนยาว ปลายจีบติดกระดุมปลายแขน ตัวเสื้อมีกระดุม 5 เม็ด และกระดุมปลายแขน 2 เม็ด ทำด้วยทอง เรียกว่า กระดุมกิมตัน

การแต่งกายของผู้ชายมีทั้งแบบจีนที่มีเสื้อคลุมแพรเงินสีดำยาวทับกางเกงขายาว สวมหมวก สีดำ และแบบประยุกต์ที่คล้ายกับยุโรป คือ เสื้อคอตั้ง กระดุมห้าเม็ด สวมหมวกกะโล่ ถือไม้เท้า แต่ หากแต่งกายอยู่กับบ้านหรือชุดลำลองเป็นการใส่กางเกงขายาว เสื้อยืดคอกลม ผมหงรองทรง และ ชุดสากลผูกเนกไทเพื่อออกงาน

ภาพที่ 4.16 การแต่งกายของหญิงและชายในชุดแต่งงาน

ที่มา : คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 239

นอกจากนั้นยังพบการแต่งกายของผู้หญิงในจังหวัดภูเก็ตที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับมาเลย์ หรือบาบ๋า* (จังหวัดภูเก็ต, 2552: 2-34-2-35.) แต่ได้ปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เหมาะกับยุคสมัย เช่น ชุดย้าหย่าได้ตัดเสื้อด้วยผ้าลูกไม้หรือผ้าปานรูเปีย แขนยาว รัดรูป ปักลายฉลุที่คอเสื้อ ชายเสื้อ และปลายเสื้อ ตัวเสื้อด้านหน้าปลายแหลมยาว ความยาวของเสื้ออยู่ระดับสะโพก เสื้อด้านหน้าสำหรับติดโกส้งหรือกระดุมทองฝังเพชรที่ร้อยเชื่อมด้วยสร้อยทอง ส่วนผ้าถุงนิยมใช้ผ้าปาเต๊ะปักเลื่อม ต่อมาได้ปรับประยุกต์เป็นเสื้อสั้นยาวประมาณสะโพก ไม่เข้ารูปจนเกินไป สวมชั้นเดียว ไม่มีเสื้อตัวในเหมือนชุดครุย เสื้อแบบนี้ในระยะแรกนิยมใช้ผ้าลูกไม้ต่อชายเสื้อและปลายแขน (Kabaya Renda) ต่อมาใช้ลายฉลุชายเสื้อและปลายแขนแทนผ้าลูกไม้ (Kabaya Biku) ระยะหลังนิยมฉลุมากขึ้นและตัดเข้ารูปมากขึ้น

ภาพที่ 4.17 ลักษณะการแต่งกายชุดจีนบาบ๋า
ที่มา : ปนัดดา ทศนิยม, 20 กรกฎาคม 2565

ส่วนการแต่งกายของเด็กผู้หญิงถึงวัยรุ่นนิยมนุ่งกางเกงชุดเซียงไฮ้และตั้งเพ่า (ชุดย้าว) เต้าพ่าว (ชุดสั้น) ส่วนเด็กผู้ชายเล็ก ๆ กลางวันไม่นิยมสวมเสื้อ แต่ใช้ผ้าปิดบริเวณอกเป็นรูปสามเหลี่ยม 1 ชั้น เรียกว่า ต้อ และแขวนลูกไขทองหรือเงินเป็นสร้อยกระพรวนทองหรือเงินคาคดสะเอวเด็ก

คนอีกกลุ่มหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต คือ คนมุสลิม หากเป็นชายนิยมสวมหมวก ส่วนผู้หญิงมุสลิมใช้ผ้าคลุมผม แต่งกายมิดชิด ในระยะหลังทั้งหญิงและชายมีการแต่งกายเป็นชาวภูเก็ตมากขึ้น หรือเป็นแบบสากลนิยม

อย่างไรก็ตามการแต่งกายแบบดั้งเดิมของชาวจีนเริ่มหมดไปพร้อมกับความเชื่อและค่านิยมเก่า ๆ ซึ่งเลือนหายไปจากสังคมจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และแต่งกายแบบสากลเข้ามาแทนที่ อีกทั้งอิทธิพลวัฒนธรรมจากภาคกลางได้เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมจีน มาเลเซีย สิงคโปร์

*บาบ๋า เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากพ่อค้าชาวจีนโดยเฉพาะชาวจีนฮกเกี้ยนเข้ามาทำการค้าขายและทำเหมืองแร่ในเมืองท่าบริเวณช่องแคบมะละกา แล้วแต่งงานสร้างครอบครัวกับหญิงชาวมาเลย์ซึ่งเป็นชาวพื้นเมือง ทำให้เกิดสายเลือดใหม่เรียกว่า บาบ๋า หลังจากนั้นวัฒนธรรมนี้ได้เผยแพร่ไปยังเมืองท่าสำคัญ เช่น ปีนัง สิงคโปร์ และจังหวัดภูเก็ต

10. ศาสนา จังหวัดภูเก็ตมีความเป็นเมืองพุทธวัฒนธรรมเพราะส่วนหนึ่งเกิดจากการมีคนเดินทางเข้ามาจากหลายที่และได้นำศาสนาเข้ามาด้วย จึงนำมาสู่การมีค่านิยม ความเชื่อที่ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวภูเก็ต เพราะแต่ละศาสนามีความแตกต่างทั้งคำสอน ความเชื่อ และความศรัทธา ในอดีตคนในจังหวัดภูเก็ตมีการนับถือผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเวทมนตร์คาถามาก่อน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อของชนพื้นเมืองดั้งเดิมทั้ง ซาไก เงาะป่า ชาวเล ชาวมอญ ชาวอินเดีย และนักแสวงโชคชาวจีน หลังจากนั้นก็มีกลุ่มคนไทยที่มีนับถือศาสนาเข้ามายังจังหวัดภูเก็ต ทำให้ศาสนาจึงเริ่มมีในจังหวัดภูเก็ต (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 223-233) คือ

10.1 ศาสนาพุทธ เกิดจากการนำเข้ามาของกลุ่มคนที่มีความรู้และความศรัทธาในศาสนาพุทธ รวมทั้งการที่ภูเก็ตเป็นเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองที่มีพระภิกษุจากประเทศศรีลังกามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาในภาคใต้และจังหวัดภูเก็ตมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ศาสนสถานที่ชาวภูเก็ตให้ความศรัทธาและประกอบพิธีกรรม เช่น วัดมงคลนิมิต* วัดไชยธาราราม วัดจรรรังสรรค์ วัดโฆสิตวิหาร เป็นต้น

10.2 ศาสนาอิสลาม เริ่มเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตโดยชาวมุสลิมเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งการที่เป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้กับมาเลเซียทำให้มีการเดินทางเพื่อติดต่อค้าขายและไปมาหาสู่กัน ศาสนาอิสลามจึงเข้ามาพร้อมกับชาวมลายู และมีการตั้งข้อสันนิษฐานว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตมาจาก 2 สาย คือ มาเลเซีย** และอาหรับ*** ซึ่งพื้นที่ที่ชาวมุสลิมอยู่อาศัยในจังหวัดภูเก็ตได้กระจายตัวในพื้นที่บ้านแหลมพันวา บ้านเกาะแก้ว บ้านบางเทา บ้านบางคนที บ้านบางโรง บ้านคอเอน บ้านกมลา บ้านกะหลิม เป็นต้น โดยทุกหมู่บ้านมีมัสยิดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตามที่มีการบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมภูเก็ตนั้น เน้นการผสมผสานคติความเชื่อท้องถิ่นหรือพิธีกรรมของศาสนาอื่นเข้ากับหลักของศาสนาตน เช่น การเฝ้าสุสานเจ็ดวัน หรือพิธีรับขวัญเด็กแรกเกิด แต่ระยะหลังพิธีกรรมในอดีตได้จางหายไป โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินตามศาสนพิธีอย่างแท้จริงมากยิ่งขึ้น เช่น การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

10.3 ศาสนาคริสต์ จังหวัดภูเก็ตพบศาสนาคริสต์ 2 นิกาย คือ

10.3.1 ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เข้ามาในจังหวัดภูเก็ตประมาณ พ.ศ. 2414 โดยมีมิชชันนารีจากประเทศมาเลเซีย มิชชันนารีใช้ภาษาชกเกี้ยนในการสอนศาสนาให้กับคนในจังหวัดภูเก็ต หลังจากนั้น พ.ศ. 2418 มิชชันนารีวิลเลียม เมย์ โตนาร์ด (William Mae Donald) และมิชชันนารีฟิลิป เจ. ฮอคควอร์ท (Philip J. Hocquard) เดินทางจากปีนังมายังจังหวัดภูเก็ต เพื่อประกอบพิธีศีลมหาสนิทให้แก่คนในภูเก็ต ซึ่งขณะนั้นมีผู้นับถือศาสนาคริสต์ในภูเก็ตประมาณ 8 คน มีอ่องหิ้นผู้ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าได้รวบรวมเงินซื้อบ้านบริเวณถนนกลางใน พ.ศ. 2432 เพื่อทำเป็นคริสเตียนสถานสำหรับพบปะของคริสต์ศาสนิกชน เพื่อเผยแผ่ ประกาศข่าวของพระเจ้า สวตมนต์

* วัดมงคลนิมิตเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

** มุสลิมที่มาจากมาเลเซีย ผู้ชายชาวมุสลิมที่สวมหมวกหนิสีดำ

*** มุสลิมที่มาจากอาหรับ ผู้ชายจะสวมหมวกสีขาว (ปีเยาะห์)

และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ใน พ.ศ. 2463 ทอยด์ (Mr. and Mrs. Toy) หมอสอนศาสนาและ หมอรักษาคนไข้ชาวแคนาดาเข้ามาร่วมงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาในจังหวัดภูเก็ตได้เผยแผ่คำสอนไปยัง ชนบทที่ห่างไกลมากขึ้นและได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี จนใน พ.ศ. 2501-2502 นายเดวิด (Mr. David Hogen) และนางดีน โฮเจน (Mrs. Deen Hogen) พร้อมด้วยนายปีเตอร์ เฟอร์รี่ (Mr. Peter Ferry) เข้ามาเผยแผ่คำสอนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวภูเก็ตได้ให้ความสนใจและยอมรับ ศาสนาคริสต์เพิ่มมากขึ้น และนำคำสอนในพระคัมภีร์ไปสอนแก่ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ที่หมู่บ้าน หาดราไวย์และศึกษาภาษาชาวเลจนสามารถถ่ายทอดคำสอนให้ชาวเล ทั้งจัดทำหนังสือเป็น ภาษาชาวเล จนชาวเลหลายคนหันมานับถือศาสนาคริสต์

10.3.2 ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เข้ามาในจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาใน สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะขณะนั้นพระองค์ให้อิสระในการนับถือศาสนา โดย มิชชันนารีได้หมุนเวียนเข้ามาฟื้นฟู รวบรวมคริสตชนให้เป็นกลุ่มและเผยแผ่ศาสนาในจังหวัดภูเก็ต ใน พ.ศ. 2478-2498 พระสงฆ์คณะซาเลเซียน นำโดยคุณพ่อมาริโอ รูเช็ดดู (Mario Ruchekdu) คุณพ่อลิโอ อิมานา (Lio Armana) และคุณพ่อเปโตร เยลิซี (Petro Ye Clichy) เข้ามาในจังหวัด ภูเก็ตพร้อมกับเปิดโรงเรียนทางศาสนาเพื่อให้คนในจังหวัดภูเก็ตรู้จักคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จากนั้นพระสงฆ์และมิชชันนารีอเมริกันได้จัดซื้อที่ดินพร้อมกับอาคารไม้ 2-3 หลัง เพื่อใช้เป็นบ้านพัก และตั้งโรงเรียนดาวรุ่งวิทยา โดยเปิดสอนในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 และใน พ.ศ. 2500 ได้มี พิธีวางฤกษ์วัดนักบุญฟรังซิส เซเวียร์ (Francis Xavier)* สำหรับคริสตศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต เช่น โบสถ์คริสเตียนสถาน โบสถ์คริสตจักรภูเก็ต โบสถ์คริสเตียนสัมพันธ์ โบสถ์คริสตจักรโพธิ์เสี้ยว และโบสถ์คาทอลิก เป็นต้น

10.4 ศาสนาซิกข์ เกิดจากมีชาวซิกข์ประมาณ 10 คนเดินทางผ่านปีนัง และเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ต ประกอบอาชีพขายผ้าบริเวณถนนกลาง ต่อมาชาวซิกข์เข้ามาอยู่มากขึ้นจึงได้ จัดตั้งวัดซิกข์ (คุรุถวารา) บริเวณถนนสุทัศน์ใน พ.ศ. 2477 ชาวซิกข์ยึดมั่นในคำสอนของคุรุ อย่างเคร่งครัดและอยู่ในสังคมของชาวภูเก็ตอย่างสงบ

10.5 ศาสนาฮินดู เข้ามาในจังหวัดภูเก็ตโดยชาวอินเดียกลุ่มตราวิเดียนหนีความแห้งแล้ง และยากจนจากรัฐทมิฬนาฑู รัฐมัทราส และบริเวณอ่าวเบงกอล (ประเทศบังกลาเทศ) เพื่อแสวงโชค อีกส่วนหนึ่งมาจากประเทศมาเลเซีย สำหรับชาวอินเดียรุ่นใหม่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ตใน พ.ศ. 2483 ชาวอินเดียเหล่านี้นับถือศาสนาฮินดู และสร้างวัดเป็นห้องแถวไม้บริเวณถนนเทพกระษัตรี ต่อมาได้ร่วมกันบริจาคเงินเพื่อสร้างวัดแห่งใหม่ประกอบด้วยนายจินนาย่า เจ๊ะดี ชาวอินเดียในจังหวัด ภูเก็ต ประกอบอาชีพให้เงินกู้และรับซื้อเศษเหล็ก ได้รับความไว้วางใจจากคนในจังหวัดภูเก็ตในการนำ เงินมาฝาก เมื่อเงินมีจำนวนมากพอจึงตกลงซื้อที่ดินบริเวณถนนสุทัศน์เพื่อสร้างวัดฮินดูต้นตาดูดา ปานี ชาวอินเดียในภูเก็ตส่วนใหญ่นับถือพระพิฆเนศ พระชันทกumar พระลักษมี สำหรับวันสำคัญที่มี การประกอบพิธีทางศาสนา คือ วันประสูติของพระที่บูชาในวัด 3 องค์ และพิธีทำบุญให้กับผู้ตาย ชาวฮินดู เรียกว่า วันเดือนสิบฮินดู สำหรับจำนวนผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูได้เริ่มลดน้อยลง เนื่องจาก ชาวฮินดูในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายผสมที่เกิดในจังหวัดภูเก็ต จนกลายเป็นคนท้องถิ่นที่ไม่ให้

* วัดนักบุญฟรังซิส เซเวียร์ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวัดแม่พระรับเกียรติยกขึ้นสวรรค์

ความสำคัญกับศาสนาฮินดู และหันมานับถือศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดูจึงขาดผู้สืบทอดและไม่สามารถอ่านคัมภีร์ทางศาสนาได้

ภาพที่ 4.18 งานพิธีบวงสรวงองค์พระพิฆเนศ วัดอินเตีย จังหวัดภูเก็ต

ที่มา : งานพิธีบวงสรวงองค์พระพิฆเนศ วัดอินเตีย จังหวัดภูเก็ต, 20 กรกฎาคม 2565

นอกจากศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังปรากฏศาสนาอื่นในจังหวัดภูเก็ตให้เห็นอีก เช่น ลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า เพราะชาวภูเก็ตเชื้อสายจีนที่ตั้งบ้านเรือนในอำเภอเมืองภูเก็ตนิยมบูชาเทพเจ้าและเซียนองค์ต่าง ๆ ซึ่งนำมาประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าปู่ด้อ (ศาลเจ้าจู้ต้อย) ศาลเจ้าหล่อโรง ศาลเจ้าท่าเรือ ศาลเจ้ากะทู้ เป็นต้น

สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตเป็นการผสมผสานกันระหว่างสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านกับสังคมและวัฒนธรรมต่างถิ่น ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีทั้งของดั้งเดิมและสิ่งใหม่ที่เกิดจากการผสมผสานกัน เช่น การสร้างบ้านซึ่งมีทั้งบ้านแบบพื้นเมืองและบ้านแบบสมัยใหม่ ทั้งยังหมายถึงการสร้างบ้านจากวัสดุประจําถิ่นและวัสดุสมัยใหม่มาเป็นส่วนประกอบของบ้านด้วย ลำดับต่อมา คือ ภาษา มีทั้งภาษาไทยถิ่นภูเก็ตประเภทภาษาจีน และคำยืมซึ่งมีทั้งคำยืมภาษามลายู กลุ่มคำยืมภาษาอังกฤษสำเนียงจีนฮกเกี้ยน กลุ่มคำยืมภาษามลายูสำเนียงจีนฮกเกี้ยน กลุ่มคำยืมภาษาอังกฤษ เป็นต้น ด้านวรรณกรรมของจังหวัดภูเก็ตมีทั้งวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะ และประเภทลายลักษณ์อักษร ตำนาน รวมถึงการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตนั้นสามารถพบการแสดงลิเกป่า และรำวง แต่ในระยะหลังการแสดงเหล่านี้ได้ลดน้อยลงเนื่องจากนักแสดงได้เปลี่ยนอาชีพ ประกอบกับมีการแสดงประเภทอื่นเข้ามา นอกจากนั้นจังหวัดภูเก็ตยังมีประเพณีที่หลากหลายและน่าสนใจ เช่น ประเพณีการกินเจ ประเพณีพ้อต่อ ประเพณีเหยียดงประเพณีไหว้เทวดา ประเพณีสารทจีน ประเพณีแต่งงาน เป็นต้น สำหรับวัฒนธรรมด้านการแต่งกายนั้นจังหวัดภูเก็ตมีการนำวัฒนธรรมการแต่งกายแบบชาวจีนเข้ามาผสมผสานกับการแต่งกายของคนพื้นเมืองซึ่งเป็นลักษณะการแต่งกายเฉพาะตนของจังหวัดภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตยังมีอาหารซึ่งนำอาหารจีนฮกเกี้ยนและอาหารปักษ์ใต้มาผสมกันจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดภูเก็ต และมีอาหารให้เลือกรับประทานตลอดทั้งวัน จนทำให้จังหวัดภูเก็ตได้ชื่อว่า เมืองสร้างสรรค์อาหารโลก (Phuket: City of Gastronomy in UNESCO Creative) อย่างไรก็ตามจังหวัดภูเก็ตยังมีศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาซิกข์ และศาสนาฮินดูที่เกิดขึ้นจากการเดินทางเข้ามาของคนกลุ่มต่าง ๆ นำมาซึ่งการเกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต

เศรษฐกิจ

รายได้ที่เข้าสู่จังหวัดภูเก็ตเกิดจากความรู้อาจจะมีความสามารถของคนที่อยู่อาศัยในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเรียนรู้จากธรรมชาติและมีการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ อันนำมาสู่การประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายตั้งแต่อดีตโดยไม่มีกรบันทึกไว้เป็นหลักฐานว่า ชาวภูเก็ตประกอบอาชีพอะไร แต่ประมาณ พ.ศ. 2229 พ่อค้าฝรั่งเศสที่มาทำการค้าในเมืองถลางได้เขียนไว้ในจดหมายเหตุน่าสนใจว่า ชาวถลางทำมาหากินด้วยการตัดฟัน ทำนา และขุดแร่ดีบุก (กรมศิลปากร, 2532: 121) แต่แท้จริงแล้วชาวภูเก็ตได้ประกอบอาชีพทั้งภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรม

1. ภาคเกษตรกรรม พื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดภูเก็ตได้มีการนำไปใช้เพื่อผลิตไม้ผลไม่ยืนต้น พืชผัก และพืชไร่ โดยพืชหลักของภาคเกษตรกรรม ประกอบด้วย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว สะตอ สับปะรดภูเก็ต ทูเรียน เงาะ ผักเหมียง เป็นต้น โดยเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นมากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกพืชผัก พืชไร่ นาข้าว พืชสมุนไพร และไม้ดอกไม้ประดับ ตามลำดับ แต่ปริมาณการผลิตพืชบางชนิดไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในพื้นที่โดยเฉพาะพืชผัก เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 28-29)

2. การทำปศุสัตว์ มีความเจริญมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) เพราะมีหลักฐานการเลี้ยงไก่ (กรมศิลปากร, 2532: 122) ควาย หมูป่า หมูบ้าน แต่เป็ดและไก่เลี้ยงไม่มากนัก การทำปศุสัตว์ในจังหวัดภูเก็ตเป็นการสร้างรายได้ที่ไม่มากนัก แต่ในระยะหลังชาวภูเก็ตนิยมเลี้ยงสัตว์มากขึ้น คือ โค กระบือ สุกร แพะขุน แกะ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ ไก่พื้นเมือง เป็ดไข่ เป็ดเนื้อ ห่าน แพะพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ เป็นต้น โดยการเลี้ยงสัตว์เหล่านี้เป็นเพียงการเลี้ยงภายในครัวเรือน แต่จังหวัดภูเก็ตมีคนต่างถิ่นเดินทางเข้ามาจำนวนมาก การทำปศุสัตว์จึงไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ ทำให้ต้องมีการนำเข้าเนื้อสัตว์จากจังหวัดอื่น ๆ เพื่อการบริโภค

3. การทำประมง สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงและทำรายได้ให้กับจังหวัดภูเก็ตเป็นอันดับ 1 มาตลอดคือ การเพาะ ฟักและอนุบาลลูกกุ้งทะเล ได้แก่ กุ้งขาวแวนนาไม และกุ้งกุลาดำ เพื่อส่งออกไปขายให้กับผู้เลี้ยงในจังหวัดชายทะเลทั่วประเทศ (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 30)

3.1 ผู้ประกอบการ จังหวัดภูเก็ตมีผู้ประกอบการด้านประมง จำนวน 296 ราย ประกอบด้วย พ่อค้าคนกลาง ผู้รวบรวม แพปลา ผู้นำเข้า-ส่งออกสัตว์น้ำ สถานประกอบการแปรรูปเบื้องต้น

3.2 เรือประมง จังหวัดภูเก็ตมีเรือประมง จำนวน 2,039 ลำ เป็นเรือประมงพาณิชย์ จำนวน 345 ลำ และเรือประมงพื้นบ้าน จำนวน 1,694 ลำ

4. การทำสวนยางพารา เป็นเครื่องชี้วัดเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากยางพาราเป็นสินค้าทางการเกษตรและเป็นพืชเศรษฐกิจที่เป็นอาชีพสำคัญของคนภูเก็ตตั้งแต่สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เนื่องจากท่านเล็งเห็นว่า การทำเหมืองแร่กำลังลดน้อยลง ท่านจึงนำพันธุ์ยางพาราจากชาวซึ่งเป็นผู้ที่เติบโตได้ดีในพื้นที่ราบและภูเขา ทนต่อความแห้งแล้งและดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมาทดลองปลูกที่จังหวัดตรัง และนำพันธุ์ยางมาจังหวัดภูเก็ตเพื่อเป็นอาชีพสำรองจากการทำเหมืองแร่ ทั้งมีนโยบายสนับสนุนให้ชาวบ้านหันมา

ปลูกยางพารา เช่น การอนุญาตให้บุกเบิกที่ดินใหม่เพื่อปลูกยางพาราจนอาชีพการทำสวนยางพาราได้รับความนิยมในจังหวัดภูเก็ต แต่พบว่าการซื้อขายยางพาราได้รับการผูกขาดจากรัฐบาล

5. ภาคอุตสาหกรรม จังหวัดภูเก็ตมีการขยายตัวตลอดเวลา แต่ราคาที่ดินและค่าแรงในจังหวัดภูเก็ตอยู่ในระดับสูง จึงมีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการที่ภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมมากขึ้น กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมจึงประกาศให้ภูเก็ตเป็นเขตควบคุมมลพิษ และประกาศใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมใน พ.ศ. 2535 การขออนุญาตเปิดโรงงานและขอต่อใบอนุญาตในจังหวัดภูเก็ตจึงเป็นเรื่องยาก สำหรับอุตสาหกรรมในจังหวัดภูเก็ตมีหลายประเภท คือ การทำเหมืองแร่ ผลิตภัณฑ์จากยางพาราควบคู่กับการมีโรงงานผลิตยางแผ่นรมควัน โรงงานผลิตยางแท่ง โรงงานผลิตยางเครฟ โรงงานผลิตน้ำยางข้น และโรงงานผลิตถุงมือยาง อุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ อุตสาหกรรมปลาป่น อุตสาหกรรมผ้าบาติก (ลิวัลย์ เกลี้ยงสง, 2543: 116-124)

6. วิสาหกิจชุมชน จังหวัดภูเก็ตได้ลงทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2564 จำนวน 432 ราย มีผลิตภัณฑ์จำนวน 1212 ผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งผลิตภัณฑ์ออกเป็นกลุ่มการพัฒนา (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 34-35) ดังนี้

6.1 กลุ่มดาวเด่นสู่สากล เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และผลิตได้จำนวนมากอย่างต่อเนื่อง มีตลาดจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ มีกำลังการผลิตที่รองรับการสั่งซื้อได้ในปริมาณมาก มีศักยภาพในการส่งออกตลาดต่างประเทศได้ในระยะยาว จังหวัดภูเก็ตมีจำนวน 66 ผลิตภัณฑ์ จากผู้ประกอบการจำนวน 22 ราย เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากมุก (ร้านมุกภูเก็ต คลาสสิกเพิร์ล พรีเม่าเพิร์ล ฯลฯ) เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (ร้านเมธี พรทิพย์ ร้านกาหยูภูเก็ตน่องไอ) ผ้าบาติก (ชัยบาติก ศูนย์ศิลปะภูเก็ต Phuket Art) ขนมเต้าส้อปิยวรรณ

6.2 กลุ่มอนุรักษ์ สร้างคุณค่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง ผลิตได้จำนวนน้อย เพราะมีขั้นตอนและกระบวนการผลิตยากและซับซ้อน จึงเป็นงานหัตถกรรมประณีตศิลป์ มีเอกลักษณ์ของสินค้าแต่ละชิ้นซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการผลิต โดยไม่สามารถผลิตสินค้าที่เหมือนกันในปริมาณมากได้ และผลิตเพื่อจำหน่ายให้ลูกค้าเฉพาะกลุ่ม มีจำนวน 36 ผลิตภัณฑ์ จากผู้ประกอบการจำนวน 24 ราย เช่น ขนมหม้อลาว ขนมปังเปี้ยะ ขนมก๋องหยุนถึง (ร้านเต่งตัน) ผ้าแฟนท์ ผ้าปัก

6.3 กลุ่มพัฒนาสู่การแข่งขัน เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพระดับพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด หรือมาตรฐานอื่นที่รองรับ กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน ผลิตได้จำนวนมาก สามารถรองรับมาตรฐานการสั่งซื้อจำนวนมากได้ และมีกำลังการผลิตเพียงพอ หรือมีกำลังการผลิตในลักษณะเป็นเครือข่าย มีตลาดจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน และสามารถเข้าสู่การแข่งขันในตลาดได้ จังหวัดภูเก็ตมี 77 ผลิตภัณฑ์ จากผู้ประกอบการจำนวน 36 ราย เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (พรนภาสมุนไพร) ปลาข้าวสารกรอบปรุงรสต่าง ๆ

6.4 กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตง่าย ไม่ซับซ้อน ผลิตได้จำนวนน้อย ยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน และมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และการบริหารจัดการเพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน จังหวัดภูเก็ตมี 31 ผลิตภัณฑ์ จากผู้ประกอบการจำนวน 156 ราย เช่น ข้าวย่ำ ขนมจีน ก๋วยเตี๋ยว ทอหม้วน ฯลฯ

7. การท่องเที่ยว จังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงในระดับโลก ทำให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวมากมายหลายประเภท โดยเฉพาะกิจกรรมบันเทิง นันทนาการ กีฬาทางน้ำและการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับเกาะบริวารโดยรอบกับเกาะในจังหวัดใกล้เคียง โดยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต เช่น หาดทรายแก้ว หาดไม้ขาว หาดในยาง หาดในทอน หาดบางเทา หาดกมลา หาดป่าตอง หาดกะตะ หาดกะรน หาดราไวย์ อ่าวฉลอง แหลมพรหมเทพ เกาะไข่ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว พิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำภูเก็ต บ้านชินประชา

ภาพที่ 4.19 วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง)

ที่มา : วัดไชยธาราราม หรือวัดฉลอง (Wat Chaiyaram or Wat Chalong), 21 กรกฎาคม 2565

จากข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในภาคใต้มีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวจากชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาในจังหวัดภูเก็ต คือ จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมนี รัสเซีย ออสเตรเลีย* อังกฤษ อินเดีย สิงคโปร์ ลาว และสหราชอาณาจักร ตามลำดับ ซึ่งพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตสูงเป็นอันดับ 1 ของภาคใต้ เป็นลำดับ 2 ของประเทศ รองจากกรุงเทพฯ และสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก

ใน พ.ศ. 2563 จังหวัดภูเก็ตได้จัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการ โดยมีโครงการสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงการส่งเสริมพัฒนาการตลาด ผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพ และการพัฒนาระบบการจัดการทางจราจร เพื่อเพิ่มความปลอดภัยทางถนนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต การพัฒนาด้านบุคลากรการท่องเที่ยว โดยจัดทำโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพแก่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวและบริการ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ไทยแลนด์ 4.0 และโครงการพัฒนาระดับคุณภาพอาหาร และคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นนครแห่งการท่องเที่ยวด้านอาหารเชิงสร้างสรรค์ ภูเก็ต (Phuket City of Gastronomy) (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 134)

* นักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศที่เดินทางมาจากออสเตรเลีย และรัสเซีย จัดเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของจังหวัดภูเก็ต

จังหวัดภูเก็ตยังสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวของภูมิภาคและนานาชาติ แนวคิดการขับเคลื่อนภูเก็ตจึงมีเป้าหมายที่ 4 M แห่งศักยภาพ (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2559: 3-4) ประกอบด้วย

1. Mice City ด้วยความหลากหลายทางภูมิศาสตร์อันสวยงาม ภูมิทัศน์ของป่าเขา และชายหาดที่สวยงามระดับโลก การเดินทางที่สะดวกสบายมีสนามบินนานาชาติเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ จังหวัดภูเก็ตยังมีสถานที่จัดงานกิจกรรมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดนิทรรศการการประชุมทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ บรรยากาศการต้อนรับอย่างอบอุ่นของคนไทยและวัฒนธรรมของชาวภูเก็ตจึงกล่าวได้ว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นเมือง 1 ใน 5 เมือง ของเมือง Mice City ของประเทศไทย หรือเมืองไมซ์แห่งอันดามันของโลก เนื่องจากการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬานานาชาติ ได้แก่ การแข่งขันเรือใบนานาชาติ หรือการแข่งขันกีฬาในระดับทวีป เช่น การแข่งขัน Asian Beach game การแข่งขันการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โลก เป็นต้น

2. Medical Hub จังหวัดภูเก็ตมีที่ตั้งและเป็นศูนย์กลางของจังหวัดอันดามันและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์กลางของการบริการทางการแพทย์ของอันดามัน และเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพอนามัย หรือให้จังหวัดภูเก็ตเป็นตลาดการท่องเที่ยวที่มีการบริการทางสุขภาพหรือการแพทย์ร่วม เนื่องจากตลาดด้านสุขภาพมีความต้องการมากขึ้นทุกปี และสังคมผู้สูงอายุของประชากรโลกมีเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนั้นก็มีบริการเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น สปา เป็นต้น

3. Marina (Maritime and Yacht) จังหวัดภูเก็ตมีท่าเรือน้ำลึกจำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณอ่าวมะขาม ท่าเทียบเรือจำนวน 38 แห่ง ทั้งยังมีท่าจอดเรือ (Marina) จำนวน 5 แห่ง* ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะซึ่งเป็นทำเลที่สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวเกาะต่าง ๆ ในอ่าวพังงาและจังหวัดกระบี่ได้อย่างสะดวก ทั้งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้จังหวัดภูเก็ตสามารถส่งเสริมธุรกิจประเภทรีสอร์ทสำหรับเรือยอร์ชและเรือสำราญแห่งภูมิภาคอันดามันหรือของโลก นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังเป็นศูนย์กลางการกีฬาทางทะเลระดับนานาชาติซึ่งเป็นสนามแข่งขันกีฬาทางทะเลระดับนานาชาติหลายรายการต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

4. Man Power จังหวัดภูเก็ตถือเป็นเมืองที่มีความเจริญ มีความทันสมัย มีความหลากหลายของผู้คนและวัฒนธรรมที่ผสมผสาน ทั้งหมดเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนจังหวัดภูเก็ตอย่างยั่งยืน ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยวและบริการสูงขึ้น เนื่องจากการเปิดตลาดเสรีโดยมีการพัฒนาเครือข่ายประชาชนและชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประกอบกับจังหวัดภูเก็ตมีกอล์ฟประจำและกิตติมศักดิ์อยู่ในจังหวัดภูเก็ตจำนวน 24 ประเทศ ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรของจังหวัดภูเก็ตจึงมีความจำเป็นซึ่งทำให้สามารถรองรับการพัฒนาของจังหวัดได้เป็นอย่างดี

*ท่าจอดเรือ (Marina) จำนวน 5 แห่ง เป็นของราชการจำนวน 1 แห่ง และของเอกชนจำนวน 4 แห่ง

เศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตเป็นการกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในจังหวัดภูเก็ตมากขึ้น ทั้งยังทำให้เข้าใจได้ว่ารายได้ของจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมาจากภาคเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง สวนยางพารา ภาคอุตสาหกรรม และการเกิดวิสาหกิจชุมชน ซึ่งนับว่ามีผลิตภัณฑ์จากผู้ประกอบการในจังหวัดภูเก็ตจำนวนมาก

บทสรุป

จังหวัดภูเก็ตมีชื่อเรียกจำนวนมาก เช่น อุจิงซีลิ่ง จังซีลอน บูกิต พุทธเกษ และภูเก็ต เป็นต้น สำหรับคำว่า ภูเก็ต เริ่มใช้ในสมัยธนบุรีเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเกาะบริวารล้อมรอบ ภายในเกาะมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาและทิวเขาในแนวเหนือจรดใต้ ทางฝั่งตะวันตกจังหวัดภูเก็ตเป็นเนินเขา ทำให้จังหวัดภูเก็ตปลอดภัยจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทั้งฝั่งตะวันตกยังมีหาดทรายสวยงามตามธรรมชาติ เช่น หาดป่าตอง หาดกะตะ หาดกะรน เป็นต้น สำหรับทางฝั่งตะวันออกของจังหวัดภูเก็ตเป็นที่ราบลุ่ม ทั้งเป็นหาดโคลนและป่าชายเลน และด้วยสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดภูเก็ตที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้จังหวัดภูเก็ตมีลักษณะเป็นเนินเขาสูงชัน ลอนลูกคลื่น และที่ราบต่ำ อีกทั้งการที่จังหวัดภูเก็ตตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรทำให้มีลักษณะภูมิอากาศแบบศูนย์สูตร หรืออุณหภูมิสูงเกือบตลอดปี และการตั้งอยู่ด้านหน้าเทือกเขาภูเก็ตซึ่งเป็นด้านรับลมฝนและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีฤดูฝนและฤดูร้อน สำหรับทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ป่าไม้เขตร้อนชื้น ป่าชายหาด ป่าชายเลน ป่าพรุ แหล่งน้ำ ดิน แร่ธาตุต่าง ๆ เช่น แร่ดีบุก แร่โคลัมไบต์ แทนทาไลต์ แร่ซูลแฟรม ทรัพยากรทะเล ชายฝั่งทะเล และแนวชายฝั่งทะเลซึ่งมีโดยรอบจังหวัดภูเก็ต

ประวัติศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ตในอดีตมีการพบภาชนะดินเผา กำไลเปลือกหอย เครื่องมือหิน ขวานหิน เป็นต้น ทำให้สันนิษฐานว่า จังหวัดภูเก็ตเคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนในอดีต เมื่อเข้าสู่สมัยอาณาจักรตามพรลิงก์เป็นศูนย์กลางทางภาคใต้ เมืองภูเก็ตเป็นเมืองเล็กรวมกับเมืองตะกั่วป่า มีชื่อเรียกว่า เมืองกลาง ในสมัยสุโขทัยเมืองภูเก็ตถูกรวมเข้ากับอาณาจักรสุโขทัย และต้องส่งส่วยหรือดีบุกให้แก่สุโขทัย เพื่อนำไปทำรูปหล่อพระพุทธรูปและเทวรูปทองสัมฤทธิ์ ในสมัยอยุธยาเมืองภูเก็ตอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา และถูกเรียกว่า เกาะกลางหรือเมืองกลาง ในสมัยนี้มีชาวต่างชาติเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตเพื่อทำการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น ชาวจีน ชาวโปรตุเกส ชาวฮอลันดา ชาวอังกฤษ เป็นต้น รวมทั้งการเข้ามาเพื่อรับซื้อแร่ดีบุกด้วย ในสมัยธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชโองการแต่งตั้งให้พระยาพิมลขันธิให้เป็นเจ้าเมืองกลาง และคุณเทียนเป็นเจ้าเมืองภูเก็ต สมัยรัตนโกสินทร์ได้เกิดสงคราม 9 ท้าว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ร.1) สงครามในครั้งนั้นฝ่ายพม่านำโดยพระเจ้าปดุงนำทหารเข้ามาตีประเทศไทยจำนวน 9 ท้าว โดย 1 ใน 9 ท้าว ได้ยกทัพตีเมืองตะกั่วป่า และค่ายปากพระ คุณหญิงจันและคุณหญิงมุกเป็นผู้นำชาวเมืองกลางออกสู้รบกับทหารพม่าจนชนะ และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคุณหญิงจันเป็นท้าวเทพกระษัตรี และคุณหญิงมุกเป็นท้าวศรีสุนทร ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) พม่ายกทัพมาตีเมืองตะกั่วป่าอีกครั้ง สงครามครั้งนี้พม่าเป็นฝ่ายชนะเนื่องจากรัฐพิธีวิธีการรบของเมืองกลาง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ทรง

เห็นความสำคัญของการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเมืองกลางเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่สำคัญ และแร่ดีบุกยังเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) การทำเหมืองแร่มีความเจริญก้าวหน้ามาก ทำให้มีคนจีนเข้ามาเป็นแรงงานในการทำเหมืองแร่ดีบุกจำนวนมาก แต่นำมาสู่การก่อความวุ่นวายของคนจีน หรือเหตุการณ์การแย่งชิงสายน้ำลำแระ จนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ให้ทำทัณฑ์บนเพื่อเป็นการลงโทษ แต่ความวุ่นวายยังไม่ยุตินำมาสู่เหตุการณ์การจลาจลระหว่างคนจีนที่เข้ามาเหมืองแร่ดีบุกกับชาวบ้านฉลอง ซึ่งชาวบ้านฉลองได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าอาวาสวัดฉลอง หรือหลวงพ่อแช่มจนเหตุการณ์ยุติลง จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้มีการปฏิรูปการปกครอง และให้พระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) มาดูแลและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้เมืองกลาง หรือเมืองภูเก็ต ภายหลังจากได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าจากยุคเหมืองแร่ดีบุกสู่การพัฒนาเป็นยุคท่องเที่ยวและทำให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวนมากจนถึงปัจจุบัน

สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตมีทั้งเรื่องภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีกินเจ ประเพณีพ้อต่อ ประเพณีเดือน 3 หรือตรุษจีน ประเพณีไหว้เทวดา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีขนบธรรมเนียมท้องถิ่นที่น่าสนใจ เช่น การขานรับการเรียกของผู้ใหญ่ การกล่าวทักทาย การแต่งงานระหว่างคนไทยเชื้อสายจีน ความเชื่อต่าง ๆ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านที่อยู่อาศัย อาหาร การแต่งกาย และศาสนา

เศรษฐกิจในจังหวัดภูเก็ตมีทั้งภาคเกษตรกรรม การทำปศุสัตว์ การทำประมง การทำสวนยางพารา ภาคอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ซึ่งทำรายได้เข้าสู่จังหวัดภูเก็ตเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามตามธรรมชาติ เช่น หาดป่าตอง หาดราไวย์ แหลมพรหมเทพ เป็นต้น การมีวัดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) วัดพระทอง เป็นต้น รวมทั้งการมีพิพิธภัณฑสถานที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม เช่น พิพิธภัณฑสถานภูเก็ตไทยหัว พิพิธภัณฑสถานเหมืองแร่ เป็นต้น จากความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจำนวนมาก และส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตดีขึ้นตลอดมา

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 4

1. ภูเก็ต มีชื่อมาจากคำใดบ้าง
2. จงบอกลักษณะที่ตั้งที่แสดงถึงความโดดเด่นของจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
3. จงอธิบายลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ตที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
4. ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
5. ทรัพยากรที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดภูเก็ตมีอะไรบ้าง
6. จงอธิบายฐานะและบทบาทของเมืองภูเก็ตในสมัยสุโขทัย
7. เพราะเหตุใดชาวบ้านเมืองถลางจึงสามารถเอาชนะพม่าในสงครามศึกถลางได้
8. ชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
9. จงบอกประเพณีของชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตที่ยังคงปฏิบัติอยู่เรื่อยมา
10. สิ่งใดทำให้จังหวัดภูเก็ตมีการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเมืองนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี
จังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- กรมศิลปากร. (2532). กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์
และเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- ขนมจีนป้ามัย. (2559). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/MapVY5>. (2565, 20 กรกฎาคม)
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- งานพิธีบวงสรวงองค์พระพิฆเนศ วัดอินเตีย จังหวัดภูเก็ต. (2559). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/Dfxq1t>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- จังหวัดภูเก็ต. (2552). โครงการศึกษาการเพิ่มศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต.
กรุงเทพฯ: บริษัท พิสุทธิ์ เทคโนโลยี จำกัด.
- จันตима กำลังดี. (2559). อาหารพื้นเมืองจังหวัดภูเก็ต. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
www.phuket-localfood.blogspot.com/. (2565, 20 กรกฎาคม).
- จารุณี คงกุล. (2559). วัฒนธรรมข้ามชาติกับพัฒนาการและการดำรงอยู่ของจังหวัดภูเก็ต.
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิราวุฒ ก๊กใหญ่. (2557). ประเพณีกินเจ. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/O6FFKz>.
(2565, 21 กรกฎาคม).
- ญาณันท์ สกฤตบุญพาณิชย์. (2554). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500-2550.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ถนอม พูนวงศ์. (2556). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี. (2563). วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เมืองถลางบ้านเคียน.
ภูเก็ต: บริษัท ปาตองออฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- นวลศรี พงศ์ภัทรวัต. (2543). บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ตระหว่าง พ.ศ. 2396-2475.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. (2549). สองฝั่งทะเล : ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา จากชุมชนริมหัวน้ำ
อันดามันและทะเลอ่าวไทย. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ปนัดดา ทศนิยม. (2559). การแต่งกายแบบบาบ๋า. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/z7rxMB>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์. (2545). ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี
ที่สำคัญในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเพณีในภูเก็ต. (2559). งานพื้ต่อ. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/PjUYo5>.
(2565, 20 กรกฎาคม).

- ประเพณีวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. (ม.ป.ป.). งานแข่งขันเรือใบชิงถ้วยพระราชทาน. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/wUWy42>. (2565, 3 สิงหาคม)
- ประสิทธิ์ ชิดการณ์ และคนอื่น ๆ. (2529). **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดภูเก็ต**. ภูเก็ต: โรงพิมพ์สมบัติการพิมพ์.
- ปัญญา ศรีนาค. (2546). **กลาง ภูเก็ต และบ้านเมืองฝั่งทะเลตะวันตก**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปานิศรา ชูผล. (2554). **ขวานฟ้า KHWAN FA**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/Roeb2M>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- พวงทิพย์ เกียรติสทกุล. (2534). **บทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของ ภูเก็ตพุทธศตวรรษที่ 25-2474**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพรัช ศุทธากรณ์. (2543). **ธรณีวิทยาแหล่งแร่ดีบุกและแร่หายากในบริเวณภาคใต้ ของประเทศไทย**. กองเศรษฐกิจธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.
- ไพโรจน์ เสรีรักษ์. (2547). **โบราณคดีและประวัติศาสตร์ กระบี่ พังงา ภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 17 : สุนิบสนวนเก่า : วรรณกรรม - หาดใหญ่, อำเภอ.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ฤดี ภูมิภูถาวร. (2550). **ภูเก็ต**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). ภูเก็ต: บริษัท ภูเก็ตบูลเลทิน จำกัด.
- ลิวัลย์ เกลี้ยงสง. (2543). **ภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- โลบะ (แม่ย่านาง) ภูเก็ต รสเด็ด เจ้าเก่า. (2559). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/NUouqz>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- วัดไชยธาราราม หรือวัดฉลอง (Wat Chaiyaram or Wat Chalong)**. (2562). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/kJFpAB>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ส.พลายน้อย. (2523). **ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตการพิมพ์.
- สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). **สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ = Chinese Society in Thailand : An Analytical**. พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน. (2548). **รายงานการสำรวจและประเมินผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยต่อทรัพยากรชายฝั่ง ทะเลในทะเลอันดามัน**. ภูเก็ต: สถาบัน.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. (2540). **ประเพณีกินผัก**. ภูเก็ต: กรองทองโรงพิมพ์
- สมบุญรณ์ แก่นตะเคียน. (2515). **ประวัติเมืองภูเก็ต**. เพชรบุรี: วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- สาวิตร พงศ์วัชร. (2542). **เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้**. ภูเก็ต: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2546). **สารนิพนธ์ระดับจังหวัด ของจังหวัดภูเก็ต ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2559).
บรรยายสรุปข้อมูลจังหวัดภูเก็ต. ภูเก็ต: สำนักงานจังหวัดภูเก็ต กลุ่มงานยุทธศาสตร์และ
ข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดภูเก็ต (ปี พ.ศ. 2566–2570).**
กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. (2528). **รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์ถลาง.**
ภูเก็ต: องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต.
- อาจารย์โย. (2559). **ประเพณีงานศพแบบคนจีน จังหวัดภูเก็ต.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/jbP3BU>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- Sator4U. (2554). **ทำไมตราจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นรูป 12 นักษัตร.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://www.sator4u.com/paper/37>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **งานประเพณีลอยเรือชาวเล จ.ภูเก็ต.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://sator4u.com/paper/322>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- YUTPHUKET. (2559). **ประเพณีไหว้เทวดาของคนภูเก็ต.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://yutphuket.com/2008/02/15/phuket-festival/>. (2565, 21 กรกฎาคม).

บทที่ 5 จังหวัดกระบี่

คำว่า กระบี่ มีความหมายและที่มาจากตำนานซึ่งเขียนสืบทอดกันมา ทั้งมีชาวบ้านในตำบลปกาสัยชูดพบมีดดาบโบราณใหญ่บริเวณบ้านกระบี่ใหญ่ จึงนำมามอบให้เจ้าเมืองกระบี่ ต่อมาไม่นานมีผู้ชูดพบมีดดาบอีก 1 เล่มบริเวณบ้านกระบี่น้อย แต่มีขนาดเล็กกว่าทั้งรูปร่างคล้ายมีดดาบเล่มใหญ่ และได้นำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่เช่นเดียวกัน เจ้าเมืองเห็นว่ามีดดาบเป็นดาบโบราณจึงควรเก็บไว้เป็นดาบคู่บ้านคูเมืองเพื่อความเป็นสิริมงคลสืบไป แต่ขณะนั้นเมืองกระบี่กำลังสร้างบ้านใหม่ซึ่งยังไม่เสร็จจึงได้นำมีดดาบไปเก็บไว้ในถ้ำเขาขนานหน้าหน้าเมืองกระบี่ โดยวางไขว้กัน ลักษณะการวางเช่นนี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของตราประจำเมือง

ภาพที่ 5.1 ตราประจำเมืองกระบี่

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่, 3 สิงหาคม 2565

อีกตำนานหนึ่งสันนิษฐานว่า กระบี่ อาจเป็นชื่อเรียกไม้ผลชนิดหนึ่งซึ่งมีมากในท้องถิ่น หรือเรียกว่า ต้นลุมพินี และนำมาเรียกชื่อบ้านเมืองว่า บ้านลุมพินี ด้วยความที่เมืองกระบี่มีชาวมลายูและชาวจีนเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ทำให้ชาวมลายูและชาวจีนเรียกขานบ้านลุมพินีตามสำเนียงตน จนเสียงที่เรียกเพี้ยนออกไปเป็น กะ-ลู-พินี หรือ คอ-โล-บี และต่อมาได้ปรับเสียงเป็นสำเนียงไทยว่า กระบี่

อย่างไรก็ตามข้อมูลบางแหล่งได้กล่าวว่า กระบี่ เกิดจากการผิดเพี้ยนของตัวเขียนว่า กระบี่ น่าจะมาจากคำว่า กระบือ เพราะเดิมทีการสะกดคำว่า กระบี่ เขียนว่า กระบี่ ไม่มี อ ตาม เมื่อเขียนไปนาน ๆ จึงกลายเป็นกระบี่ เพราะในเขตจังหวัดกระบี่มีกระบือมากและเป็นที่ยินยอมของชาวเมืองใกล้เคียงที่มาซื้อกระบือจากเมืองกระบี่ จึงเข้าใจว่าชื่อกระบี่มาจากคำว่า กระบือ (ไพโรจน์ เสรีรักษ์, 2547: 21)

คำขวัญประจำจังหวัดกระบี่ตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) คือ เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก จังหวัดกระบี่มีเขตการปกครอง 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกระบี่ อำเภอเขาพนม อำเภอเกาะลันตา อำเภอคลองท่อม อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายพระยา อำเภอลำทับ และอำเภอเหนือคลอง

ภูมิประเทศ

จังหวัดกระบี่ตั้งอยู่ระหว่างแนวเทือกเขาภูเก็ตในทางทิศตะวันตกและเทือกเขาานครศรีธรรมราชในทางทิศตะวันออก ซึ่งเทือกเขาข้างต้นมีความยาวต่อเนื่องจากเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งทอดจากเหนือลงใต้ ทั้งมีภูเขาหินปูนที่มีลักษณะเป็นที่ราบลอนคลื่น และมีลักษณะเป็นภูเขาโดด ๆ เตี้ย ๆ มีถ้ำหินปูน บ่อน้ำร้อน และแอ่งน้ำที่เกิดจากการยุบตัวของพื้นดินสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดที่ราบเชิงเขาที่ลาดเอียงไปทางชายฝั่งทางทิศใต้และทิศตะวันตกของจังหวัดกระบี่ และที่ราบแคบ ๆ บริเวณชายฝั่งทะเล ตอนกลางของจังหวัดกระบี่มีแนวภูเขาพนมเบญจาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเขาพนม เป็นแนวเขาที่อยู่ในส่วนปลายสุดของเทือกเขาภูเก็ตวางตัวยาวในแนวเหนือจรดใต้ และเป็นยอดเขาที่มีภูเขาสูงที่สุดในแนวเทือกเขาภูเก็ตหรือประมาณ 1,397 เมตร อีกทั้งภูเขาพนมเบญจายังเป็นแนวสันปันน้ำที่แบ่งน้ำระบายไหลลงทะเลอันดามัน โดยทิศตะวันตกไหลลงสู่อ่าวพังงาทิศตะวันออกไหลลงสู่ม่าน้ำกระบี่ ทิศเหนือไหลรวมกับแม่น้ำตาปีบริเวณอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานีและไหลออกสู่ทะเลอันดามันทางทิศใต้ ยอดเขาพนมเบญจายังเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำของจังหวัดกระบี่ คือ คลองกระบี่ใหญ่ คลองกระบี่น้อย และคลองปกาสัย

บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดกระบี่มีความยาวประมาณ 160 กิโลเมตร โดยมีลักษณะเป็นแนวเขาหินปูน ทั้งยังเป็นชายฝั่งทะเลจมตัว หรือยุบตัวซึ่งเกิดจากการยุบตัวของเปลือกโลกใกล้ ๆ กับแนวแผ่นดิน โดยมีลักษณะเว้าแหว่งและมีความยาวต่อเนื่องจากอ่าวพังงา บางบริเวณมีภูเขาติดกับชายฝั่งทะเล เช่น เขากาโรส เขาโดด เขาขนาบน้ำ ถ้ำลอดในอำเภออ่าวลึก แอ่งยุบหินปูน (Sinkhole) หรือสระน้ำบนภูเขา ทั้งยังมีเกาะอยู่นอกชายฝั่งทะเลประมาณ 154 เกาะ โดยมีคนอาศัยอยู่เพียง 13 เกาะ เช่น เกาะลันตา* เกาะจำ เกาะพีพี เกาะศรีบอยา และเกาะไหง เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่ชายฝั่งของจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่ยังเป็นป่าชายเลนไหลทวีปแคบ ๆ มีหาดทรายน้อย บางพื้นที่ถูกแรงบีบอัดของเปลือกโลก ทำให้พื้นที่ยกตัวมาอยู่บนชายฝั่งอีกครั้งหนึ่ง เช่น บริเวณสุสานหอย 75 ล้านปี บ้านแหลมโพธิ์ ตำบลไสไทย อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่

จังหวัดกระบี่มีแม่น้ำลำคลองขนาดเล็กและสั้น (ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์, 2545: 156) ประกอบด้วย

1. **คลองกระบี่ใหญ่** เกิดจากคลองกระบี่ใหญ่ เพราะต้นน้ำเกิดจากเขาพนมเบญจาไหลผ่านตำบลทับปรึก และตำบลกระบี่ใหญ่ไหลลงทะเลในเขตตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองกระบี่ บริเวณปากน้ำกว้างประมาณ 1 กิโลเมตร ทำให้ในอดีตมีเรือใบเดินขนาดใหญ่เข้าจอดได้ถึงหน้าเมืองกระบี่ได้

2. **คลองกระบี่น้อย** ต้นน้ำเกิดจากเขาพนมเบญจา ของเทือกเขาภูเก็ต ไหลผ่านตำบลกระบี่น้อยคูขนานกับคลองกระบี่ใหญ่ โดยไหลอยู่ทางด้านตะวันออกของคลองกระบี่ใหญ่ผ่านตำบลลิ้งชันไหลลงทะเลที่แหลมขาน (ปากหลา) ห่างจากปากน้ำกระบี่ไปทางใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองกระบี่

3. **คลองปกาสัย** ต้นน้ำเกิดจากเขาพนมเบญจาในเขตอำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ เป็นพรมแดนของจังหวัดกระบี่ด้านตะวันออก สายน้ำไหลมาทางตะวันตกเฉียงใต้ผ่านตำบลเขาพนม

* เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด และเป็นอำเภอเกาะลันตา เหมาะสำหรับเป็นทำเลในการหาปลา ทหารังนกนางแอ่นมาตั้งแต่โบราณ

ตำบลห้วยยูง ตำบลเหนือคลอง ตำบลปกาสัย ไหลลงทะเลที่แหลมกรวดตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

4. คลองท่อม ต้นน้ำมาจากเขาใหญ่และเขานอจู้จี้ในเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นภูเขาสูงใหญ่กั้นเขตแดนระหว่างจังหวัดกระบี่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรังไหลผ่านตำบลคลองท่อมเหนือ ตำบลคลองท่อมใต้ก่อนไหลลงทะเลฝั่งตะวันตกในเขตตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

จังหวัดกระบี่ยังเคยเป็นป่าที่ราบต่ำผืนใหญ่และอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง แต่เมื่อมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม ทำให้พื้นที่ป่าของจังหวัดกระบี่จำนวนมากถูกตัดไม้เพื่อใช้ปลูกสวนปาล์มน้ำมันแทน ทำให้เหลือพื้นที่ป่าที่ราบต่ำผืนสุดท้ายของจังหวัดกระบี่ที่อำเภอคลองท่อมเพียงแห่งเดียว คือ บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของสัตว์ป่าหายากหลายชนิดของจังหวัดกระบี่ โดยเฉพาะนกแก้วแล้วท้องถิ่น

ภาพที่ 5.3 นกแก้วแล้วท้องถิ่น จังหวัดกระบี่

ที่มา : ชัญญานุช ลิ้มเจริญ, 21 กรกฎาคม 2565

ภูมิอากาศ

จังหวัดกระบี่มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมในเขตร้อน (Monsoon Climate) มีฝนตกเฉลี่ยเกือบตลอดทั้งปี เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากทั้งลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้จังหวัดกระบี่มี 2 ฤดูกาล คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน เป็นช่วงที่มีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน แต่มีฝนตกน้อยเนื่องจากภูเขาทางตอนกลางของภาคใต้ขวางกั้นอิทธิพลของลมโดยในเดือนมกราคมเป็นช่วงปลายฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีฝนตกเพียงเล็กน้อย ในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดผ่านภาคใต้ทางชายฝั่งตะวันออก อิทธิพลของลมเข้าถึงจังหวัดกระบี่น้อยมาก ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นช่วงที่ร้อนและแห้งแล้งมากที่สุดของจังหวัดกระบี่

2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม มีฝนตกสม่ำเสมอตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม เนื่องจากเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านและจังหวัดกระบี่ตั้งอยู่ด้านรับลม ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคมเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านอ่าวไทยและเข้าสู่ภาคใต้ทางชายฝั่งตะวันออก ทำให้อิทธิพลของลมเข้าถึงจังหวัดกระบี่ได้

ไม่มากนัก เนื่องจากเทือกเขานครศรีธรรมราชและภูเขาพนมเบญจาขวางกั้น อิทธิพลของลมจึงทำให้มีฝนตกน้อย นอกจากนี้ยังมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ แต่เมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือหมดไปจะมีลมระหว่างทิศใต้และทิศตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาแทนที่ซึ่งอยู่ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดกระบี่มีแม่น้ำ ลำคลอง ธารน้ำเล็ก ๆ จำนวนมาก เช่น คลองปากลาว คลองมะรุ่ย คลองหย้า ห้วยโสก คลองพันโตน คลองกระบี่ คลองกระบี่ใหญ่ คลองเขาแก้ว คลองอ่าวลึก คลองท่อม เป็นต้น โดยทรัพยากรน้ำในจังหวัดกระบี่มี 2 ประเภท คือ

1.1 แหล่งน้ำตื้น (Surface Water) เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติในจังหวัดกระบี่ประกอบด้วย แม่น้ำ ลำคลองและธารน้ำเล็ก ๆ จำนวนมาก ซึ่งมีระบบการระบายน้ำตามธรรมชาติแบบ Dendritic Pattern เป็นส่วนใหญ่ คือ ลักษณะของลำน้ำจะไหลลงสู่ลำน้ำใหญ่เป็นรูปแบบขนนก โดยลำน้ำส่วนใหญ่ในจังหวัดกระบี่มีลักษณะคดเคี้ยว ระยะทางยาว มีทั้งที่ไหลจากเทือกเขาไปทางทิศเหนือสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และไหลลงสู่ทิศใต้ออกทะเลสู่มหาสมุทรอินเดีย ลำน้ำที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ได้แก่ ปากคลองกระบี่ คลองสินปุน คลองกระบี่ใหญ่ คลองกระบี่น้อย คลองท่อม คลองปกาสัย

ปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของจังหวัดกระบี่ คือ การขาดแคลนแหล่งเก็บน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำในฤดูแล้งมีปริมาณลดน้อยลงประกอบกับป่าไม้ต้นน้ำถูกบุกรุกทำลาย จึงทำให้มีการชะล้างหน้าดิน

1.2 แหล่งน้ำบาดาล (Aquifer) จังหวัดกระบี่แบ่งแหล่งน้ำบาดาลตามลักษณะของชั้นหินที่กักเก็บความลึกของชั้นน้ำบาดาล ทำให้แหล่งน้ำบาดาลในจังหวัดกระบี่มี 3 ประเภท คือ

1.2.1 แหล่งน้ำบาดาลชนิดตะกอนร่วน (Unconsolidated Aquifer) ได้แก่ น้ำบาดาลที่พบในชั้นตะกอนที่ยังไม่แข็งตัวเป็นหิน โดยจะถูกเก็บอยู่ในช่องว่างระหว่างเม็ดตะกอน เช่น กรวด ทรายดินเหนียว ส่วนใหญ่เป็นตะกอนน้ำพบได้บริเวณที่ราบลุ่มน้ำหลาก บริเวณสันทรายชายหาด เช่น ตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมืองกระบี่ ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเหนือคลอง ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา

1.2.2 แหล่งน้ำบาดาลชนิดตะกอนร่วนกึ่งแข็ง (Semi-Emolliate Aquifer) ได้แก่ ชั้นน้ำบาดาลที่พบในหินชุดกระบี่ ประกอบด้วย หินดินดาน หินทราย และหินทรายแป้ง น้ำบาดาลถูกเก็บอยู่ในรอยแตก รอยแยก รอยเลื่อน แหล่งที่พบอยู่ในบริเวณอำเภอเมืองกระบี่ อำเภออ่าวลึก และอำเภอเขาพนม

1.2.3 แหล่งน้ำบาดาลชนิดชั้นหินแข็ง (Consolidate Aquifers) ได้แก่ น้ำบาดาลที่พบในแหล่งที่เป็นหินชั้น (Sedimentary Rocks) หินชั้นกึ่งหินแปร (Meto-Sedimentary Rocks) หินอัคนี (Igneous Rocks) แหล่งที่พบ ได้แก่ บริเวณทิศตะวันออกของอำเภอลำทับ อำเภอคลองท่อม อำเภอเขาพนม และบริเวณตอนกลางของอำเภออ่าวลึก

ปัญหาของการบริหารจัดการน้ำบาดาลในจังหวัดกระบี่ ได้แก่ การลักลอบขุดเจาะน้ำบาดาล และนำน้ำใต้ดินมาใช้โดยไม่ได้ขออนุญาตให้ถูกต้องและสูบน้ำมาใช้เกินกว่าปริมาณทดแทน

ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อความสมดุลของการใช้น้ำ จึงทำให้เกิดการทรุดตัวของแผ่นดินและการปนเปื้อนของสิ่งสกปรกในชั้นน้ำใต้ดิน

2. ดิน จังหวัดกระบี่มีทรัพยากรดินหลายชนิดซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่แตกต่างกันไป ซึ่งดินในจังหวัดกระบี่ที่พบ คือ

2.1 ดินที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นดินที่มีเนื้อดินบนและดินล่างเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียว มีการระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ สวนผลไม้

2.2 ดินที่มีน้ำทะเลท่วมถึงตลอดเวลา เนื้อดินเป็นดินเลน การระบายน้ำเลวถึงเลวมาก ดินประเภทนี้มีปัญหาเรื่องความเค็มจึงมีพืชประเภทป่าชายเลนจำพวกโกงกาง แสม จาก ฯลฯ

2.3 ดินที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชอื่น ๆ หรือดินทรายจัด เนื้อดินเป็นทรายจัด การระบายน้ำค่อนข้างดี การปลูกพืชมีข้อจำกัดจึงเหมาะกับการปลูกมะพร้าว นอกจากนั้นในจังหวัดกระบี่ยังมีดินทรายและดินกรวดซึ่งมีชั้นดินอินทรีย์และมีการระบายน้ำเลว

ปัญหาทรัพยากรดินที่สำคัญของจังหวัดกระบี่ คือ ความต้องการเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นแต่ไม่สามารถขยายได้ เนื่องจากต้องรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้เพื่อรักษาสมดุลทางธรรมชาติ ทั้งการใช้พื้นที่ที่มีอยู่เพื่อการผลิตโดยขาดการบำรุงรักษาและการอนุรักษ์ จึงก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมโดยเฉพาะจากการชะล้างพังทลายของดิน

3. ป่าไม้ จังหวัดกระบี่มีป่าไม้หลายประเภท (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 48) คือ

3.1 ป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณ เป็นป่าที่มีต้นสูงใหญ่ใบหนาทึบ มีเถาวัลย์ ไม้พุ่ม และความชื้นสูง ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้ตะเคียน ไม้หลุมพอง กันเกรา พะยอม เคี่ยม ยางนา หงอนไก่ เป็นต้น

3.2 ป่าชายเลน และป่าโกงกาง พบได้ตลอดแนวชายฝั่งของจังหวัดกระบี่ ซึ่งมีไม้โกงกาง ไม้แสม กระบูน ในระยะหลังป่าชายเลนถูกทำลายเป็นจำนวนมากเพื่อใช้ทำนาุ้งและตัดไม้เผาถ่าน

3.3 ป่าพรุ เป็นพรุน้ำจืด พบบริเวณที่เป็นลุ่มเป็นแอ่งน้ำ เขตที่ลุ่มน้ำขังดินปนทราย ไกล่ชายฝั่งทะเลเป็นพรุน้ำกร่อย มีไม้เสม็ดเป็นส่วนใหญ่

จังหวัดกระบี่มีเนื้อที่ป่าสมบูรณ์ประมาณ 550,882.08 ไร่ ร้อยละ 16.56 ของพื้นที่จังหวัดกระบี่ จึงทำให้จังหวัดกระบี่มีเขตป่าประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย

1) ป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 45 ป่า ส่วนหนึ่งมอบได้ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (สปก.)

2) อุทยานแห่งชาติ คือ อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา และอุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี

3) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม และมีการพบสัตว์ป่าในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม คือ ค่างแว่นดำถิ่นใต้ ค่างดำ ลิงกัง ลิงเสนชนิดธรรมดา พญากระรอกเหลือง กระรอกสามสี หม่าใน หมี่หมา อีเห็นหน้าขาว หมี่ขอ เสือไฟ เก้ง กระจง เลียงผา กระจงควาย แมวลายหินอ่อน และอีเห็นน้ำ นอกจากนั้นยังมีสัตว์อีกประมาณ 308 ชนิด

4) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทุ่งทะเลอยู่ในท้องที่ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา

5) พื้นที่ป่าชายเลน บริเวณริมฝั่งทะเลในอำเภอมืองกระบี่ อำเภ่อ่าวลึก อำเภอนือคลอง อำเภอกลองท่อม และอำเภอกะลันตา

อย่างไรก็ตามสาเหตุที่ป่าไม้ของจังหวัดกระบี่มีจำนวนลดลงอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้อย่างรุนแรง ทั้ง ปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ความต้องการที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ส่วน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นเพื่อต้องการที่ดินซึ่ง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยรวม

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของ กรมทรัพยากรธรณี (2556: 71-86) พบว่า ทรัพยากรแร่ในจังหวัดกระบี่มีดังนี้

4.1 หินปูน เป็นหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ส่วนใหญ่เป็นหินปูนของกลุ่มหิน ราชบุรีอายุเพอร์เมียน มีลักษณะเป็นชั้นถึงปูนมวลหนา บางบริเวณแทรกสลับด้วยหินดินดานเนื้อปูน หรือหินปูนเนื้อดิน บางบริเวณพบลักษณะแตกหนึ่งข้าง และเกิดเป็นเลนซ์แทรกอยู่ระหว่างหินทราย และหินทรายแป้งของหมวดหินไสบอน ยุคไทรแอสซิก แหล่งหินปูนที่พบในจังหวัดกระบี่กระจายตัว เป็นหย่อม ๆ บริเวณตำบลทับปริก อำเภอมืองกระบี่ ตำบลอ่าวลึกน้อย ตำบลเขาใหญ่ อำเภ่อ่าวลึก ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา และตำบลหน้าเขา อำเภอเขาพนม

4.2 ดินซีเมนต์ แหล่งดินซีเมนต์ในจังหวัดกระบี่อยู่ที่บริเวณตำบลดินอุดม อำเภอลำทับ มีลักษณะธรณีวิทยาแหล่งแร่ที่ระดับพื้นผิว เป็นชั้นดินเคลย์ สีน้ำตาลแดง ลักษณะเนื้อดินค่อนข้าง ร่วน บางบริเวณมีชั้นเคลย์ปนลูกรัง สีน้ำตาลแดงแทรก ชั้นดินบริเวณนี้สันนิษฐานว่าเกิดจากการผุพัง ของหินตะกอนยุคมีโซโซอิกที่เป็นหินฐาน (Basement) ของพื้นที่บริเวณนี้ และเกิดการพัดพาตะกอน โดยน้ำและสะสมตัวมาอย่างต่อเนื่องในยุคควอเทอร์นารี

4.3 ทรายแก้ว สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นวัสดุดิบในอุตสาหกรรมแก้ว กระจก หลอดภาพ ปูนซีเมนต์ขาว เซรามิกแบบหล่อ ใช้ในการกรอง ทำสี ผงขัด เครื่องขัดถู และเคมีภัณฑ์ เป็นต้น แหล่งทรายแก้วในจังหวัดกระบี่ พบตามชายหาด สันดอนปากอ่าวปากน้ำ สันดอนชายฝั่ง ทางออกทะเล บางครั้งอาจพบสลับกับชั้นดินโคลน บริเวณอำเภอกะลันตา และอำเภอนือคลอง

4.4 ถ่านหิน ที่พบในประเทศไทยทั้งหมดเป็นชนิดลิกไนต์ (Lignite) ถึงปิทมัส (Bituminous) แหล่งถ่านหินที่พบในจังหวัดกระบี่ คือ แหล่งถ่านหินเหมืองกระบี่ ตำบลคลองขนาน อำเภอนือคลอง และแหล่งถ่านหินสินปูน ตำบลสินปูน อำเภอเขาพนม

4.5 แร่โดโลไมต์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ช่วยเพิ่มธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรองแก่พืช ปรับปรุงบำรุงดินให้ร่วนซุย แก้ปัญหาสภาพดินเปรี้ยว ดินพรุน ดินดาน และ ดินเสื่อมโทรม แหล่งแร่โดโลไมต์ที่พบในจังหวัดกระบี่อยู่ที่บ้านเขาต่อ อำเภอปลายพระยา

4.6 แร่ฟลูออไรต์ จังหวัดกระบี่มีแร่ฟลูออไรต์มากกว่าร้อยละ 60 มีซิลไฟต์น้อยกว่า ร้อยละ 0.3 และมีตะกั่วร้อยละ 0.25-0.50 จัดอยู่ในระดับเกรดโลหกรรม (Metallurgical grade) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นตัวลดอุณหภูมิในการหลอมเหล็ก แหล่งแร่ฟลูออไรต์ใน จังหวัดกระบี่พบกระจายตัวอยู่บริเวณเขาคระบกระทะ บ้านแซงเปิง ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอกลองท่อม

5. ชายฝั่งทางทะเล จังหวัดกระบี่มีทรัพยากรทางทะเลที่สวยงาม และมีชายฝั่งทะเลติดทะเลอันดามัน ซึ่งมีหมู่เกาะน้อยใหญ่จำนวนมากที่มีความสวยงามและเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติทางทะเล ได้แก่ หมู่เกาะพีพี เกาะห้อง เกาะศรีบอยา เกาะรอก เป็นต้น

5.1 ป่าชายเลน เกิดขึ้นตามแนวชายฝั่งทะเลบริเวณหาดโคลนและที่ราบใกล้ปากแม่น้ำบริเวณที่สำคัญ ได้แก่ บริเวณปากคลองกระบี่ ถ้ำลอด และเกาะห้อง สำหรับปัญหาของป่าชายเลนคือ การถูกบุกรุกทำลายเพื่อปลูกสิ่งก่อสร้าง และมีบางส่วนถูกเปลี่ยนสภาพไปใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้ง

5.2 ปะการัง จังหวัดกระบี่มีแนวปะการังกระจายอยู่บริเวณเกาะ เขตอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา มีเพียงปะการังส่วนน้อยที่ก่อตัวบริเวณชายฝั่งถึงแผ่นดินใหญ่ แนวปะการังที่อยู่ตามเกาะต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีสภาพสมบูรณ์ปานกลาง แต่พบว่าบริเวณรอบเกาะพีพีตอน และหมู่เกาะพีพีปะการังถูกทำลาย เนื่องจากการทำประมงผิดวิธีคือ การใช้เรืออวนรุน อวนลาก การระเบิดปลา การทิ้งสมอของเรือท่องเที่ยว การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงทะเล รวมทั้งการลักลอบเก็บปะการังขาย

5.3 หญ้าทะเล จังหวัดกระบี่พบแหล่งหญ้าทะเลบริเวณบ้านท่าเลน บ้านเต่าถ่าน บ้านเขาห้องใต้ บ้านหลุมถ่าน อ่าวนางของอำเภอเมือง เกาะจำ เกาะศรีบอยา เกาะแล้ง เกาะต่อของอำเภอเหนือคลอง การที่จังหวัดกระบี่มีหญ้าทะเลจำนวนมาก เนื่องจากมีสภาพพื้นที่ในท้องทะเลเหมาะสมต่อการเจริญเติบโต จึงมีการพบชนิดพันธุ์ของหญ้าทะเลมากที่สุดในประเทศไทย จำนวน 8 ชนิด ชนิดที่พบมากที่สุด คือ *Halophila ovalis* หญ้าทะเลชนิดนี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยชักตีน หอยแครง และอาหารของพะยูน

สาเหตุความเสื่อมโทรมของหญ้าทะเล ได้แก่ การทำประมงในแหล่งหญ้าทะเล โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือ อวนรุน อวนลาก การทำนากุ้ง ส่งผลให้น้ำทะเลมีปริมาณตะกอนสูง และมีผลกระทบต่อเจริญเติบโตของหญ้าทะเล

5.4 สัตว์ทะเลหายาก ได้แก่ เต่าทะเล พะยูน โลมาและปลาวาฬ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561: 105-113)

5.4.1 เต่าทะเล เต่าทะเลที่พบ ได้แก่ เต่ามะเฟือง เต่าตนุ และมีการพบเต่าทะเลที่ขึ้นมาวางไข่แต่ไม่ทราบชนิดของเต่าทะเล การวางไข่ได้บริเวณเกาะลันตาและเกาะไม้ไผ่ตอนเหนือของเกาะพีพี โดยแหล่งอาศัยของเต่าทะเลในจังหวัดกระบี่พบกระจายอยู่บริเวณเกาะศรีบอยา เกาะจำ เกาะปู เกาะพีพี เกาะด้ามขวาน

5.4.2 พะยูน จากการสำรวจรอยกินหญ้าทะเลของพะยูนพบว่าพื้นที่จังหวัดกระบี่มีแหล่งหากินพะยูนแบ่งเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ บริเวณอ่าวทุ่งจีน อ่าวกระบี่ และอ่าวท่าเลน แหล่งพะยูนที่สำคัญโดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณระหว่างตอนเหนือของเกาะปูและฝั่งตะวันตกของเกาะศรีบอยามีจำนวนประมาณ 10-20 ตัว สำหรับพื้นที่อ่าวทุ่งจีนและอ่าวท่าเลน พบเพียงรอยกินหญ้าของพะยูน โดยคาดว่ามีความจำนวนพะยูนไม่เกิน 10 ตัว

5.4.3 โลมาและปลาวาฬ จังหวัดกระบี่พบโลมาหลังโหนดบริเวณปากแม่น้ำกระบี่ร่องน้ำเกาะศรีบอยา และพบโลมาปากขวด โลมาลายแถบ โลมาจุด และโลมากระโดด บริเวณรอบ

เกาะพีพี เกาะรอก ซึ่งเป็นโลมาและปลาวาฬกลุ่มเดียวกันกับที่พบบริเวณฝั่งตะวันตกของจังหวัดภูเก็ต และจังหวัดพังงา

5.5 ชายฝั่งทะเลและชายหาด เป็นการกัดเซาะของชายฝั่งทะเล พบได้บริเวณ บ้านคลองทราย ตอนเหนือของจังหวัดกระบี่ บ้านคลองประสงค์ ทิศตะวันออกของปากคลองกระบี่ใหญ่ หรือฝั่งตรงข้ามเมืองกระบี่ บ้านแหลมงามบริเวณตอนใต้ของเมืองกระบี่ และสุสานหอย แหลมโพธิ์ ตำบลไสไทย อำเภอเมืองกระบี่

5.6 ความหลากหลายทางชีวภาพ จังหวัดกระบี่มีบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) ลำดับที่ 1,100 ของโลก มีลำคลองหลายสายไหลลงสู่ทะเลปกคลุมด้วยป่าชายเลน หาดเลน หาดเลนระหว่างปากแม่น้ำกระบี่กับคลองยวน บริเวณป่าชายเลนในเขตพื้นที่ปากแม่น้ำกระบี่มีไม้ป่าโกงกางค่อนข้างหนา ทั้งพบความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ หรือพันธุ์ปลาเศรษฐกิจประมาณ 50 ชนิด การเป็นแหล่งนกอพยพที่สำคัญของประเทศกว่า 107 ชนิด นกชายเลน 139 ชนิด และนกประจำถิ่น 137 ชนิด บริเวณรอบเกาะศรีบอยายังเป็นแหล่งอาศัยของพะยูน โลมา เต่าทะเลอีกด้วย

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งติดชายฝั่งทะเล มีแนวเทือกเขาภูเก็ตและเทือกเขานครศรีธรรมราชกั้นอยู่ ทั้งยังมีภูเขาหินปูนเกิดขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณไหลทวิปของจังหวัดกระบี่ และการที่จังหวัดกระบี่มีพื้นที่ที่เกิดการยกตัวบนชายฝั่งนำมาสู่การเกิดสุสานหอย 75 ล้านปี จากลักษณะภูมิประเทศข้างต้นทำให้จังหวัดกระบี่มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมในเขตร้อน และมีคลองจำนวนมากเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต อีกทั้งยังนำมาสู่การมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีค่าทั้งน้ำ ดิน ป่าไม้ แร่ และชายฝั่งทางทะเล

ประวัติศาสตร์

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ยกฐานะขึ้นจากชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานมากมายนัก นอกจากนั้นจังหวัดกระบี่อาจเคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะนักโบราณคดีพบซากไพรเมต (Primate) หรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่งที่เชื่อว่าเป็นต้นตระกูลเชื้อสายพันธุ์มนุษย์ อีกทั้งการพบร่องรอยและหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ภาพเขียนสี ภาพเขียนเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือหิน หลังโรงเรียนทับปริก ถ้ำหมอบีเยว (ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์, 2545: 158-161) บริเวณเวียงอ่าวพังงา-กระบี่ยังเป็นแหล่งพบภาพเขียนสีมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย สามารถพบได้ที่ถ้ำผีหัวโต ถ้ำเขาตีนนุ้ย แหลมชาวเล ถ้ำชาวเล เขาภาโรส (ท้ายแรด) เขาขนาน้ำ เขาเขียนในสระ เกาะพีพีเล (ถ้ำพญานาคหรือถ้ำไวกิ้ง) ถ้ำทะเล เขาโต๊ะหลวง เป็นต้น ภาพที่พบมีทั้งภาพคน สัตว์บก สัตว์น้ำรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ เขียนด้วยสีดำ แดง น้ำตาล เหล่านี้จึงทำให้เชื่อว่าเมืองกระบี่เคยเป็นชุมชนที่มีคนอยู่อาศัยมาก่อน

นอกจากนี้ยังมีการพบหลักฐานว่า จังหวัดกระบี่อาจมีพัฒนาการมาจากเมืองปกาสัย* ซึ่งเป็นชุมชนเล็ก ๆ แห่งแรกอย่างเป็นทางการของจังหวัดกระบี่ โดยเมืองปกาสัยเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งเชื่อว่าเป็นชุมชนรุ่นเดียวกับชุมชนคลองพนและชุมชนปากลาว เนื่องจากเมืองปกาสัยมี

*เมืองปกาสัย ตั้งอยู่ตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง (เดิมขึ้นกับอำเภอเมืองกระบี่) จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนบริเวณตลาดเก่าริมคลองกระบี่ใหญ่ มีลำคลองปกาสัยเป็นหัวใจเลี้ยงคนในชุมชน

ที่ราบทำนามากกว่าเมืองอื่น ชุมชนจึงขยายตัวเร็วและมั่นคงถาวร ประกอบกับในอดีตเมือง นครศรีธรรมราชได้ส่งคนมาตั้งค่ายเพื่อคล้องช้าง เพราะอยู่ใกล้ปากแม่น้ำกระบี่และเรือสำเภาเข้าออก สะดวก เมืองปากส้ายยังมีความสำคัญในฐานะเป็นเส้นทางขนแร่ดีบุกและสินค้าอื่น ๆ ข้ามแหลมมลายู จากปากคลองลาว* จังหวัดกระบี่ เพื่อขนส่งไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานีก่อนส่งต่อไปกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีเส้นทางแม่น้ำพังงาผ่านช่องทางเขานางหงส์มาบรรจบกับเส้นทางปากลาวเพื่อเดินทางไป ยังลุ่มแม่น้ำตาปี บริเวณปากคลองลาวยังเป็นที่ตั้งด่านขนอนที่มีข้าราชการตำแหน่งระดับหลวงมาตั้ง กองรักษาการณ์อยู่ประจำ เพื่อเก็บภาษีและรับส่งข่าวสารของทางราชการ จึงทำให้น่าเชื่อว่าบริเวณ ปากคลองลาวอาจเคยเป็นชุมชนขนาดเล็กก่อนที่จะเกิดแขวงเมืองปากส้าย เนื่องจากมีการพบ โบราณวัตถุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 5.4 แหล่งโบราณคดี ภาพเขียนสีถ้ำผีหัวโต
ที่มา : สุภาวัลย์ วิจิตร, 21 กรกฎาคม 2565

จังหวัดกระบี่ในสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ยังเป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรมลายูได้ เช่น เส้นทาง คลองท่อม-คลองสินปุน-อ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านใช้ทำการค้าขายกับทางอ่าวบ้านดอน โดยเริ่มหมดความสำคัญเมื่อมีถนนเพชรเกษมเกิดขึ้นและธรรมชาติถูกทำลายจนลำคลองตื้นเขิน ทั้งยังมีเส้นทางย่อย ๆ อีกหลายเส้นทาง เช่น คลองปากส้าย คลองเพหลา คลองพนซึ่งสามารถเชื่อมกับ เส้นทางสายหลักได้ ซึ่งอยู่บนเส้นทางจากคลองท่อม-อ่าวบ้านดอน สภาพเป็นเนินดินอยู่ในสวนและ บ้านเรือนของชาวบ้าน โดยตั้งอยู่บริเวณริมคลองเรียกว่า คลองท่อม หลักฐานที่มีการขุดพบบริเวณ คลองท่อม คือ วัตถุที่ทำด้วยหิน เช่น เครื่องมือหิน หินดู หินสลัก วัตถุที่ทำด้วยแก้ว เช่น ลูกปัดแก้ว กำไล แก้วหล่อ วัตถุที่ทำด้วยดินเผา เช่น ภาชนะดินเผา ตะคันดินเผา แม่พิมพ์ลายประทับ วัตถุที่ทำ ด้วยสำริดและเงิน เช่น แหวน ตุ่มหู กำไล เป็นต้น เหล่านี้จึงเชื่อได้ว่าคลองท่อมอาจเคยเป็นสถานี การค้า เป็นประตูเปิดสู่ฝั่งทะเลตะวันออกที่อ่าวบ้านดอน เพราะมีเกาะศรีบอยา เกาะจำ และเกาะฮัง คอยกำบังลม นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นเส้นทางที่สามารถแยกเดินทางไปอ่าวบ้านดอนและ เมืองนครศรีธรรมราชได้สะดวก คลองท่อมยังเป็นตลาดกลางหรือตลาดสากลแห่งหนึ่งที่มีคนหลาย เชื้อชาติหลายภาษา เพราะมีการพบเศษตะเกียงดินเผาโรมัน เงินเหรียญโรมัน เศษเครื่องถ้วยชาม

*บริเวณปากคลองลาวพบหลักฐานทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากเป็นเส้นทางเดินบกข้ามแหลมมลายูจากปากคลอง ลาวผ่านเขาต่อเข้าสู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งพบภาชนะหม้อ 3 ขาหลายเชือกทาบ หม้อก้นกลมหลายเชือกทาบ เครื่องมือสำริด แม่พิมพ์ เบ้าหลอมชวาน ต่อมาปากคลองลาวเปลี่ยนเป็นอำเภอปากลาวขึ้นกับจังหวัด นครศรีธรรมราชก่อนจะขึ้นกับอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ในปัจจุบัน

ชิ้นค้นร่องของเงิน ลูกปัดสุริยเทพหรือลูกปัดหน้าคนที่เป็นศิลปะทางอียิปต์หรือโรมัน ตราประทับเป็นภาษาสันสกฤตของอินเดีย แผ่นหินเหล็กภาษาทมิฬ และวัตถุบางชนิดจากเมืองจีน เป็นต้น

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) เมืองกระบี่มีความเจริญมากขึ้น เนื่องจากมีคนจากเมืองนครศรีธรรมราช ในสมัยเจ้าพระยานคร (น้อย) เป็นเจ้าเมืองอพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณแขวงปกาสัยเพื่อจับช้าง เพราะบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกมีช้างชุกชุม ทั้งราคาดีและเป็นที่ต้องการของตลาด บริเวณนี้ยังสามารถนำช้างบรรทุกระเบือสำเภาส่งไปขายอินเดียได้และพม่าโดยตรงได้สะดวก เพราะมีคลองปกาสัยเป็นท่าเรือ และเป็นเมืองหน้าด่านควบคุมดูแลผลประโยชน์ทางการค้า ภาษีอากร และการป้องกันข้าศึกศัตรู ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) พระปลัดเมืองนครศรีธรรมราชได้คุมกำลังคนไปสร้างเพี้ยดคล้องช้างในแขวงปกาสัย เพราะบ้านเมืองมั่นคงและมีผู้คนจำนวนมาก จึงคิดตั้งที่ทำการที่แขวงปกาสัยอย่างถาวร เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าแขวงปกาสัยเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ สามารถติดต่อทางทะเลและส่งช้างขายได้สะดวก ชาวนครศรีธรรมราชจึงอพยพติดตามมาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำมาหากินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนพระปลัดเมืองนครศรีธรรมราชขอยกฐานะแขวงปกาสัยเป็นเมืองขึ้นตรงต่อเมืองนครศรีธรรมราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ทรงพิจารณาเห็นว่าแขวงปกาสัยมีคนอยู่มาก ทั้งมีความเจริญพอสมควรจึงโปรดฯ ให้ยกฐานะแขวงปกาสัยเป็นเมืองออกของเมืองนครศรีธรรมราช และโปรดฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองกระบี่แทน โดยในครั้งแรกมี 4 อำเภอ คือ

1. อำเภอปากลาว (เดิมขึ้นอยู่กับจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันเป็นชื่อหมู่บ้านอยู่ในตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก) ภายหลังเปลี่ยนเป็นอำเภออ่าวลึก
2. อำเภอคลองพน ภายหลังเปลี่ยนเป็นอำเภอคลองท่อม
3. อำเภอเกาะลันตา
4. อำเภอเมืองกระบี่ เป็นที่ตั้งของตัวเมืองและศาลากลางซึ่งเป็นที่ทำการรัฐบาล ตั้งอยู่ที่บ้านตลาดเก่า อำเภอกระบี่ใหญ่ แต่ฐานะของเมืองยังคงเป็นเมืองเอกขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช โดยมีหลวงเทพเสนาเป็นเจ้าเมืองคนแรก

จากใน พ.ศ. 2418 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) โปรดฯ ให้แยกเมืองกระบี่ออกจากการปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช โดยให้เมืองกระบี่เป็นเมืองจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เนื่องจากรัฐบาลกลางต้องการลดอำนาจ อิทธิพล และแหล่งรายได้ของเมืองนครศรีธรรมราชจากเหตุผลดังกล่าวจึงแต่งตั้งพระอิศราธิไชยผู้ว่าราชการเมืองตะกั่วป่าเป็นผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ และทำหน้าที่เก็บภาษีในเมืองกระบี่แบบเหมือนเมืองเหมือนกับหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกโดยทั่วไป ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่พระยาศรีธรรมราช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมืองนครศรีธรรมราชสูญเสียรายได้ที่ได้จากเมืองกระบี่ พระยาศรีธรรมราชจึงร่วมกับหลวงประจิมนคร (เงินแปกอี) เจ้าภาษีนายอากรเงินและประชาชนฆ่าพระอิศราธิไชย เจ้าเมืองกระบี่ โดยเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้ให้สัญญากับหลวงประจิมนครว่า ถ้าหลวงประจิมนครสามารถฆ่าพระอิศราธิไชย เจ้าเมืองกระบี่ได้จะมอบการจัดการด้านภาษีอากรของเมืองกระบี่ให้หลวงประจิมนคร กระทำการดังกล่าวประสบความสำเร็จ พระอิศราธิไชยถูกฆ่าตายแต่เรื่องถูกเปิดเผย กรุงเทพฯจึงเรียกหลวงประจิมนครไปพิจารณาโทษแต่ไม่สามารถทำอะไรหลวงประจิมนครได้ เพราะ

หลวงประจิมนครอ้างว่าตนเป็นคนในบังคับอังกฤษพร้อมกับกล่าวโทษพระอิศราธิไชยผู้ตาย ต่อมา มีการแต่งตั้งพระเทพพัฒนาเป็นผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ใน พ.ศ. 2439 เมืองกระบี่จึงถูกโอนไปขึ้นกับ มณฑลภูเก็ต และจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นที่เป็น 4 อำเภอ คือ อำเภอปากน้ำ (อำเภอเมืองกระบี่) อำเภอคลองท่อม อำเภออ่าวลึก และอำเภอเกาะลันตา ในขณะนั้นเมืองกระบี่มีสภาพเป็นเมืองป่า บ้านเรือนราษฎรในเมืองมีน้อย ทำให้ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการที่เมืองกระบี่ปฏิเสธที่จะปกครองเมืองกระบี่ เพราะเมืองกระบี่มีเสือจำนวนมาก อีกทั้งมีโจรสลัดทางทะเล จึงกล่าวได้ว่า ในยุคสมัยเดียวกันเมืองกระบี่เป็นเมืองที่มีความเจริญล้ำค่ากว่าเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลภูเก็ต (ไฟโรจน์ เสรีรักษ์, 2547: 5-10)

ใน พ.ศ. 2444 พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) รับผิดชอบตำแหน่งเป็นสมุหเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ต และมีพระยาอุตรกิจพิจารณาเป็นผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ เห็นว่า สถานที่ตั้งเมืองกระบี่เดิมไม่เหมาะสมตั้งเมือง เนื่องจากตั้งอยู่ไกลจากทะเลไม่สะดวกต่อการค้าขายทางเรือ จึงย้ายเมืองไปตั้งใหม่ที่ตำบลปากน้ำ บนเนินควนสูงทางฝั่งขวาของแม่น้ำกระบี่ซึ่งอยู่ห่างจากทะเลประมาณ 3 กิโลเมตร หรือที่ตั้งศาลากลางจังหวัดกระบี่ในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ของจังหวัดกระบี่มีการค้นพบหลักฐาน และเรื่องราวในแต่ละช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ตั้งแต่เหตุการณ์ในสมัยอาณาจักร สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้ทราบได้ว่าจังหวัดกระบี่มีเหตุการณ์ที่มีพัฒนาการและมีความสำคัญที่น่าสนใจมายาวนาน ในแต่ละยุคสมัยจนแขวงปกาสัยได้เติบโตจากเมืองเล็ก ๆ ที่น่าสนใจสู่การเป็นจังหวัดกระบี่ ซึ่งได้รับความกรุณาโปรดฯ พระราชทานชื่อ กระบี่ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

สังคมและวัฒนธรรม

ประชากรของจังหวัดกระบี่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาซิกข์ และศาสนาอื่น ๆ จากความหลากหลายทางศาสนาดังกล่าว ทำให้จังหวัดกระบี่ส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1. ภาษา การสื่อสารของจังหวัดกระบี่มีภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร 4 ประเภท คือ

1.1 ภาษาถิ่นใต้ทั่ว ๆ ไป จังหวัดกระบี่มีภาษาถิ่นใต้ใช้เหมือนจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากมีการอพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดกระบี่ของคนจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พังงา สุราษฎร์ธานี พัทลุง เป็นต้น ดังนั้นภาษาถิ่นที่ใช้สื่อสารจึงเป็นภาษาถิ่นที่ใช้เหมือนกันในจังหวัดดังกล่าว แต่อาจมีผิดเพี้ยนบ้าง เช่น กรอกแกรก คือ จิ้งเหลน แขนบ คือ ريب ส่วน คางเหลียง คือ เกือบตาย จังหู คือ มาก ฉอด คือ ไฟฟ้าลัดวงจร ทอดเปือ คือ ทอดมันกุ้ง น้ำผึ้ง คือ น้ำตาล ปล้ำตัว คือ พยายามสร้างฐานะ ลอกอ คือ มะละกอ หมอนเกย คือ หมอนข้าง เป็นต้น

1.2 ภาษาถิ่นที่ใช้ในคนไทยเชื้อสายจีนและคนทั่วไป ชาวจีนในจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่เดินทางมาจากปีนังและขึ้นฝั่งบริเวณคลองกระบี่และบ้านเหนือคลอง ภาษาพูดบางคำจึงเป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนพบได้บริเวณอำเภอเหนือคลอง อำเภอเมืองกระบี่ อำเภอคลองท่อม เป็นต้น คำศัพท์ภาษาจีนที่ใช้ในจังหวัดกระบี่ เช่น ก้อง คือ ปู, ตา ซ้อ คือ กางเกง จี้ คือ พี่สาว ต่อ คือ ผ้ากันเปื้อน ถ้างแวง คือ ถ้างอก มาทิกู คือ ละมุด อ้าม คือ ศาลเจ้า เป็นต้น

1.3 ภาษาถิ่นที่ใช้ในคนไทยมุสลิม ชาวจังหวัดกระบี่คนนับถือศาสนาอิสลามทำให้มีคำศัพท์ที่ใช้ในกลุ่มชาวไทยมุสลิมพอสมควร ซึ่งบางคำเป็นคำศัพท์มลายูและชวา คำศัพท์ภาษาถิ่นของชาวไทยมุสลิม เช่น กุโบร คือ สุสาน จ๊ะ คือ พี่สาว ตูหนั่ง คือ คู่หมั้น บัง คือ พี่ชาย มายัต คือ ศพ ร่าปู คือ ปลาเก๋า สุหร่า คือ มัสยิด หม่านึ่ง คือ เป็ดเทศ อาได้ย คือ คำอุทานที่แสดงถึงอาการเจ็บป่วยหรือเจ็บปวด เป็นต้น

1.4 ภาษาชาวเล หรือภาษาชาวไทยใหม่ มีสำเนียงคล้ายภาษามลายูและอินโดนีเซีย บางคำคล้ายภาษามลายู ภาษาอินโดนีเซีย บางคำเป็นภาษาพูดที่สร้างขึ้นเอง ภาษาชาวเลเป็นภาษาตระกูลมลายู-โปลินีเซียน มีชาวชวา บาห์ลี มาดูริส มกกะสัน บูกัสตามเกาะต่าง ๆ พูดกันมาก ภาษาชาวเลในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษาอูรักลาไวย์ (Urak Lawoi) และภาษามอแกน สำหรับชาวเลจังหวัดกระบี่บริเวณเกาะลันตาใช้ภาษาอูรักลาไวย์ เป็นภาษาพูดประจำกลุ่ม และใช้ภาษามาเลย์กลางเป็นบทสวดในพิธีกรรม ส่วนบทเพลงรำมะนาใช้ภาษามาเลย์กลางผสมกับภาษามาเลย์ท้องถิ่นและภาษาอูรักลาไวย์ เช่น ย่าตะ คือ ตี๋ ซูไร คือ หวี นาซี่ คือ ข้าว บูโรก คือ นก ลิเมาะ คือ มะนาว ฮายัพ คือ ไก่ เป็นต้น

2. ประเพณีและเทศกาล จังหวัดกระบี่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทย เช่น ประเพณีการบวชเณรหรือบวชพระ ประเพณีแต่งงานของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่น ๆ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 142-267) ดังนี้

2.1 ประเพณีลอยเรือชาวเล จัดตรงกับวันเพ็ญเดือน 6 และวันเพ็ญเดือน 11 ของทุกปีที่เกาะลันตา นับเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวเลที่หาญได้ยาก กลุ่มชาวเลเกาะลันตาและเกาะใกล้เคียงจะมาชุมนุมกันเพื่อทำพิธีลอยเรือสำหรับการสะเดาะเคราะห์ ณ ชายหาดใกล้ ๆ กับบ้านศาลาด่าน ในพิธีจะมีการร้องรำทำเพลงการร่ายรำรอบลำเรือด้วยจังหวะและทำนองเพลงรองเง็ง

ภาพที่ 5.5 ประเพณีลอยเรือ ชาวเล จังหวัดกระบี่
ที่มา : องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565

2.2 ประเพณีแห่จาดสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญของคนภาคใต้จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนทำความดี มีศีลธรรม เกรงกลัวการกระทำผิด เชื่อว่าการทำผิดจารีต ประเพณี ศีลธรรมเป็นบาป และต้องได้รับผลบาปตามวิถีกรรมที่กระทำไว้ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนเกิดความรักในบรรพบุรุษ ให้ระลึกถึงคุณความดีที่บรรพบุรุษได้

กระพามา ขนมหที่ใช้ประกอบในประเพณีนี้มีหลายชนิด ซึ่งขนมหที่ขาดไม่ได้ คือ ขนมหลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องนุ่งห่ม และพูกกับหมอน เพราะขนมหลามีรูปทรงคล้ายผ้าถักทอ พับ แผ่ เป็นผืนได้ ขนมหเจาะหู หรือขนมหดีซ่า เป็นสัญลักษณ์แทนเงิน เบี้ย สำหรับใช้สอย เพราะรูปทรงคล้ายเบี้ย ขนมหพอง เป็นสัญลักษณ์แทนเรือหรือแพที่บรรพบุรุษใช้ข้ามห้วงมหรรณพ เพราะขนมหพองมีลักษณะแผ่คล้ายแพ มีน้ำหนักเบา สามารถลอยน้ำได้ ขนมหบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนลูกสะบ้าสำหรับใช้เล่นในวันสงกรานต์ และขนมหงหรือขนมหไข่ปลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ เพราะรูปทรงคล้ายกำไลแหวน (สิทธิชัย สุขวัญ, 21 กรกฎาคม 2565)

2.3 เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามัน จัดตรงกับเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เทศกาลนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ โดยจัดเป็นงานเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่ เริ่มจัดครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2539 ในเทศกาลมีกิจกรรมรื่นเริงและการแสดงทางวัฒนธรรมจำนวนมาก เช่น การบวงสรวงแม่คงคา ขอพรแม่พระนาง ขบวนแห่ทางวัฒนธรรม ทอดแห่ทุ่งทะเล แข่งขันเก็บหอย การแสดงทางวัฒนธรรม ดนตรีพื้นบ้านบนเวที และงานออกซุ้มอาหารของโรงแรม เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 42)

2.4 เทศกาลลานตาแลันตา เริ่มต้นจัดใน พ.ศ. 2544 เพื่อฉลองอำเภอลานตาครบรอบ 100 ปี และให้ถือเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว งานนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 มีนาคมของทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการท่องเที่ยว และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของเกาะแลันตา เพราะจังหวัดกระบี่มีชาวไทยพุทธรวมทั้งชาวไทยใหม่หรือชาวเลทำให้วัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย และมีการผสมผสานระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยมุสลิม เช่น การจำลองพิธีการเข้าสู่หน้ตพิธีแต่งงาน การขึ้นแปลเด็ก พิธีการทำนา และการทำนุรี (การทำบุญของชาวมุสลิม) การสร้างเรือเพื่อทำพิธีลอยเรือ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกาะแลันตา เช่น การทิม (ตำ) ข้าวเม่า การทำผลิตภัณฑ์ด้วยมือ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน เช่น การยิงหนังสติ๊ก (เทศกาลลานตาแลันตา จังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 5.6 เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามัน

ที่มา : จังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565

2.5 เทศกาลถือศีลกินเจ จัดตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ เดือน 9 ของจีน (ตรงกับเดือน 11 ของไทย ช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคมทุกปี) โรงศาลเจ้าทุกโรงจะกำหนดการกินเจพร้อมกัน โดยการประกอบพิธีกรรมจะใช้สถานที่บริเวณศาลเจ้าของแต่ละแห่ง เทศกาลกินเจมีขึ้นเพื่อบำเพ็ญศีลสมาทานกินเจ บริโภคผักและผลไม้ ละเว้นการทำบาป ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต รักษาศีล ทำจิตใจให้บริสุทธิ์งดการเที่ยวเตร่ ไม่ดื่มของมึนเมา ผู้ที่กินเจจะสวมเสื้อผ้าสีขาวและสวมมนต์ต้องทำสมาธิภาวนาแผ่เมตตาจิต เพื่อขอพรให้ตนเองและครอบครัว การกินเจยังเป็นการสะเดาะเคราะห์ปิดเป่าความชั่วร้าย

โรคภัยไข้เจ็บให้ออกไปจากตัวผู้ที่ถือศีล มีการบริจาคทรัพย์สำหรับเป็นค่าอาหารและค่าใช้จ่ายในโรงครัวเพื่อให้มีอาหารเพียงพอ ในเทศกาลนี้มีอาสาสมัครมาช่วยงานครัวเป็นจำนวนมากด้วย

2.6 งานเมาลิตกลางจังหวัดกระบี่ เป็นงานสำคัญของพี่น้องชาวไทยมุสลิม จัดในช่วงเดือนมกราคม-เดือนกุมภาพันธ์ทุกปี ณ มัสยิดกลางประจำจังหวัดกระบี่ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 43) การจัดงานเมาลิตกลางจังหวัดกระบี่จัดครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2521 โดยสำนักงานคณะกรรมการจัดงานเมาลิตกลาง จังหวัดกระบี่ และถือเป็นงานประจำปีของชาวมุสลิมในจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 5.7 งานเมาลิตกลางจังหวัดกระบี่

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565

3. การละเล่นพื้นบ้าน จังหวัดกระบี่มีการละเล่นพื้นบ้านที่พบได้ คือ

3.1 การละเล่นของเด็ก ที่นิยมเล่นในเมืองและในชนบท เช่น เป่ากบ โดดยาง ท้องโย่ง ข้าวแกงเลียง ลากทางหมาก โดดเชือก ยิงยาง ปิดตาลักซ่อน เรือบิน เป็นต้น

3.2 การละเล่นของผู้ใหญ่ การละเล่นบางอย่างเป็นการละเล่นเพื่อคลายเครียด และเพื่อความสนุกสนาน เช่น ลิเกป่า* ร่องเง็ง** หนังสือลูก*** โนราโกลน รำวง กาทลอ เพลงซอ ดีโก้ กัดปลา สะบ้า หมากขุม เป็นต้น

4. ศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดกระบี่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม จึงทำให้มีศิลปกรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ (ไพโรจน์ เสรีรักษ์, 2547: 11) คือ

4.1 วัด เป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดศิลปกรรมท้องถิ่น เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ กำแพง พระพุทธรูป สำหรับจังหวัดกระบี่มีวัดที่สร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ไม่วิจิตรสวยงาม

*ลิเกป่า เป็นการแสดงพื้นบ้านที่ดัดแปลงมาจากลิเกสิบสองภาษา เกิดขึ้นครั้งแรกบริเวณภาคใต้ ลิเกป่าเริ่มต้นจะเล่นเรื่องราวของแขกแดงซึ่งเดินทางมาจากเมืองลัทธิกะตา (กัตกัลตา) เพื่อเข้ามาค้าขายบนฝั่งทะเลตะวันตก แล้วได้ภรรยาเป็นคนพื้นเมืองชื่อ ยายี หรือ ยายหี และพากลับบ้านเมืองเดิม จากนั้นจะทำการแสดงเรื่องอื่นต่อไป ลิเกป่าเป็นการแสดงที่ผสมผสานวัฒนธรรมหลากหลายเข้าด้วยกัน อาทิ เครื่องดนตรีใช้รำมะนา ทับ โหม่ง กลอง ฉิ่ง บทกลอนมีการประสมทำนองมโนราห์กับเพลงบุนนียวาว จังหวัดกระบี่พบศิลปินลิเกป่าจำนวนมาก เพราะนิยมเล่นกันมานาน ลิเกป่าในจังหวัดกระบี่มีคณะนายตริก ปลอดฤทธิ์ ได้รับรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

**ร่องเง็งและเพลงตันหยงได้รับอิทธิพลจากมลายูซึ่งดัดแปลงมาจากโปรตุเกส เดิมเพลงร่องเง็งนิยมแสดงในบ้านขุนนาง ภายหลังชาวบ้านนำมาเล่นและพัฒนาดัดแปลงมาเป็นเนื้อร้องภาษาไทย เรียกว่า เพลงตันหยง

***หนังสือลูกแสดงให้เห็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมอินเดียในจังหวัดกระบี่

เหมือนหรือเทียบเท่ากับเมืองอื่น เนื่องจากสิ่งทีสร้างเป็นแบบชั่วคราว แต่ในระยะหลังสิ่งทีก่อสร้าง
เป็นไปตามแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จนทำให้อาคารและบ้านเรือนแบบเก่าถูกรื้อถอนไป

4.2 สิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย และอาคารบ้านเรือน ส่วนใหญ่นิยมใช้ใบจากทีได้จากต้นจาก
และใบชิง* นำมาแปรสภาพตัดเย็บเป็นเครื่องมุงและกันฝนลักษณะง่าย ๆ แบบชนบททั่วไป แต่
สิ่งเหล่านี้พุง่ายและไม่คงทน ระยะหลังสิ่งปลูกสร้างมีการใช้คอนกรีตแทนวัสดุจากธรรมชาติ

4.3 ประติมากรรม จังหวัดกระบี่มีประติมากรรม เช่น พระพุทธรูป หรือวัตถุเคารพอื่น ๆ
ทีเป็นศิลปะท้องถิ่น เช่น พระพุทธรูปถ้าเขาพระ พระพุทธรูปศิลปะพม่าวัดบ่อพลและวัดโพธิ์เลื่อน
พระแกะสลักไม้ วัดคลองท่อมและวัดโพธิ์เลื่อน พระนอนวัดไผ่ไทย รอยพระพุทธรูปจำลองวัดไผ่ไทย
และธารโบกขรณี เป็นต้น นอกจากนี้แล้วประติมากรรมส่วนใหญ่เป็นประติมากรรมรุ่นสมัยใหม่ทั้งสิ้น

4.4 งานช่างท้องถิ่น หรือเครื่องจักสาน เป็นหัตถกรรมของชาวจังหวัดกระบี่ทีสร้างขึ้น
เพื่อตอบสนองประโยชน์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมาย
เหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 142-150) เช่น

4.4.1 จาด เป็นภาชนะทีใช้ใส่สิ่งของถวายพระในงานบุญวันสารทเดือนสิบ จาดถือว่าเป็น
เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดกระบี่ เนื่องจากไม่พบการทำจาดในจังหวัดอื่น ๆ โดยจาดทีทำเป็นรูปบุษบก
คล้ายพนมเรือ ชั้นล่างทำพื้นเพื่อรองรับสิ่งของได้ การทำจาดต้องอาศัยศิลปะงานประดิษฐ์ เพราะต้อง
ใช้ความประณีตสวยงามด้วยกระหนกกลวดลายต่าง ๆ

ภาพที่ 5.8 ประเพณีแห่จาดสารทเดือนสิบ จังหวัดกระบี่
ที่มา : องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565

4.4.2 เรือปลาจ๊ก (ลาจ้ง) เป็นเรือทีใช้ในพิธีกรรมลอยเรือชาวเลในจังหวัดกระบี่
ทำจากไม้ระกำทั้งลำ มีเวลาในการทำเพียง 1 วัน ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อของชาวเล การทำเรือ
ปลาจ๊กต้องอาศัยความสวยงามในการสลักลายลงบนไม้ระกำ และประดับเรือด้วยการสร้างสรรค์
ศิลปะลวดลายต่าง ๆ บนเรือทีมีการสร้างความผูกพันกับความเชื่อเหนื่อสิ่งธรรมชาติ และพระเจ้าที
นับถือ เช่น สลักเป็นรูปดอกไม้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนดอกไม้หอมทีส่งขึ้นไปบูชาวิญญูณบรรพบุรุษที

*ใบชิงได้จากต้นชิง เป็นพืชจำพวกปาล์มชนิดหนึ่ง

สิ่งสกลดที่บ้าน ฟันปลาเป็นสัญลักษณ์แทนวิญญานบรรพบุรุษชาวเลบ้านเกาะจำ ฟันเล็ยเป็นเครื่องมือที่ชาวเลใช้เป็นประจำในการต่อเรือและเป็นสัญลักษณ์แทนฟันปลานานา

ภาพที่ 5.9 เรือปลาจำ

ที่มา : MGR Online, 21 กรกฎาคม 2565

4.4.3 การทำยอดพนมเรือ บางท้องถิ่นเรียกว่า เรือนม งานนี้ต้องอาศัยช่างฝีมือในการทำบุษบกหรือยอดพนมเรือ การทำยอดพนมเรือพบได้ในเทศกาลออกพรรษาในภาคใต้ซึ่งมีประเพณีชักพระ คือ การอัญเชิญพระพุทธรูปใส่บุษบกแล้วชักลากแห่ออกจากวัดไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้ มีการร่วมทำบุญเลี้ยงพระและการละเล่นสนุกสนาน โดยจังหวัดที่อยู่ใกล้น้ำจะมีการชักพระทางน้ำ สำหรับวัดที่นำมาจัดยอดพนมเรือพระนิยมใช้ไม้ระกำหรือไม้สาकु และไม้ไผ่มาทำเป็นโครงสร้างกรุด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ แล้วจึงแกะกระหนกกลายไทยปิดลงอย่างสวยงามซึ่งต้องอาศัยช่างฝีมือที่ประณีตพอสมควร

4.4.4 การแทงหยวก เป็นงานประณีตที่ต้องอาศัยช่างฝีมือและความชำนาญ การแทงหยวกจึงเป็นการฉลุลวดลายบนกาบกล้วยแล้วนำไปประดับตกแต่ง เช่น การแต่งโลงศพ การตกแต่งบุษบกเบญจา รดน้ำผู้ใหญ่ การตกแต่งเมรุเผาศพ เป็นต้น

ภาพที่ 5.10 การแทงหยวกบนกาบกล้วย

ที่มา : สุภาวัลย์ วิจิตร, 21 กรกฎาคม 2565

4.4.5 การประดิษฐ์เปลือกหอยแตก เป็นงานประดิษฐ์จากกลุ่มเอกชนจังหวัดกระบี่ที่รวมตัวกันภายใต้ความคิดที่จะหาวิธีใหม่ในการประดิษฐ์ของที่ระลึกโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ตากปลา กุ้ง และสิ่งของต่าง ๆ ได้สารพัด แม้กระทั่งใช้เป็นพื้นนอนของเด็กก่อนแรกเกิด 2) กระดังมอน สานจากไม้ไผ่ ภาษาพื้นเมือง “มอน” แปลว่า กลม แปลว่า เฝ้าววนเวียนที่จะมาทำมิดีมิร้าย แล้วในที่นี้ มีความหมายว่า กระดังทรงกลม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่ากระดังผัดข้าวมาก จึงใช้ผัดข้าวไม่ได้แต่นิยมใช้งานอื่น เช่น ตากข้าว ตากอาหาร ตากยาสูบ พริก ฯลฯ และตากสิ่งของอื่น ๆ ดังมีคำพังเพยว่า “สานตั้งใส่ข้าว เจาะน้ำเต้าใส่น้ำ” เป็นต้น

4.5.4 ผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน เตยปาหนัน คือ พืชตระกูลปาล์ม หรือเรียกว่า ต้นลำเจียก มักขึ้นตามริมหาด ชายทะเล ป่าโกงกาง ลักษณะเป็นลำต้นเป็นกอ และแตกกิ่งใบยาว เป็นพุ่มขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้าง ตามอายุและสภาพดิน สูงประมาณ 5 เมตร ใบเตยปาหนันจะมีสีเขียว ยาว มีรูปพรรณคล้ายกับใบเตยหอม ต่างกันที่ใบเตยปาหนันมีหนามริมใบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านข้าง 2 ด้าน และตรงกลางหลัง เตยปาหนันสามารถนำมาแปรสภาพเป็นดอกไม้ใช้สานเป็นภาชนะต่าง ๆ ได้ เตยปาหนันเป็นวัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานเฉพาะถิ่นของภาคใต้มาแต่โบราณ โดยเฉพาะภาคใต้ชายฝั่ง ทะเลอันดามัน ซึ่งนิยมนำมาสานเป็นเสื่อ กระสอบ และภาชนะอื่น ๆ การสานเสื่อปาหนันใน บางท้องถิ่นได้เข้าไปมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณีชาวบ้าน เช่น ใช้เป็นเสื่อสำหรับ ตัดตัวไปวัด ไปสุเหร่า รองศพผู้ตายก่อนนำไปฝัง และสำหรับพิธีแต่งงาน เป็นต้น

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดกระบี่มีสิ่งที่น่าสนใจหลายประการ เช่น การใช้ ภาษา การละเล่นพื้นบ้านซึ่งมีทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม รวมถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีลอยเรือชาวเล ประเพณีสารทเดือนสิบ เทศกาลกระบี่ เบิกฟ้าอันดามัน เทศกาลลานตาตันตา เทศกาลถือศีลกินเจ นอกจากนี้ยังมีศิลปกรรมท้องถิ่นทั้ง สิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปะด้านประติมากรรม งานช่างท้องถิ่น เช่น จาด เรือปลากังกร การแทงหยวก การทำยอดพนมเรือ การประดิษฐ์เปลือกหอยแตก และเครื่องจักสาน สิ่งเหล่านี้จัดเป็นลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดกระบี่ที่มีความหลากหลาย

เศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดกระบี่ มีทั้งภาคการบริการ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาคการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มขยายตัว อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้จ่ายของภาครัฐที่เป็นแรงขับเคลื่อนหลักที่ส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับแนวโน้มรายได้เกษตรกรที่ปรับตัวดีขึ้นตามราคาสินค้าเกษตร ทำให้การบริโภค ภาคเอกชนฟื้นตัว

ภาคการเกษตรมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตามผลผลิตปาล์ม ยางพารา และกุ้งขาวแวนนาไม ที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวด้วย โดยเฉพาะปริมาณน้ำมันปาล์มดิบที่ เพิ่มขึ้น เนื่องจากผลผลิตเข้าสู่โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มมากขึ้น ประกอบกับจังหวัดมีการรณรงค์ให้ เกษตรกรตัดปาล์มคุณภาพ ทำให้เปอร์เซ็นต์น้ำมันสูงขึ้น ทั้งยังมีอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควัน ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สทย.) เพื่อผลิตสินค้าส่งออก ต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน และยุโรป ทั้งมีอุตสาหกรรมน้ำยางข้น ซึ่งสามารถผลิตยางสกีมเครป และยางสกีมบล็อก โดยน้ำยางข้นส่งจำหน่ายโรงงานผลิตถุงมือแพทย์และถุงยางอนามัยในต่างจังหวัด ส่วนยางสกีมเครปและยางสกีมบล็อกส่งจำหน่ายต่างประเทศ การมีอุตสาหกรรมยางแห่งนิยมผลิต

สินค้าและส่งออกจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ เพื่อผลิตยางรถยนต์ การมีอุตสาหกรรมไม้ยางแปรรูปอัดน้ำยา และอบแห้งไม้ ซึ่งส่งออกจำหน่ายไปยังประเทศจีน ฮองกง เวียดนาม มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และญี่ปุ่น

อุตสาหกรรมด้านเหมืองแร่ของจังหวัดกระบี่มีทรัพยากรแร่ธาตุจำนวนมาก ทำให้จังหวัดกระบี่มีเหมืองแร่ประมาณ 10 เหมือง ประกอบด้วย หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน ถ่านหิน (หินลิกไนต์) แร่โดโลไมต์ และดินอุตสาหกรรม หินอุตสาหกรรมและแร่โดโลไมต์

ภาคการท่องเที่ยว พบว่า มีการเข้ามาที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง และจำนวนเที่ยวบินลงที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งภาคเอกชนที่มีการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนเที่ยวบินเหมาลำ ทำให้มีการจ้างแรงงานภาคบริการมากขึ้นตามมา

สาขาทางเศรษฐกิจของจังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย

1. เกษตรกรรม ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน การผลิตปาล์มน้ำมันทำให้จังหวัดกระบี่เป็นศูนย์กลางการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่รัฐมีโครงการส่งเสริมให้นำผลผลิตปาล์มน้ำมันมาพัฒนาเป็นไบโอดีเซล เพื่อใช้ในเครื่องจักรกลและใช้ภายในประเทศ รองลงมา คือ ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเช่นกันของจังหวัดกระบี่ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 28-29) ทั้งมีการส่งเสริมการปลูกข้าวไร่ การประมงพื้นบ้าน มีทั้งการเลี้ยงกุ้งทะเล สัตว์น้ำจืด ปลาน้ำกร่อย สำหรับด้านปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ เป็ด สุกร โคเนื้อ แพะ และกระบือ

2. อุตสาหกรรม โครงสร้างอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็ก ซึ่งการลงทุนภาคอุตสาหกรรม 3 อันดับแรก (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 34) คือ

2.1 สาขาอุตสาหกรรมการผลิตอื่น ๆ ประกอบด้วย การขุดลอกดินสำหรับใช้ในการก่อสร้างเป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากก๊าซชีวภาพ การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากชีวมวล ไม้ บดหรือย่อยหิน คัดแยกวัสดุที่ไม่ใช้แล้วและไม่เป็นของเสียอันตราย โดยแบ่งเป็นการบรรจุภาชนะออกซิเจน การผลิตใยปาล์มแห้ง และโรงงานห้องเย็น ตามลำดับ

2.2 อุตสาหกรรมอาหาร ประกอบด้วย การผลิตน้ำมันปาล์มดิบเป็นหลัก เช่น สกัดน้ำมันปาล์ม รองลงมา ได้แก่ การผลิตน้ำแข็งก้อน น้ำแข็งหลอด ขนมคุกกี้ เค้ก ขนมปัง การทำเส้นขนมจีน การล้างฆ่าและแกะสัตว์น้ำ และการฆ่าชำแหละไก่ การผลิตภัณฑอาหารสำเร็จรูปจากเมล็ดพืช และผลิตปลาป่นเพื่อขาย ตามลำดับ

2.3 อุตสาหกรรมผลิตยานพาหนะและอุปกรณ์รวมทั้งการซ่อมยานพาหนะและอุปกรณ์ ประกอบด้วย การต่อ ซ่อมแซม ทาสี หรือตอกหมันเรือในอู่ต่อเรือนอกจากเรือยาง การสร้างประกอบดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพจักรยาน การซ่อมแซมยานที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์หรือส่วนประกอบของยานดังกล่าว และการล้างหรืออัดฉีดยานที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ ตามลำดับ

3. การขนส่ง จังหวัดกระบี่มีการนำสินค้าเข้า โดยเรือโดยสาร ซึ่งสินค้านำเข้า คือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้า ของที่ทำด้วยเหล็ก อุปกรณ์ดำน้ำ และหม้อแปลงไฟฟ้า ส่วนสินค้าส่งออก คือ ผลผลิตจากยางพารา (น้ำยาง ไม้ยาง ยางแผ่น ฯลฯ) น้ำมันเนื้อในเมล็ดปาล์ม ยิปซัม แร่โดโลไมต์ โลหะสโตนฟลักซ์หินปูน และหินอื่น ๆ ที่มีแคลเซียมคาร์บอเนต

4. **โรงแรมและภัตตาคาร หรือการท่องเที่ยว** จังหวัดกระบี่เป็นเมืองชายทะเลมีหาดทรายขาว น้ำทะเลใส ปะการังสวย ถ้ำ และหมู่เกาะน้อยใหญ่กว่า 100 เกาะ ทั้งยังมีมนต์เสน่ห์ที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนทั้งชาวไทยและต่างชาติ ทำให้จังหวัดกระบี่มีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เพราะจังหวัดกระบี่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสุขภาพ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่มี 5 ประเภท คือ

4.1 **เกาะ/หาดทราย** คือ หมู่เกาะพีพี หมู่เกาะในทะเลอ่าวนาง หมู่เกาะในอ่าวท่าเลน หมู่เกาะลันตา หมู่เกาะในทะเลเหนือคลอง หมู่เกาะในทะเลอ่าวลึก หมู่เกาะในทะเลคลองท่อม เกาะปอดะ เกาะรอก เกาะห้อง ทะเลแหวก อ่าวลิ๊ะชามะ อ่าวนาง หาดนพรัตน์ธารา หาดไร่เลย์

4.2. **ถ้ำและภูเขา** คือ แหล่งถ้ำในเขตอำเภอเมืองกระบี่ เช่น ถ้ำพระนาง ถ้ำพระนางใน (ถ้ำเพชร) ถ้ำไทรไทย ถ้ำเสด็จ ถ้ำเขาผึ้ง ถ้ำเสือ ถ้ำหมอบี๊เยว ถ้ำหมื่นจันทร์ ถ้ำพญานาค (ไวกิ่ง) ถ้ำเพชร ถ้ำหลังโรงเรียน ถ้ำขนานน้ำ ถ้ำนาพรุ เป็นต้น แหล่งถ้ำในเขตอำเภออ่าวลึก เป็นแหล่งถ้ำที่มีภาพเขียนสี คือ ถ้ำโต๊ะหลวง ถ้ำเพชร ถ้ำผีหัวโต (ถ้ำหัวกะโหลก) ถ้ำเขาเกาะยอ ถ้ำชาวเล ถ้ำเขาพระ ถ้ำลอด ถ้ำเทพนิมิตร์ ถ้ำเสือน้อย ถ้ำเขาน้อย ถ้ำสระยวนทอง เป็นต้น แหล่งถ้ำในอำเภอปลายพระยามีการพบหลักฐานเครื่องมือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ถ้ำวาริรินทร์ ถ้ำนาผาศิริง ถ้ำเขาเกราะ ถ้ำรอบ ถ้ำชิงบ่อเพลง ถ้ำเขาห้างขาว ถ้ำบางแก้ว ถ้ำเขาแก้ว เป็นต้น แหล่งถ้ำในเขตอำเภอคลองท่อมพบหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ถ้ำพระ ถ้ำลาน ถ้ำจุมูกควาย (เขาสามหน่วย) เขาชาวปราบ ถ้ำหน้าผึ้ง ถ้ำรอบแผ่นดินเสมอ เป็นต้น

4.3 **ป่าเขาและน้ำตก** คือ อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา น้ำตกห้วยใต้ น้ำตกห้วยสะแด น้ำตกคลองแห้ง น้ำตกหินเพิง น้ำตกคลองจาก น้ำตกสายฝน น้ำตกโตนเตียว น้ำตกธารโบกขรณี สระมรกต สระแก้ว น้ำตกร้อน

4.4 **แหล่งภาพเขียน** คือ ถ้ำพญานาค (ไวกิ่ง/พีพีเล) ถ้ำผีหัวโต ถ้ำเขาตีบน้อย ถ้ำแหลมเกาะยอ แหลมไฟไหม้ แหลมชาวเลหรือถ้ำชาวเล เขากาโรส เขาเขียนในสระ เขาขนานน้ำ (ดาบน้ำ)

ภาพที่ 5.12 เขาขนานน้ำ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 21 กรกฎาคม 2565

4.5 **ประเภทอื่น ๆ** คือ สุสานหอยแหลมโพธิ์ พิพิธภัณฑวัตถุคลองท่อม วัดถ้ำเสือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECO-TOURISM) วิถีชีวิตชุมชนบ้านเกาะกลาง

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5

1. คำว่า กระบี่ มีความหมายและที่มาอย่างไรบ้าง
2. จงอธิบายลักษณะเด่นทางภูมิประเทศของจังหวัดกระบี่
3. จังหวัดกระบี่จัดอยู่เป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิอากาศเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
4. จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดที่มีความเชื่อมโยงทางทรัพยากรแหล่งน้ำ ดิน และป่าไม้ ให้อธิบายความเชื่อมโยงของทรัพยากรทั้ง 3 ประเภท
5. สิ่งใดที่ทำให้เชื่อว่าจังหวัดกระบี่เคยมีความสำคัญและเป็นแหล่งที่มนุษย์เคยอยู่อาศัย
6. เมืองปกาสัยมีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดกระบี่อย่างไรบ้าง
7. ภาษาที่ใช้สื่อสารในจังหวัดกระบี่ มีภาษาประเภทใดบ้าง
8. ประเพณีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่และทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมายังจังหวัดกระบี่มีประเพณีใดบ้าง
9. เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดกระบี่มีอุตสาหกรรมประเภทใดบ้าง
10. แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่ที่ทำให้จังหวัดกระบี่มีชื่อเสียงและนิยมเดินทางเข้ามายังจังหวัดกระบี่มีสถานที่ใดบ้าง และเพราะเหตุใดสถานที่เหล่านั้นจึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2561). **ข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดกระบี่**. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมทรัพยากรธรณี. (2556). **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดกระบี่**. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกระบี่**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- จังหวัดกระบี่. (2559). **เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามัน**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/dm80ku>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2561-2565. ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2564**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/6rJswG>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ชัยญานุช ลิ้มเจริญ. (2557). **นกแก้วแล้วท้องดำ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: www.tryanimal.blogspot.com/p/blog-page_73.html. (2565, 21 กรกฎาคม).
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2549). **สองฝั่งทะเล : ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา จากชุมชนริมหัวน้ำอันดามันและทะเลอ่าวไทย**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์. (2545). **ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพโรจน์ เสรีรักษ์. (2547). **โบราณคดีและประวัติศาสตร์ กระบี่ พังงา ภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกระบี่. (2559). **ประมวลภาพกิจกรรม สนง. คณะกรรมการฯ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/i6PkBo>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่. (2556). **สัญลักษณ์ประจำจังหวัด**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: https://www.m-culture.go.th/krabi/ewt_news.php?nid=59. (2565, 3 สิงหาคม).
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2559). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง)**. ภูเก็ต: สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.
- สิทธิชัย สุขวัตร. (2560). **ประเพณี “แห่จาดสารทเดือนสิบ” งานบุญออกพรรษาแบบคนกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/QBHBCZ>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สุภาวัลย์ วิจิตร. (2559). **การแทงหยวก...จังหวัดกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/86-decorative-arts.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).

สุภาวัลย์ วิจิตร. (2559). แหล่งโบราณคดี ภาพเขียนสีถ้ำผีหัวโตและแหล่งโบราณคดีภาพเขียน ถ้ำไต้ะหลวง...จังหวัดกระบี่. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/87-paintings.html>.

(2565, 21 กรกฎาคม).

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่. (2563). **เขานาบน้ำ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://is.gd/F1GXas> (2565, 21 กรกฎาคม).

_____. (2563). **ประเพณีลอยเรือชาวเล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/3NosCA>.

(2565, 21 กรกฎาคม).

_____. (2563). **ประเพณีแห่จาดสารทเดือนสิบ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://is.gd/ByNg4l>. (2565, 21 กรกฎาคม).

_____. (2564). **แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570)**. ฝ่ายยุทธศาสตร์และแผนงาน กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ.

Emagtravel. (ม.ป.ป.). **แผนที่กระบี่ แผนที่เมืองกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://www.emagtravel.com/archive/krabi-map.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).

Kanokwan. (2562). **Kanokwan #126 :: Part 4 :: Krabi Walking Street ถนนคนเดินกระบี่**.

[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/EPDvkA>. (2565, 21 กรกฎาคม).

MGR Online. (2556). **“ลอยเรืออารีปาจ๊ัก” วัฒนธรรมที่สืบทอดของชาวเล**. [ออนไลน์],

เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/NtaQoJ>. (2565, 21 กรกฎาคม).

บทที่ 6 จังหวัดตรัง

จังหวัดตรังมีที่มาจากคำว่า ตรัง แปลว่า ลูกคลื่น เพราะลักษณะพื้นที่ของจังหวัดตรังเป็นเนินเล็ก ๆ สูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกคลื่น ซึ่งเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้นไม่มีหลักฐานใดยืนยันได้ และจังหวัดตรังอาจมาจากคำว่า ตรังเค ซึ่งเป็นภาษามลายู แปลว่า รุ่งอรุณ หรือ สว่างแล้ว เพราะในอดีตชาวมลายูได้เดินทางมาโดยทางเรือเพื่อค้าขายกับไทย เมื่อเรือแล่นมาตามลำน้ำตรังถึงอำเภอกันตังเป็นเวลารุ่งอรุณพอดี คนที่มาโดยเรือได้เปล่งเสียงออกมาว่า ตรังเค จึงเป็นที่มาของคำว่า ตรัง

จังหวัดตรังได้ชื่อว่า เป็นเมืองสงบสุขน่าอยู่ในภาคใต้ เนื่องจากมีภูมิศาสตร์สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม พลเมือง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในอดีตจังหวัดตรังเป็นเมืองปิดและเป็นเมืองท่าเรือที่มีการติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดพัทลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดภูเก็ต ทำให้จังหวัดตรังรับศิลปวัฒนธรรมและการละเล่นจากจังหวัดใกล้เคียงมาด้วย เช่น การแสดงหนังตะลุงและมโนราห์*

คำขวัญประจำจังหวัดตรังตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) คือ เมืองพระยารัษฎา ชาวประชาใจกว้าง หมูย่างเลิศรส ถิ่นกำเนิดยางพารา เด่นสง่าดอกศรีตรัง ปะการังใต้ทะเล เสน่ห์หาดทรายงาม น้ำตกสวยตระการตา จังหวัดตรังมีเขตการปกครอง 10 อำเภอ คือ อำเภอเมืองตรัง อำเภอกันตัง อำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียน อำเภอสิเกา อำเภอห้วยยอด อำเภอวังวิเศษ อำเภอนาโยง อำเภอรัษฎา และอำเภอหาดสำราญ

ภูมิศาสตร์

จังหวัดตรังตั้งอยู่ติดกับทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดีย มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,917.52 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ฝั่งทะเลตลอดแนวเขตจังหวัดยาว 119 กิโลเมตร มีเกาะจำนวน 54 เกาะ เช่น เกาะลิบง เกาะมุก เกาะไหง เกาะกระดาน เกาะสุกร เป็นต้น และมีเกาะรังนก 4 เกาะ คือ เกาะเกตุรา เกาะเหลาเหลียงเหนือ เกาะเหลาเหลียงใต้ และเกาะตากใบ

อาณาเขตติดต่อของจังหวัดตรัง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดพัทลุง (มีเทือกเขาบรรทัดกั้นอาณาเขต)
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดสตูล และช่องแคบมะละกา ทะเลอันดามัน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน และจังหวัดกระบี่

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของจังหวัดตรัง แบ่งเป็น 3 เขต คือ

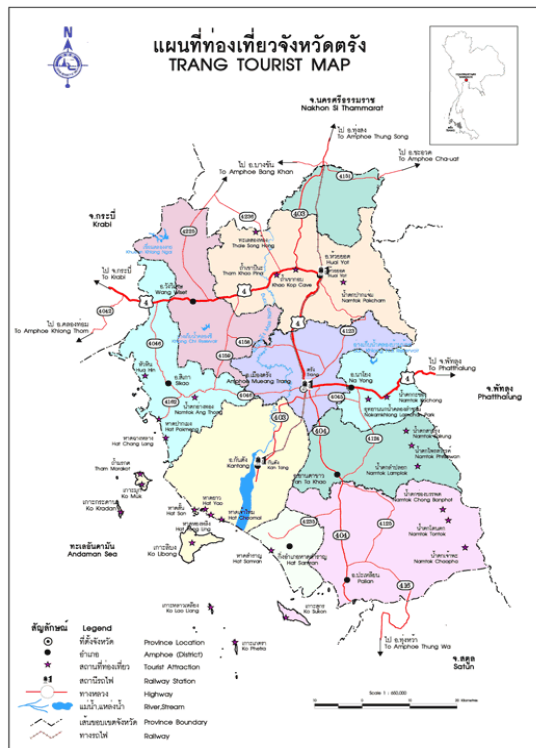
1. **ตอนเหนือและตะวันออก** เป็นเขตติดกับเทือกเขาภูเก็ต เทือกเขานครศรีธรรมราช** พื้นที่ทั่วไปเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกคลื่น มีที่ราบระหว่างเนินและแม่น้ำลำคลอง ใช้ทำนา บนเนินมีการทำสวนยางพารา ป่าไม้ใหญ่ เช่น ตะเคียนหลุมพอ กันเกรา และไม้ยาง

* มโนราห์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง คือ มโนราห์เต็ม และมโนราห์วัน

** เทือกเขานครศรีธรรมราช แบ่งเขตจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง

2. ตอนกลาง เป็นที่ลาดต่อเนื่องจากตอนเหนือ เป็นที่ราบดินแดงเหมาะสำหรับเพาะปลูก เช่น สวนยาง และสวนเงาะ

3. ตอนใต้และตะวันตก เป็นที่ราบต่ำริมทะเล เป็นดินร่วนปนทราย สภาพป่าดิบชื้น เหมาะแก่การปลูกปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ 6.1 แผนที่จังหวัดตรัง

ที่มา : ตรังโซน : ชุมชนคนตรังออนไลน์, 21 กรกฎาคม 2565

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดตรังตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มีอากาศร้อนโดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงตลอดปี มีฝนตกชุกภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมที่พัดผ่าน 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดปกคลุมประเทศไทย ทำให้ภาคใต้ตอนบนจะมีฝนตกชุก เพราะมรสุมได้พัดผ่านอ่าวไทย สำหรับตรังอยู่ทางฝั่งตะวันตกได้รับอิทธิพลของลมชนิดนี้น้อยจึงมีฝนตกเพียงเล็กน้อย ส่วนมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดีย ส่งผลให้จังหวัดตรังซึ่งตั้งอยู่ในด้านรับลมมีฝนตกชุก จังหวัดตรังมี 2 ฤดูกาล คือ

1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูฝนช่วงแรกจะมีฝนตกสม่ำเสมอและฤดูฝนช่วงหลังจะมีปริมาณฝนค่อนข้างน้อย
2. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมจากแถบเส้นศูนย์สูตรในช่วงเปลี่ยนฤดูกาล

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดตรัง คือ

1. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี (2550: 34-44) พบว่า ทรัพยากรแร่ธาตุในจังหวัดตรังมีดังนี้

1.1 หินปูน จังหวัดตรังมีหินปูน 4 กลุ่ม คือ

1.1.1 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมซีเมนต์ กระจายตัวบริเวณทิศเหนือของจังหวัด เป็นเขาลูกโดด ๆ บริเวณเขาห้วยแห้ง เขาน้ำพราย อำเภอห้วยยอด และบ้านหนองปรือ อำเภอรังษภา

1.1.2 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง กระจายตัวเป็นบริเวณกว้างทางทิศเหนือของจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอห้วยยอด อำเภอรังษภา อำเภอปะเหลียน อำเภอเมืองตรัง อำเภอสิเกา และอำเภอวังวิเศษ

1.1.3 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเคมี พบได้บริเวณเขาโต๊ะบัน อำเภอสิเกา

1.1.4 หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ กระจายตัวเป็นเขาลูกโดด ๆ ในอำเภอรังษภา อำเภอห้วยยอด อำเภอปะเหลียน และบริเวณที่ราบอำเภอเมืองตรัง

1.2 หินอ่อน เกิดจากการแปรสภาพของหินปูนด้วยอิทธิพลของความร้อนและความกดดัน ทำให้หินปูนหลอมและตกผลึกใหม่ ในทางการค้าหรืออุตสาหกรรมหินอ่อนใช้เรียกหินปูนที่มีผลึกใด ๆ ก็ตามที่สามารถนำมาขัด หรือใช้กับงานสถาปัตยกรรมที่ละเอียดประณีต หรือใช้เพื่อการประดับได้ แหล่งหินอ่อนจังหวัดตรังพบเป็นแนวแคบ ๆ บริเวณเชิงเขาในตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด

1.3 ทราย จังหวัดตรังมีทราย 2 กลุ่ม คือ

1.3.1 ทรายก่อสร้าง แหล่งที่พบส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขาบริเวณตอนกลางของจังหวัดตรัง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) แหล่งทรายแม่น้ำ คือ ทรายที่ตูดได้จากทางน้ำสายหลักและคลอง พบได้ที่แม่น้ำตรัง คลองลำพิกุล คลองลำภูรา คลองช่อง คลองลำปลอก คลองปะเหลียน และ 2) แหล่งทรายบก คือ ทรายที่พบตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา และทรายบริเวณชุมชนเมืองแร่ดีบุกเก่า พบได้ที่บ้านวังสมบูรณ์ บ้านน้ำพราย บ้านหินแทน

1.3.2 ทรายแก้ว เป็นสินแร่ที่ใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องแก้ว กระจกชนิดต่าง ๆ ใช้ในอุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมหล่อโลหะ อุตสาหกรรมเคมี และอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น กระจกทราย อิฐทนไฟ ทรายพ่นสำหรับบลูจีโอธาตูลิเทียม แหล่งทรายแก้วในจังหวัดตรัง พบกระจายตัวบริเวณชายหาดทะเลอันดามันตั้งแต่อำเภอสิเกาไปจนถึงอำเภอหาดสำราญ

1.4 แร่ดีบุกและทังสแตน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในจังหวัดตรัง ส่วนใหญ่拿去ไปถลุงเอาโลหะส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ มีเพียงบางส่วนที่ใช้ในประเทศ เช่น การผลิตตะกั่วบัดกรี การชุบแผ่นสังกะสีมุงหลังคา การผลิตกระป๋องบรรจุอาหาร การทำทองบรอนซ์ เป็นต้น แหล่งแร่ดีบุกและทังสแตนในจังหวัดตรังพบในบริเวณเชิงเขาและหุบเขาของอำเภอห้วยยอด และบางบริเวณทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเมืองตรัง

1.5 แร่เฟลด์สปาร์ อยู่ในกลุ่มแร่ซิลิเกตซึ่งมีธาตุอะลูมิเนียม โปแทสเซียม โซเดียม และแคลเซียมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ประโยชน์ของแร่เฟลด์สปาร์ส่วนใหญ่ใช้ในอุตสาหกรรมเซรามิก

เพื่อตัดกำลังการเคลื่อนทัพเรือของไทยซึ่งมีฐานทัพเรือตั้งอยู่ที่เมืองตรังแห่งเดียว และทำการสู้รบกับ พระยาสงครามวิจิตรเจ้าเมืองตรังซึ่งตั้งเมืองอยู่ที่ควนธานี แต่พระยาสงครามวิจิตรไม่สามารถสู้ กบฏวันหมาดหลิได้ เมืองตรังจึงอยู่ภายใต้กบฏวันหมาดหลิ เมื่อเจ้าพระยานคร (น้อย) กลับจาก ร่วมงานถวายพระเพลิงพระราชพิธีของสมเด็จพระราชชนนี (กรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย) ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) จึงระดมกำลังทหารยกไปตีเมืองตรังกลับคืนมา

พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) เสด็จประพาสตรวจราชการ หัวเมืองปักษ์ใต้หรือแหลมมลายูและเสด็จประพาสเมืองตรัง พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นว่า เมืองตรังชำรุด ทรุคโทรม โจรผู้ร้ายชุกชุม ผู้ปกครองอ่อนแอและไม่เป็นธรรม ขณะเดียวกันพบว่า ตำบลกันตังเป็นชุมชนใหญ่มีชาวจีนอยู่มาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนพริกไทยส่งขายเกาะหมาก หรือปีนัง พระองค์จึงพระราชปรารภว่า ถ้าจัดการทำนุบำรุงเมืองตรังให้ดีจะเป็นเมืองที่มีประโยชน์ มากเพราะดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาตรังคภูมาภิบาล (เอี่ยม ณ นคร) รับราชการที่เมืองนครศรีธรรมราช และให้พระอัษฎวงศตทิสรักษา (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เจ้าเมืองกระบุรีดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตรังแทน ทั้งเลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็น พระยารัษฎานุประดิษฐ์ มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง)

ภาพที่ 6.2 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง)

ที่มา : วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 21 กรกฎาคม 2565

เมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตรัง ท่านพิจารณาว่าที่ตั้งเมืองตรังบริเวณตำบลควนธานีอยู่ห่างจากฝั่งทะเลมากไม่เหมาะกับการขยาย ความเจริญของบ้านเมือง และท่านต้องการปรับปรุงเมืองตรังให้เป็นเมืองท่าที่สำคัญของฝั่งตะวันตก จึงย้ายเมืองจากควนธานีไปที่กันตังใน พ.ศ. 2436 เพื่อความสะดวกต่อการเดินทางของเรือเดินสมุทร ขนาดใหญ่ซึ่งมาจากยุโรปให้สามารถเข้ามาเทียบท่าเพื่อทำการค้าขายได้สะดวกเหมือนเมืองสิงคโปร์ ปีนัง กันตังยังมีทำเลที่สะดวกต่อการติดต่อค้าขายทางชายฝั่งทะเลกับอังกฤษ มลายู และพม่า ใน พ.ศ. 2438 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ (ร.5) ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้รวมเมืองปะเหลียน*ขึ้นกับเมืองตรัง เพราะอยู่ติดต่อกันทำให้สะดวกต่อ การปกครองและพัฒนาบ้านเมืองพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้เริ่ม

*เดิมที่เมืองปะเหลียนเป็นเมืองที่แยกเป็นอิสระขึ้นแก่เมืองพัทลุง

พัฒนาความเจริญเมืองตรัง เช่น การสร้างสถานที่ราชการ การตัดถนนเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัด โดยเฉพาะถนนเชื่อมจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุงซึ่งต้องผ่านเขาพับผ้า การสร้างท่าเรือที่กันตัง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประธานนามว่า สะพานเจ้าฟ้า นำการปกครองของฝรั่งเศส และมลายูมาใช้ผสมกับการปกครองของไทย เพื่อพัฒนาบ้านเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชน การวางผังเมืองใหม่ และการนำพันธุ์ยางพาราจากแหลมมลายูมาปลูกเมืองตรังเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ต่อมาใน พ.ศ. 2437 เมืองตรังถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของมณฑลภูเก็ต

พ.ศ. 2458 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ทรงเสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลปักษ์ใต้ และเสด็จประพาสเมืองตรัง ขณะนั้นอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ทรงมีพระราชดำริว่า เมืองตรังตั้งอยู่ที่อำเภอกันตังไม่เหมาะสมและไม่ปลอดภัยจากศัตรู ประกอบกับในช่วงดังกล่าวมีการเกิดโรคระบาดและการขยายตัวของเมืองในอนาคตเป็นไปได้ยาก เพราะเป็นที่ลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง และไม่เป็นที่ศูนย์กลางของจังหวัด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองตรังไปตั้งตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก* เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมในการตั้งเมืองและมีชุมชนหนาแน่น (พิบูลศิลป์ วัชพนนะพงศ์ และคณะ, 2548: 11-13) ซึ่งกลายเป็นที่ตั้งของจังหวัดตรังในปัจจุบัน นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ยังได้พระราชทานตำแหน่งพักผ่อนกายให้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด จากนั้นจังหวัดตรังจึงมีความเจริญเรื่อยมา (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2545: 246-249)

พัฒนาการของจังหวัดตรังมีการเติบโตขึ้นจากการเป็นชุมชนเล็ก ๆ มีโบราณวัตถุเป็นหลักฐานให้แก่คนรุ่นหลัง ทั้งมีเหตุการณ์การสู้รบกับกลุ่มกองโจรในการครอบครองเมืองตรัง จนภายหลังสามารถได้รับการกู้กลับคืนมาได้ จากนั้นจังหวัดตรังจึงมีพัฒนาการการเติบโตขึ้นของเมืองเป็นลำดับขึ้นและได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดตรัง

สังคมและวัฒนธรรม

ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดตรังส่วนหนึ่งเกิดจากการมีคนไทยคนจีน และชาติตะวันตกอยู่ร่วมกันซึ่งเข้ามาเพื่อการค้า การปกครอง และการอพยพเพื่อการประกอบอาชีพ การติดต่อกับคนหลายกลุ่มทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่กลายเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น

1. ภาษา จังหวัดตรังมีการติดต่อกับคนหลายกลุ่มส่งผลต่อภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เพราะมีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะต่างกับภาษาถิ่นใต้จังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากภาษาถิ่นตั้งอยู่ในกลุ่มภาษาภาคใต้ตอนกลางและเขตพื้นที่ฝั่งทะเลตะวันออกร่วมกับภาษากระบี่ พัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลาบางอำเภอ ภาษาถิ่นตรังมีลักษณะสำเนียงพูดหัวและหัวน ขาดหางเสียง ตัดคำหลายพยางค์ให้เหลือน้อยพยางค์ เช่น นาฬิกา เป็น นากา มะละกอ เป็น ลอกอ ตระเวน เป็น เทวน เป็นต้น ทั้งมีคำใช้เฉพาะถิ่น เช่น เล็ก ใ่ว่า น้อย เอียด เท้าหิด เท้าแต็ด มาก ใ่ว่า กะลุย ลุย กะลักกะลุย กองลุย กองเอ จังหู่ จ้าน ครัน เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 151)

*อำเภอบางรัก ถูกเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอเมืองตรัง ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2481 และใช้เรื่อยมาถึงปัจจุบัน

2. ประเพณี จังหวัดตรังมีผู้นับถือศาสนาพุทธมากกว่าร้อยละ 80 ทำให้จังหวัดตรังมีความเชื่อตามแนวศาสนาพุทธตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเคารพพระบรมชาติ การเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ การเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย เป็นต้น เหล่านี้จึงนำมาสู่การเกิดประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดตรัง คือ

2.1 การแห่พระพุทธรูปสังกรานต์ คือ การสงฆ์พระพุทธรูปสังกรานต์ในวันสงกรานต์ซึ่งได้อัญเชิญพระพุทธรูปสังกรานต์ออกมาทำพิธี ทั้งมีการจัดขบวนแห่รอบตลาดทับเที่ยง เมื่อเสร็จพิธีจึงอัญเชิญพระพุทธรูปสังกรานต์กลับไว้ที่วัดหัวถนน ต่อมาใน พ.ศ. 2526 พระพุทธรูปสังกรานต์หายไปจากจังหวัดตรัง ประเพณีแห่พระพุทธรูปสังกรานต์จึงหยุดชะงักไป ใน พ.ศ. 2530 จังหวัดตรังได้หล่อพระพุทธรูปสังกรานต์จำลองเทศบาลจึงใช้พระพุทธรูปสังกรานต์ในขบวนแห่ในวันสงกรานต์ในปีต่อ ๆ มา

2.2 ใส่ดอกเข้าพรรษา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 หรือวันเข้าพรรษา เชื่อว่าบ้านใดมีลูกชายเตรียมตัวเข้าสู่วัยครองเรือนจะให้บวชในช่วงนี้ มีกิจกรรมการถวายเทียน การเวียนเทียน เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำในสมัยก่อนจะมีประเพณีใส่ดอก กล่าวคือ วัดต่าง ๆ จะนำเทียนพรรษาและภาชนะใส่ล้อเลื่อนเคลื่อนไปตามชุมชนแล้วตีตะโพนป่าวประกาศให้ชาวบ้านร่วมทำบุญ ของทำบุญ คือ ข้าวตอก ก่อนวันเข้าพรรษาทุกบ้านจึงต้องคว่ข้าวตอก ซึ่งการเลือกใส่ข้าวตอกเป็นเพราะพระสามารถเก็บไว้ฉันได้ในช่วงเข้าพรรษา ระยะเวลาหลังการแห่เทียนใส่ดอกไม่ค่อยมีให้เห็น แต่การทำบุญด้วยข้าวตอกยังมีอยู่

2.3 รับส่งตายายเดือนสิบ หรือการทำบุญเดือนสิบมี 2 ครั้ง คือ

2.3.1 วันแรม 1 ค่ำ ถือเป็นวันรับตายาย* เป็นการไปวัดโดยเตรียมขนมบ้า ขนมลา ขนมพอง ขนมเบ้าหรือขนมดีข้า พร้อมอาหารเพื่อถวายพระ และอาหารอีก 1 ชุดสำหรับตั้งให้เปรต

2.3.2 วันแรม 15 ค่ำ วันส่งตายาย หรือวันสารทใหญ่ มีการจัดอาหารถวายพระและเปรต ทั้งมีการจัดหมรับหรือจาด (กระจาด) โดยใช้กะละมังหรือกระบุงใส่ขนมต่าง ๆ รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับจัดเป็นสำรับใหญ่เพื่ออุทิศให้กับเปรตตายาย หลังจากนั้นจะมีการตั้งเปรต โดยในสำรับของเปรตจะมีข้าวปลาอาหารและขนมต่าง ๆ แล้ว ยังใส่เงินด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วเด็ก ๆ นิยมนำอาหารมาทาน เพราะเชื่อว่าอาหารของเปรตนั้นเมื่อลูกหลานกินแล้วจะได้กุศล

ภาพที่ 6.3 ส่งตายายกลับสวรรค์..ทำบุญเดือนสิบ จังหวัดตรัง
ที่มา : Chaoying, 21 กรกฎาคม 2565

2.4 แทงต้ม ลากพระ จัดในเดือน 11 วันแรม 1 ค่ำ หรือวันออกพรรษา หรือวันลากพระ หรือชักพระเป็นความเชื่อตามพุทธตำนาน สำหรับจังหวัดตรังเชื่อว่าการลากพระบวและพระน้ำใน

*วันรับตายายอาจเรียกได้อีกว่า วันเปิดปากเปรต หรือวันสารทเล็ก

เดือน 11 ถือเป็นช่วงเวลาน้ำมากตามคำกล่าวที่ว่า เดือน 11 น้ำท่วมคลอง เดือน 12 น้ำท่วมทุ่ง ในประเพณีนี้มีการทำขนมต้ม หรือข้าวต้มโอบกะพ้อด้วยการนำข้าวเหนียวผัดกะทิห่อด้วยโอบกะพ้อให้เป็นรูปสามเหลี่ยม เรียกว่า แทงต้ม แล้วต้มให้สุก จากนั้นนำขนมต้มมามัดรวมกันเป็นพวงเพื่อนำไปประดับตกแต่งเรือพระ

2.5 ลิเกป่า หรือลิเกบก หรือลิเกرامةนา หรือลิเกแขกแดง เป็นการแสดงที่คล้ายคลึงกับภาคกลาง แต่มีบทร้อง ทำนอง และเครื่องดนตรีที่แตกต่างกัน ซึ่งลิเกป่าจะใช้เครื่องดนตรีหลัก คือ รำมะนา ลิเกประเภทนี้มีต้นกำเนิดจากจังหวัดตรังประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) คณะลิเกเมืองตรังที่มีชื่อเสียง คือ คณะย้อย ศิลปินชาวใต้ และคณะสงฆ์เจริญศิลป์ ระยะเวลาที่ผ่านมาลิเกป่าจะได้รับความนิยมน้อยลง แต่ยังคงพบลิเกป่าที่รับเล่นในงานต่าง ๆ อยู่บ้าง

ภาพที่ 6.4 ลิเกป่า

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง, 21 กรกฎาคม 2565

3. การละเล่น คนในจังหวัดตรังมีความบันเทิง ความเป็นศิลปินอยู่ในสายเลือด จึงมีการละเล่นพื้นบ้านหลายชนิด (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 176-180) คือ

3.1 ขบลูกยาง เป็นการนำลูกยางพารา 2 ลูกมาใส่มือแล้วนำมาประกบและบีบเพื่อให้ลูกยางพาราแตก ซึ่งลูกยางพาราของฝ่ายใดแตกถือว่าเป็นฝ่ายแพ้ (iamtrang, 2554)

3.2 ซัดราว พัดราว หรืออีพัด การละเล่นนี้ผู้เล่นต้องยืนตรงหรือถ่างขาไปข้างหลังเพื่อจะพัดราว โดยผู้เล่นต้องซัดราวให้หล่นทั้ง 2 ข้าง หากลูกที่ตั้งบนราวหล่นลงทั้งหมดผู้ซัดราวจะได้เป็นเจ้าของ แต่ถ้าหากลูกหล่นไม่หมดราวจะมีการพัดในรอบถัดไป

3.3 โจรลักวัว มีการแบ่งกลุ่มผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายโจรกับฝ่ายตำรวจ และฝ่ายเจ้าบ้านหรือเจ้าของวัว โดยมีคนเล่นเป็นวัว การละเล่นนี้เป็นการใช้เหตุการณ์สมมติหรือสถานการณ์การขโมยวัวของโจรขึ้น ซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายโจรที่ฉลองชัยด้วยการฆ่าวัวเพื่อต้มโอบชะมวง การเล่นโจรลักวัวเป็นการเล่นที่มีทั่วไปและมีมานานในสังคมชนบทของจังหวัดตรัง เพื่อสะท้อนการไม่พอใจต่อขุนนางและข้าราชการ ทั้งสะท้อนค่านิยมของโจรในสังคมชนบท

3.4 สะบ้า* หรือการยิงลูกบ้า เป็นที่นิยมของคนจังหวัดตรังมานานแล้ว โดยเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์ การเล่นสะบ้ามีทั้งสะบ้าชุด สะบ้าราว สะบ้ารำ ผู้เล่นสะบ้าแบ่งเป็น 2 ฝ่าย วิธีการเล่น คือ นำลูกสะบ้ามาเป็นเป้าสำหรับยิง ซึ่งลูกราวสำหรับตั้งยิงเรียกว่า ลูกตั้ง ให้นำมาตั้งเรียงกันบนลานที่เป็นเขตสำหรับเล่น ให้เป็นแนวตรง และยิงหมุนไปให้ลูกที่ตั้งล้มจากที่ปักตั้งไว้ให้ได้จำนวนลูกแต่้มตามที่ตกลงกัน

3.5 ขนวัว เป็นกีฬาพื้นเมืองที่นิยมเล่นกันในภาคใต้ โดยนักเลงวัวชนจะสรรหาและเลี้ยงวัวตัวผู้หนุ่มถึก มีลักษณะของขวัญ สี เขา นอก หู เพลงชน เป็นต้น ทั้งมีการตั้งชื่อตามลักษณะและความสามารถ เช่น โหนดธันวา โหนดเพชร นิลงามดาราเดช ขาวงามเด่นสยาม เป็นต้น การเลี้ยงวัวนิยมเลี้ยงไว้เพื่อประลองกำลังกัน ทั้งดูลีลาเพลงชนของวัวเพื่อนำไปเปรียบคู่ชนกันในเทศกาลต่าง ๆ จนมีการจัดสนามวัวชนเกิดขึ้นเป็นบ่อนชนวัวควบคู่กับการคัดสรรหาวัวชนเข้าสู่บ่อนชนแบบถาวรสำหรับชาวจังหวัดตรังมีความสนใจวัวชนจนสร้างสนามวัวชนไว้บริเวณชานเมืองให้เป็นที่ชุมนุมของนักเลงวัวชนและวัวชนระดับดาราที่มาจากหลายจังหวัดในภาคใต้

ภาพที่ 6.5 กีฬาชนโค จังหวัดตรัง
ที่มา : ตรังโซน : ชุมชนคนตรังออนไลน์, 21 กรกฎาคม 2565

4. ศิลปหัตถกรรมและนวัตกรรม จังหวัดตรังมีวัสดุบางประเภทที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ทำให้จังหวัดตรังมีศิลปหัตถกรรมและงานช่างท้องถิ่นไม่เหมือนจังหวัดอื่นในภาคใต้ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 141-151) คือ

4.1 ผ้าทอนาหมื่นศรี บ้านนาหมื่นศรีเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ทอผ้าใช้เองด้วยกี่พื้นบ้านเรียกว่า กูก ในระยะแรกวัสดุที่นำมาทอเป็นผ้า คือ ฝ้าย และด้ายดิบ แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 การทอผ้าต้องหยุดชะงักเพราะเส้นด้ายขาดตลาด จนภายหลังได้มีการรวบรวมคนเพื่อรื้อฟื้นการทอผ้าแบบนาหมื่นศรี โดยทอเป็นผ้าถุง ผ้าห่ม ผ้านุ่ง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสไบ ผ้าเช็ดหน้า มีลวดลายต่าง ๆ สวยงาม เช่น ลายลูกแก้ว ลายราชวัตร ลายตราหมากรุก ลายดอกจัน ลายเกสร เป็นต้น ทั้งได้รับการสนับสนุนจากทางการในการสร้างก็กระตุกเพิ่มขึ้น และได้ขยายจำนวนสมาชิกให้มากขึ้น จนได้นำ

* สะบ้าเป็นไม้เถา ลูกยาวเป็นฝัก ๆ แต่ละฝักมีลูกประมาณ 3-8 เม็ด

ทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในระยะหลัง ผ้าทอหมิ่นศรีได้รับความนิยมจนกลายเป็นของที่ระลึก และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น

ภาพที่ 6.6 ผ้าทอหมิ่นศรี จังหวัดตรัง

ที่มา : ตรังโซน : ชุมชนคนตรังออนไลน์, 21 กรกฎาคม 2565

4.2 มีดพร้านาป้อ บ้านนาป้อเป็นชุมชนเกษตรกรรมรอบนอกตัวเมืองตรัง เป็นชุมชนคนไทยมุสลิม คนบ้านนาป้อส่วนใหญ่ทำนา ทำสวน และรับจ้างทั่วไป แต่พบว่ามีดพร้านาป้อที่เป็นผลผลิตและมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่สั่งสมภูมิปัญญาและประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษสืบทอดมาจนถึงลูกหลาน พร้านาป้อได้ประยุกต์ปรับเปลี่ยนรูปแบบพร้าให้หลากหลายตามความต้องการของตลาดและท้องถิ่น เช่น พร้าหัวแหลม พร้าหัวตัด พร้าภูเก็ต พร้าแบบโบราณ เป็นต้น

ภาพที่ 6.7 มีดพร้านาป้อ จังหวัดตรัง

ที่มา : ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้, 21 กรกฎาคม 2565

4.3 ช่างแต่งลายกระหนกโลหะ การจัดพิธีศพนับเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องจัดให้สมเกียรติแก่ผู้ล่วงลับ เพื่อศักดิ์ศรีของเจ้าภาพและคณะญาติพี่น้อง จังหวัดตรังได้ให้ความสำคัญกับการตกแต่งโลหะศพให้สวยงามทั้งให้ความสำคัญในระดับต้น ๆ สำหรับจังหวัดตรังมีช่างฝีมือเก่าแก่ตกแต่งลายกระหนกโลหะ คือ นายเจียม ราชกิจชอบ มีความชำนาญในการทำลายกระหนก คือ ลายประจำยามลูกฟักก้ามปู ลายฝ่าถ้วย ลายเชิงกระจก ลายหน้ากระดาน ลายหน้าอุดรังมุ่ม ลายร่องกระจกอื่น ๆ งานตกแต่งลายกนกโลหะได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย ซึ่งได้ทิ้งร่องรอยแห่งภูมิปัญญาคุณค่า และฝีมือในเชิงช่างให้คนรุ่นหลังได้สืบสานต่อไป

4.4 จักสานเตยปาหนัน เกิดจากชุมชนมุสลิมตลอดชายฝั่งทะเลอันดามันนำเตยปาหนันหรือเตยทะเลซึ่งเป็นพืชใบยาวสีเขียว ริมขอบใบมีหนามมาสานเป็นกระเชอ จง (กระบุงเล็ก) เสื่อ หมวก (สุมุก) ใส่ยาเส้น เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำภาชนะเครื่องใช้ในประจำวัน และเมื่อสังคมเปลี่ยนไปได้นำวัสดุเครื่องใช้ชนิดอื่นเข้ามาแทนที่ ทำให้ผลิตภัณฑ์เตยปาหนันได้รับความนิยมน้อยลง แต่ยังมีบางชุมชนยังคงใช้เตยปาหนันเป็นวัสดุในการทำงานหัตถกรรม ทั้งได้มีการดัดแปลงและปรับประยุกต์สินค้าจนสามารถนำส่งขายประเทศญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศยุโรป

ภาพที่ 6.8 ผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน จังหวัดตรัง
ที่มา : สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง, 21 กรกฎาคม 2565

4.5 กันหม้อ ดิหมา งานจักสานกันจาก เกิดจากชุมชนย่านซื่อซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตรัง มีพื้นที่ราบซึ่งเกิดจากดินตะกอนที่แม่น้ำตรังพัดพามาทับถมเพราะอยู่ใกล้ปากน้ำ ประกอบกับอิทธิพลของน้ำทะเลแทรกตัวตามลำคลองเข้ามาถึงชุมชนย่านซื่อ ทำให้น้ำบริเวณดังกล่าวเป็นน้ำกร่อยซึ่งต้นจากเจริญเติบโตได้ดี และกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้หลักให้ชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านนำต้นจากมาทำกันหม้อรองหม้อข้าวและหม้อแกง เพื่อป้องกันไม่ให้เขม่าดำติดพื้นเปราะเปื้อนส่วนกันจากซึ่งเหลือจากการลอกเอาไปทำใบยาสูบและไม้กวาด นำมาเหลาและสานทำที่กันหม้อหรือที่รองหม้อไว้ใช้ในครัวเรือน นอกจากนำต้นจากมาทำภาชนะกันหม้อหรือที่รองหม้อแล้วยังสามารถทำเป็นตะกร้าใส่ผลไม้ แจกันดอกไม้ และของที่ระลึก เป็นต้น

ภาพที่ 6.9 ผลิตภัณฑ์กันจาก จังหวัดตรัง
ที่มา : Nation, 21 กรกฎาคม 2565

5. อาหาร จังหวัดตรังมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการบริโภค คือ การรับประทานหมูย่างกับกาแฟ การกินกาแฟแทนอาหารเมื่อเช้ามีมานานและเป็นปกติของคนจีนในจังหวัดตรัง แล้วจึงขยายสู่คนตรังที่เป็นข้าราชการ นักธุรกิจ ทั้งยังมีการนำป่าทองคำ และต้มช้ำ เช่น ขนมจีบ ซาลาเปา ไข่กรอก เต้าหู้ปลา เป็นต้น มารับประทานร่วมด้วย

การรับประทานหมูย่างนั้นเดิมเป็นอาหารที่ใช้เช่นไหว้ของจีน แต่ด้วยกระแสนโยบายการท่องเที่ยวได้ปลูกเร้าให้ประชาชนหันมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ และบริโภคนิยมสมัยใหม่แบบแปลก ๆ วัฒนธรรมการกินที่เคยจำกัดอยู่ในกลุ่มเล็ก ๆ จึงได้รับการประชาสัมพันธ์ จนหอการค้าจังหวัดตรังนำมาเป็นจุดขายในการประชาสัมพันธ์แก่คนที่มาท่องเที่ยวจังหวัดตรังด้วยงานเทศกาลหมูย่างซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดตรังมีความหลากหลาย เนื่องจากการมีประชากรหลายเชื้อชาติ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมมีการผสมผสานจนไม่มีความรู้สึกแปลกแยกหรือแตกต่างกัน กล่าวคือ การบริโภค ภาษา ประเพณีการแห่พระพุทธรูปสังขารวันสงกรานต์ ประเพณีใส่ดอกเข้าพรรษา ประเพณีรับส่งตายายเดือนสิบ ประเพณีแหงต้ม ลากพระ ลีเกป่า การละเล่นขบถูกยาง โจรลักวัว ซัดราว สะบ้า ขนวัว ศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ เช่น พร้านาป้อ ผ้าทอหมื่นศรี ช่างแต่งลายกระหนกโลงศพ จักสานเตยปาหนัน งานจักสานก้านจาก เป็นต้น ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตรังที่น่าสนใจ

เศรษฐกิจ

จังหวัดตรังมีสภาพเศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร และพืชเศรษฐกิจ แต่ประชาชนจังหวัดตรังสามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจหลายประเภท คือ

1. การเกษตร จังหวัดตรังมีการเกษตรดั้งเดิม คือ การทำนา การทำนาเกลือ การทำสวน จันทน์เทศ เงาะ ทุเรียน พริกไทย การหาของป่า เช่น น้ำมันยาง สะตอ ลูกเนียง ลูกหยี มูลค้างคาว ไม้หวาย เครื่องยาสมุนไพร เป็นต้น สำหรับจังหวัดตรังมีพืชเศรษฐกิจหลักสำคัญ 2 ชนิด คือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ส่วนที่เหลือเป็น ไม้ผล และข้าว สามารถสรุปข้อมูลสำคัญได้ดังนี้ (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 12-13; สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตรัง, 2565: 30-40)

1.1 ยางพารา เป็นพืชที่มีแนวโน้มจำนวนพื้นที่ปลูกลดลง เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกจากยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน ทุเรียน หรือเกษตรผสมผสานมากขึ้น

1.2 ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชที่มีแนวโน้มจำนวนพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกทดแทนพื้นที่ยางพาราที่หมดอายุกรีด และการขยายไปในพื้นที่ลุ่มต่ำและพื้นที่นาร้าง

1.3 ทุเรียน เป็นพืชที่มีแนวโน้มจำนวนพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น มีพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ในอำเภอห้วยยอด อำเภอรัษฎา และอำเภอเมืองตรัง

1.4 ไม้ผลสำคัญ ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด และลองกอง มีพื้นที่ปลูกไม่มาก แต่กระจายในทุกอำเภอ

1.5 ข้าว มีพื้นที่ปลูกในอำเภอห้วยยอด อำเภอนาโยง และอำเภอเมืองตรัง การปลูกมีแนวโน้มลดลงเพราะถูกทดแทนโดยปาล์มน้ำมัน

2. การประมง จังหวัดตรังมีอาณาเขตติดต่อชายฝั่งทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ทำให้มีการทำประมงใน 5 อำเภอ คือ อำเภอสิเกา อำเภอกันตัง อำเภอปะเหลียน อำเภอย่านตาขาว และอำเภอหาดสำราญ มีกิจกรรมการประมง 3 ลักษณะ คือ ประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 16)

3. การอุตสาหกรรม จังหวัดตรังมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตด้านการเกษตร โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดตรังมีหลายโรงงาน ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นและใช้เทคโนโลยีดั้งเดิม กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน และใช้แรงงานเข้มข้น (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 25) เช่น โรงงานนมควีนยาง โรงงานเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพารา โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม โรงงานผลิตอาหารแช่แข็ง โรงงานผลิตอาหารทะเลกระป๋อง โรงงานผลิตปลาบดแช่แข็ง (ซูริมิ) เป็นต้น

4. การส่งออกและนำเข้า จังหวัดตรังมีท่าเรือและด่านศุลกากร สำหรับส่งออกและนำเข้าสินค้าไปยังต่างประเทศ ซึ่งภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการผลิตสินค้าส่งออกและความต้องการสินค้านำเข้า โดยสินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญผ่านท่าเรือในจังหวัดตรัง (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 33) ได้แก่

4.1 สินค้าส่งออก ได้แก่ ไม้ยางพาราแปรรูป ผลิตภัณฑ์ยางพารา ถูมมือยางธรรมชาติ ยางธรรมชาติผสมยางสังเคราะห์อื่น ๆ ปูนซีเมนต์เม็ด แร่ยิบซั่ม แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน แผ่นไม้อัด เม็ดอะคริลิก แทนรองยางทำด้วยเหล็กเก่าใช้แล้ว สิ่งปรุงแต่งใช้ฉาบผนัง เป็นต้น

4.2 สินค้านำเข้า ได้แก่ ถ่านหิน น้ำยางสังเคราะห์ที่ใช้สำหรับผลิตถูมมือยาง ปลาแช่แข็ง ปูเยเคมี โปแทสเซียมคลอไรด์ เรืออะลูมิเนียมพร้อมอุปกรณ์ สปริงชุด ที่ครอบทำด้วยพลาสติก ชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องมือวัด ผลิตภัณฑ์ทำด้วยเหล็ก กิ่งส่งทางไกล โปรตีน ไฟท้ายรถยนต์ กระเป๋าสะพายข้างใส่อุปกรณ์กีฬา เครื่องยนต์สำหรับติดตั้งด้านหลัง ผลิตภัณฑ์ทำด้วยพลาสติก LED LAMP เครื่องขึ้นรูปครบชุด และอะไหล่รถยนต์ เป็นต้น

5. การปศุสัตว์ สัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดตรัง ได้แก่ สุกร ไก่เนื้อ และโค การเลี้ยงปศุสัตว์ของเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงแบบผสมผสานกับการทำสวนยางพารา สวนปาล์ม โดยมีการเลี้ยงปศุสัตว์หลายชนิดเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการใช้พื้นที่และเวลาที่เสรีจากรกิจหลักไปเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัว ปศุสัตว์ที่นิยมเลี้ยงในปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 19-20) คือ

5.1 โคเนื้อ มีการส่งเสริมให้เลี้ยงโคเนื้อในทุกอำเภอ พื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคเนื้อ คือ อำเภอเมืองตรัง และอำเภอสิเกา จังหวัดตรังมีการส่งเสริมเกษตรกรในอำเภอรษฎา อำเภอห้วยยอด อำเภอสิเกา และอำเภอนาโยงให้เลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากปริมาณโคเนื้อที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค การส่งเสริมเลี้ยงโคขุนเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรและการผลิตปุ๋ยมูลสัตว์ใช้ในการเพาะปลูก เพื่อลดต้นทุนการผลิตได้ด้วย

5.2 แพะ จังหวัดตรังมีการเลี้ยงแพะกระจายทุกอำเภอ พื้นที่ที่มีการเลี้ยงแพะ คือ อำเภอกันตัง อำเภอสิเกา และอำเภอปะเหลียน แพะที่เลี้ยงเป็นแพะเนื้อพันธุ์ผสมพื้นเมืองใช้เวลาเลี้ยง 6-7 เดือน นอกจากนั้นมูลแพะยังสามารถจำหน่ายเพื่อใช้บำรุงพืชผลต่าง ๆ ได้ด้วย

5.3 สุกกร จังหวัดตรังมีการบริโภคเนื้อสุกกรมาก นำเข้าจากจังหวัดใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก เพื่อแปรรูปและเพิ่มมูลค่าด้วยการทำหมูย่าง พื้นที่ที่มีการเลี้ยงสุกกร คือ อำเภอห้วยยอด และอำเภอเมืองตรัง

5.4 ไก่เนื้อ ในจังหวัดตรังมีบริษัทที่ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนในลักษณะการประกันราคาผลผลิตไก่เนื้อ โดยพื้นที่ที่มีการเลี้ยงไก่เนื้อ คือ อำเภอรัษฎา และอำเภอห้วยยอด

5.5 ไก่ไข่ พื้นที่ที่มีการเลี้ยงไก่ไข่ คือ อำเภอปะเหลียน และอำเภอรัษฎา

6. การท่องเที่ยว จังหวัดตรังมุ่งให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ ซึ่งจังหวัดตรังมีแหล่งท่องเที่ยวสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม มีแหล่งประวัติศาสตร์ มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และมีการให้บริการแบบเจ้าบ้านที่ดี แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง สามารถจัดกลุ่มได้ (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564: 27-32) ดังนี้

6.1 แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา และแหล่งมรดก ได้แก่ รางพารา ต้นแรกของประเทศไทย พิพิธภัณฑสถานพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) อนุสาวรีย์พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) สวนสาธารณะควนตำหนักจันทร์ สถานีรถไฟกันตัง พระนอนทรงเครื่องโนราว์ตูกุเขาทอง

6.2 แหล่งท่องเที่ยวจากการสร้างสรรค์ ได้แก่ กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี พิพิธภัณฑสถานน้ำราชมงคลตรัง สระกะพังสุรินทร์ สวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์ 95 (ทุ่งน้ำผุดหรือเขาแปะช้อย) ทะเลสองห้อง

6.3 แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ได้แก่ เกาะสุกร เกาะลิบง เกาะมุก-ถ้ำมรกต เกาะกระดาน เกาะเหลาเหลียง เกาะเชือก อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา หาดปากเมง หาดยาว หาดหยงหลิง หาดสั้น

6.4 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ ถ้ำเขาปินะ ถ้ำเลเขากอบ ถ้ำเขาช้างหาย สวนพฤกษศาสตร์ทุ่งค่าย สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาช่อง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคลองลำขาน น้ำตกโตนเต๊ะ น้ำตกเขาหลัก น้ำตกเขาช่อง น้ำตกเจ้าพะ น้ำตกสายรุ้ง บ่อน้ำร้อนควนแดง วนอุทยานบ่อน้ำร้อนกันตัง เส้นทางศึกษาธรรมชาติบริเวณพื้นที่พุน้ำร้อนและพื้นที่ป่าดงดิบ

ภาพที่ 6.10 หาดเจ้าไหม

ที่มา : ศูนย์สื่อสาร COVID-19, 21 กรกฎาคม 2565

จากการมีเทศกาลเฉพาะของจังหวัดตรังและการมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่ารายได้เข้าสู่จังหวัดตรังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตรังยังมีอีกจำนวนมาก คือ ศาลหลักเมือง ตึกเก่าเมืองตรัง หอนาฬิกา วังเทพทาโร บ่อหินฟาร์มสเตย์ สวนพฤกษศาสตร์ทุ่งค่าย ถ้ำเขาช้างหาย ถ้ำเลเขากอบ น้ำตกโตนโต๊ะ หรือน้ำตกโตนตก น้ำตกกระช่อง น้ำตกสายรุ้ง เกาะไห เกาะเชือก เกาะม้า เกาะมุก

ลักษณะเศรษฐกิจของจังหวัดตรังส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตร นิยมการทำสวนยางพารา ทำให้รายได้โดยส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการทำสวนยางพารา และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของน้ำยางพารา ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมนำรายได้เข้าสู่จังหวัดตรังด้วยเช่นกัน เพราะจังหวัดตรังมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งพบได้จากอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น และอัตราผู้มาเยือนของชาวต่างประเทศมีการเพิ่มสูงขึ้น นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามายังจังหวัดตรัง คือ จีน มาเลเซีย รัสเซีย สวีเดน และอังกฤษ เข้ามาดำน้ำดูปะการัง โครงการ Unseen โครงการวิวาหิต์ใต้สมุทร เทศกาลหมุย่างเมืองตรัง เทศกาลกินเจ เป็นต้น

จังหวัดตรังได้รับความนิยมด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะได้รับคัดเลือกให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้ถูกจัดเป็น 1 ใน 12 จังหวัดในการประชาสัมพันธ์ภายใต้แคมเปญ 12 เมืองต้อง...ห้ามพลาด โดยจังหวัดตรังได้รับการขนานนามตามอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองตรังว่า ตรังยุทธจักรความอร่อย เนื่องจากเป็นที่ยอมรับว่า เมื่อมาเที่ยวจังหวัดตรังแล้วจะพบความอร่อยของอาหารท้องถิ่น ซึ่งมีความพิถีพิถันทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสรรหาวัตถุดิบ กรรมวิธีการปรุงอาหาร ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อสุขภาพ

บทสรุป

จังหวัดตรังมีที่มาจกคำว่า ตรัง แปลว่า ลูกคลื่น หรือเนินเล็ก ๆ สูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกคลื่น และมาจากคำว่า ตรังเค แปลว่า รุ่งอรุณ ตั้งอยู่ติดกับทะเลอันดามัน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ มีที่ราบระหว่างแม่น้ำ ลำคลอง มีที่ลาดต่อนื่องจากตอนเหนือ และที่ราบต่ำริมทะเล จังหวัดตรังมีแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำตรัง และแม่น้ำปะเหลียน รวมทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติ คือ แร่ธาตุ ป่าไม้ ป่าชายเลน ปาล์มน้ำมัน และรังนก

ประวัติศาสตร์ของจังหวัดตรัง พบว่า เคยเป็นชุมชนที่มีคนอยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน เพราะมีการพบขวานหินขัด ภาชนะดินเผา หม้อสามขา ภาพเขียนสี ลูกปัดแก้ว เป็นต้น จังหวัดตรังใช้ตราม้าเป็นตราประจำเมือง ทั้งเป็นเมืองท่าประจำฝั่งทะเลตะวันตก ทำให้มีอินเดีย ลังกา และประเทศอื่น ๆ ทางตะวันตกของแหลมมลายูเข้ามาทำการค้า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองตรังเป็นเส้นทางผ่านไปมาระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุงเท่านั้น ในสมัยนี้มีเรือของโปรตุเกสนำของมาถวายแก่พระมหากษัตริย์ของประเทศอินเดีย และถูกพายุพัดเข้ามายังปากแม่น้ำตรัง ในสมัยรัตนโกสินทร์หรือรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) ได้เกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่า พระองค์ให้กองทัพเมืองพัทลุงสมทบกับทัพหลวงที่เมืองตรัง โดยให้เมืองตรังเป็นเมืองท่าเรือใหญ่ในการรวบรวมกำลังพลเพื่อทำสงครามกับพม่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ได้เกิดเหตุการณ์กบฏหัวนหมาดหลี หรือกลุ่มโจรสลัดในหัวเมืองภาคใต้ ขณะนั้นเจ้าเมืองและข้าราชการเมืองต่าง ๆ ต้องเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อร่วมงานถวายพระเพลิงพระราชพิธีสมเด็จพระราชชนนี

(กรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย) ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) เมืองต่าง ๆ จึงขาดผู้ดูแล ทำให้อยู่ภายใต้การดูแลของกบฏวันหมาดหลี เมื่อพระยานคร (น้อย) กลับจากงานถวายพระเพลิง จึงนำทหารไปตีเมืองตรังกลับคืนมา ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้เสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้และเมืองตรัง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระอภัยมณีคตทสิรักษา (คอซิมบี้ ณ ระนอง) เป็นเจ้าเมืองตรัง ทำหน้าที่พัฒนาและปรับปรุงเมืองตรัง เช่น การย้ายเมือง การสร้าง สถานที่ราชการ การตัดถนน และการสร้างท่าเรือ เป็นต้น และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ทรงย้ายเมืองให้ตั้งที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก เนื่องจากมีภูมิประเทศที่เหมาะสมในการตั้งเมืองและมีชุมชนหนาแน่น ซึ่งเป็นที่ตั้งของจังหวัดตรังในปัจจุบัน

สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดตรัง ส่วนหนึ่งเกิดจากการมีคนหลายเชื้อชาติทั้งไทย จีน และ ตะวันตกเข้ามาทำการค้า การปกครอง และประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม นำมาสู่ลักษณะเฉพาะถิ่นทั้งภาษา ประเพณี เช่น การแห่พระพุทธรูปสังข์วันสงกรานต์ ประเพณีใส่ดอก เข้าพรรษา ประเพณีรับส่งตายาย การแห่ต้มลูกพระ การแสดงลิเกป่า รวมทั้งการละเล่นต่าง ๆ เช่น ขบถูกยาง ซัดราว โจรลักวัว สะบ้า ขนวัว เป็นต้น รวมถึงศิลปหัตถกรรมของจังหวัดตรัง เช่น พรีรานาป้อ ผ้าทอนาหมื่นศรี การแต่งลายกระหนกโลงศพ จักสานเตยปาหนัน กันหม้อ ดิหมา จากการผลิตผสมผสานทางวัฒนธรรมของจังหวัดตรัง ส่งผลให้มีวัฒนธรรมทางอาหารที่หลากหลาย คือ อาหารไทย อาหารจีน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในการรับประทานอาหารของจังหวัดตรัง

เศรษฐกิจของจังหวัดตรังขึ้นอยู่กับภาคเกษตร การประมง การอุตสาหกรรม การป่าไม้ การพาณิชย์ การปศุสัตว์ และการท่องเที่ยว ซึ่งทำรายได้ให้เข้าสู่จังหวัดตรังอย่างมาก และเป็นที่น่าสนใจ ในการเลือกเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในจังหวัดตรังด้วย

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6

1. เพราะเหตุใดศิลปวัฒนธรรมและการละเล่นส่วนใหญ่ของจังหวัดตรังจึงรับอิทธิพลมาจากจังหวัดพัทลุง
2. เทือกเขาบรรทัด และเทือกเขานครศรีธรรมราชมีความสำคัญต่อจังหวัดตรังอย่างไรบ้าง
3. ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดตรังเป็นอย่างไรบ้าง
4. ฐานะของเมืองตรังซึ่งปรากฏในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช มีความสำคัญอย่างไรบ้าง
5. บุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการสร้างความเจริญให้จังหวัดตรังมีใครบ้าง และทำประโยชน์ใดให้กับจังหวัดตรัง
6. จงบอกประเพณีที่โดดเด่นและลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของคนจังหวัดตรังที่ยังคงปฏิบัติเรื่อยมา
7. จงยกตัวอย่างการละเล่นของคนในจังหวัดตรังที่ได้รับความนิยม
8. จงบอกศิลปหัตถกรรมและนวัตกรรมที่มีชื่อเสียง และทำรายได้ให้กับจังหวัดตรัง
9. การประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนจังหวัดตรังมีการประกอบอาชีพใดบ้าง
10. แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตรังที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปพักผ่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง จงยกตัวอย่างประกอบ

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2550). **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดตรัง**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตรัง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- จังหวัดตรัง. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดตรัง พ.ศ. 2561-2565**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/TTB4Xc>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้. (2561). **มีดพร้านาป้อ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/5/716aa547>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ตรังโซน : ชุมชนคนตรังออนไลน์. (2559). **กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.trangzone.com/travel_detail.php?ID=9. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **กีฬาชนโค จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.trangzone.com/webboard_show.php?ID=59727. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **แผนที่จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.trangzone.com/map.php>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ประชุม ชุมแพ่งพันธุ์. (2545). **ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ที่สำคัญในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิบูลศิลป์ วัชตมณะพงศ์ และคณะ. (2548). **โครงการสารสนเทศและสื่อเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดตรัง**. ศูนย์พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีรัฐร่วมเอกชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2559). **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง)**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/AVZZob>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ศูนย์สื่อสาร COVID-19. (2564). **อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/pAdvkZ>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง. (2561). **กลุ่มจักสานเตยปาดหนัน บ้านดุกุหน**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/ecHMqQ>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตรัง. (2565). **ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดตรัง ปี 2564**. กลุ่มสารสนเทศการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตรัง.
- สำนักงานจังหวัดตรัง. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดตรัง (พ.ศ. 2566-2570)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดตรัง. (ม.ป.ป.). **ประวัติจังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://trang.cdd.go.th/about-us/ประวัติความเป็นมา>. (2565, 4 สิงหาคม).
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด>. (2565, 20 กรกฎาคม).

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง. (2565). **ลิเกป่า**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/JuzM0f>. (2565, 21 กรกฎาคม).

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2559). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง)**. ภูเก็ต: สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.

Chaoying. (2555). **ส่งตายายกลับสวรรค์..ทำบุญเดือนสิบ จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/EjNC9b>. (2565, 21 กรกฎาคม).

iamtrang. (2554). **มรดกวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี การละเล่นของเด็ก ขบถูกยาง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.iamtrang.com/?p=841>. (2565, 4 สิงหาคม)

Nation. (2561). **"ติหมา" อาชีพปากกัตตีนสิบแต่โกอินเตอร์**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.nationtv.tv/news/378635468>. (2565, 21 กรกฎาคม).

บัน และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองปลักพระยาและเขาระยะบางสา

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ จากการสำรวจและประเมินศักยภาพทางธรณีวิทยาของ กรมทรัพยากรธรณี (2556: 76-86) พบว่า ทรัพยากรแร่ในจังหวัดสตูลมีดังนี้

4.1 หินปูน เป็นหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง แหล่งหินปูนที่พบในจังหวัดสตูล ได้แก่ บริเวณเขาเรือ่น้ำพุ และบ้านทุ่งพิก ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง

4.2 หินทราย เป็นหินทรายเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง เป็นหินทรายของหมวดหิน ป่าเสม็ด มีลักษณะเป็นหินทรายเนื้อละเอียด สีเทาเข้มถึงดำแสดงการวางตัวของชั้นหินชัดเจน มีชั้น หินดินดานแทรกสลับในบางแห่ง หินทรายในจังหวัดสตูลพบได้บริเวณบ้านท่าศิลา ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า

4.3 แร่พลวง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทำโลหะผสม เช่น ทำแผ่นกริดแบตเตอรี่ ทำ ตะกั่วตัวพิมพ์ โลหะบัดกรีบางชนิด ส่วนประกอบของกระสุนปืน อุตสาหกรรมดอกไม้ไฟ พลุ ไม้ขีดไฟ ยาง ผ้าทนไฟ อุตสาหกรรมเครื่องเคลือบ หุ้มสายโทรศัพท์ สายไฟขนาดใหญ่ ทำหมึกโรเนียว อุปกรณ์ ทรานซิสเตอร์ หลอดยาสีฟัน สี และยารักษาโรค เป็นต้น แหล่งแร่พลวงในจังหวัดสตูล พบได้บริเวณ ตำบลน้ำผุด ตำบลกำแพง และตำบลเขาขาว อำเภอละงู

4.4 แร่แบไรต์ ประโยชน์ของแร่แบไรต์ใช้ทำโคลนเจาะ (Drilling Mud) สำหรับเจาะ สืบค้นหาแหล่งแร่ แหล่งน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และน้ำบาดาล ใช้ทำสารเคมีแบเรียมซึ่งใช้ประโยชน์ใน อุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น กระดาษ สี แก้ว หนัง ยาง พรมน้ำมัน การเคลือบเงาเซรามิก บดทำยา สำหรับรับประทานก่อนที่ฉายเอกซเรย์เกี่ยวกับกระเพาะอาหาร และลำไส้ เป็นต้น แหล่งแร่แบไรต์ใน จังหวัดสตูลพบในบริเวณบ้านราวปลา ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า

5. สัตว์น้ำ ส่วนใหญ่เป็นสัตว์น้ำเค็มจำพวกปลา เช่น ปลาเบญจพรรณ ปลาเป็ด เป็นต้น ใช้สำหรับป้อนโรงงานปลาป่น นอกจากนั้นยังมีปู หอย และกุ้งเพื่อการส่งเสริมกิจการประมงใน พ.ศ. 2521 กรมประมงได้ตั้งสถานีประมงน้ำกร่อยในอำเภอละงู เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำชายฝั่ง ทั้งได้ทดลองวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของ เกษตรกร สัตว์น้ำทางเศรษฐกิจของจังหวัดสตูล ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปลากะพงขาว ปลากะรัง ปลากะพงแดง และสัตว์น้ำกร่อยชนิดอื่น ๆ ซึ่งเลี้ยงบริเวณชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน

6. สัตว์ป่า จังหวัดสตูลพบสัตว์ป่าที่หายากและใกล้จะสูญพันธุ์ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน ได้แก่ เสี่ยงผา พบบริเวณเขาพระยาบังสา ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองปลักพระยาและเขาพระยาบังสา และ แมวลายหินอ่อน พบได้ที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน นอกจากนั้นยังพบสัตว์ป่าจำพวก หมูป่า หมีหมา และเสือโคร่ง ส่วนที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตาสำรวจพบ วัวป่า หมูป่า และกระเจง (สำนักงานจังหวัด สตูล, 2564: 164)

ภูมิศาสตร์ของจังหวัดสตูลส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีร่องน้ำไหลเชี่ยวไหลตามทิวเขาทาง ทิศเหนือและทิศตะวันออกสลับกับป่าพรุ ลักษณะภูมิศาสตร์เช่นนี้ส่งผลให้จังหวัดสตูลในอดีตไม่ กระจายตัวมากนัก (จันทรรัตน์ เหมเวช, 2544: 31) แต่ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดสตูลมีจำนวน มากทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ สัตว์น้ำ และสัตว์ป่า

ประวัติศาสตร์

เมืองสตูลเป็นเมืองปิดตามสภาพภูมิศาสตร์ การติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงจึงค่อนข้างยากและลำบาก การติดต่อโดยส่วนใหญ่เป็นการติดต่อทางเรือ เมืองสตูลจึงเป็นเมืองแห่งความสงบและมีขนาดเล็ก ในสมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่ในการปกครองของเมืองไทรบุรี เมืองสตูลจัดเป็นเมืองท่าประจำถิ่น แต่ไม่ได้เป็นเมืองท่าที่ทำการค้าขายกับนานาชาติ จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความสงบสุข คนอพยพมาอยู่ที่เมืองสตูลจึงเป็นคนที่ต้องการหลบหนีสงคราม ต้องการความเป็นอิสระทางการปกครอง และการกดขี่เรียกเก็บภาษี

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมืองสตูลหรือเมืองละงู เริ่มมีความเจริญจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ ทำให้ยกฐานะขึ้นในด้านความสำคัญทางการเมืองการปกครองและการค้าทางฝั่งตะวันตก เพราะมีการค้า การเก็บภาษีทรัพยากรทางทะเล เช่น รั้งนกนางแอ่น ข้าว แร่ ชีค้ำควา เป็นต้น สินค้าเหล่านี้มีราคาดี ทำให้ชาวไทยและชาวตะวันตกเข้ามาตั้งสถานีคลังสินค้าและเปิดตลาดค้าขายรับซื้ออย่างกว้างขวาง ประกอบกับเมืองสตูลมีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองบ่อยครั้ง เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการแบ่งอำนาจปกครองและผลประโยชน์ที่ไม่สามารถปรองดองกันได้ ประกอบกับใน พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ทรงปฏิรูปการปกครองโดยโปรดฯ ให้รวมเมืองสตูลเมืองไทรบุรี* และเมืองปะลิส เป็นมณฑลไทรบุรี ในเวลาดังกล่าวเมืองสตูลอยู่ในความเรียบร้อย มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มีการค้าอันเป็นรากฐานที่สำคัญ ซึ่งมีผลให้มีการพัฒนาเมืองสตูลในเวลาต่อมา มณฑลนี้นับเป็นมณฑลพิเศษ มีรูปแบบการปกครองมณฑลไทรบุรีตามระบบการปกครองแบบเดียวกับเมืองมลายูในแหลมมลายูทั่วไป สำหรับการเก็บภาษีอากรได้มีการผูกขาดให้เจ้าภาษีนายอากรทั้งภาษีภายในและภาษีขาเข้าได้ผูกขาดทั้งหมดด้วย ส่วนผลประโยชน์ที่เก็บได้ไม่ต้องส่งกระทรวงพระคลัง แต่ให้ใช้จ่ายในมณฑลไทรบุรี ส่วนการส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองเป็นเครื่องราชบรรณาการถวายให้กรุงเทพฯ ตามประเพณีนั้นให้ทั้ง 3 เมืองจัดส่งให้กรุงเทพฯ 3 ปี ต่อ 2 ครั้ง โดยมีสมุหเทศาภิบาลเมืองไทรบุรีเป็นผู้นำถวายที่กรุงเทพฯ แล้วกระทรวงมหาดไทยนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามประเพณี

ใน พ.ศ. 2451 รัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษได้ตกลงทำสัญญาเปลี่ยนแปลงเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหพันธรัฐมลายูตามสันเขาปันน้ำ การแบ่งปันเส้นเขตแดนตามสัญญานี้รัฐบาลไทยต้องเสียเมืองกลันตัน เมืองตรังกานูทางทะเลตะวันออก ส่วนทะเลตะวันตกนั้นต้องเสียเมืองไทรบุรี และเมืองปะลิส ทำให้อยู่ในความคุ้มครองของอังกฤษ ส่วนเมืองสตูลให้อยู่รวมในประเทศไทย ในระหว่างนั้นกระทรวงมหาดไทยได้มอบให้สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นเจ้าหน้าที่รับมอบท้องที่จังหวัดสตูล จังหวัดสตูลจึงรวมอยู่ในปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช

จากนั้นกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่า เมืองสตูลมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองตรัง และอยู่ในทะเลตะวันตกด้วยกัน ทำให้สะดวกต่อการปกครองและบังคับบัญชา จึงโอนเมืองสตูลขึ้นกับมณฑลภูเก็ตใน พ.ศ. 2452 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) มีพระบรมราชโองการให้เมืองสตูลเป็นเมืองจัตวาและอยู่ในมณฑลภูเก็ต ใน พ.ศ. 2468 เมืองสตูลขึ้นตรงต่อมณฑลนครศรีธรรมราช โดยมีพระยาสมันตรีบุรีรินทร์ (ต๋อย บินอับดุลลาห์) เป็นผู้ว่าราชการ

*เป็นที่ตั้งมณฑลเจ้าพระยาไทรบุรีเป็นสมุหเทศาภิบาล

จังหวัดสตูล เนื่องจากการคมนาคมทางบกเจริญขึ้น และใน พ.ศ. 2475 ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย และจัดระเบียบการปกครองใหม่ เมืองสตูลจึงมีฐานะเป็นจังหวัดนับตั้งแต่นั้นมา (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2545: 292-295)

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดสตูล ทำให้เข้าใจได้ว่าจังหวัดสตูลมีเรื่องราวที่น่าสนใจมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะเหตุการณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการรวมเมืองต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงจัดตั้งเป็นมณฑลไทรบุรี และภายหลังมีการยกฐานะเมืองสตูลเป็นจังหวัดสตูล

สังคมและวัฒนธรรม

ภาพสะท้อนลักษณะวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของผู้คนจังหวัดสตูลมีความแปลกไปจากวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันอื่น ๆ โดยจังหวัดสตูลมีวัฒนธรรมหลายที่โดดเด่น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากคาบสมุทรมาเลย์และวัฒนธรรมท้องถิ่นถิ่นอายุปักยี่ใต้ที่มีพลวัตจนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ จังหวัดสตูลมีสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1. **ภาษา** จังหวัดสตูลมีกลุ่มชน 2 วัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูเดิม กลุ่มนี้มีคนบางส่วนใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน กลุ่มชาวพุทธมีความสัมพันธ์กับคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดตรัง ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านภาษาท้องถิ่นภาคใต้ คนในจังหวัดสตูลมีการสื่อสารด้วยภาษา 2 กลุ่ม เช่น ตูหนั่ง คือ คูหมั่น ลิตี คือ ไม้เรียว โกตา คือ กำแพง ปาหยา คือ สามารถ เหมมา คือ เอา รายเย็น คือ ขยัน ตะรุเตา คือ อ่าวมากมาย เป็นต้น

2. **วรรณกรรมพื้นบ้าน** จังหวัดสตูลมีวรรณกรรมพื้นบ้าน คือ เพลงกล่อมเด็ก* กับนิทานพื้นบ้าน เช่น ตำนานเรื่องพญาบังสา ตำนานเรื่องเขาวัว ตำนานเรื่องบ้านขอนแก่น

3. ประเพณีและวัฒนธรรม

3.1 **วันศุกร์** เป็นวันสำคัญของศาสนาอิสลาม เพราะผู้ชายมุสลิมต้องร่วมทำละหมาดที่มีสยิด เพื่อแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) หรือร่วมรับฟังคำสั่งสอน

3.2 **วันอีดิลฟิฏรี หรือวันออกบวช หรือวันรายาออกบวช** เป็นวันรื่นเริงเนื่องในการครบรอบเข้าสู่สภาพเดิม คือ สภาพที่ไม่ต้องอดอาหาร การเยี่ยมญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านเด็ก ๆ ได้รับการเลี้ยงอาหารแจกของขวัญ ขนม เสื้อผ้า

3.3 **วันอีดิลอัฎฮา** เป็นวันครบรอบ 70 วันนับจากวันอีดิลฟิฏรีตรงกับวันที่ 10 ของเดือนซุลฮิจญะฮ์ (เดือนที่ 12 ของปฏิทินอาหรับ) เป็นวันที่มุสลิมทั่วโลกเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ไปให้ประกอบพิธีละหมาดอีดิลอัฎฮาที่มีสยิด หรือสถานที่ที่จัดขึ้นในภูมิภาคของตนเอง

3.4 **วันเมาลิด** เป็นวันคล้ายวันประสูติของนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ศาสดาในศาสนาอิสลาม ตรงกับวันที่ 12 ของเดือนเราะบิอุลอวัล (เดือนที่ 3 ของปฏิทินอาหรับ) ชาวมุสลิมประกอบพิธีนี้เนื่องในวันเมาลิดซึ่งสามารถจัดที่บ้านหรือมีสยิด หรือที่จัดไว้เป็นกรณีพิเศษ พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อน้อมรำลึกคำสั่งสอนและแบบอย่างอันดีงาม

* เพลงกล่อมเด็กของจังหวัดสตูลมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ เพราะเนื้อร้องและทำนองของบทเพลงเป็นการผสมผสานกันระหว่างภาษาไทยและภาษามลายู อีกทั้งบางเพลงมีการสืบทอดมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น ตรัง พัทลุง และสงขลา รวมถึงการที่ชาวสตูลมีการดัดแปลงเนื้อร้องและทำนองใหม่ด้วย

3.5 การเข้าสู่หัตถ์ เป็นหลักการของศาสนาอิสลาม เกี่ยวเนื่องกับเรื่องความสะอาด คือ การขลิบผิวหนังหุ้มส่วนปลายอวัยวะเพศชาย หรือเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “เข้าแขก” หรือ “คิตาน” ซึ่งจะกระทำกับเด็กชายซึ่งมีอายุระหว่าง 2-10 ปี ในวันนี้มีการจัดเลี้ยงอาหารด้วย

3.6 ประเพณีกินเหนียว มีในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแต่งงาน และการเข้าสู่หัตถ์ คำว่า “กินเหนียว” ไม่ได้หมายความว่า จะบริการอาหารเฉพาะข้าวเหนียวเท่านั้น แต่เป็นการเลี้ยงอาหารธรรมดาทั่วไป (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2564: 100)

3.7 ประเพณีการแต่งกาย มีความคล้ายคลึงกับชาวมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ชาย นุ่งโสร่ง สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวหรือเสื้อแขนกระบอกตัดด้วยผ้าแพร หน้าอกผ้าติดกระดุม หรือเรียกว่า เสื้อตะโละบลางา สวมหมวกกลมสีขาว หรือหมวกของเกาะสีด้า สำหรับผู้ชายที่มีเชื้อสายจีน หรือฐานะดีจะสวมกางเกงขาบาน ทำจากผ้าแพรหรือผ้าเนื้อนุ่มอย่างดี เวลานุ่งใช้ผ้าทาบไว้ สวมเสื้อตะโละบลางา สวมหมวกของเกาะสีที่เข้ากับชุด บางครั้งอาจใช้ผ้าพันโพกศีรษะหรือตะงูโละแทนหมวก การใช้ผ้าพันโพกศีรษะจะแตกต่างกันตามฐานะและตระกูล บางครั้งอาจเหน็บกริชด้วยก็ได้

สำหรับผู้หญิงนั้นการนุ่งผ้าปาเต๊ะ สวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อยาวถึงใต้สะโพก ผ่าอกถึงกลางลำตัว เรียกว่า เสื้อกะบายาลาโป๊ะ หรือกะบายาแบบตัวยาว หากตัวเสื้อสั้นถึงกลางสะโพกผ่าอกตลอดเรียกว่า กะบายาแปะเซ สมัยก่อนนิยมใช้กระดุมทำด้วยทองคำ ทำเป็นรูปดอกไม้ หรือผีเสื้อ กลัดติดไว้ 5 เม็ด มีสร้อยทองร้อยติดไว้ทุกตัว เรียกกระดุมว่า เกรอซัง หรือกรอซัง จึงมีชุดแต่งกายแบบกรุง และบันดุง ในระยะหลังสตรีมุสลิมนิยมแต่งกายแบบมิดชิดตามหลักศาสนา จึงปกปิดอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือที่เรียกว่า ชุดฮีญาบ ซึ่งเป็นชุดหลวม ๆ มีผ้าคลุมศีรษะถึงหน้าอก สวมรองเท้าวางเท้า

3.8 ประเพณีลอยเรือชาวเล เนื่องจากเกาะหลีเป๊ะ มีชาวเลอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง ชาวเลจึงจัดพิธีลอยเรือขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ ในเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปี และเดือน 11 หรือเดือนพฤศจิกายนของทุกปี การจัดพิธีลอยเรือเพื่อลอยบาป ทุกข์โศกโรคร้ายให้หมดสิ้น และเพื่อเสี่ยงทายในการประกอบอาชีพ คือ ดูจากทิศทางและลักษณะการลอยของเรือ ถ้าเรือลอยออกจากฝั่งไม่ถูกขัดเข้าหาฝั่ง หรือลอยตามปกติแสดงว่า ชาวเกาะโชคดี การทำมาหากินไม่ฝืดเคือง แต่ถ้าเรือจม และถูกคลื่นขัดเข้าหาฝั่งเป็นเครื่องบอกเหตุว่า ปีนั้นจะประสบโชคร้ายจากภัยธรรมชาติ

3.9 ประเพณีไหว้ผีโบ (ผีหมู่ หรือผีทั้งหมด) คำว่า “โบ” ในภาษาถิ่นใต้แปลว่า หมู่ พวก ประเพณีไหว้ผีโบเป็นงานประเพณีที่มีความสำคัญ โดยสืบทอดกันมาคู่กับอำเภอยะหริ่งตั้งแต่อดีตในยุคแรก ๆ การไหว้ผีโบได้แยกทำแต่ละตระกูล ต่อมาเมื่อแต่ละตระกูลมีลูกหลานมากขึ้นจึงทำพิธีไหว้ร่วมกันเป็นพิธีใหญ่เพียงครั้งเดียว การไหว้ผีโบ (ผีหมู่) หมายถึง การไหว้ผีหัวตลาด (บริเวณตลาดหน้าโรงพยาบาลทุ่งหว้าเก่า) ไหว้หน้าตลาด ไหว้กลางเมืองเพื่อทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ยาไปแล้ว ไม่มีญาติคอยทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้นั่นเอง (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2564: 102)

3.10 ประเพณีแข่งว้าว เกิดจากคณะครูโรงเรียนสตูลวิทยาและโรงเรียนอนุบาลสตูลจัดกิจกรรมแข่งว้าว เพื่อต้องการขยายพื้นที่ของโรงเรียนจึงชักชวนชาวบ้านมาเล่นว้าวและมีรางวัลให้กับผู้ชนะสร้างความพอใจให้กับชาวบ้าน ทำให้มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการจัดการแข่งขันว้าวกันในครั้งต่อไป และมีการจัดแข่งขันว้าวเรื่อยมาในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ทั้งได้มีนักแข่งว้าวจาก

ใช้เนื้อและเม็ดจำปาตะ เช่น จำปาตะทอด ข้าวเหนียวจำปาตะ ข้าวเกรียบจำปาตะ เป็นต้น (บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548: 163-172)

ภาพที่ 7.4 งานวันจำปาตะ จังหวัดสตูล
ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสตูล, 21 กรกฎาคม 2565

4. การละเล่นพื้นบ้าน จังหวัดสตูลมีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น

4.1 ดาระ เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีถิ่นกำเนิดจากประเทศเยเมน เข้าสู่ประเทศไทยทางจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย โดยพ่อค้าและนักท่องเที่ยวนิยมเล่นกัน หลังจากเครื่องเครียดกับงาน หรือเล่นในโอกาสต่าง ๆ การละเล่นนี้มีการรวมกลุ่มกันร้องรำทำเพลงเพื่อผ่อนคลาย โดยไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอน ภายหลังได้มีการระบุให้เล่นในงานมงคล โดยเฉพาะงานแต่งงาน

ภาพที่ 7.5 การละเล่นพื้นบ้านดาระ จังหวัดสตูล
ที่มา : ประเพณีไทยดอทคอม, 21 กรกฎาคม 2565

4.2 ลีละ หรือตีกา หรือเปือตีกา หรือกายอ หรือกาหยง เป็นศิลปะการป้องกันตัวของชาวไทยอิสลามคล้ายคาราเต้ ยูโด กังฟู หรือมวยไทย มีการนำกรีขมาประกอบการรำรำ หรือการเคลื่อนไหวที่สวยงาม การแสดงนี้มีกำเนิดจากเกาะสุมาตรา แล้วเผยแพร่สู่จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล

ภาพที่ 7.6 การละเล่นพื้นบ้านสิดะ จังหวัดสตูล
ที่มา : สุภาวัลย์ วิจิตร, 21 กรกฎาคม 2565

4.3 ร่องเง็ง เดิมร่องเง็งเป็นการละเล่นของคนในสังคมมุสลิมชั้นสูง หรือเจ้าเมือง ภายหลังได้แพร่หลายสู่ชนบททั่วไป ร่องเง็งมีต้นกำเนิดมาจากชวาและมลายู โดยรับอิทธิพลการเต้นมาจากโปรตุเกสหรือฮอลันดา เนื่องจากทั้งสองกลุ่มมีอำนาจในชวาและมลายูมาก่อน สำหรับการเข้ามาในจังหวัดสตูลนั้นเริ่มเข้ามาในวังของเจ้าเมืองก่อนเผยแพร่สู่ประชาชนทั่วไป

ภาพที่ 7.7 การละเล่นพื้นบ้านร่องเง็ง จังหวัดสตูล
ที่มา : วัฒนธรรมภูมิปัญญาภาคใต้, 21 กรกฎาคม 2565

4.4 ลิเกบก หรือลิเกป่า เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่แสดงถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างมลายูกับไทย สันนิษฐานว่าเริ่มเล่นครั้งแรกที่จังหวัดกระบี่และจังหวัดตรังมาก่อน เนื่องจากมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ อีกทั้งบริเวณดังกล่าวมีบรรพบุรุษตั้งถิ่นฐานในเมืองไทรบุรีหรือเมืองสตูลมาก่อน การแสดงลิเกบกได้รับอิทธิพลการแต่งกายและดนตรีมาจากมลายู อิทธิพลการร้องเพลงบางส่วนรับมาจากเพลงไทยเดิม การร่ายรำแบบโนราห์และบางส่วนคล้ายลิเกของภาคกลาง เพราะมีการออกแขกก่อนแสดง ดังนั้นลิเกบกจึงเป็นการละเล่นแบบผสมผสานทางวัฒนธรรม

4.5 บุษ เป็นการละเล่นพื้นเมืองของเด็กในจังหวัดสตูล เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนาน สร้างความสามัคคี ฝึกการมีน้ำใจนักกีฬา สอนให้ผู้เล่นรู้จักการผ่อนปรน การใช้ทักษะ ความสามารถ สร้างเสริมปัญญา และความสมบูรณ์ของร่างกาย รู้จักแพ้รู้ชนะ จัดเป็นเอกลักษณ์การแสดงของ จังหวัดสตูล

5. อาคารบ้านเรือน รูปแบบของอาคารบ้านเรือนดั้งเดิมของจังหวัดสตูลแสดงออกถึง สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกันระหว่างบ้านเรือนของภาคใต้กับเมืองไทรบุรี เพราะบ้านทำจากไม้ยกพื้น สูงประมาณ 1-2.5 เมตร ใต้ถุนโล่ง เสาเรือนมีฐานรองรับ ภาษาใต้ เรียกว่า ตีนเสา ทำจากหินหรือ คอนกรีตสำเร็จรูปเสาเรือนไม่ฝังลงในดิน บ้านที่มีฐานะดินิยมมุงหลังคาบ้านด้วยกระเบื้องซีเมนต์รูป สี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ส่วนบ้านที่เจ้าของบ้านมีฐานะปานกลางใช้สังกะสีหรือจากมุงหลังคา ซึ่งเป็น หลังคาทรงปั้นหยา ชาวบ้าน เรียกว่า หลังคาห้าหรือมุงบงลิมา* การสร้างบ้านและหลังคาแบบนี้ได้รับ อิทธิพลจากมลายู บ้านได้มี 2 ด้าน คือ ด้านหน้า และด้านหลังบ้าน ชั้นบันไดนับเป็นจำนวนคี่ ประตู บ้านมีสองด้าน ความสูงของบ้านตั้งแต่พื้นถึงช่องลมตอนบน นิยมใช้กระดานฉลุเป็นลวดลาย หรือทำ เป็นลูกกรงสำหรับระบายลม พื้นเรือนใช้ไม้กระดาน นิยมกันเป็นห้องโถงใหญ่และห้องย่อย ห้องใหญ่ ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นห้องรับแขก สำหรับฝาใช้กระดานฝาขัดแตะหรือแผ่นสังกะสี ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้าน หน้าต่างนิยมสร้างหลายบานเพื่อระบายลม

ภาพที่ 7.8 บ้านเรือนไทย จังหวัดสตูล
ที่มา : ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้, 21 กรกฎาคม 2565

6. อาหาร จังหวัดสตูลมีผลผลิตทางการเกษตรที่นำมาใช้ปรุงอาหารเหมือนกันเป็น ส่วนใหญ่ เช่น แกงกุ่มหมา แกงป๋จรี แกงต่อแมะห์ ปัสมอส แดงจิ้ม อาจืดหรืออาจาด รอยะ ขนมบูดู ขนมลอปะเปะ ขนมโรตีกาปาย ขนมบูหงาบูตะ ขนมแบ็งกั๊ง เป็นต้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2563)

6.1 แกงต่อแมะห์ คำว่า ต่อแมะห์ มาจากคำว่า ตูมิห์ หมายถึง การผัดเครื่องแกง คลุกเคล้าให้เข้ากับน้ำกะทิสดหรือน้ำมัน ใช้น้ำมันประทานร่วมกับข้าวมัน โรตีส และเครื่องปรุงหลาย ชนิด เช่น ปลาสด น้ำกะทิสด เกลือ มะขามเปียก ขมิ้น พริกแห้ง กระเทียม หอมแดง เมล็ดบาลาบา เมล็ดซาหวิ เมล็ดผักชี เมล็ดข้าวเล็ก เมล็ดข้าวใหญ่ ใบสมุยเทศ เป็นต้น

* หลังคาห้าเป็นชื่อที่เรียกตามการยึดสันของหลังคาเป็นหลัก มีจำนวน 5 ชั้น

ประกอบกับภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง กรมประมงจึงหันมาส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเล โดยการจัดตั้งสถานีประมงน้ำกร่อยในตำบลปากน้ำ อำเภอละงู เพื่อพัฒนา ส่งเสริม และสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเล เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลาในกระชัง การเพาะเลี้ยงหอยแครง หอยนางรม และปูทะเล นอกจากนี้ประชากรจังหวัดสตูลได้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดประเภทประมงน้ำจืด ได้แก่ ปลาช่อน ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาดุก เป็นต้น

3. การปศุสัตว์ จังหวัดสตูลมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่พื้นเมือง เป็ด โคเนื้อ แพะ สุกร แกะ และกระบือ เป็นต้น เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสตูล อำเภอละงู และอำเภอท่าแพ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยจึงเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม หรือเลี้ยงแบบผสมผสานกับอาชีพหลัก จำนวนสัตว์ที่เลี้ยงต่อครัวเรือนมีจำนวนน้อย จึงเลี้ยงด้วยแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติในแปลงหญ้าสาธารณะและในพื้นที่การเกษตรอื่น ๆ เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ ไร่ นา เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2564: 43)

4. อุตสาหกรรม จังหวัดสตูลมีโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2564: 56-57) ได้แก่

4.1 อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปไม้ยางพารา ทำวงกบ ประตู หน้าต่าง เป็นต้น

4.2 อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยาง ประกอบด้วย การผลิตยางแท่งมาตรฐาน STR 20 และยางผสม (Compound Rubber) ทำยางแผ่นผึ่งแห้ง/รมควัน เป็นต้น

4.3 อุตสาหกรรมอาหาร ประกอบด้วย การสกัดน้ำมันปาล์ม การทำอาหารทะเลกระป๋อง

5. การพาณิชย์กรรม จังหวัดสตูลเป็นตลาดการค้าขนาดเล็ก การประกอบธุรกิจการค้าในจังหวัดจึงเป็นธุรกิจขนาดย่อมในระบบครัวเรือน มีลักษณะเป็นร้านค้าปลีก มีเจ้าของคนเดียว การรวมทุนเพื่อประกอบการค้าขนาดใหญ่จึงมีเพียงเล็กน้อย (บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548: 38-42)

6. การท่องเที่ยว จังหวัดสตูลแหล่งสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ด้วยการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศรัสเซีย เพราะจังหวัดสตูลมีธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวและมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น มัสยิดกลางจังหวัดสตูล หรือมัสยิดมาบัง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสตูล (คฤหาสน์กูเด็น) วัดชนาธิปเฉลิม พิพิธภัณฑ์ช้างศึกดำบรรพ์ทุ่งหว้า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เกาะตะรุเตา เกาะไข่ เกาะหินงาม เกาะหลีเป๊ะ เกาะอาดัง* เกาะลิคิ เกาะหินซ้อน เกาะราวี อ่าวทะเลยาว หาดสนหลังมังกร หาดหอยขาว ถ้ำเจ็ดคต ถ้ำเลสโตโกตอน เป็นต้น

สำหรับแนวทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงมีแผนการตลาดที่ทันกับสถานการณ์ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลด้านการท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดสตูลพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานด้วยการพัฒนาจุดดึงดูดของจังหวัด โดยการเปิดด่านตรวจคนเข้าเมืองบนเกาะหลีเป๊ะ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็งโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

*อาดัง มาจากคำว่า อุดัง เป็นภาษามลายู แปลว่า กุ้ง เพราะบริเวณนี้เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยกุ้งทะเล

และท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรและเสริมสร้างศักยภาพ การบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ และการพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนั้นจังหวัดสตูลได้ขยายการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในรูปแบบกิจกรรมเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การแข่งขันมหกรรมและประกวดการละเล่นพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬาฟุตบอลเยาวชนเชื่อมความสัมพันธ์ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงเชิงวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อนบ้าน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย-มาเลเซีย ได้แก่ การจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรี การศึกษาดูงานและการเสวนาทางการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวแบบเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสตูลกับแหล่งท่องเที่ยวมาเลเซีย เช่น พัฒนาท่าเทียบเรือเกาะหลีเป๊ะ การจัดหาเส้นทางท่องเที่ยว เกาะลังกาวิ เกาะหลีเป๊ะ เกาะตะรุเตา หาดสันหลังมังกร การพัฒนาด่านเขตแดนเพื่อส่งเสริมช่องทาง การจัดทำหน่วยพัฒนาขนส่งเชื่อมโยงการท่องเที่ยวด้วยระบบ Logistic (สตูล-เปอร์ลิส) และการพัฒนาบุคลากรด้านภาษาอังกฤษและภาษามลายูเพื่อการท่องเที่ยว

เศรษฐกิจของจังหวัดสตูลมีทั้งการเกษตร การประมง การปศุสัตว์ อุตสาหกรรมการพาณิชย์กรรม และการท่องเที่ยว รูปแบบเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ประชาชนในจังหวัดสตูลมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากสินค้าประเภทต่าง ๆ สามารถส่งจำหน่ายได้ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เศรษฐกิจในภาพรวมของจังหวัดสตูลจึงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นซึ่งส่วนหนึ่งเป็นข้อได้เปรียบจากการมีทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นผลผลิตจากการเกษตรและการท่องเที่ยว

บทสรุป

จังหวัดสตูลมีชื่อมาจากภาษามลายู แปลว่า กระท้อน เป็นจังหวัดสุดท้ายของชายฝั่งทะเลอันดามัน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเมืองปิด ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นเนินสูงและภูเขาสูง สลับซับซ้อน มีที่ราบแคบ ๆ ขนานไปกับชายทะเล ทั้งมีร่องน้ำและลำคลองจำนวนมาก สำหรับภูมิอากาศมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ป่าไม้ แหล่งแร่ธาตุ สัตว์น้ำ และสัตว์ป่า

ประวัติศาสตร์ของจังหวัดสตูล พบว่า มีการติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงโดยทางเรือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจังหวัดสตูลอยู่ในการปกครองของมณฑลไทรบุรี เคยเป็นเมืองท่าประจำถิ่น และเป็นสถานที่หลบภัยสงคราม ในสมัยรัตนโกสินทร์จังหวัดสตูลมีความเจริญกลายเป็นชุมชนใหญ่ ทำให้มีความสำคัญทางการเมืองการปกครองและการค้า จึงมีการเก็บภาษีจากทรัพยากรทางทะเล เช่น รังนกนางแอ่น ข้าว แร่ธาตุ ชี้ค่างควาว เป็นต้น จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองบ่อยครั้ง เพราะมีปัญหาเรื่องการแบ่งอำนาจการปกครองและการแบ่งผลประโยชน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) จึงให้รวมเมืองสตูลเข้ากับเมืองไทรบุรี และเมืองปะลิส เป็นมณฑลไทรบุรี โดยให้เจ้าภีษฐานายการผูกขาดภาษี ส่วนผลประโยชน์ที่เก็บได้ไม่ต้องส่งกระทรวงการคลัง แต่ให้ใช้จ่ายในเมืองของตนเอง โดยให้จัดส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองเป็นเครื่องราชบรรณาการส่งให้กรุงเทพฯ

ต่อมารัฐบาลไทยและอังกฤษได้ทำสัญญาเปลี่ยนแปลงเขตแดน จังหวัดสตูลจึงอยู่ร่วมกับประเทศไทย และอยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช ภายหลังจึงอยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลภูเก็ตและยกฐานะเป็นจังหวัดในเวลาต่อมา

สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดสตูลมีความเป็นวัฒนธรรมมาอยู่อย่างโดดเด่น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากคาบสมุทรมาลายูและวัฒนธรรมท้องถิ่น นำมาสู่การมีภาษามลายู ภาษาท้องถิ่นภาคใต้ รวมทั้งการมีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเพณีต่าง ๆ ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม เช่น ประเพณีวันอีดิลฟิฏ์ร ประเพณีวันอีดิลอัฎฮา ประเพณีวันเมาลิด ประเพณีการแต่งกาย ประเพณีแข่งว่าว เทศกาลโรตังงานวันจำปาตะ และการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ดาระ สีละ รองเง็ง ลิเกบก บุษุ เป็นต้น ทั้งการมีอาหารทั้งของไทยพุทธและไทยมุสลิมด้วย

เศรษฐกิจของจังหวัดสตูลมีทั้งการเกษตรกรรม การประมง อุตสาหกรรม การพาณิชย์ และการท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดสามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสตูล ทั้งการส่งสินค้าออกจำหน่ายให้ภายในจังหวัด ประเทศไทย และประเทศใกล้เคียง จึงเป็นส่วนสนับสนุนให้ประชาชนในจังหวัดสตูลมีรายได้ และมีความเป็นอยู่ที่ดี

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 7

1. จงบอกลักษณะ ประเภท และการนำไปใช้ประโยชน์ของดินในรูปแบบต่าง ๆ ของจังหวัดสตูล
2. จงอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสตูล
3. เพราะเหตุใดจังหวัดสตูลจึงได้ชื่อว่า เมืองแห่งความสงบ
4. มณฑลไทรบุรีที่ปรากฏในจังหวัดสตูลหมายถึงสถานที่ใดบ้าง และมีลักษณะเป็นอย่างไร
5. จงอธิบายความสัมพันธ์ของเมืองสตูลและเมืองนครศรีธรรมราช
6. จงอธิบายและยกตัวอย่างวัฒนธรรมมลายูซึ่งมีอิทธิพลต่อลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดสตูล
7. จงบอกประเพณีที่สำคัญของจังหวัดสตูล
8. การละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสตูลมีการละเล่นใดบ้าง
9. การทำประมงของในจังหวัดสตูลมีการทำประมงประเภทใดบ้าง และมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
10. เพราะเหตุใดการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูลจึงไม่ใช้การสร้างรายได้หลักเข้าสู่จังหวัดสตูล

- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล. (2563). **อาหารพื้นเมือง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://is.gd/YdpDv7>. (2565, 9 สิงหาคม).
- สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน. (2550). **คู่มือการจัดการดินจังหวัดสตูล**. กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุภาวัลย์ วิจิตร. (2559). **การละเล่นลิละ...จังหวัดสตูล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/109-si-ra.html>.
(2565, 21 กรกฎาคม).
- Novabizz. (2559). **แผนที่จังหวัดสตูล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.novabizz.com/Map/72.htm>. (2565, 21 กรกฎาคม).

บทที่ 8

การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นโดยสร้างผลกระทบอย่างยิ่งทั่วโลกจำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ ลดการพึ่งพาการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวและเกิดความยั่งยืนทั้งสามารถรับมือกับวิกฤติใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยมีความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงหลังโรคระบาด (Post-COVID) ซึ่งยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ชัดเจน ร่วมกับปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ ความยากจน การศึกษา ยาเสพติด การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังฟื้นตัว มีหลักการในการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยรูปแบบ Bio-Circular-Green Economy (BCG Economy) ด้วยข้อได้เปรียบด้านทรัพยากรที่หลากหลายและแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกของพื้นที่อันดามัน โดยเพิ่มการพึ่งพาเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านต่าง ๆ (กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้, 2564: 1)

เป้าหมายการพัฒนา

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ฝั่งอันดามัน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ได้มีการกำหนดกรอบและทิศทางการพัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนปฏิรูปประเทศ กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) แผนพัฒนาภาคใต้ (พ.ศ. 2560-2565) ฉบับทบทวน แผนพัฒนาฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งผลกระทบระยะยาวจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ เพื่อสร้างโอกาสการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของประเทศและโลก รวมทั้งศักยภาพและภูมิสังคมของพื้นที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เน้นการแก้ปัญหา พื้นฟู และเยียวยาผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วน และกระทบในวงกว้างต่อห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง การกำหนดบทบาท และยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ฝั่งอันดามันให้เหมาะสมกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดยยกระดับการพึ่งพาตนเองภายในท้องถิ่น เน้นการสร้างเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ๆ ที่หลากหลาย เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเน้นคุณค่าที่มีมาตรฐานและความปลอดภัย ใช้การเกษตรแนวใหม่เป็นฐานการผลิตส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาสังคมและความมั่นคงทุกมิติ มุ่งเน้นให้กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นเมืองอัจฉริยะและน่าอยู่ ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี การกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำ ลดปัญหาสังคม รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารภาครัฐที่ตอบสนองกับความต้องการของประชาชน (กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้, 2564: 210)

ภาพที่ 8.1 แสดงตำแหน่งทางยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พ.ศ. 2566-2570
ที่มา : กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้, 2564: 212

ประเด็นการพัฒนา

ด้วยความจำเป็นเร่งด่วนและศักยภาพที่มีร่วมกันในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน จึงมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาภาคใต้ฝั่งอันดามันให้เป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเน้นคุณค่าและเกษตรแนวใหม่ เพื่อสังคมแห่งความสุข และวิถีชีวิตที่ยั่งยืน” ประกอบด้วยการพัฒนา 4 ประเด็น (กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้, 2564: 1) ได้แก่

1. การฟื้นฟูเศรษฐกิจและเยียวยาผู้ประกอบการ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวและกิจการเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถกลับมาดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืนโดยเร็ว สนับสนุนเงินทุนและผ่อนปรนหนี้สิน เร่งสร้างความเชื่อมั่น ความปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีทันสมัย และการบริการที่เป็นมาตรฐาน

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวเน้นคุณค่าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวใหม่ ๆ ด้วยทรัพยากรที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน การตอบสนองรูปแบบการท่องเที่ยวส่วนบุคคล กลุ่มผู้มีรายได้สูง การขยายศักยภาพของ MICE, Long-Stay Tourism โดยเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Andaman Go Green) การพัฒนาการคมนาคมทางน้ำ ภูเก็ต-กระบี่ การจัดการน้ำให้เพียงพอโดยเฉพาะในฤดูท่องเที่ยว การจัดการขยะด้วยนวัตกรรมและ

เทคโนโลยี ลดการพึ่งพาแพลตฟอร์มการผูกขาดจากต่างประเทศ การทบทวนกฎหมายที่เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งเป้าเป็น World-Class Wellness Tourism

3. การส่งเสริมการเกษตรยั่งยืนและเกษตรสมัยใหม่ให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ แลนด์บริดจ์ระนอง-ชุมพร เพื่อเชื่อมโยงกับระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ การพัฒนาอ่างปลายักษ์ ในทะเลอันดามันให้ครบห่วงโซ่คุณค่าทั้งด้านอาหารและการท่องเที่ยว การเลี้ยงแพะครบวงจร ต่อยอดผลผลิตปาล์มน้ำมัน แปรรูปยางพาราเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรยุคใหม่ (Smart Farmers) มุ่งเป้าสู่ Sustainable High-Value Agriculture และ Andaman Seafood Paradise

4. การพัฒนาสังคมและความมั่นคงในทุกระดับ มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างพลังทางสังคม พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (Resilience) โดยพัฒนาให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สร้างสถาบันครอบครัว และชุมชนที่เข้มแข็งด้วยหลักการบวร เตรียมความพร้อมรับสังคมสูงวัย Upskill/Reskill สร้าง Talent และผู้ประกอบการสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมในอนาคต พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่เพื่อคนท้องถิ่น และดึงดูดนักลงทุน การเป็นบ้านหลังที่สองและประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชนอย่างเหนียวแน่น

จังหวัดระนอง

เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัดระนอง คือ “ระนองเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การเกษตรมูลค่าสูง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรพร้อมกับสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การยกระดับคุณภาพประชาชนและพัฒนาจังหวัดระนองให้เป็นเมืองปลอดภัย น่าอยู่ ภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองระนอง การเสริมสร้างความเข้มแข็งมั่นคงชุมชนสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้าง อนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ โดยเชื่อมโยงการค้ากับกลุ่มประเทศ BIMSTEC และอาเซียน (ASEAN) ซึ่งจังหวัดระนองมีประเด็นการพัฒนาประกอบด้วย 5 ประเด็น (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง, 2564: 141-145) ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวด้วยแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ระบบบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแพทย์ทางเลือก การพัฒนากิจกรรมและบริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสร้างสรรค์ การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดด้านการท่องเที่ยว

2. การพัฒนาการเกษตรมูลค่าสูง เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้และประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยแนวทางการพัฒนาคุณภาพวิถีเกษตรกรและส่งเสริมองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรสมัยใหม่และเกษตรยั่งยืนด้านศาสตร์พระราชาและหลักการเศรษฐกิจ BCG การพัฒนาและยกระดับ

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจังหวัดพังงามีประเด็นการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ประเด็น (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา, 2564: 144-153) ดังนี้

1. การส่งเสริมคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครบวงจร เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อการพัฒนาจังหวัดพังงาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ การยกระดับรายได้จากภาคการท่องเที่ยวและการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้เพิ่มขึ้นจากระดับชุมชนสู่ระดับประเทศและภูมิภาค การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและปลอดภัย การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตแนวใหม่ (New Normal) รวมถึงการท่องเที่ยวดิจิทัล ด้วยแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชน ผู้ประกอบการและบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมและปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับตลาดยุคใหม่ การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น การเสริมสร้างคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นฐานของความสะอาด ปลอดภัย การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2. การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าควบคู่การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าภาคการเกษตรและความปลอดภัยให้ได้มาตรฐาน การส่งเสริมเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อาชีพมั่นคงและรายได้จากภาคเกษตรเพิ่มขึ้น การบริหารทรัพยากรทางการเกษตรมีการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่า การพัฒนาภาคเกษตรแบบครบวงจรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชากับด้วยแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนเทคโนโลยี (Smart Farm) ให้เกษตรกรเข้าถึงและทั่วถึง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิต การส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรอย่างเหมาะสม การส่งเสริมผลผลิตทางการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชากับ การส่งเสริมพัฒนาต่อยอดสู่การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรในเชิงพาณิชย์ การส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการแบบครบวงจรให้กับสถาบันเกษตรกรและเกษตรกรรุ่นใหม่ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและพลังงานทดแทน

3. การสงวนรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพอย่างสมดุลยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสู่ความสมดุลและยั่งยืน เพื่อบริหารจัดการน้ำทุกครัวเรือนในทุกพื้นที่ที่มีน้ำอุปโภคบริโภคในชุมชนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ ด้วยแนวทางการส่งเสริมและขยายผลกระบวนการเรียนรู้ และสร้างจิตสำนึกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การกำหนดเขตการใช้พื้นที่ประโยชน์ที่ดินและแหล่งน้ำให้เหมาะสม การส่งเสริมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี ความมั่นคงปลอดภัยเพื่อสร้างสังคมให้มั่นคงน่าอยู่ เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคงยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถดำรงชีพภายใต้บรรทัดฐาน ค่านิยมของสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่ในการมีส่วนร่วมต่อการแก้ไขปัญหาทางสังคม เพื่อป้องกันสาธารณภัยทุกรูปแบบ (ระดับตำบลสู่จังหวัด) โดยเฉพาะการป้องกันอุทกภัยในพื้นที่เสี่ยงภัย และการส่งเสริมการพัฒนาภาคสังคมและการดูแลคนไร้ที่พึ่งและการสาธารณสุข

จังหวัดภูเก็ต

เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัดภูเก็ต คือ “ศูนย์กลางการท่องเที่ยว การศึกษา นวัตกรรม บริการ ในระดับมาตรฐานนานาชาติ และการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและมั่นคง มีศักยภาพเอื้อต่อการลงทุน และมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมโดยทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์ การเป็นศูนย์กลางการศึกษา การแพทย์ การประชุม และนวัตกรรมบริการในด้านต่าง ๆ ที่มีมาตรฐานระดับสากล การเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย มีการบริหารจัดการต่อผู้อาศัยทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างดี เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในมาตรฐานความปลอดภัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีระบบจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจังหวัดภูเก็ตมีประเด็นการพัฒนา ประกอบด้วย 3 ประเด็น (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2564: 274-313) ดังนี้

1. การพัฒนาสู่เมืองเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม และบริการมูลค่าสูงระดับนานาชาติ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Tourism) มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัด เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว MICE กีฬา และ Marina ในภูมิภาคอาเซียน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเติบโตอย่างต่อเนื่อง สร้างงาน อาชีพแก่ประชาชน ส่งเสริมผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดให้เป็นแบรนด์ในระดับโลกโดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจ จังหวัดภูเก็ตมีศักยภาพและความพร้อมของการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของประเทศ สามารถสร้างรายได้แก่จังหวัด และเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งมีระบบบริการทางการแพทย์ที่มีมาตรฐานสากล ทำให้ผู้ใช้บริการเชื่อมั่นและวางใจบริการทางการแพทย์ในภูมิภาคอาเซียนเพื่อเป็นธุรกิจของจังหวัดภูเก็ต การส่งเสริมจังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์กลางของการส่งออกปลาทูน่าและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาทูน่า และ Gastronomy สามารถพัฒนาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ด้วยแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตร พืชอัตลักษณ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) การส่งเสริมการพัฒนา Smart City เพื่อให้จังหวัดภูเก็ตมีเศรษฐกิจทางเลือกและเป็นเมืองที่มีความทันสมัยในทุกด้าน การเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนา Sport Tourism เพื่อพัฒนาจังหวัดภูเก็ตให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในระดับนานาชาติ การส่งเสริมการพัฒนา City of Gastronomy เพื่อให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางด้านอาหารสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการพัฒนา Medical Hub เพื่อให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคอันดามัน การส่งเสริมการพัฒนา Marina Hub เพื่อให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก การส่งเสริมให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในระดับภูมิภาค การส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการประชุมและนิทรรศการ (MICE CITY) ของภูมิภาคอันดามันและพัฒนาอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

2. การพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการเติบโตที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายให้จังหวัดภูเก็ตมีความทันสมัย เป็นสากล เป็นที่พึงพอใจน่าอยู่ยั่งยืน และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้ใช้บริการ มีการจัดการสภาพแวดล้อมเมืองอย่างมีมาตรฐานสากล มีคุณภาพน้ำที่ผ่านมาตรฐาน ชายหาดที่สะอาดเป็นระเบียบ และปัญหาเมืองในด้านสิ่งแวดล้อมทุกประเด็นลดลงอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงทางพลังงานมากขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ด้วยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นเมืองที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีความยั่งยืน การพัฒนาระบบบริหารจัดการระบบการคมนาคมและโลจิสติกส์ (ทางบก ทางน้ำ ทางราง และทางอากาศ) ของจังหวัดภูเก็ตให้มีความเชื่อมโยงทุกพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง รองรับการเดินทางนานาชาติ การส่งเสริมการพัฒนาเมืองสีเขียว การใช้พลังงานสะอาด และส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง ภูมิทัศน์เมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืน เป็นเมืองที่ทันสมัยระดับสากล

3. การพัฒนาคน สังคม บริการภาครัฐ การจัดการความมั่นคงความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อย เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถประชาชนให้สูงขึ้นเท่าทันการเปลี่ยนแปลง สร้างสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ตให้เข้มแข็ง มีคุณค่า และมูลค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต พัฒนาระบบบริการของรัฐมีประสิทธิภาพ ทันสมัย มีธรรมาภิบาลเป็นที่เชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ สร้างสังคมเมืองภูเก็ตให้มีความสันติสุข ปัญหาสังคม อาชญากรรมลดลงด้วยแนวทางการพัฒนาศักยภาพของคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พร้อมทั้งส่งเสริมทฤษฎีใหม่ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เป็นฐานรากทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพระบบการจัดการความสงบเรียบร้อยสู่เมืองแห่งความปลอดภัย ส่งเสริมความเป็นธรรมเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการในสังคม การพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีสมรรถนะสูง มีระบบบริการที่มีคุณภาพ ทันสมัย และได้มาตรฐาน

จังหวัดกระบี่

เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัดกระบี่ คือ “เมืองท่องเที่ยวคุณภาพ เกษตรอุตสาหกรรม ยั่งยืน สังคมน่าอยู่” ด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตร ด้านโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อสังคม และเป็นเศรษฐกิจบนฐานความรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ มีคุณธรรม และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ รวมถึงสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการหรือประชาชน การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน อัตลักษณ์ ประเพณีท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการสร้างอาชีพและรายได้ของท้องถิ่น ซึ่งจังหวัดกระบี่มีประเด็นการพัฒนา ประกอบด้วย 3 ประเด็น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, 2564: 109) ดังนี้

จังหวัดสตูล

เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัดสตูล คือ “เมืองแห่งความผาสุกที่ยั่งยืน” ด้วยวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเมืองให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามองค์ประกอบของการพัฒนาเมืองที่มีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน จังหวัดสตูลมีความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหารสูง ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสังคมมนุษย์มีความก้าวหน้าเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจจากฐานการเกษตร สินค้าชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูปสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มีความโดดเด่น พร้อมทั้งมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีคุณภาพ และเป็นเมืองต้นแบบของประเทศที่มีความผาสุก เติบโตอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจังหวัดสตูลมีประเด็นการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ประเด็น (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2564: 255-258) ดังนี้

1. การเติบโตทางเศรษฐกิจบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร คือ ปาล์ม ยาง เป็นสำคัญ และผลผลิตด้านการประมงพาณิชย์ การเพิ่มมูลค่าสินค้า OTOP การเพิ่มขึ้นของมูลค่าการค้าชายแดน การเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดภาคอุตสาหกรรม

2. การพัฒนาคน คุณภาพ สังคมแห่งความสงบเรียบร้อย สันติสุข และระบบบริการรัฐที่มีประสิทธิภาพสูง เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมาย ลดความยากจน ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ผู้ป่วยโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงรายใหม่ลดลง ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ลดลง ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ได้รับการดูแลช่วยเหลือ พันฟูอย่างต่อเนื่อง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา การคุ้มครองแรงงานภายใต้กฎหมายประกันสังคม ลดปัญหาอาชญากรรม ส่งเสริมให้เกิดหมู่บ้านชุมชนปลอดภัยปลอดยาเสพติด หรือหมู่บ้านสีขาว

3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ความทันสมัยของเมือง การคมนาคมโลจิสติกส์ และการเชื่อมโยงภูมิภาค เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมาย การเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน อินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น

4. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคุณค่าแห่งชีวิตและการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้วยเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การเพิ่มแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค บริโภค และพื้นที่เกษตรกรรม ส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายด้านสาธารณสุขหมู่บ้าน ส่งเสริมการรีไซเคิล (Recycle) ขยะเพื่อหมุนเวียนนำกลับมาใช้ประโยชน์

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 8

1. การให้บริการขั้นพื้นฐานของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันที่มีให้แก่ผู้มาท่องเที่ยวมีสิ่งใดบ้าง
2. แนวคิดในการพัฒนาตามแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นอย่างไร
3. ทิศทางในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเป็นอย่างไร
4. ผลผลิตหลักทางการเกษตรของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันคืออะไร
5. จังหวัดระนองมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างไร
6. แนวทางในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนของจังหวัดพังงาเป็นอย่างไร
7. การสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างไร
8. การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวสีเขียวเป็นอย่างไรบ้าง
9. การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อความก้าวหน้าของจังหวัดตรังมีอะไรบ้าง
10. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดสตูล มีการพัฒนาอะไรและด้วยวิธีการใดบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้. (2564). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พ.ศ. 2566-2570**. กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา พ.ศ. 2566-2570**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดระนอง (พ.ศ. 2566-2570)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดระนอง.
- สำนักงานจังหวัดตรัง. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดตรัง (พ.ศ. 2566-2570)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา (ปี พ.ศ. 2566-2570)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานจังหวัดสตูล. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดสตูล 5 ปี พ.ศ. 2566-2570**. สตูล: สำนักงานจังหวัดสตูล.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่. (2564). **แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)**. ฝ่ายยุทธศาสตร์และแผนงาน กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2561). ข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดกระบี่. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมทรัพยากรธรณี. (2550). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี **จังหวัดระนอง**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์.
- _____. (2550). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์.
- _____. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- _____. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- _____. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดกระบี่. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- _____. (2556). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดสตูล. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- กรมประมง. (2564). แผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย พ.ศ. 2563–2565. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมศิลปากร. (2532). กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนากาใต้. (2564). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พ.ศ. 2566-2570. กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2565). ดึงโบราณสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/KGEWIN>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- ขนมจีนป้ามัย. (2559). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/MapVY5>. (2565, 20 กรกฎาคม)
- ชมชาติ เทพไชย, พูลศรี รัตนศิริ และรินนภา รัตนพงศ์. (2542). “ชาวเล” ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดพังงา. (2555). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา ปี พ.ศ. 2557-2560**. พังงา: กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนากาใต้.
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา พ.ศ. 2566–2570**. พังงา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดระนอง. (2564). **แผนพัฒนา จังหวัดระนอง (พ.ศ. 2566-2570)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดระนอง.

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกระบี่**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตรัง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- คลังเอกสารสาธารณะ. (2559). **พิธีกรรมภาคใต้-การทำงูมิ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.openbase.in.th/node/8592>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- งานพิธีบวงสรวงองค์พระพิฆเนศ วัดอินเตีย จังหวัดภูเก็ต**. (2559). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/Dfxq1t>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- จังหวัดกระบี่**. (2559). **เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามัน**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/dm80ku>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2564**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/6rJswG>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- จังหวัดตรัง**. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดตรัง พ.ศ. 2561-2565**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/TTB4Xc>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- จังหวัดภูเก็ต**. (2552). **โครงการศึกษาการเพิ่มศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: บริษัท พิสุทธิ์ เทคโนโลยี จำกัด.
- จังหวัดระนอง**. (2558). **ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.ranong.go.th/index2.htm>. (2565, 22 กรกฎาคม).
- จังหวัดสตูล**. (2559). **งานมหกรรมเทศกาลโรตีสองตีเมืองสตูล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/06oa14>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดสตูล ปี พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวน**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/6zVuQs>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- จันทิมา กำลังดี**. (2559). **อาหารพื้นเมืองจังหวัดภูเก็ต**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: www.phuket-localfood.blogspot.com/. (2565, 20 กรกฎาคม).
- จันทรรัตน์ เหมเวช**. (2544). **เรือนไทยมุสลิมแบบประเพณีใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุณี คงกุล**. (2559). **วัฒนธรรมข้ามชาติกับพัฒนาการและการดำรงอยู่ของจังหวัดภูเก็ต**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

- จีราวุฒ ก๊กใหญ่. (2557). **ประเพณีกินเจ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/O6FFKz>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ชัยญานุช ลิ้มเจริญ. (2557). **นกแก้วแล้วท้องดำ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: www.tryanimal.blogspot.com/p/blog-page_73.html. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ญาณันท์ สกกุลบุญพาณิชย์. (2554). **ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500-2550**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้. (2561). **มีดพร้านาป้อ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/5/716aa547>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2564). **เรือนไทยภาคใต้**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/5/b8568bb2>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). **“ชุมชนมอแกน” หมูเกาะสุรินทร์ นับวันรอกลับมารับนักท่องเที่ยว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/xKzMNm>. (2565, 19 กรกฎาคม).
- ตรังโซน : ชุมชนคนตรังออนไลน์. (2559). **กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.trangzone.com/travel_detail.php?ID=9. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **กีฬาชนโค จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.trangzone.com/webboard_show.php?ID=59727. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **แผนที่จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.trangzone.com/map.php>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- ถนอม พูนวงศ์. (2556). **ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ที่ทำการปกครองจังหวัดสตูล. (2561). **กิจกรรม : จำปาตะ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/3iORvn>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี. (2563). **วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เมืองกลางบ้านเคียน**. ภูเก็ต: บริษัท ป่าตองฮ็อฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. (ม.ป.ป.). **ที่ว่าการอำเภอ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.takuapacity.go.th/travel/detail/201>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- นพพันธ์ ตาปานนท์ และคณะ. (2564). **คู่มือการวางผังเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**. กรุงเทพฯ: องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ).
- นวลศรี พงศ์ภัทรวัต. (2543). **บทบาทผู้นำชาวจีนฮกเกี้ยนในเกาะภูเก็ตระหว่าง พ.ศ. 2396-2475**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2549). **สองฝั่งทะเล : ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา จากชุมชนริมฝั่งน้ำอันดามันและทะเลอ่าวไทย**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. (2546). **ประวัติศาสตร์เมืองสตูล**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2548). **รวมเรื่องเมืองสตูล**. สตูล: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล.
- ปนัดดา ทศนิยม. (2559). **การแต่งกายแบบบาบ๋า**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/z7rxMB>. (2565, 20 กรกฎาคม).

- สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกระบี่. (2559). **ประมวลภาพกิจกรรม สนง. คณะกรรมการฯ.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/i6PkBo>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานจังหวัดตรัง. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดตรัง (พ.ศ. 2566-2570).** กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2559). **บรรยายสรุป ข้อมูลจังหวัดภูเก็ต.** ภูเก็ต: สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูล เพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดพังงา (ปี พ.ศ. 2566-2570).** กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูล เพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดภูเก็ต (ปี พ.ศ. 2566-2570).** กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูล เพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานจังหวัดสตูล. (2560). **แผนพัฒนาจังหวัดสตูล 4 ปี พ.ศ. 2561-2564.** สตูล: สำนักงานจังหวัดสตูล.
- _____. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดสตูล 5 ปี พ.ศ. 2566-2570.** สตูล: สำนักงานจังหวัดสตูล.
- สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสตูล. (2533). **รวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 100 ปี.** สตูล: สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสตูล.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดตรัง. (ม.ป.ป.). **ประวัติจังหวัดตรัง.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://trang.cdd.go.th/about-us/ประวัติความเป็นมา>. (2565, 4 สิงหาคม)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **ตราประจำจังหวัด.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: www.legacy.orst.go.th/?knowledges=ตราประจำจังหวัด. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่. (2556). **สัญลักษณ์ประจำจังหวัด.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: https://www.m-culture.go.th/krabi/ewt_news.php?nid=59. (2565, 3 สิงหาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง. (2565). **ลิเกป่า.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/JuzM0f>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2563). **พิธีเปิดงานประเพณีอนุรักษ์เต่าทะเล จังหวัดพังงา ประจำปี 2563.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/quQ4ql>. (2565, 20 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระนอง. (2560). **เจ้าเมืองระนอง.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/nB2fAi>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล. (2563). **อาหารพื้นเมือง.** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/YdpDv7>. (2565, 9 สิงหาคม).
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman). (2560). **แผนพัฒนากลุ่ม จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง) พ.ศ. 2557-2560 ฉบับทบทวน.** สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman).
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2559). **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง).** ภูเก็ต: สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ภาคใต้ฝั่งอันดามัน.

- สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน. (2550). **คู่มือการจัดการดินจังหวัดสตูล**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สิทธิชัย สุขวัตร. (2560). **ประเพณี “แห่จาดสารทเดือนสิบ” งานบุญออกพรรษาแบบคนกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/QBHBCZ>. (2565, 21 กรกฎาคม)
- สุภาวัลย์ วิจิตร. (2559). **การแทงหยวก...จังหวัดกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/86-decorative-arts.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **การละเล่นลิละ...จังหวัดสตูล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/109-si-ra.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2559). **แหล่งโบราณคดี ภาพเขียนสีถ้ำผีหัวโตและแหล่งโบราณคดีภาพเขียน ถ้ำโต๊ะหลวง...จังหวัดกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://andaman.pkru.ac.th/materials/article-andaman/87-paintings.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่. (2563). **เขานาบน้ำ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/F1GXas> (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2563). **ประเพณีลอยเรือชาวเล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/3NosCA>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2563). **ประเพณีแห่จาดสารทเดือนสิบ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/ByNg4l>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- _____. (2564). **แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570)**. ฝ่ายยุทธศาสตร์และแผนงาน กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา. (2561). **พิพิธภัณฑ์เมืองพังงา**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.phangngapao.go.th/travel/detail/87>. (2565, 27 กรกฎาคม).
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. (2528). **รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง**.
ภูเก็ต: องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต.
- อาจารย์โย. (2559). **ประเพณีงานศพแบบคนจีน จังหวัดภูเก็ต**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/jbP3BU>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- Chaoying. (2555). **ส่งตายายกลับสวรรค์..ทำบุญเดือนสิบ จังหวัดตรัง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/EjNC9b>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- Emagtravel. (ม.ป.ป.). **แผนที่กระบี่ แผนที่เมืองกระบี่**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.emagtravel.com/archive/krabi-map.html>. (2565, 21 กรกฎาคม).
- Groottravel01. (2563). **ติ๊กขุนอินทร์ แหล่งต้องห้าม(พลาด) โบราณสถานเก่าหาดูยาก**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://is.gd/fl4VLe>. (2565, 27 กรกฎาคม).

ดัชนี

ก

กระโสม.....	52
กระบุรี..... 2 4 10 14 22 27 28 29 30 31 32 33 35 37	136
กะลุย.....	137
กำเป๊ะ.....	77
กาหลอ.....	18 119
กุ่มม่า.....	160
เก็ดโฮ.....	73 74 78
เกลือเคย.....	76 88
เกียงแก้ว.....	35
เกียดหลัง.....	77
เกียมโก้ย.....	87
โกซัง.....	77
โกปี.....	77

ข

ช่อ.....	116
ชู้ฉ้อ.....	35
เขากาโรส.....	107 113 125
เขาพระแทว.....	12 69 70 73
แซบ.....	116

ค

ครกเปื้อ.....	76
คางเหลือง.....	116

ง

เงาะป่าซาไก.....	20 23

จ	
จิ้งซีลอน	65 98
จิ้งหู	116 137
จาโก้	35
จาด	80 117 120 123 127 138 160
เจียะฉ่าย	78 79 80
โจ	85

ฉ	
ฉอด	116
ฉับโผล๊ะ	86

ช	
ชะวากทะเล	2 47
ชันซี	77
ช้าย	77

ชู	
ชากี้	77
ชูไร	117

ด	
ดาระ	158 164

ด	
ตันลุมพี	105 126
ด้อ	90
ต่อแมะห์	160
ต่อล้า	77
ตะโกลา	51
ตั่วกู่	80
ตูโป้	87
ตูหนั่ง	117
เตยปาหนัน	123 142 143 147
โต่หลง	77

ถ
ถ้ำแห่ง..... 116

ท
ทอดเปื้อ 116
ทะเลตีกดำบรรพ์เขาพนม..... 12
ทิม..... 118
เทือกเขาพนมเบญจา..... 12

น
นากา..... 137
นาซี..... 117
น้ำพริกหย้า..... 88

บ
บะฉ่าง..... 87
ปางเหลียว..... 80
ปานซ่าน..... 77
บาทวัง..... 77
บูโรค..... 117
บูตะ..... 160 161
บูตุ..... 160
บูสุ..... 160 164
เป็องแก้ว..... 76

ป
ปลาจ๊ก..... 120 121 123 127
ปลาฉิ่งฉ้าง..... 87
ปลาถ้ำ..... 76
ปล้ำตัว..... 116
ปะเหลียน..... 10 131 133 134 136 144 145 146
ปาเต๊ะ..... 89 90 156

ผ	
ผักกาด.....	76
ผักไถ.....	76
พ	
พรันาป้อ.....	141 143 147
พืดต่อ.....	80 81 82 93 99
โพล้.....	76
ภ	
ภู่เก็จ.....	65 66 72 98
ม	
มโนราห์.....	11 18 49 131 159
มอแกน.....	19 23 39 117
มะรุ่ม.....	2 50 54 65 109
มาตำ.....	77
มาทิกู.....	116
มายัด.....	117
แมงมี.....	35
ย	
ยอใจ.....	76
ย่าต๊ะ.....	117
ร	
รองเง็ง.....	55 59 61 117 119 127 159 164
รางราง.....	76
รำปู.....	117
เริน.....	86
แร่นอง.....	27 40

ล

ลอกอ.....	116 137
ล้อหลี่.....	77
ลากทางหมาก.....	119
ลีเม้า.....	117
ลูกเนียง.....	143
โลบะ.....	87 88
ไล่ทุ.....	78

ว

วันตุไ้ส้ม.....	86
ว่าวควาย.....	157

ส

ส้มควาย.....	76
สะตอ.....	38 48 94 143
สีละ.....	158 159 164
สีปันหน้า.....	77
สุสานหอยแหลมโพธิ์.....	12 107 113 125 126
เส้ล้อง.....	77

ห

หนั่งกา.....	77
หม่านี้้ง.....	76 117
หมิ่นผูน.....	55
หมี่สั่ว.....	87
หมรับ.....	138
หย่านัด.....	77
เหวน.....	137
เหี้ยเต้ง.....	82 93

อ	
อักษรทมิฬ.....	14
อักษรปัลลวะ.....	14
อังกู.....	87
อ้งหม่อถึง.....	77
อาเผียน.....	77
อาโป่ง.....	87
อ้าม.....	78 80 116
อูดดาว.....	55
อูร์กลาไวย์.....	19 23 92 117
โอเอ้ว.....	87
โอวตี้ว.....	87
ฮ	
ฮวดไก้.....	87
ฮายัพ.....	117

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล : นางสาวจรรุณี คงกุล
Miss Jarunee Khonghun
หน่วยงาน : สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. ที่จบ	ปริญญา	สถานศึกษา
2559	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ไทยศึกษา)	มหาวิทยาลัยบูรพา
2549	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ไทย)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2544	ศิลปศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา)	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
2558	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

งานวิจัย

จรรุณี คงกุล. (2565). *แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต*. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

จรรุณี คงกุล. (2565). *การวิจัยและพัฒนาบทเรียนออนไลน์ PKRU MOOC เรื่องอันดามัน วิวรรณ*. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

บทความวิชาการ

จรรุณี คงกุล. (2557). *ชาวเล: กลุ่มคนพื้นเมืองที่ยังหลงเหลืออยู่ในจังหวัดภูเก็ต*.

วารสารประวัติศาสตร์ ฉบับครบรอบ 100 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์พิเศษจร สุธพานิช.

จรรุณี คงกุล. (2557). *พัฒนาการการคมนาคมในกรุงเทพมหานคร ระหว่าง พ.ศ. 2394-2519*.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 5 ฉบับที่ 2.

จรรุณี คงกุล. (2558). *วัฒนธรรมข้ามชาติกับพัฒนาการและการดำรงอยู่ของจังหวัดภูเก็ต*.

วารสารความหลากหลายทางวัฒนธรรม วารสารปีที่ 14 ฉบับที่ 33. กันยายน-ธันวาคม.

จรรุณี คงกุล. (2559). *จังหวัดภูเก็ตกับบทบาทฐานเศรษฐกิจใหม่ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11. วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559 หน้า 68-90*.

จรรุณี คงกุล. (2560). *ชาติตะวันตก : การเข้ามาและภาพสะท้อนในจังหวัดภูเก็ต*.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 9(1), 225-257.

บทความวิจัย

- จารุณี คงกุล สุพัฒน์ชัย โพธิ์แก้ว กัญญาพัชร ชูเล็ก จรรย์วรรณ ชูแก้ว
ชุดิกายุจน์ บุญชลาสัย ปารีณา วิมลเมือง และอัมรินทร์ สาโสภ. (2564).
การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์บ้านกมลา
ตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564).
- จารุณี คงกุล อีรภานต์ โพธิ์แก้ว พรรณพัชร อุดมธรรมากุล ศรีวิภา ปราศจาก
ภาวดี ดีทะเล อนุสรณ์ มลารัตน์ มงคล นวลอ่อน และอชิวิวัฒน์ เพชรรัตน์. (2565).
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชุมชน กรณีศึกษาบ้านน้ำเค็ม หมู่ 2 ตำบลบางม่วง
อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565).
- จารุณี คงกุล ฐิติพันธ์ คงแจ้ง วชิระ ศรีพุด วรรณศักดิ์ ฉิมลี และหฤทัย ฤทธิสมาน.
(2565). แนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมการยกระดับจาก กรณีศึกษา
บ้านควนล่อน ตำบลนาบिनหลา อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง. *วารสารวิจัยสถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา* ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565).
- จารุณี คงกุล. (2565). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลเทพกระษัตรี
อำเภอดงตาล จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมนุษยสังคมศาสตร์ (มสส.)* ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-
สิงหาคม 2565).

งานเผยแพร่

- จารุณี คงกุล วยุศร ชุมภูทอง ทวีศักดิ์ เครือยศ สุรินทร์ ปรานจันทร์ ณรงค์เดช ฤทธิเดช
นฤมล มะโนแก้ว และสุภารัตน์ อูสา. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การจัด
การท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านลิพอนบางกอก ตำบลศรีสุนทร อำเภอดงตาล
จังหวัดภูเก็ต. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงวิจัย
ครั้งที่ 9 “สร้างสรรค์งานบนฐานของนวัตกรรมสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก”
วันที่ 1 มีนาคม 2564.* (หน้า 498-509). ราชบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

